Carlos

CASTANEDA

ÎNVĂȚĂTURILE LUI DON JUAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
CASTANEDA, CARLOS.
Învăţăturile lui don Juan / Carlos Castaneda; trad.: Eugenia Popescu
Bucureşti: RAO International Publishing Company, 2004
ISBN 973-576-629-9

I. Popescu, Eugenia (trad.)

133.4(=822.245)(72)
39(=822.245)(72)

RAO International Publishing Company
Grupul Editorial RAO
Str. Turda nr. 117-119, Bucureşti, ROMÂNIA

CARLOS CASTANEDA
The Teachings of don Juan:
A Yaqui Way of Knowledge
© 1972 by Carlos Castaneda
All rights reserved

Traducere din limba engleză
EUGENIA POPESCU

Consultant de specialitate
THALIA YU, preşedinte A.C.U.T.

© RAO International Publishing Company, 2004
pentru versiunea în limba română

Tiparul executat de
ALFÖLDI NYOMDA AG
Debrecen, Ungaria

septembrie 2004

ISBN 973-576-629-9

CUPRINS

Prefață / 11
Introducere / 15

Partea întîi
ÎNVĂȚĂTURILE LUI DON JUAN

Învățăturile / 31

Partea a doua
O ANALIZĂ STRUCTURALĂ

O analiză structurală / 185
Ordinea operativă / 187
Prima Unitate. Omul cunoașterii / 187
A doua unitate. Un om al cunoașterii avea un aliat / 196
A treia unitate. Aliatul avea o regulă / 203
A patra unitate. Regula era confirmată prin consens special / 213
Ordinea conceptuală / 226
Sumar / 231
Apendix A / 233
Apendix B / 244
Postfață / 248

Pentru don Juan – şi cele două persoane care au împărtăşit cu mine accepţiunea sa de timp magic.

MULŢUMIRI

Doresc să exprim profundă gratitudine faţă de profesorul Clement Meighan care a iniţiat şi a stabilit cursul muncii mele de teren în antropologie; faţă de profesorul Harold Garfinkel care mi-a oferit modelul şi spiritul cercetării exhaustive; faţă de profesorul Robert Edgerton care mi-a analizat munca încă de la începuturile ei; faţă de profesorii William Bright şi Pedro Carrasco pentru critica şi încurajările lor şi faţă de profesorul Lawrence Watson pentru ajutorul său nepreţuit în clarificarea analizei mele. În sfîrşit, sînt recunoscător doamnei Grace Stimson şi domnului F. A. Guilford pentru că m-au ajutat la pregătirea manuscrisului.

PREFAŢĂ

Această carte conţine atît etnografie cît şi alegorie. Carlos Castaneda, sub îndrumarea lui don Juan, ne conduce spre acel moment crepuscular, spre acea spărtură în Univers, între zi şi întuneric, într-o lume nu altfel decît a noastră, dar care aparţine cu totul altei ordini a realităţii. Ca să ajungă la ea, s-a folosit de *Mescalito*, *yerba del diablo* şi *humito-peyote*[1], *Datura* şi ciuperci. Dar aceasta nu este o simplă analiză a unor experienţe halucinante, căci manipulările subtile ale lui don Juan au ghidat călătorul, în timp ce interpretările sale dau sens evenimentelor pe care noi, prin ucenicul vrăjitorului, avem prilejul să le experimentăm.

Antropologia ne-a arătat că lumea este definită diferit în locuri diferite. Nu numai că oamenii au obiceiuri diferite; nu numai că ei cred în zei diferiţi şi se aşteaptă la destine diferite după moarte. Mai degrabă, putem spune că lumea diferitelor popoare are forme diferite. Chiar şi presupunerile metafizice diferă; spaţiul nu se conformează geometriei lui Euclid, timpul nu formează o curgere continuă, unidirecţională, cauzalitatea nu se conformează logicii lui Aristotel, omul nu este diferit de regnurile nonumane sau viaţa de moarte, aşa cum se întîmplă în lumea noastră. Cunoaştem ceva despre formele acestor alte lumi din structura limbilor materne şi din mituri şi ceremonii, aşa cum au fost consemnate de antropologi.

[1] Tip de cactus mexican; drog preparat din acesta, care provoacă halucinaţii; mescalină (n.tr.).

Don Juan ne-a arătat străfulgerări ale lumii unui *brujo* Yaqui şi, fiindcă ni se înfăţişează ca sub influenţa unor substanţe halucinogene, o percepem cu o realitate care este complet diferită de cea a altor surse. În aceasta constă virtutea specială a acestei lucrări.

Castaneda afirmă, pe bună dreptate, că această lume, cu toate diferenţele ei de percepţie, are logica ei internă. El a încercat să o explice dinăuntru – adică din interiorul experienţelor sale personale, bogate şi intense, în timp ce era sub îndrumarea lui don Juan, mai degrabă decît s-o examineze în termenii logicii noastre. Faptul că el nu poate reuşi întru totul se datorează limitelor pe care cultura şi limba noastră le exercită asupra percepţiei, mai mult decît propriilor sale limite; totuşi, prin eforturile sale, face legătura dintre lumea unui vrăjitor Yaqui şi lumea noastră, dintre lumea unei realităţi neobişnuite şi lumea realităţii obişnuite.

Importanţa majoră a actului de a pătrunde în lumi diferite de lumea noastră – şi, deci, a antropologiei – constă în faptul că experienţa ne face să înţelegem că şi lumea noastră personală este un construct cultural. Experimentînd alte lumi, vedem lumea noastră aşa cum este şi astfel sîntem făcuţi apţi să întrezărim, în treacăt, cum trebuie să fie lumea reală, cea aflată la graniţa dintre propriul nostru construct cultural şi celelalte lumi. De aici, alegoria şi etnografia. Înţelepciunea şi poezia lui don Juan ca şi priceperea şi poezia scribului său ne oferă o viziune asupra nouă înşine şi a realităţii. Ca în orice alegorie adevărată, ceea ce vede privitorul trece doar prin ochii lui şi nu are nevoie de o exegeză în lucrarea de faţă.

Interviurile lui Carlos Castaneda luate lui don Juan au fost iniţiate pe vremea cînd cel dintîi era student la Antropologie – la Universitatea din California, Los Angeles. Îi rămînem datori pentru răbdarea şi curajul său, pentru perspicacitatea cu care a căutat şi a făcut faţă provocării dublei sale ucenicii şi pentru a ne fi relatat detaliile experienţelor sale. În această lucrare, el ne demonstrează îndemînarea esenţială a unui bun etnograf, capacitatea de a pătrunde într-o lume străină. Cred că a găsit o cale cu inimă.

Walter Goldschmidt

Para mi solo recorrer los caminos que tienen
corazon, cualiquier camino que tenga corazon
Por ahi yo recorro, y la unica prueba que
vale es atravesar todo su largo, Y por ahi
yo recorro mirando, mirando, sin aliento.
(„Pentru mine, nu există decît călătoria pe căi
care au inimă, pe orice cale care ar putea avea
o inimă. Acolo călătoresc eu, şi singura provocare
ce merită luată în seamă este să merg pînă la capăt.
Acolo călătoresc eu căutînd, căutînd, pînă la epuizare.")

Don Juan

„... Nu se mai poate încerca nimic mai mult
decît să stabileşti începutul şi sensul
unui drum infinit de lung. Pretenţia
unei întregiri sistematice şi definitive
ar fi, cel puţin, o autoiluzie. Perfecţiunea
poate fi atinsă în această privinţă de ucenicul individual
doar în sens subiectiv, prin comunicarea
a tot ce a reuşit să vadă."

Georg Simmel

INTRODUCERE

În vara anului 1960, pe vremea cînd eram student antropolog la Universitatea California, Los Angeles, am făcut mai multe călătorii în sud-vest ca să culeg informaţii despre plantele medicinale folosite de indienii din zonă. Evenimentele pe care le descriu aici au început în vremea cînd făceam una dintre aceste călătorii. Aşteptînd într-un oraş de frontieră ca să sosească autobuzul Greyhound, stam de vorbă cu un prieten care îmi fusese ghid şi ajutor pe parcursul acestei cercetări. Deodată, acesta s-a aplecat spre mine şi a şoptit că indianul bătrîn cu părul cărunt care stătea la fereastră, ştia multe despre plante, mai cu seamă despre *peyote*. L-am rugat pe prietenul meu să mi-l prezinte pe omul acela.

Prietenul meu l-a salutat, apoi s-a dus la el şi i-a strîns mîna. După ce au vorbit o vreme, prietenul meu mi-a făcut semn să mă alătur lor, dar brusc m-a lăsat singur cu bătrînul, fără să ne prezinte. Acesta nu s-a arătat cîtuşi de puţin jenat. I-am spus numele meu şi el mi-a răspuns că numele lui era Juan şi că îmi stătea la dispoziţie. Folosea forma politicoasă de adresare în limba spaniolă. Ne-am dat mîna, la iniţiativa mea, apoi am rămas tăcuţi o vreme. Nu era o tăcere jenată, ci o linişte firească şi relaxată, de ambele părţi. Deşi faţa şi gîtul îi erau zbîrcite şi îi trădau vîrsta, am rămas surprins de faptul că trupul lui era agil şi musculos.

Apoi i-am spus că voiam să obţin informaţii despre plantele medicinale. Deşi, în realitate, eram aproape ignorant în ceea ce priveşte planta *peyote*, m-am pomenit pretinzînd că ştiam multe lucruri, sugerînd chiar că s-ar putea să fie în avantajul lui să stea de vorbă cu mine. În timp ce eu turuiam de zor, el dădu uşor din cap şi se uită la mine, dar nu spuse nimic. I-am evitat ochii şi am sfîrşit prin a sta aşa, unul lîngă altul, într-o tăcere deplină. În cele din urmă, după un lung răstimp, don Juan s-a ridicat şi s-a uitat pe fereastră. Sosise autobuzul lui. Mi-a spus la revedere şi a părăsit staţia.

Mi-era ciudă că-i spusesem tot felul de bazaconii şi că fusesem privit de acei ochi remarcabili. Cînd prietenul meu se întoarse, încercă să mă consoleze că nu reuşisem să aflu nimic de la don Juan. Îmi explică faptul că bătrînul era adeseori tăcut şi rezervat, dar efectul tulburător al acestei prime întîlniri nu dispăru prea repede.

Mi-am propus să aflu unde locuia don Juan şi, mai tîrziu, l-am vizitat de cîteva ori. La fiecare vizită pe care i-am făcut-o am încercat să-l determin să-mi vorbească despre *peyote*, dar fără succes. Totuşi ne-am împrietenit şi cercetarea mea ştiinţifică fu uitată sau, cel puţin, canalizată în alte direcţii, care erau cît se poate de îndepărtate de intenţia mea originară.

Prietenul care mă prezentase lui don Juan mi-a explicat mai tîrziu că bătrînul nu se născuse în Arizona, acolo unde ne-am întîlnit, ci era un indian Yaqui din Sonora, Mexic.

La început, l-am privit pe don Juan ca pe un om destul de ciudat, care ştia o mulţime de lucruri despre *peyote* şi care vorbea spaniola remarcabil de bine. Dar oamenii cu care locuia credeau că poseda nişte „cunoştinţe secrete", că era un *brujo*. Cuvîntul spaniol *brujo* înseamnă în engleză vraci, vindecător, vrăjitor, fermecător. Semnifică, în esenţă, o persoană care are puteri extraordinare, de obicei malefice.

Îl cunoşteam pe don Juan de un an şi abia atunci a început să aibă încredere în mine. Într-o zi, mi-a explicat că avea anumite cunoştinţe pe care i le transmisese un învăţător, un „binefăcător", cum îi spunea el, care îl instruise într-un fel de ucenicie. Don Juan mă alesese, la rîndul lui, pe mine ca să-i servesc drept

ucenic, dar m-a avertizat că trebuia să-mi iau un angajament foarte ferm şi că instruirea va fi de lungă durată şi foarte dificilă.

Descriindu-şi învăţătorul, don Juan a folosit cuvîntul *diablero*. Mai tîrziu am aflat că *diablero* este un cuvînt folosit doar de indienii din Sonora. Se referă la o persoană malefică ce practică magia neagră şi poate să se transforme într-un animal – o pasăre, un cîine, un coiot sau orice altă fiinţă. Într-una din vizitele mele la Sonora, am avut o experienţă ciudată ce ilustrează ceea ce simţeau indienii despre cei numiţi *diablero*. Mergeam cu maşina noaptea, împreună cu doi prieteni indieni cînd am văzut un animal ce părea să fie un cîine care traversa şoseaua. Unul dintre tovarăşii mei mi-a spus că nu era cîine, ci un coiot uriaş. Am încetinit şi m-am oprit la marginea drumului ca să mă uit mai bine la acel animal. A mai rămas cîteva secunde în raza farurilor, apoi a fugit în desişul pădurii. Era, fără îndoială, un coiot, dar era de două ori mai mare decît unul obişnuit. Vorbind cu înflăcărare, prietenii mei au căzut de acord că era un animal foarte ciudat, iar unul dintre ei a fost de părere că ar putea fi un *diablero*. M-am hotărît să povestesc această experienţă ca să-i chestionez pe indienii din zonă despre credinţele lor referitoare la existenţa făpturilor *diablero*. Am vorbit cu multe persoane, povestindu-le întîmplarea şi punîndu-le întrebări. Cele trei conversaţii ce urmează arată exact ce au simţit.

– Crezi că era un coiot, Choy? l-am întrebat pe un tînăr după ce acesta ascultase relatarea mea.

– Cine ştie? Fără îndoială că era un cîine. Era prea mare ca să fie un coiot.

– Crezi că putea să fie un *diablero*?

– Asta-i o prostie. Asemenea fiinţe nu există.

– De ce spui asta, Choy?

– Oamenii îşi închipuie anumite lucruri. Pun pariu că dac-ai fi prins animalul ăla, ai fi văzut că era cîine. Odată, am avut treabă în alt oraş şi m-am trezit înainte de ivirea zorilor şi mi-am înşeuat calul. Cînd plecam, am dat de o umbră pe drum care arăta ca un animal uriaş. Calul meu a dat înapoi şi m-a aruncat

din şa. M-am speriat destul de tare, dar s-a dovedit că umbra era a unei femei care se îndrepta spre oraş.

Vrei să spui, Choy, că nu crezi că există *diableros*?

– *Diableros*? Ce-i un *diablero*? Spune-mi şi mie!

– Nu ştiu, Choy. Manuel, care se afla cu mine în acea noapte, a spus că un coiot putea fi un *diablero*. Poate poţi tu să-mi spui ce este un *diablero*.

– Un *diablero* se spune că este un *brujo* care ia orice formă doreşte. Dar toată lumea ştie că asta-i o prostie. Bătrînii de aici ştiu enorm de multe poveşti despre *diableros*. Pe noi, cei tineri, n-o să ne auzi vorbind despre aşa ceva.

– Ce fel de animal crezi că era, doña Luz? am întrebat-o pe o femeie de vîrstă mijlocie.

– Doar Dumnezeu ştie sigur, dar nu cred că era un coiot. Unele fiinţe par a fi coioţi, dar nu sînt. Coiotul alerga sau mînca?

– Stătea mai mult în picioare, dar prima oară cînd l-am văzut, cred că înghiţea ceva.

– Eşti sigur că nu ducea ceva în gură?

– Poate că da. Dar, spune-mi, asta ar schimba lucrurile?

– Da. Dacă ducea ceva în gură, cu siguranţă nu era coiot.

– Atunci ce era?

– Era un bărbat sau o femeie.

– Cum numeşti asemenea oameni, doña Luz?

Ea nu îmi răspunse. Am mai întrebat-o despre acest lucru un timp, dar fără succes. În cele din urmă, mi-a răspuns că nu ştia. Am întrebat-o dacă asemenea oameni se numeau *diableros* şi ea a răspuns că *diablero* era, de fapt, unul din numele care li se dădeau.

– Cunoşti vreun *diablero*? am întrebat-o eu.

– Am cunoscut o femeie, îmi răspunse ea. A fost omorîtă. Asta s-a întîmplat cînd eu eram fetiţă. Femeia, spunea lumea, obişnuia să se prefacă într-o căţea. Şi, într-o noapte, un cîine a intrat în casa unui om alb să fure brînză. Omul a împuşcat cîinele şi chiar în clipa cînd animalul a murit în casa omului alb, femeia a murit în coliba ei. Rudele ei s-au dus în casa omului alb

și au cerut despăgubire și, într-adevăr, omul alb a plătit bani buni, fiindcă a omorît-o.

– Cum a putut să ceară o despăgubire dacă nu omorîse decît un cîine?

– Au spus că omul alb știa că nu era un cîine, pentru că mai erau și alți oameni cu el care l-au văzut pe cîine stînd în două picioare asemeni unui om și întinzîndu-se spre brînză, care era pe o tavă ce atîrna de acoperiș. Oamenii așteptau hoțul, căci omului alb i se fura brînză în fiecare noapte. Așa că omul a ucis hoțul, deși știa că nu e cîine.

– Mai există *diableros* în zilele noastre, doña Luz?

– Asemenea lucruri sînt foarte secrete. Lumea zice că nu mai există nici un *diablero*, dar eu mă îndoiesc, fiindcă un membru al unei familii de *diablero* trebuie să învețe tot ceea ce știe un *diablero*. Ființele astea au propriile lor legi și una dintre ele este că un *diablero* trebuie să transmită secretul unuia din familia lui.

– Ce crezi că era animalul acela, Genaro? l-am întrebat pe un om foarte în vîrstă.

– Un cîine de la una dintre crescătoriile de vite de prin locurile alea. Ce altceva putea să fie?

– Putea să fi fost un *diablero*!

– Un *diablero*? Ești nebun. Nu există nici un *diablero*!

– Vrei să spui că nu mai există nici unul astăzi sau că nu au existat vreodată?

– Pe timpuri existau, da! Asta știe toată lumea. Știm cu toții. Dar oamenii se temeau de ei și i-au omorît pe toți.

– Cine i-a omorît, Genaro?

– Toți oamenii din trib. Ultimul *diablero* pe care îl știu eu a fost S... El a omorît zeci, poate chiar sute de oameni cu vrăjitoriile lui. Noi n-am putut să îngăduim asta și oamenii s-au adunat, l-au luat pe nepregătite într-o noapte și l-au ars de viu.

– Cînd s-a întîmplat asta, Genaro?

– Asta a fost în o mie nouă sute patruzeci și doi.

– Ai văzut chiar dumneata?

– Nu, dar lumea încă mai vorbește despre asta. Se spune că n-a rămas nici un fel de cenușă, cu toate că rugul era făcut din lemn tînăr. Tot ce a rămas la sfîrșit a fost o baltă mare de grăsime.

Deşi don Juan îl categorisea pe binefăcătorul său ca fiind un *diablero*, n a pomenit niciodată locul din care îşi dobîndise cunoştinţele, şi nici nu a menţionat numele învăţătorului său. De fapt, don Juan dezvăluia foarte puţin din viaţa lui personală. Tot ce mi a spus a fost că, se născuse în sud-vest, în 1891; că îşi petrecuse aproape toată viaţa în Mexic; că în 1900, familia lui fusese exilata de către guvernul mexican, în partea centrală a Mexicului, împreună cu mii de alţi indieni din Sonora şi că trăise în centrul şi sudul Mexicului pînă în 1940. Deci, de vreme ce don Juan călătorise mult, cunoştinţele lui puteau fi produsul multor influenţe. Şi, deşi el se considera un indian din Sonora, nu eram sigur dacă să plasez contextul cunoştinţelor lui în totalitatea culturii indienilor sonorieni. Dar nu intenţionez, în această lucrare, să determin cu exactitate mediul său cultural.

Mi-am început ucenicia cu don Juan în iunie 1961. Înainte de aceasta, îl văzusem cu diferite prilejuri, dar întotdeauna în calitate de observator antropologic. În aceste conversaţii incipiente, am luat notiţe pe furiş. Mai tîrziu, bazîndu-mă pe memoria mea, am reconstituit întreaga conversaţie. Cînd am început să lucrez ca ucenic, totuşi, acea metodă de luare a notiţelor a devenit foarte dificilă, fiindcă discuţiile noastre atingeau subiecte diferite. Apoi don Juan mi-a îngăduit, după îndelungi proteste, să notez tot ce se spunea. Aş fi vrut, de asemenea, să fac fotografii şi să înregistrez pe bandă, dar el nu mi-a permis acest lucru.

La început mi-am făcut ucenicia în Arizona, apoi la Sonora, căci don Juan s-a mutat în Mexic în timpul instruirii mele. Metoda pe care o foloseam era să ne întîlnim pentru cîteva zile de fiecare dată. Vizitele mele au devenit mai frecvente şi au început să dureze mai mult în lunile de vară ale anilor 1961, 1962, 1963 şi 1964. Cînd privesc în urmă, ajung la concluzia că această metodă de a-mi desfăşura ucenicia a împiedicat antrenamentul meu să reuşească, căci a întîrziat apariţia angajamentului total de care aveam nevoie ca să devin un adevărat *brujo*. Totuşi, metoda a fost benefică din punctul meu de vedere, fiindca mi-a permis un minimum de detaşare, şi aceasta, la

rîndul ei, a creat o posibilitate de examinare critică, care ar fi fost imposibilă dacă aş fi participat fără întrerupere. În septembrie 1965, am hotărît să îmi întrerup ucenicia.

La cîteva luni după retragerea mea, m-am gîndit să-mi fac ordine în notiţele mele de teren într-un mod sistematic. Fiindcă datele pe care le strînsesem erau destul de voluminoase şi includeau numeroase informaţii amestecate, am început prin a încerca să stabilesc un sistem de clasificare. Am separat datele pe zone de concepte şi proceduri înrudite şi le-am aranjat ierarhic, după importanţa subiectivă – adică, după impactul pe care l-a avut fiecare asupra mea. În felul acesta, am ajuns la următoarea clasificare: folosirea plantelor halucinogene; proceduri şi formule folosite în vrăjitorie; achiziţionarea şi manipularea obiectelor de putere; utilizări ale plantelor medicinale; cîntece şi legende.

Reflectînd asupra fenomenelor pe care le-am experimentat, mi-am dat seama că încercarea mea de clasificare nu se soldase cu vreun alt rezultat decît cu un inventar al categoriilor; orice încercare de a-mi perfecţiona schema nu ar fi dus decît la un inventar mai complex. Şi nu acest lucru doream eu. În decursul lunilor care au urmat retragerii mele din ucenicie, trebuia să înţeleg ce anume experimentasem şi acest lucru era învăţarea unui sistem coerent de credinţe printr-o metodă experimentală, pragmatică. Devenise evident pentru mine, chiar de la prima sesiune la care participasem, că învăţămintele lui don Juan aveau o coeziune internă. De îndată ce luase hotărîrea fermă de a-mi comunica informaţiile pe care le deţinea, a început să-şi prezinte explicaţiile în mod ordonat, pas cu pas. Descoperirea şi înţelegerea acestei ordini s-a dovedit a fi o sarcină cît se poate de dificilă pentru mine.

Incapacitatea mea de a înţelege părea să vină de la faptul că, după patru ani de ucenicie, eram încă un începător. Era clar că informaţiile lui don Juan şi metoda lui de a mi le transmite aparţineau binefăcătorului său; de aceea, dificultăţile pe care le-am avut eu în înţelegerea învăţăturilor lui trebuie să fi fost aceleaşi cu cele pe care le întîmpinase şi el însuşi. Don Juan a făcut aluzie la asemănările noastre ca începători prin comentarii accidentale privitoare la imposibilitatea lui de a-şi înţelege învăţătorul

în timpul propriei sale ucenicii. Astfel de remarce m-au făcut să cred că pentru orice începător, indian sau de altă origine, cunoaşterea vrăjitoriei devenea de neînţeles datorită caracteristicilor bizare ale fenomenelor pe care le experimenta el. Eu, personal, ca occidental, am găsit aceste caracteristici atît de bizare, încît era practic imposibil să le explic în termenii vieţii mele de fiecare zi şi am ajuns la concluzia că orice încercare de a clasifica notiţele mele din cercetarea de teren ar fi inutilă.

Astfel, a devenit evident pentru mine că, de fapt, cunoaşterea lui don Juan trebuia examinată în termenii propriului său mod de a o înţelege; numai astfel înţeleasă putea să devină evidentă şi convingătoare. Încercînd să pun de acord propriile mele opinii cu cele ale lui don Juan, mi-am dat seama că ori de cîte ori încerca să-mi explice cunoaşterea lui, folosea concepte care o făceau „inteligibilă" pentru sine însuşi. Deoarece acele concepte îmi erau străine, încercînd să înţeleg cunoaşterea lui aşa cum o înţelegea el, ajungeam într-o poziţie pe care nu puteam s-o susţin. Prin urmare, prima mea sarcină era să determin ordinea conceptelor sale. Lucrînd în această direcţie, mi-am dat seama că însuşi don Juan pusese un accent special pe o anume zonă a tehnicilor sale, anume folosirea plantelor halucinogene. Pe baza acestei realizări, am revăzut propria mea schemă de categorii.

Don Juan folosea, separat şi în ocazii diferite, trei plante halucinogene: *peyote* (*Lophophora williamsii*), iarba Jimson (*Datura inoxia* syn. *D. meteloides*) şi o ciupercă (probabil *Psilocybe mexicana*). Încă înaintea contactului lor cu europenii, indienii americani cunoscuseră proprietăţile halucinogene ale acestor trei plante. Datorită proprietăţilor lor, aceste plante fuseseră folosite pe scară largă pentru plăcere, pentru vindecări, pentru vrăjitorie şi pentru inducerea unei stări de extaz. În contextul specific al învăţămintelor sale, don Juan a legat folosirea plantei *Datura inoxia* şi a *Psilocybe mexicana* cu obţinerea puterii, o putere pe care el o numea „aliatul". A legat folosirea plantei *Lophophora williamsii* cu dobîndirea înţelepciunii sau a cunoaşterii căii corecte de a trăi.

Pentru el, importanţa plantelor consta în capacitatea lor de a produce stagii de percepţie specială la o fiinţă umană. Astfel, el

m-a ghidat în experimentarea unui şir de astfel de stagii cu scopul dezvăluirii şi validării cunoaşterii lui. Eu le-am numit „stări ale realităţii neobişnuite", înţelegînd prin aceasta o realitate deosebită, opusă realităţii obişnuite a vieţii de fiecare zi. Distincţia se bazează pe înţelesul inerent stărilor de realitate neobişnuită. În contextul cunoaşterii lui don Juan ele erau considerate reale, deşi realitatea lor era diferenţiată de realitatea obişnuită.

Don Juan considera stările realităţii neobişnuite ca fiind singura formă de învăţare pragmatică şi unica modalitate de dobîndire a puterii. El dădea impresia că alte secţiuni ale învăţăturii sale erau incidentale dobîndirii puterii. Acest punct de vedere străbătea atitudinea lui don Juan privind tot ce nu era legat direct de stările de realitate neobişnuită. În toate cercetările mele de teren se află referinţe la felul cum simţea don Juan. De pildă, într-o conversaţie el a sugerat că unele obiecte posedă o anumită cantitate de putere. Deşi el nu arăta nici un respect pentru obiectele de putere, spunea că erau frecvent folosite ca instrumente de către vrăjitorii de categorie mai joasă. L-am întrebat adesea despre asemenea obiecte, dar el părea total neinteresat să discute despre ele. Cînd problema a fost ridicată din nou cu o altă ocazie, a acceptat, fără entuziasm, să discute despre ele.

– Există unele obiecte care sînt străbătute de putere, a spus el. Sînt zeci de astfel de obiecte care sînt păstrate de oameni puternici cu ajutorul unor spirite prietenoase. Aceste obiecte sînt instrumente, nu unele obişnuite, ci instrumente ale morţii. Totuşi nu sînt decît nişte instrumente; nu au puterea de a transmite învăţături. De fapt, ele fac parte din domeniul instrumentelor de război; ele sînt făcute pentru a ucide, pentru a fi aruncate în cineva.

– Ce fel de obiecte sînt acestea, don Juan?

– Nu sînt, de fapt, obiecte; mai degrabă sînt tipuri de putere.

– Cum poate cineva obţine aceste tipuri de putere, don Juan?

– Asta depinde de genul de obiect pe care-l doreşti.

– Cîte genuri există?

– Aşa cum ţi-am spus deja, există o mulţime. Orice poate fi un obiect de putere.

– Atunci care sînt cele mai puternice?

Puterea unui obiect depinde de posesorul lui, de ce fel de om este acesta. Un obiect al puterii ce aparţine unui om inferior este aproape o glumă; pe de altă parte, un vrăjitor puternic, plin de magie îşi dă puterea instrumentelor sale.

Care sînt obiectele de putere cele mai obişnuite, deci? Pe care le preferă majoritatea vrăjitorilor?

Nu există preferinţe. Toate sînt obiecte ale puterii, în acelaşi fel.

Dumneata posezi aşa ceva, don Juan?

Nu îmi răspunse; doar se uită la mine şi rîse. Rămase tăcut vreme îndelungată, şi m-am gîndit că întrebările mele îl plictiseau.

– Aceste tipuri de putere au propriile lor limite, continuă el. Dar un astfel de punct de vedere sînt sigur că este de neînţeles pentru tine. Mie mi-a trebuit aproape o viaţă ca să înţeleg că, de unul singur, un aliat poate dezvălui toate secretele acestor puteri inferioare, făcîndu-le destul de copilăreşti. Cîndva am avut asemenea instrumente, atunci cînd eram foarte tînăr.

– Ce fel de obiecte ale puterii ai avut?

– *Maiz-pinto*, cristale şi pene.

– Ce este *maiz-pinto*, don Juan?

– Este o sămînţă mică de porumb care are o dungă roşie la mijloc.

– Este o singură sămînţă?

– Nu. Un vrăjitor are patruzeci şi opt de seminţe.

– Ce fac aceste seminţe, don Juan?

– Fiecare dintre ele poate ucide un om atunci cînd pătrunde în corpul său.

– Cum poate o sămînţă să pătrundă într-un corp omenesc?

– Este un obiect al puterii şi puterea lui constă, între altele, în capacitatea de a pătrunde în corp.

– Ce face cînd pătrunde în corp?

– Intră adînc în corp; se aşază în piept sau în intestine. Omul se îmbolnăveşte şi dacă acela care îl îngrijeşte nu este mai puternic decît vrăjitorul, va muri în decurs de trei luni din momentul în care sămînţa i-a pătruns în corp.

– Există vreo modalitate prin care poate fi tămăduit?

– Tot ce se poate face în acest caz este să se extragă sămînța prin sugere, dar foarte puțini șamani îndrăznesc să facă asta. Un *brujo* poate reuși să extragă astfel sămînța, dar, dacă nu este destul de puternic ca s-o dea afară, va intra în el și-l va ucide pe el în locul bolnavului.

– Dar cum reușește o sămînță să intre în trupul cuiva?

– Ca să înțelegi acest lucru trebuie să-ți vorbesc mai întîi despre vrăjitoria cu porumb care este una dintre cele mai puternice vrăji pe care le cunosc. Asta se face cu ajutorul a două semințe. Una din ele este pusă în bobocul unei flori galbene. Floarea este așezată într-un loc în care va veni în contact cu victima: pe drumul pe care aceasta merge în fiecare zi sau în orice loc unde aceasta apare de obicei. Imediat după ce victima calcă pe sămînță sau o atinge în vreun fel, vraja își face efectul: sămînța pătrunde în trup.

– Ce se întîmplă cu sămînța după ce omul a atins-o?

– Toată puterea ei pătrunde în om și sămînța se eliberează. În acel moment devine o sămînță obișnuită. Poate să rămînă la locul vrăjii sau poate fi aruncată – nu contează. Cel mai bine este să o arunci în tufișuri, de unde poate s-o mănînce o pasăre.

– Se poate s-o mănînce o pasăre înainte ca un om s-o atingă?

– Nu, nici o pasăre nu e atît de proastă, pot să te asigur. Păsările o ocolesc.

Apoi don Juan a descris unele tehnici foarte complexe prin care asemenea semințe ale puterii pot fi obținute.

– Nu trebuie să uiți că *maiz-pinto* este doar un instrument, nu un aliat, spuse el. De îndată ce faci această deosebire nu vei mai avea nici o problemă. Dar, dacă tu consideri asemenea instrumente ca fiind ceva suprem, vei fi un prost.

– Sînt obiectele puterii la fel de eficiente ca un aliat? l-am întrebat eu.

Înainte de a-mi răspunde, don Juan a rîs plin de dispreț. Părea că se străduia din răsputeri să fie răbdător cu mine.

– *Maiz-pinto*, cristalele și penele sînt simple jucării în comparație cu un aliat, a răspuns el. Aceste obiecte care generează putere sînt necesare numai cînd omul nu are un aliat. Este o pierdere de vreme să le cauți, mai cu seamă în cazul tău. Tu trebuie

să-ţi cauţi un aliat; cînd vei reuşi, o să înţelegi ceea ce-ţi spun eu acum. Obiectele puterii sînt ca un joc de copii.

– Nu mă înţelege greşit, don Juan, am protestat eu. Vreau să am un aliat, dar mai vreau să şi înţeleg tot ce pot înţelege. Chiar şi dumneata ai spus că, de fapt, cunoaşterea înseamnă putere.

– Nu! mi-a răspuns el răspicat. Puterea se află în felul de cunoaştere pe care îl deţii. Ce rost are să ştii lucruri care nu-ţi servesc la nimic?

În sistemul de credinţe al lui don Juan, dobîndirea unui aliat însemna exclusiv exploatarea stărilor de realitate neobişnuită pe care mi le inducea prin folosirea plantelor halucinogene. El credea că dacă mă concentram asupra acestor stări şi dacă omiteam alte aspecte ale cunoaşterii pe care mi-o împărtăşea, voi obţine o privire coerentă asupra fenomenelor pe care le experimentasem.

Prin urmare, am împărţit această carte în două părţi. În prima parte prezint selecţii din cercetările mele de teren ce se ocupă de stările realităţii neobişnuite prin care am trecut în timpul uceniciei mele. Pentru că mi-am aranjat notele pentru a se potrivi cu desfăşurarea poveştii, ele nu sînt întotdeauna într-o secvenţă cronologică adecvată. Niciodată nu mi-am notat descrierea unei stări a realităţii neobişnuite decît la cîteva zile după ce o experimentasem, aşteptînd pînă în momentul în care eram capabil s-o analizez cu calm şi cu obiectivitate. Totuşi, conversaţiile mele cu don Juan erau consemnate pe măsură ce aveau loc, imediat după fiecare stare de realitate neobişnuită. Relatările mele privind aceste conversaţii sînt uneori antedatate întregii descrieri a unei experienţe.

Notele mele din cercetările de teren dezvăluie versiunea subiectivă a ceea ce am perceput în timp ce treceam prin acea experienţă. Acea versiune este prezentată aici exact aşa cum i-am înfăţişat-o lui don Juan, care-mi cerea o relatare completă şi fidelă a fiecărui detaliu şi o prezentare amănunţită a fiecărei experienţe. În momentul înregistrării acestor experienţe, am adăugat detalii accidentale, în încercarea de a recaptura încadrarea fiecărei stări a realităţii neobişnuite. Am ţinut să descriu impactul emoţional pe care-l experimentasem cît mai complet.

Notele de teren dezvăluie, de asemenea, conținutul sistemului de credințe al lui don Juan. Am condensat multe pagini de întrebări și răspunsuri din discuțiile dintre don Juan și mine pentru a evita repetițiile în conversație. Dar, fiindcă doream să redau exact starea de spirit a schimburilor noastre, am șters numai acele dialoguri care nu adăugau nimic la înțelegerea mea a căii sale de cunoaștere. Informația pe care don Juan mi-o dădea despre calea sa de cunoaștere era întotdeauna sporadică și fiecare mic efort din partea lui necesita ore de instrucție din partea mea. Totuși, au fost nenumărate ocazii în care și-a expus cunoașterea în mod deschis.

În cea de a doua parte a acestei cărți prezint o analiză structurală extrasă exclusiv din datele relatate în prima parte. Prin analiza mea încerc să sprijin următoarele afirmații: (1) don Juan și-a prezentat învățăturile ca un sistem de gîndire logică; (2) sistemul avea sens numai dacă era examinat pornind de la părțile sale structurale și (3) sistemul era conceput să ghideze un ucenic la un nivel de conceptualizare care explica ordinea fenomenelor pe care le experimentase el.

PARTEA ÎNTÎI

ÎNVĂȚĂTURILE LUI DON JUAN

ÎNVĂŢĂTURILE

1

Notele mele despre prima şedinţă cu don Juan sînt datate 23 iunie 1961. Acesta a fost momentul cînd mi-am început ucenicia. Mai înainte îl văzusem de cîteva ori doar în calitate de observator. Cu fiecare prilej îl rugasem să mă înveţe despre *peyote*. De fiecare dată n-a ţinut seama de cererea mea, dar nici nu a respins subiectul complet şi i-am interpretat ezitarea ca fiind un semn că era înclinat să vorbească despre cunoştinţele lui dacă mai insistam puţin.

La această şedinţă m-a făcut să înţeleg clar că ar putea să-mi ia cererea în considerare dacă eu îi dovedeam o limpezime a minţii şi o precizie a scopului referitor la ceea ce-i cerusem. În ceea ce mă priveşte, era imposibil să îndeplinesc o asemenea condiţie, căci îl rugasem să mă instruiască despre *peyote* doar ca mijloc de a stabili o legătură prin care să comunic cu el. M-am gîndit că subiectul fiindu-i familiar putea să-l determine să fie mai deschis şi mai dispus să vorbească, şi astfel să-mi îngăduiască să pătrund în ştiinţa lui despre proprietăţile plantelor. El interpretase literal cererea mea şi îl preocupa motivul pentru care eu doream să învăţ ceva despre *peyote*.

Vineri, 23 iunie 1961

– Vrei să mă înveţi despre *peyote*, don Juan?

– De ce vrei să înveţi astfel de lucruri?

– Ţin, cu tot dinadinsul, să aflu despre ele. Dorinţa mea de a afla nu reprezintă un motiv suficient de bun?

– Nu! Trebuie să cauţi în inima ta şi să descoperi de ce un tînăr ca tine doreşte să-şi impună o asemenea sarcină de învăţare.

– Dumneata de ce ai învăţat astfel de lucruri, don Juan?

– De ce mă întrebi?

– Poate că avem amîndoi aceleaşi motive.

– Mă îndoiesc. Eu sînt indian. Nu urmăm aceleaşi căi.

– Singurul meu motiv este că vreau să învăţ despre asta, doar ca ştiu. Dar, te asigur, don Juan, că intenţiile mele nu sînt rele.

– Te cred. Te-am fumat.

– Iartă-mă! Nu înţeleg.

– Nu mai contează acum. Îţi cunosc intenţiile.

– Vrei să spui că ai văzut prin mine?

– Se poate spune şi aşa.

– Atunci, vrei să mă înveţi?

– Nu!

– Pentru că nu sînt indian?

– Nu. Pentru că nu-ţi cunoşti inima. Important este să ştii exact de ce vrei să te implici. Să înveţi despre „Mescalito" este o treabă foarte serioasă. Dacă ai fi fost indian, dorinţa ta ar fi fost suficientă. Foarte puţini indieni au o asemenea dorinţă.

Duminică, 25 iunie 1961

Vineri, am petrecut toată după-amiaza cu don Juan. Intenţionam să plec pe la ora şapte seara. Stăteam pe prispa din faţa casei şi m-am hotărît să-l mai întreb o dată despre învăţătură. Era aproape o chestiune de rutină şi mă aşteptam să mă refuze din nou. L-am întrebat dacă exista o şansă ca el să accepte dorinţa mea de a învăţa, ca şi cum aş fi fost indian. Îi trebui mult timp ca să îmi răspundă. Am fost silit să mai rămîn, căci el părea că încearcă să ia o hotărîre, în vreun fel sau altul.

În cele din urmă, îmi spuse că exista o cale, şi începu să-mi prezinte o problemă. Îmi spuse că dacă stăteam aşa pe duşumea mă voi simţi foarte obosit şi că lucrul cel mai nimerit era să-mi găsesc „un loc" (*sitio*), unde puteam să stau fără să mă obosesc. Stătusem cu genunchii strînşi la piept şi cu braţele în jurul pulpelor. Cînd mi-a spus că eram obosit, mi-am dat seama că mă durea spatele şi că eram vlăguit.

Am aşteptat să-mi spună ce înţelegea printr-un „loc", dar el nu făcu nici o încercare să îmi lămurească această problemă. M-am gîndit că poate voia să-mi spună că trebuie să-mi schimb poziţia, aşa că m-am ridicat şi m-am apropiat de el. Nu a fost de acord cu acest lucru şi a subliniat clar că un „loc" reprezintă spaţiul unde un om se putea simţi, în mod firesc, fericit şi puternic. El bătu cu palma locul unde stătea şi spuse că acesta era locul lui, adăugînd că aceasta era o ghicitoare al cărei răspuns trebuia să îl aflu singur, fără să stau să mă gîndesc.

Ceea ce-mi prezentase drept o problemă de rezolvat era, desigur, o ghicitoare. N-aveam idee cum să încep sau ce era în mintea lui. De mai multe ori am cerut să mi se indice o cheie sau, măcar, o aluzie cum trebuia să procedez ca să găsesc locul în care să mă simt fericit şi puternic. Am insistat şi am argumentat că n-aveam idee de ce voia el să spună, pentru că nici nu concepeam problema. El îmi sugeră să mă plimb prin verandă pînă ce găseam acel loc.

M-am ridicat şi am început să măsor duşumeaua în lung şi-n lat. M-am simţit caraghios şi m-am aşezat în faţa lui.

S-a enervat foarte tare şi m-a acuzat că nu l-am ascultat, spunînd că, poate, nu voiam să învăţ. După o vreme s-a calmat şi mi-a explicat că nu orice loc era bun să stau pe el sau să mă aflu pe el şi că în toată veranda era un singur loc unde m-aş fi simţit cel mai bine. Sarcina mea era să-l deosebesc de toate celelalte locuri. Ideea era că trebuia să „simt" toate locurile care-mi erau accesibile, pînă puteam să decid, fără nici o îndoială, care era cel potrivit.

Eu am argumentat că, deşi veranda nu era prea mare (vreo 4 m pe 3 m) numărul de „locuri" posibile era imens şi că mi-ar trebui foarte mult timp să le verific pe toate şi că, deoarece el nu specificase mărimea locului, posibilităţile puteau fi infinite. Argumentele mele fură inutile. Se ridică şi mă avertiză, pe un ton foarte aspru, că s-ar putea să-mi trebuiască zile întregi ca să-l descopăr, dar că, dacă nu rezolvam problema asta, ar fi mai bine să plec, fiindcă el nu mai avea ce să-mi spună. Ţinu să-mi amintească că el ştia unde era acel loc al meu şi că, deci, nu avea rost să-l mint; spuse că era singura cale în care îmi putea accepta

dorința de a învăța despre Mescalito ca pe un motiv valid. Adăugă că nimic pe lumea asta nu ni se face cadou și că orice învățătură trebuie dobîndită pe o cale dificilă.

Ocoli casa și merse spre desiș ca să urineze. Intră direct în casă prin spate.

M-am gîndit că sarcina de a găsi locul indicat al fericirii era doar un motiv pentru a mă îndepărta, totuși m-am ridicat și am început să mă plimb încoace și încolo. Cerul era fără nori. Puteam vedea totul din verandă și din apropierea ei. Probabil că mă mișcasem vreme de o oră sau chiar mai mult, dar nu se întîmplă nimic care să-mi dezvăluie locul cu pricina. M-am plictisit să tot umblu și m-am așezat; după cîteva minute m-am așezat în alt loc, apoi în altul, pînă ce am parcurs întreaga podea într-un mod semisistematic. M-am străduit „să simt" diferența dintre locuri, dar îmi lipseau criteriile diferențierii. Deși aveam impresia că-mi pierd vremea, totuși am continuat. M-am gîndit că venisem de departe ca să mă întîlnesc cu don Juan și, la urma urmei, n-aveam altceva de făcut.

M-am lungit pe spate și mi-am pus mîinile sub cap. Pe urmă m-am întors și m-am așezat pe burtă o vreme. Am repetat această mișcare de rotație pe toată podeaua. Pentru prima oară am avut impresia că descoperisem un vag criteriu. Mi-am simțit trupul mai cald cînd m-am așezat pe spate.

M-am rostogolit din nou, de data aceasta în direcția opusă, și iar am parcurs întreaga podea, așezîndu-mă cu fața în jos în toate locurile unde stătusem cu fața în sus cînd parcursesem veranda prima oară. Am avut aceleași senzații de cald și rece, în funcție de poziția pe care o aveam, dar nu simțeam nici o diferență între locuri.

Apoi îmi veni o idee care mi se păru strălucită: locul lui don Juan! M-am așezat acolo, m-am lungit întîi cu fața în jos, apoi pe spate, dar locul era la fel ca toate celelalte. M-am ridicat. Mă săturasem! Voiam să-i spun la revedere lui don Juan, dar mă jenam să-l trezesc. M-am uitat la ceas. Era două dimineața! Mă tot răsucisem timp de șase ore.

În clipa aceea, don Juan a ieşit afară şi a ocolit casa îndreptîndu-se spre desiş. Se întoarse şi se aşeză în faţa uşii. Eram descurajat şi aş fi vrut să-i spun ceva neplăcut şi să plec. Dar mi-am dat seama că nu era vina lui; că eu eram cel care hotărîse să suporte toate prostiile alea. I-am spus că ratasem alegerea locului; mă tot rostogolisem ca un idiot pe podeaua lui toată noaptea şi încă nu reuşeam să dezleg misterul.

Izbucni în rîs şi mi-a spus că nu se mira, căci nu procedasem corect. Nu-mi folosisem ochii. Acest lucru era adevărat, dar eu eram foarte sigur că el spusese că trebuia *să simt* diferenţa. I-am spus acest lucru, dar el a ripostat zicîndu-mi că omul poate să simtă cu ochii, atunci cînd nu se uită direct la lucruri.

– În ceea ce mă priveşte, a spus el, eu nu am alt mijloc de a rezolva problema decît folosindu-mă de tot ce am: ochii mei.

Don Juan intră în casă. Eram convins că mă urmărise. M-am gîndit că altfel n-ar fi avut cum să ştie că nu mă folosisem de ochi.

Am început iar să mă rostogolesc, fiindcă aceasta era metoda cea mai confortabilă. De data aceasta, totuşi, mi-am sprijinit bărbia în mîini şi m-am uitat atent la fiecare detaliu.

După o vreme, întunericul din jurul meu s-a schimbat. Cînd mi-am aţintit privirea pe punctul care se afla chiar în faţa mea, întreaga zonă periferică a cîmpului meu vizual deveni viu colorată, într-o nuanţă omogenă galben-verzuie. Efectul fu uimitor. Mi-am ţinut privirile aţintite asupra punctului din faţa mea şi am început să mă tîrăsc într-o parte pe burtă, stînd pe un picior.

Deodată, într-un anume punct aflat în mijlocul podelei, am devenit conştient de o altă schimbare de nuanţă. Spre dreapta mea, tot la periferia cîmpului meu vizual, galbenul-verzui se prefăcu într-o nuanţă de purpuriu intens. Mi-am concentrat atenţia asupra ei. Purpuriul a pălit pînă la o culoare slabă, totuşi strălucitoare, care nu s-a pierdut atîta timp cît am stat cu ochii pe ea.

Mi-am pus jacheta acolo, pentru a marca locul şi atunci l-am strigat pe don Juan. El a ieşit în verandă. Eram profund tulburat; văzusem, într-adevăr, schimbarea de nuanţe. El nu păru impresionat, dar îmi spuse să mă aşez în acel loc şi să-i spun cum mă simţeam.

M-am aşezat, apoi m-am întins pe spate. El a rămas în picioare lîngă mine şi m-a întrebat de mai multe ori cum mă simţeam; dar n-am simţit nimic deosebit. Timp de vreo cincisprezece minute am încercat să simt sau să văd o diferenţă, în timp ce don Juan stătea lîngă mine răbdător. M-am simţit dezgustat. Simţeam un gust metalic în gură. Brusc, a început să mă doară capul. Simţeam că mi se face greaţă. Gîndul la eforturile mele prosteşti mă irita pînă la furie. M-am ridicat.

Probabil că don Juan a observat profunda mea frustrare. N-a rîs, dar mi-a spus foarte serios că trebuia să fiu inflexibil cu mine însumi, dacă ţineam să învăţ. Aveam de ales doar între două lucruri, a spus el: sau să plec acasă, şi în cazul acesta nu voi învăţa niciodată, sau să dezleg misterul.

Don Juan intră iar în casă. Voiam să plec imediat, dar mă simţeam prea obosit ca să mai conduc; în plus, faptul că reuşisem se deosebesc nuanţele mă uimise atît de tare, încît eram convins că acesta era un anume criteriu şi poate că mai puteam descoperi şi alte schimbări. Oricum, era prea tîrziu ca să plec. Aşa că m-am aşezat, mi-am întins picioarele şi am luat-o de la capăt.

De data aceasta m-am mişcat repede din loc în loc, trecînd pe lîngă locul lui don Juan, pînă la capătul podelei, pe urmă m-am întors ca să parcurg şi cealaltă jumătate. Cînd am ajuns la mijloc, mi-am dat seama că se petrecea altă schimbare a culorilor, tot la marginea cîmpului meu vizual. Culoarea galben-verzuie, uniformă, pe care o vedeam în tot locul, s-a prefăcut, într-un punct din dreapta mea, într-un gri-verzui intens. Rămase aşa o clipă, apoi se metamorfoză deodată în altă nuanţă clară, diferită de cea pe care o observasem mai devreme. Mi-am scos un pantof, am marcat locul şi am continuat să mă rostogolesc pînă am parcurs podeaua în toate direcţiile posibile, dar nu s-a mai produs nici o altă schimbare de culoare.

M-am întors la locul marcat cu pantoful meu şi l-am examinat. Era la vreo doi metri de locul marcat cu jacheta mea, spre sud-est. În apropiere se afla o piatră mare. M-am aşezat mai mult timp acolo, încercînd să găsesc o rezolvare, uitîndu-mă la toate detaliile, dar n-am observat nimic deosebit.

M-am hotărît să încerc şi celălalt loc. M-am întors repede pe genunchi şi eram pe punctul de a mă aşeza pe jacheta mea cînd am simţit o teamă neobişnuită. Era mai degrabă o senzaţie fizică – parcă mă lovea ceva în stomac. Am sărit şi, într-o clipă, am făcut un pas în spate. Părul de pe gît mi se zbîrli. Picioarele mi se încordaseră uşor, corpul îmi era aplecat înainte şi braţele mi se întindeau în faţă rigide, cu degetele încleştate ca nişte gheare. Mi-am dat seama de poziţia mea ciudată şi teama mea s-a intensificat.

Am sărit înapoi fără să vreau şi m-am aşezat pe piatra de lîngă pantoful meu. De pe piatră, am alunecat pe podea. Am încercat să-mi dau seama ce s-a întîmplat de m-am speriat atît de tare. Mi-am zis că trebuia să fie efectul oboselii pe care o simţeam. Se făcuse ziuă. M-am simţit caraghios şi jenat. Totuşi, n-aveam cum să explic ce mă speriase, nici cum să-mi dau seama ce aştepta de la mine don Juan.

M-am hotărît să mai fac o ultimă încercare. M-am ridicat şi m-am apropiat încet de locul marcat de jacheta mea şi din nou am simţit aceeaşi teamă. De data aceasta am făcut un mare efort ca să mă controlez. M-am aşezat jos, pe urmă m-am aplecat ca să mă postez cu faţa în jos, dar n-am putut să stau, în ciuda voinţei mele. Mi-am pus mîinile pe podea chiar în faţa mea. Respiraţia mi se acceleră; stomacul îmi era făcut ghem. Aveam o senzaţie clară de panică şi m-am străduit din toate puterile să nu o iau la fugă. M-am gîndit că, poate, don Juan mă observa. Încet, m-am tîrît spre celălalt loc şi m-am sprijinit cu spatele de piatră. Voiam să mă odihnesc cîtva timp ca să-mi fac ordine în gînduri, dar am adormit.

L-am auzit pe don Juan vorbind şi rîzînd deasupra capului meu. M-am trezit.

– Ai găsit locul, mi-a spus el.

La început nu am înţeles, dar el m-a asigurat că locul unde adormisem era colţişorul cu pricina. M-a întrebat din nou cum mă simţeam atunci cînd stăteam acolo. I-am spus că nu simţeam nici o diferenţă.

El mi-a cerut să-mi compar senzaţiile din acel moment cu ceea ce simţisem cînd stătusem în celălalt loc. Pentru prima oară mi-am dat seama că nu puteam să-mi explic teama pe care am

simţit-o cu o noapte în urmă. Don Juan m-a rugat, într-un mod provocator, să stau pe celălalt loc. Dintr-un motiv inexplicabil m-am temut de celălalt loc şi nu m-am aşezat acolo. Mi-a spus că numai un prost n-ar fi reuşit să vadă diferenţa.

L-am întrebat dacă fiecare din cele două locuri avea un anumit nume. Mi-a spus că cel bun se numea *sitio* şi cel rău era duşmanul; a adăugat că acele două locuri erau cheia bunei stări a omului, mai cu seamă a celui care era în căutarea cunoaşterii. Simplul act al şederii pe locul cuvenit crea o putere superioară; pe de altă parte, duşmanul slăbea omul şi putea chiar să-i provoace moartea. Spunea că mă reîncărcasem cu energia pe care o risipisem cu o noapte în urmă atunci cînd aţipisem pe locul meu.

Îmi mai spuse că acele culori pe care le-am văzut aveau acelaşi efect general de a da energie sau de a o reduce.

L-am întrebat dacă mai existau şi alte locuri pentru mine, asemeni celor două pe care le găsisem şi cum să fac ca să le descopăr. El mi-a răspuns că multe locuri din lume sînt comparabile cu acestea două şi că modul cel mai indicat de a le găsi era să detectez culorile lor.

Nu ştiam sigur dacă rezolvasem problema şi, de fapt, nici nu eram convins că existase vreo problemă; nu puteam să mă împiedic să simt că întreaga experienţă era forţată şi arbitrară. Eram convins că don Juan mă urmărise toată noaptea, ca pe urmă să-mi facă pe plac spunîndu-mi că acolo unde aţipisem se afla locul pe care-l căutasem. Totuşi, eu nu reuşeam să găsesc un motiv logic pentru un astfel de act şi atunci cînd el mi-a cerut să stau pe celălalt loc n-am reuşit să fac acest lucru. Exista o ruptură ciudată între experienţa pragmatică de teamă de „celălalt loc" şi analiza raţională a întregului eveniment.

Don Juan, pe de altă parte, era foarte sigur că reuşisem şi, încîntat de succesul meu, m-a anunţat că mă va pune la curent cu tot ceea ce ştie despre *peyote*.

– M-ai rugat să te învăţ despre Mescalito, mi-a spus el. Am vrut să mă conving dacă ai destulă tărie de caracter ca să-i faci faţă. Mescalito nu este ceva de luat în rîs. Trebuie să-ţi ţii resursele sub control. Acum îmi dau seama că dorinţa ta este suficientă, este un motiv întemeiat ca să îţi ofer învăţăturile necesare.

– Chiar ai de gînd să mă înveţi despre *peyote*?

– Prefer să-l numesc Mescalito. Fă şi tu la fel!

– Cînd vrei să începi?

– Nu-i chiar atît de simplu. Mai întîi, trebuie să fii pregătit.

– Cred că sînt.

– Nu glumesc. Trebuie să aştepţi pînă nu mai ai nici o îndoială, şi pe urmă ai să-l întîlneşti.

– Trebuie să mă pregătesc?

– Nu. Trebuie doar să aştepţi. S-ar putea să renunţi la această idee după un timp. Oboseşti repede. Noaptea trecută erai gata să pleci, de îndată ce treaba a devenit mai grea. Mescalito cere o intenţie foarte serioasă.

2

Luni, 7 august 1961

Am ajuns în casa lui don Juan din Arizona pe la şapte seara, vineri. Alţi cinci indieni stăteau lîngă el pe veranda casei. L-am salutat, m-am aşezat şi am aşteptat ca ei să-mi spună ceva. După o tăcere, mai mult de formă, unul din bărbaţi s-a ridicat, s-a îndreptat spre mine şi mi-a spus:

– *Buenas noches.*

M-am ridicat şi eu şi i-am răspuns:

– *Buenas noches.*

Apoi, toţi ceilalţi bărbaţi s-au ridicat, s-au îndreptat spre mine şi toţi am murmurat *buenas noches* şi ne-am strîns mîna, fie atingînd uşor degetele celuilalt, fie luîndu-i mîna o clipă, după care i-am dat drumul destul de brusc.

Ne-am aşezat din nou cu toţii. Ei păreau destul de timizi, nu-şi găseau cuvintele, deşi vorbeau cu toţii spaniola.

Trebuie să fi fost cam şapte şi jumătate cînd, deodată, s-au ridicat şi s-au îndreptat spre partea din spate a casei. De mult timp, nimeni nu mai scosese o vorbă. Don Juan mi-a făcut semn să-i urmez şi ne-am urcat cu toţii într-o camionetă care era deja parcată acolo. Eu m-am aşezat în spate cu don Juan şi cu doi

bărbaţi mai tineri. Nu erau nici perne, nici bănci şi podeaua de metal era tare şi incomodă, mai ales în momentul în care am părăsit şoseaua şi am intrat pe un drum de ţară. Don Juan mi-a şoptit că ne duceam la casa unuia din prietenii lui care avea şapte Mescalito pentru mine.

L-am întrebat:

– Dumneata nu ai aşa ceva, don Juan?

– Am, dar nu ţi le pot oferi. Ştii, altcineva trebuie să facă asta.

– Poţi să-mi spui de ce?

– Poate că Mescalito nu te place, „el" nu te agreează şi, atunci, n-ai să-l poţi cunoaşte cu afecţiune, aşa cum trebuie; iar prietenia noastră se va termina.

– De ce să nu mă placă? Nu i-am făcut nimic.

– Nu trebuie neapărat să-i faci ceva ca să te placă sau să nu te placă. Ori te acceptă, ori te respinge.

– Dar, dacă nu mă acceptă, nu-i nimic de făcut ca să-l determin să mă placă?

Ceilalţi doi bărbaţi păreau să-mi fi auzit întrebarea şi izbucniră în rîs.

– Nu! Nu cred că se poate face ceva, spuse don Juan.

Se întoarse pe jumătate cu spatele la mine şi n-am mai putut să-i vorbesc.

Cred că condusesem cel puţin o oră, cînd ne-am oprit în faţa unei căsuţe. Aproape că se întunecase şi, după ce şoferul a stins farurile, am observat doar vag contururile clădirii.

O femeie tînără, o mexicană, judecînd după inflexiunile vocii ei, ţipa la un cîine ca să nu mai latre. Am coborît din camionetă şi am intrat în casă. Bărbaţii au salutat-o încet cînd au trecut pe lîngă ea. Ea le-a răspuns şi a continuat să strige la cîine.

Camera era mare şi ticsită cu felurite obiecte. O lumină slabă ce venea de la un bec electric foarte mic făcea ca atmosfera să pară destul de mohorîtă. Se vedeau cîteva scaune cu picioare rupte şi tapiseria stricată, aşezate lîngă perete. Trei bărbaţi se aşezară pe o canapea, care era mobila cea mai mare din încăpere. Era foarte veche şi dărăpănată, încît se prăbuşise pînă la podea; în lumina slabă, părea roşie şi murdară. Noi, ceilalţi, stăteam pe scaune. Rămaserăm tăcuţi destul de mult timp.

Un bărbat se ridică brusc şi se duse în altă cameră. Părea de vreo cincizeci şi ceva de ani, era oacheş, înalt şi voinic. După o clipă, se întoarse cu o carafă de cafea. I-a ridicat capacul şi-mi întinse mie carafa; înăuntru se aflau şapte obiecte cu aspect ciudat. Variau în privinţa mărimii şi consistenţei. Unele dintre ele erau aproape rotunde, altele erau alungite. Cînd le pipăiai, păreau un fel de miez de nucă sau nişte suprafeţe de dop. Culoarea lor era maronie asemenea cojilor de nucă tari şi uscate. Le-am luat în mînă şi le-am pipăit suprafeţele o vreme destul de îndelungată.

– Ăsta trebuie mestecat (*esto se masca*), mi-a şoptit don Juan.

Abia atunci cînd începu să vorbească, mi-am dat seama că stătea lîngă mine. I-am privit pe ceilalţi bărbaţi, dar nici unul nu se uita la mine; vorbeau cu voci foarte scăzute. Era un moment de acută indecizie şi de teamă. M-am simţit aproape incapabil să mă controlez.

– Trebuie să mă duc la baie, i-am spus eu. O să ies afară şi o să fac o plimbare.

Mi-a întins carafa de cafea şi eu am pus înăuntru măciuliile de *peyote*. Tocmai voiam să părăsesc camera cînd bărbatul care îmi dăduse carafa se ridică, se apropie de mine şi-mi spuse că era o oală de noapte în cealaltă cameră.

Oala de noapte se afla chiar în spatele uşii. Lîngă ea, lipit chiar de aceasta, se vedea un pat mare ce ocupa mai mult de jumătate din încăpere. Acolo dormea femeia. Am rămas nemişcat lîngă uşă un timp, apoi m-am întors în camera unde se aflau ceilalţi bărbaţi.

Stăpînul casei mi se adresă în engleză:

– Don Juan spune că eşti din America de Sud. Pe acolo există mescalină?

Eu i-am răspuns că nici măcar n-am auzit de aşa ceva.

Părea să-i intereseze America de Sud şi, pentru o vreme, am vorbit despre indieni. Apoi, unul dintre bărbaţi m-a întrebat de ce doream să mănînc *peyote*. I-am răspuns că doream să ştiu ce gust are. Toţi au rîs timid.

Don Juan m-a îndemnat pe un ton blînd:

– Mestecă, mestecă! (*Masca, masca.*)

Aveam mîinile umede şi mi se strînsese stomacul. Carafa cu măciuliile de *peyote* era pe podea, lîngă scaun. M-am aplecat deasupra ei, am luat una la întîmplare şi am băgat-o în gură. Avea un gust stătut. Am muşcat-o în două şi am început să mestec o bucată. Am simţit o amăreală puternică, pătrunzătoare; într-o clipă, toată gura îmi amorţise. Gustul amar se înteţi pe măsură ce mestecam şi un val incredibil de salivă îmi umplu gura. Gingiile şi interiorul gurii mele mă făceau să mă simt de parcă aş fi mîncat carne sau peşte uscat şi sărat, ceea ce părea să te forţeze să mesteci înainte. După o vreme, am mestecat şi cealaltă bucată şi gura îmi amorţise atît de tare, că nici nu mai simţeam amăreala. Măciulia de *peyote* era ca un ghem de fîşii, ca partea fibroasă a unei portocale sau ca trestia de zahăr, şi nu ştiam dacă s-o înghit sau s-o scuip. În acel moment, stăpînul casei se ridică şi-i pofti pe toţi să iasă afară, în verandă.

Am ieşit şi ne-am aşezat, afară se înnoptase de-a binelea. Era destul de confortabil şi gazda ne aduse o sticlă de tequila.

Bărbaţii erau înşiraţi cu spatele la zid. Eu mă aflam la extrema dreaptă a şirului. Don Juan, care stătea lîngă mine, îmi puse carafa cu măciuliile de *peyote* între picioare. Pe urmă îmi întinse sticla care înainte trecu pe la toţi şi îmi spuse să beau puţină tequila ca să-mi treacă amăreala.

Am scuipat fîşiile primei măciulii şi am luat o gură de băutură. El mi-a spus să n-o înghit, doar să-mi clătesc gura cu ea ca să opresc salivaţia. Nu m-a ajutat mult în privinţa salivei, dar cu siguranţă mi-a făcut bine şi am scăpat puţin de amăreală.

Don Juan mi-a dat o bucată de caisă uscată (sau, poate, era o smochină uscată, nu puteam vedea în întuneric, nici n-o puteam simţi) şi mi-a spus s-o mestec bine şi încet, fără să mă grăbesc. Mi-a fost greu s-o înghit; mi se părea că nu va aluneca pe gît.

După o scurtă pauză, sticla fu trecută iar de la unul la altul. Don Juan îmi dădu o bucată de carne uscată, crocantă. I-am spus că n-aveam chef să mănînc.

- Asta nu e mîncare.

Schema s-a repetat de şase ori. Îmi amintesc că mestecasem şase măciulii de *peyote* cînd conversaţia deveni foarte animată; deşi nu puteam să mă lămuresc în ce limbă se vorbea, subiectul

conversaţiei, la care toată lumea participa, era foarte interesant şi am încercat să ascult atent ca să pot să iau şi eu parte. Dar cînd am încercat să vorbesc, mi-am dat seama că nu puteam; cuvintele mi se învălmăşeau în minte.

Stăteam cu spatele rezemat de zid şi ascultam ce spuneau ceilalţi bărbaţi. Vorbeau în italiană şi repetau la nesfîrşit o frază despre cît de tîmpiţi sînt rechinii. Mi se părea un subiect coerent şi logic. Îi spusesem lui don Juan mai devreme că rîul Colorado din Arizona era numit de primii spanioli, care au venit în acele locuri, *el rio de los tizones* (rîul lemnului carbonizat) şi că cineva citise sau pronunţase greşit *tizones* şi rîul fusese numit *el rio de los tiburones* (rîul rechinilor). Eram sigur că ei discutau despre această poveste, cu toate că nu-mi trecuse prin minte că nici unul dintre ei nu avea cum să vorbească în italiană.

Simţeam că îmi vine să vomit, dar nu-mi amintesc dacă am făcut acest lucru. Am întrebat dacă poate cineva să-mi aducă nişte apă. Muream de sete!

Don Juan mi-a adus o tigaie mare. A aşezat-o pe pămînt, lîngă perete. A mai adus şi o ceşcuţă. A luat cu ea apă din tigaie şi mi-a dat, spunîndu-mi că nu trebuia s-o beau, ci doar să-mi clătesc gura cu ea.

Apa părea ciudat de lucioasă şi sclipitoare, ca o vopsea groasă. Am vrut să-l întreb pe don Juan ce-i cu ea şi m-am chinuit să-mi exprim gîndurile în engleză, dar apoi mi-am dat seama că el nu vorbea engleza. Am trecut printr-un moment de mare confuzie şi am înţeles că, deşi aveam un gînd clar în minte, nu puteam să îl rostesc. Voiam să spun ceva despre calitatea ciudată a apei, dar ceea ce urmă nu se putea numi vorbire; era sentimentul gîndurilor mele nerostite care venea din gura mea într-un soi de formă lichidă. Era o senzaţie ciudată de vomă, minus contracţiile diafragmei. Era o curgere plăcută de cuvinte lichide.

Am băut. Şi senzaţia că vomam dispăru. Între timp, toate sunetele se stinseseră şi am descoperit că-mi era greu să-mi focalizez privirea. M-am uitat după don Juan şi în timp ce-mi întorceam capul am observat că mi se îngustase cîmpul vizual pe o rază circulară în faţa ochilor mei. Această senzaţie nu mă speria şi nu era neplăcută; din contră, era o noutate. Puteam, literalmente să

măturpământul cu privirea, fixîndu-mă pe un anume loc şi apoi mişcîndu-mi ochii încet în orice direcţie. Cînd ieşisem prima oară pe verandă observasem că era întuneric-beznă, în afara luminilor îndepărtate ale oraşului. Totuşi, în cadrul zonei circulare a cîmpului meu vizual, totul era clar. Am uitat de grija mea în legătură cu don Juan şi ceilalţi bărbaţi şi m-am dedicat total explorării pămîntului cu viziunea mea.

Am văzut cantul dintre podeaua verandei şi zid. Mi-am întors capul încet spre dreapta, urmărind zidul şi l-am văzut pe don Juan stînd rezemat de el. M-am îndreptat spre stînga ca să-mi aţintesc privirile spre apă. Am dat de fundul tigăii; mi-am ridicat uşor capul şi am văzut apropiindu-se un cîine negru, de mărime mijlocie. L-am zărit cum se apropie de apă. Cîinele a început să bea. Am ridicat mîna ca să-l îndepărtez de apa mea; m-am uitat fix la cîine ca să fac acea mişcare şi, deodată, am văzut cum devine transparent. Apa era un lichid strălucitor, vîscos. Am văzut-o alunecînd pe gîtul cîinelui şi pătrunzîndu-i în trup. Am văzut-o curgînd prin tot corpul său, apoi ţîşnind prin fiecare fir de păr. Am văzut fluidul irizat mergînd pe toată lungimea fiecărui fir de păr, pe urmă proiectîndu-se dincolo de peri ca să formeze o coamă lungă, albă şi mătăsoasă.

În acel moment, am simţit nişte convulsii puternice şi în cîteva clipe s-a format în jurul meu un tunel, foarte scund şi îngust, tare şi ciudat de rece. La atingere îl simţeai ca pe un zid de staniol solid. Am descoperit că stăteam pe podeaua tunelului. Am încercat să mă ridic, dar m-am lovit cu capul de tavanul de metal şi tunelul s-a îngustat pînă a început să mă sufoce, îmi amintesc că a trebuit să mă tîrăsc spre un fel de punct circular unde se sfîrşea tunelul; cînd, în cele din urmă, am sosit, dacă, într-adevăr, am sosit, uitasem totul despre cîine, despre don Juan şi despre mine însumi. Eram extenuat. Hainele îmi erau pătrunse de un lichid rece şi lipicios. M-am întors cu faţa în sus şi-n jos încercînd să-mi găsesc o poziţie în care să mă odihnesc şi în care inima să nu-mi bată atît de tare. După una din aceste mişcări am văzut din nou cîinele.

Toate amintirile m-au năpădit din nou şi, deodată, totul deveni limpede în mintea mea. M-am răsucit ca să-l găsesc pe

don Juan, dar nu puteam să deslușesc nimic și pe nimeni. Tot ce eram în stare să văd era cîinele devenind din nou transparent; o lumină intensă iradia din trupul lui. Am văzut din nou apa pătrunzînd prin el, iluminîndu-l ca un foc în aer liber. M-am dus la apă, mi-am cufundat fața în tigaie, și am băut împreună cu el. Mîinile îmi erau în față, pe pămînt, și, în timp ce beam, am văzut fluidul curgîndu-mi prin vene, iradiind nuanțe de roșu, galben și verde. Am băut și am tot băut. Am băut pînă am luat foc cu totul: mă aprinsesem din cap pînă în picioare. Am băut pînă ce fluidul mi-a ieșit din trup prin fiecare por și s-a proiectat ca niște fibre de mătase; și mi-a crescut și mie o coamă lungă, lucioasă, irizată. M-am uitat la cîine și coama lui; era ca a mea. O fericire supremă mi-a invadat tot trupul și am alergat împreună către un fel de căldură galbenă care venea dintr-un loc greu de precizat. Şi acolo ne-am jucat. Ne-am jucat și ne-am hîrjonit pînă cînd eu am ajuns să-i cunosc dorințele și el pe ale mele. Pe rînd, ne manipulam unul pe celălalt ca într-un spectacol de marionete: îl puteam face să-și miște picioarele dacă îmi răsuceam degetele de la picioare și, de fiecare dată, cînd el dădea din cap, eu simțeam un impuls irezistibil să sar. Dar gestul său cel mai poznaș era să mă facă să mă scarpin în cap cu piciorul, în timp ce stăteam jos; el făcea acest lucru mișcîndu-și urechile dintr-o parte în cealaltă. Acest lucru era, pentru mine, irezistibil de amuzant. „Cît de grațios și de amuzant; cîtă pricepere", gîndeam eu. Euforia care mă cuprinsese era de nedescris. Am rîs pînă n-am mai putut.

Simțeam că nu mai eram în stare să-mi deschid ochii; priveam printr-un rezervor de apă. Era o situație care dura de prea mult timp și simțeam acut o senzație tare dureroasă, pătrunsă de neliniștea de a nu fi capabil să mă trezesc, deși eram treaz. Apoi, treptat, lumea deveni limpede și deslușită. Cîmpul meu vizual fu din nou foarte centrat și amplu și, o dată cu aceasta, am putut îndeplini conștient un act obișnuit, și anume – să mă răsucesc și să privesc acel lucru extraordinar. În acel moment m-am confruntat cu cea mai dificilă tranziție. Trecerea de la starea mea normală avusese loc aproape fără ca eu să realizez acest lucru. Eram conștient. Îmi dădeam seama că gîndurile și sentimentele mele erau un corolar al acelei conștiențe și trecerea fusese lină

şi clară. Dar această a doua schimbare, trezirea la o conştiinţă lucidă, sobră, era, într-adevăr, şocantă. Uitasem că eram om! Tristeţea generată de o astfel de situaţie ireconciliabilă fu atît de copleşitoare, încît am izbucnit în plîns.

Sîmbătă, 5 august 1961

Mai tîrziu, în acea dimineaţă, după micul dejun, stăpînul casei, don Juan şi cu mine ne-am întors cu camioneta acasă la don Juan. Deşi eram frînt de oboseală, n-am reuşit să adorm în camionetă. Doar după ce bărbatul a plecat, am adormit pe veranda casei lui don Juan.

Cînd m-am trezit era deja întuneric; don Juan mă acoperise cu o pătură. L-am căutat, dar nu era în casă. A apărut mai tîrziu cu o oală de fasole prăjită şi un teanc de *tortillas*. Mi-era o foame de lup.

După ce am terminat de mîncat şi ne odihneam, don Juan mi-a cerut să-i povestesc tot ce mi se întîmplase în noaptea trecută. I-am relatat experienţa mea pînă în cele mai mici detalii şi pe cît se poate de exact.

Cînd am terminat, el a dat din cap şi mi-a spus:

– Cred că este bine. Este greu pentru mine acum să îţi explic cum şi de ce. Dar cred că totul s-a desfăşurat aşa cum trebuie pentru tine. Vezi, uneori el este jucăuş, ca un copil; alteori este teribil, înfricoşător; ori face ştrengării, ori este nespus de serios. Este imposibil să ştii dinainte cum se va purta cu o altă persoană. Totuşi, cînd ajungi să îl cunoşti bine, uneori ştii. În noaptea asta te-ai jucat cu el. Eşti singura persoană pe care o cunosc care a avut o astfel de întîlnire.

– În ce fel experienţa mea este diferită de cea a altora?

– Tu nu eşti indian; deci îmi este greu să-mi dau seama cum stau lucrurile. Totuşi, el ori acceptă oamenii, ori îi respinge, fie că sînt indieni, fie că nu. Asta ştiu sigur. Am văzut multe cazuri. Ştiu, de asemenea, că el e ghiduş, face lumea să rîdă, dar nu l-am văzut niciodată jucîndu-se cu cineva.

– Poţi să-mi spui acum, don Juan, cum poate *peyote* să protejeze...

Nu m-a lăsat să îmi sfîrşesc fraza şi m-a apăsat tare pe umăr:

– Să nu-i mai spui în felul ăsta. Încă nu-l cunoşti destul de bine ca să ştii cine este.

– Cum protejează Mescalito oamenii?

– Îi sfătuieşte. Răspunde la orice întrebări pe care i le pui.

– Deci Mescalito este real? Vreau să spun, este ceva sau cineva pe care-l poţi vedea?

Don Juan păru derutat de întrebarea mea. Se uită la mine, dar părea că priveşte în gol.

– Ce vreau să spun este că Mescalito...

– Am auzit ce-ai spus. Nu l-ai văzut noaptea trecută?

Am vrut să îi spun că n-am văzut decît un cîine, dar am observat privirea lui tulburată.

– Deci crezi că fiinţa pe care am văzut-o noaptea trecută era el?

Se uită la mine cu dispreţ. Chicoti, clătină din cap, de parcă nu-i venea să creadă, şi adăugă foarte răspicat:

– *A poco crees que era tu... mamá!* (Nu-mi spune că tu crezi că era... mama ta!)

A făcut o pauză înainte de a pronunţa cuvîntul „mamă", fiindcă, de fapt, ceea ce vrusese să spună era *tu chingada madre*, un idiom folosit ca o aluzie lipsită de respect la mama celeilalte persoane. Cuvîntul „mamă" era atît de nepotrivit, încît am rîs amîndoi mult timp.

Apoi mi-am dat seama că adormise înainte de a-mi fi răspuns la întrebare.

Duminică, 6 august 1961

L-am dus pe don Juan cu maşina la casa de unde luasem *peyote*. Pe drum mi-a spus că numele bărbatului care „îmi făcuse cunoştinţă cu Mescalito" era John. Cînd am ajuns la acea casă, l-am găsit pe John stînd în verandă cu alţi doi oameni. Toţi erau foarte veseli. Rîdeau şi vorbeau foarte relaxaţi. Toţi trei vorbeau engleza la perfecţie. I-am spus lui John că am venit să-i mulţumesc pentru că mă ajutase.

Doream să le aflu părerea despre comportamentul meu din timpul experienţei halucinogene şi le-am spus că încercasem să mă gîndesc la ce făcusem în acea noapte şi că nu-mi amintisem. Au rîs, dar nu păreau că vor să vorbească despre acest lucru.

Păreau că vor să se retragă, din cauza prezenței lui don Juan. Se uitară cu toții la el, de parcă așteptau un gest afirmativ din partea lui ca să continue. Don Juan probabil că le-a făcut un semn, deși eu nu am observat nimic, căci, deodată, John a început să-mi spună ce făcusem în noaptea aceea.

El îmi spuse că știa că fusesem „luat" cînd m-a auzit vomitînd. După părerea lui, vomitasem de vreo treizeci de ori. Don Juan l-a corectat, spunînd că mi s-a întîmplat doar de zece ori.

John a continuat:

– Pe urmă ne-am apropiat toți de tine. Erai țeapăn și scuturat de convulsii. Multă vreme, în timp ce stăteai întins pe spate, îți mișcai gura de parc-ai fi vorbit. Pe urmă ai început să te dai cu capul de podea și don Juan ți-a pus o pălărie veche pe cap și te-ai potolit. Ai tremurat și ai scîncit ore întregi, zăcînd întins pe podea. Cred că atunci toată lumea a adormit; dar eu te-am auzit pufăind și gemînd în somn. Apoi cînd te-am auzit țipînd, m-am trezit. Te-am văzut cum săreai și țipai. Ai făcut un salt spre apă, ai răsturnat tigaia și ai început să înoți în băltoacă. Don Juan ți-a mai adus niște apă. Ai stat liniștit în fața tigăii. Apoi, ai început să sari și te-ai dezbrăcat de toate hainele. Stăteai în genunchi în fața apei și sorbeai cu înghițituri mari. Pe urmă ai rămas pe loc, cu privirile ațintite în gol. Credeam că o să rămîi acolo pentru totdeauna. Aproape toată lumea adormise, inclusiv don Juan, cînd, deodată, ai mai sărit o dată, urlînd, și te-ai luat după cîine. Cîinele s-a speriat și a urlat și el; a alergat în spatele casei. Pe urmă, toată lumea s-a trezit. Ne-am ridicat cu toții. Te-ai întors de la locul tău, urmărind cîinele în continuare. Cîinele alerga în fața ta, lătrînd și urlînd. Cred că te-ai învîrtit în jurul casei de douăzeci de ori, alergînd în cerc și lătrînd ca un cîine. Mă temeam că lumea va începe să-și pună întrebări. Nu avem vecini pe aproape, dar urlai atît de tare, că se putea auzi pe o distanță de cîțiva kilometri.

Un bărbat mai tînăr adăugă:

– Ai ajuns cîinele din urmă și l-ai adus în brațe pînă în verandă.

John a continuat:

– Pe urmă ai început să te joci cu cîinele. Te-ai luptat cu el, și v-ați mușcat unul pe celălalt și v-ați hîrjonit. Asta mi s-a părut

caraghios. De obicei, cîinele meu nu se joacă. Dar, de data asta, tu şi cîinele meu vă tăvăleaţi împreună.

– Pe urmă te-ai repezit la apă şi cîinele a băut împreună cu tine, a spus tînărul. Te-ai repezit la apă cu cîinele de vreo cinci, şase ori.

– Cît a durat asta? l-am întrebat eu.

– Ore întregi, mi-a răspuns John. După o vreme v-am pierdut din ochi. Cred că fugiseraţi în spatele casei. Vă auzeam doar lătrînd şi mîrîind. Vocea ta semăna atît de bine cu cea a unui cîine, încît nu vă puteam deosebi.

– Poate că se auzea doar cîinele, am spus eu.

Bărbaţii au rîs şi John a adăugat:

– Lătrai şi tu acolo, băiete!

– Pe urmă ce s-a mai întîmplat?

Cei trei bărbaţi se priviră între ei şi nu prea ştiau ce să spună că s-a întîmplat în continuare. În cele din urmă, tînărul care nu spusese încă nimic zise:

– S-a înecat, spuse el, privindu-l pe John.

– Da, aşa-i, te-ai înecat. Ai început să ţipi foarte ciudat, pe urmă ai căzut. Ni s-a părut că îţi muşcaseşi limba; don Juan ţi-a descleştat fălcile şi ţi-a turnat apă pe faţă. Apoi ai început să tremuri şi să ai din nou convulsii. După care ai rămas nemişcat mult timp. Don Juan ne-a spus că totul se terminase. Între timp se făcuse dimineaţă, aşa că te-am acoperit cu o pătură şi te-am lăsat să dormi în verandă.

În acel moment, se opri şi se uită la ceilalţi bărbaţi care se stăpîneau să nu rîdă. Se întoarse spre don Juan şi-l întrebă ceva. Don Juan a zîmbit şi i-a răspuns la întrebare. John se răsuci spre mine şi spuse:

– Te-am lăsat aici, în verandă, fiindcă ne temeam că o să urinezi în toată casa.

Au izbucnit cu toţii în rîs.

– Ce se întîmplase cu mine? am întrebat eu. Chiar am...

– Chiar ai..., mă imită John. N-aveam de gînd să pomenim de asta, dar don Juan a spus că e în regulă. Ai urinat pe cîinele meu din cap pînă-n picioare.

– Ce-am făcut?

– Nu crezi că animalul meu fugea, fiindcă se temea de tine, nu-i aşa? Cîinele fugea pentru că urinai pe el.

Toată lumea rîse de vorbele lui. Am încercat să stau de vorbă cu unul dintre tineri, dar toţi rîdeau şi nu m-a auzit.

John continuă:

– Totuşi, nici cîinele meu nu s-a lăsat mai prejos: a urinat şi el pe tine.

Se pare că spusele lui fuseseră foarte nostime, fiindcă toţi izbucniră în hohote de rîs, şi o dată cu ei şi don Juan. Cînd se potoliră, i-am întrebat cu toată seriozitatea:

– Chiar e adevărat? Chiar s-a întîmplat aşa ceva?

Fără să se oprească din rîs, John mi-a răspuns:

– Pot să jur că acest cîine al meu a urinat pe tine.

În timp ce mă întorceam cu maşina spre casa lui don Juan, l-am întrebat:

– Toate astea chiar s-au întîmplat, don Juan?

– Da, mi-a răspuns el, dar ei habar n-au ce-ai văzut tu. Ei nu şi-au dat seama că te jucai cu „el". De asta eu n-am intervenit.

– Dar povestea asta cu cîinele şi cu mine care urinam unul pe celălalt este adevărată?

– Nu era un cîine. De cîte ori trebuie să-ţi spun asta? Doar aşa poţi să înţelegi acest lucru. Doar aşa! „El" fusese acela care se jucase cu tine.

– Ştiai că toate astea s-au întîmplat înainte de a-ţi vorbi eu despre ele?

Şovăi o clipă înainte de a răspunde:

– Nu, îmi amintesc, după ce mi-ai vorbit despre asta, cît de ciudat păreai. Eu mi-am închipuit că te simţeai bine, fiindcă nu păreai speriat.

– Cîinele chiar s-a jucat cu mine, aşa cum spuneau ei?

– Fir-ar să fie! Nu era un cîine!

Joi, 17 august 1961

I-am spus lui don Juan sentimentele pe care această experienţa mi le stîrnise. Din punctul de vedere a ceea ce eu intenţionam să fac, fusese un dezastru. Am spus că nu ţineam să mai am o „întîlnire" de acest gen cu Mescalito. A fost de părere că tot ce

mi se întîmplase fusese cît se poate de interesant, dar am adăugat că nimic din toate astea nu m-ar putea convinge să repet experiența. Eram, într-adevăr, convins că nu eram făcut pentru acest gen de încercare. *Peyote* produsese în mine, ca o reacție, un soi ciudat de disconfort fizic. Era o teamă sau o nefericire indefinită; un fel de melancolie, pe care n-o puteam deslușI precis. Și acea stare nu mi se părea cîtuși de puțin nobilă.

Don Juan rîse și adăugă:

– Începi să înveți.

– Acest gen de învățare nu mi se potrivește. Nu sînt făcut pentru ea, don Juan.

– Întotdeauna exagerezi.

– Asta nu-i exagerare.

– Ba da, este. Problema este că exagerezi doar părțile negative.

– În ceea ce mă privește, părțile pozitive nu există. Tot ce știu este că mă sperie.

– Nu-i nimic rău să te sperii. Cînd te sperii, se schimbă perspectiva lucrurilor.

– Dar nu sînt deloc interesat să văd lucrurile într-un mod diferit, don Juan. Cred că am să renunț la învățăturile despre Mescalito. Nu pot să mă descurc, don Juan. Mă aflu într-o situație neplăcută.

– Sigur că este neplăcut, chiar și pentru mine. Nu ești singurul care se simte derutat.

– Dar dumneata de ce să fii derutat, don Juan?

– M-am gîndit la ce-am văzut azi-noapte. Mescalito s-a jucat cu tine. Asta m-a derutat fiindcă a fost un semn (o prevestire).

– Ce fel de semn, don Juan?

– Mescalito îmi atrăgea atenția asupra ta.

– De ce?

– Atunci nu mi-am dat seama, dar acum știu sigur. A vrut să-mi spună că erai „omul ales" *(escogido)*. Mescalito îmi atrăgea atenția asupra ta și, făcînd asta, îmi arăta că erai „omul ales".

– Vrei să spui că am fost ales dintre alții pentru o anume sarcină sau cam așa ceva?

– Nu, vreau să spun că Mescalito m-a înștiințat că ai putea fi omul pe care-l caut.

– Cînd ţi-a spus asta, don Juan?

– Mi-a spus asta cînd s-a jucat cu tine. Asta înseamnă că, pentru mine, tu eşti omul ales.

– Ce înseamnă să fii omul ales?

– Există unele taine pe care eu le cunosc *(Tengo secretos)*. Există taine pe care eu nu le pot dezvălui nimănui dacă nu găsesc omul ales. Azi-noapte, cînd te-am văzut jucîndu-te cu Mescalito, mi-a fost clar că tu erai acel om. Dar tu nu eşti indian. Ce derutant!

– Dar ce înseamnă asta pentru mine, don Juan? Ce trebuie să fac?

– M-am hotărît şi am să te învăţ tainele care construiesc soarta unui om al cunoaşterii.

– Vrei să spui tainele despre Mescalito?

– Da, dar astea nu sînt toate tainele pe care le cunosc. Mai există şi altele, de alt gen, pe care aş vrea să le dăruiesc cuiva. Am avut şi eu un învăţător, un binefăcător şi am devenit şi eu omul lui ales, după ce am îndeplinit o anume faptă. El m-a învăţat tot ce ştiu.

L-am întrebat din nou ce implica din partea mea acest nou rol; el mi-a spus că procesul de învăţare era singurul lucru cerut, învăţarea în sensul a ceea ce acumulasem în cele două şedinţe cu el.

Felul în care evoluase situaţia era destul de ciudat. Mă hotărîsem să-i spun că aveam de gînd să renunţ la ideea de a învăţa despre *peyote*, apoi, pînă să apuc să-mi prezint punctul de vedere, el s-a oferit să-mi predea cunoaşterea sa. Nu-mi dădeam seama ce putea să însemne acest lucru, dar am simţit că această subită schimbare de situaţie era ceva serios. Am argumentat că nu aveam pregătirea necesară pentru o asemenea sarcină, căci aceasta implica un soi rar de curaj pe care eu nu-l aveam. I-am spus că firea mea îmi cerea să vorbesc despre acte îndeplinite de alţii. Doream să aflu punctul lui de vedere, opiniile lui, despre tot. I-am spus că aş fi fost fericit dac-aş fi putut sta acolo să-l ascult cum vorbeşte, preţ de zile întregi. Pentru mine, *asta* ar însemna învăţătură.

Ascultă fără să mă întrerupă. Am vorbit îndelung. Apoi spuse:

– Toate aceste lucruri sînt foarte uşor de înţeles. Teama este primul duşman firesc pe care trebuie să-l învingă omul pe calea

cunoaşterii. Pe lîngă asta, eşti un om curios. Asta echilibrează lucrurile. Şi vei învăţa, în ciuda a ceea ce vrei; aceasta-i regula.

Am protestat încă un timp, încercînd să îi schimb părerea. Dar el părea să fie convins că nu aveam altceva de făcut decît să învăţ.

– Nu gîndeşti în ordinea cuvenită, mi-a spus el. Mescalito s-a jucat, într-adevăr, cu tine. Ăsta-i lucrul la care trebuie să te gîndeşti. De ce nu te preocupi de asta, în loc să te gîndeşti la teama ta?

– Era ceva atît de neobişnuit?

– Eşti singura persoană pe care am văzut-o vreodată jucîndu-se cu el. Nu eşti obişnuit cu o astfel de viaţă; de aceea, semnele (prezicerile) te depăşesc. Totuşi, eşti o persoană serioasă, dar seriozitatea ta este legată de ceea ce faci, nu de ceea ce se întîmplă în afara ta. Te ocupi prea mult de propria persoană. Asta-i problema! Şi asta produce o oboseală groaznică!

– Dar ce altceva poate omul să facă, don Juan?

– Să caute şi să vadă minunile din jur. O să te saturi să tot cauţi în tine însuţi, şi oboseala asta te va face surd şi orb faţă de orice altceva.

– Ai dreptate, dintr-un anumit punct de vedere, don Juan, dar cum mă pot schimba?

– Gîndeşte-te la minunea că Mescalito s-a jucat cu tine. Nu te mai gîndi la nimic altceva: restul va veni de la sine!

Duminică, 20 august 1961

Noaptea trecută, don Juan a început să îmi facă intrarea în tărîmul cunoaşterii sale. Am stat în faţa casei lui, în întuneric. Deodată, după o tăcere prelungită, am început să vorbim. Mi-a spus că avea de gînd să mă sfătuiască cu aceleaşi cuvinte pe care le folosise binefăcătorul său în prima zi a uceniciei lui. Se pare că don Juan învăţase cuvintele pe dinafară, căci mi le-a repetat de mai multe ori, ca să se asigure că nu ratez nici unul:

– Omul se îndreaptă spre cunoaştere aşa cum se îndreaptă spre război, treaz, cu teamă, cu respect şi cu convingere absolută. A te îndrepta spre cunoaştere şi a pleca la război în orice alt fel este o greşeală, şi oricine o va face va ajunge să-şi regrete pasul.

L-am întrebat de ce şi el mi-a spus că, atunci cînd un om a îndeplinit toate cele patru cerinţe, nu vor fi greşeli pentru care

va trebui să dea socoteală; în asemenea condiţii actele sale îşi pierd caracterul confuz al actelor nesăbuite. Dacă un asemenea om înregistrează un eşec sau suferă o înfrîngere, va pierde doar o bătălie şi nu va regreta acest lucru.

Pe urmă mi-a spus că avea de gînd să mă înveţe despre un „aliat" în exact acelaşi fel în care binefăcătorul său îl învăţase pe el. A pus un accent puternic pe cuvintele „exact acelaşi fel", repetînd fraza de mai multe ori.

Un „aliat", mi-a spus el, este o putere pe care omul o poate aduce în viaţa lui ca să-l ajute, să-l sfătuiască şi să-i dea forţa necesară ca să îndeplinească actele sale, importante sau nesemnificative, bune sau rele. Acest aliat este necesar ca să potenţeze viaţa omului, să-i ghideze actele şi să-i lărgească sfera cunoştinţelor. De fapt, un aliat este ajutorul indispensabil dat cunoaşterii sale. Don Juan a spus aceasta cu mare convingere şi forţă. Părea că-şi alege cuvintele cu grijă. A repetat de patru ori următoarea frază:

– Un aliat te va face să vezi şi să înţelegi lucrurile despre care nici o fiinţă omenească nu poate să te lămurească.

– Aliatul este un fel de spirit protector?

– Nu este nici protector, nici spirit. Este un aliat.

– Este Mescalito aliatul tău?

– Nu! Mescalito este un alt fel de putere. O putere unică! Un protector, un învăţător.

– Ce-l face pe Mescalito să difere de un aliat?

– Nu poate fi domesticit şi folosit ca un aliat, aşa cum poţi face cu acesta din urmă. Mescalito este în afara ta. El hotărăşte să se arate sub multe forme celui care îi stă în faţă, fie că acea persoană este un *brujo* sau un băiat de la ţară.

Don Juan vorbi cu multă înflăcărare despre faptul că Mescalito te învăţa felul cuvenit de a trăi. L-am întrebat în ce fel Mescalito te învăţa „felul cuvenit de a trăi" şi don Juan mi-a răspuns că Mescalito îţi arăta cum să trăieşti.

– Cum arăta asta? l-am întrebat eu.

– Are multe feluri de a arăta. Uneori arăta pe mînă sau pe stînci, pe copaci sau, simplu, chiar în faţa ta.

– Este ca o imagine din faţa ta?

– Nu, este o învăţătură din faţa ta.

– Mescalito vorbește persoanei?

– Da, dar nu prin cuvinte.

– Atunci cum vorbește?

– Îi vorbește în mod diferit fiecărui om.

Îmi dădeam seama că întrebările mele îl enervau. N-am mai întrebat nimic. Mi-a explicat că nu existau niște pași precișI pentru a-l cunoaște pe Mescalito; prin urmare, nimeni nu putea să explice despre el decît Mescalito însuși. Această calitate făcea din el o putere unică; nu era același pentru fiecare om.

Pe de altă parte, dobîndirea unui aliat, spunea don Juan, impunea explicarea cea mai precisă și urmărirea stagiilor sau treptelor fără nici o abatere. Există multe astfel de puteri ale aliaților în lume, mi-a spus, dar el era familiar doar cu două dintre ele. Și el avea de gînd să mă călăuzească la ele și la tainele lor, dar depindea de mine să aleg una dintre ele, căci nu puteam să am decît una. Aliatul binefăcătorului său era *la yerba del diablo* (iarba diavolului), a spus el, dar el, personal, n-o plăcea, chiar dacă binefăcătorul său îi împărtășise tainele ei. Propriul său aliat era *humito* (micul fum), mi-a spus el, dar nu insistă asupra naturii fumului.

Eu l-am rugat să-mi vorbească despre asta, dar a rămas tăcut. După o lungă pauză, l-am întrebat:

– Ce fel de putere este un aliat?

– Este un ajutor. Ți-am spus deja asta.

– În ce fel ajută?

– Un aliat este o putere capabilă să ducă un om dincolo de propriile lui limite. În acest fel aliatul poate dezvălui lucruri de care o ființă umană nu este în stare.

– Dar și Mescalito te duce dincolo de limitele tale. Asta nu face din el un aliat?

– Nu. Mescalito te scoate din tine însuți doar ca să te învețe. Un aliat te scoate din tine ca să-ți dea putere.

L-am rugat să-mi explice asta mai amănunțit sau să-mi descrie deosebirea dintre efectele celor două. Mă privi îndelung și rîse. Îmi spuse că a învăța discutînd nu era doar pierdere vreme, dar și ceva stupid, căci învățarea era sarcina cea mai grea pe care și-o putea asuma un om. Îmi ceru să-mi amintesc de vremea cînd încercasem să-mi găsesc locul meu și cum dorisem să-l găsesc

fără să mă străduiesc, fiindcă mă aşteptasem ca el să-mi dea toate informaţiile. Dacă el ar fi făcut acest lucru, adăugă el, n-aş fi învăţat nimic, niciodată. Dar, ştiind cît de greu a fost să-mi găsesc locul şi, mai cu seamă, ştiind că el exista, am căpătat un adevărat simţ al încrederii. El a spus că, atîta timp cît rămîneam în „locul meu cel bun" nimic nu putea să-mi facă un rău fizic, căci eram asigurat că în acel loc special mă aflam în starea mea cea mai bună. Aveam puterea să alung tot ceea ce-mi putea face rău. Dacă, însă, el mi-ar fi spus unde se afla, n-aş fi avut niciodată încrederea necesară ca să-l revendic ca pe o adevărată cunoaştere. Astfel, cunoaşterea era, într-adevăr, putere.

Don Juan îmi spuse apoi că de fiecare dată cînd omul se apucă să înveţe, el trebuie să se străduiască tot atît de mult ca şi mine cînd am vrut să găsesc acel loc, şi limitele instruirii lui sînt hotărîte de propria sa fire. Prin urmare, el socotea inutil să vorbească despre cunoaştere. Spuse că anumite tipuri de cunoaştere erau prea puternice pentru forţa pe care o aveam eu şi a vorbi despre ele nu putea decît să-mi facă rău. Se părea că nu dorea să-mi spună nimic în plus. Se ridică şi porni spre casă. I-am spus că situaţia mă copleşea. Nu la asta mă aşteptasem eu sau dorisem să se întîmple.

El îmi spuse că temerile sînt ceva firesc; că toţi suferim de acest lucru şi că nu e nimic de făcut în privinţa asta. Dar, pe de altă parte, oricît de mult ne-ar speria învăţătura, şi mai teribil este să te gîndeşti la un om lipsit de aliat sau de cunoaştere.

3

În cei peste doi ani care au trecut dintre momentul cînd don Juan s-a hotărît să mă instruiască în privinţa puterilor aliate şi acela cînd a considerat că eram pregătit să învăţ despre ele în forma pragmatică, participativă pe care o socotea el „a învăţa", a definit treptat caracteristicile generale ale celor doi aliaţi despre care era vorba. M-a pregătit pentru corolarul indispensabil

al oricărui limbaj şi pentru consolidarea tuturor învăţăturilor, a stărilor de realitate neobişnuită.

La început, mi-a vorbit despre puterile aliate într-o formă foarte simplă. Primele referinţe pe care le-am consemnat eu sînt intercalate printre alte subiecte de conversaţie.

Miercuri, 23 august 1961

– Iarba diavolului (iarba Jimson) era aliatul binefăcătorului meu. Ar fi putut să fie şi al meu, dar mie nu mi-a plăcut.

– De ce nu ţi-a plăcut iarba diavolului, don Juan?

– Are un dezavantaj serios.

– Este inferioară altor puteri aliate?

– Nu. Nu mă înţelege greşit. Este la fel de puternică precum cei mai buni aliaţi, dar ea are ceva care mie, personal, nu-mi place.

– Poţi să-mi spui ce anume?

– Deformează oamenii. Le dă prea devreme gustul puterii, fără să le întărească inima şi-i face dominatori şi impredictibili. Îi face slabi în mijlocul marii lor puteri.

– Nu există nici o cale ca să eviţi asta?

– Există o cale ca să învingi asta, dar nu să eviţi. Cel care devine aliatul ierbii diavolului trebuie să plătească acest preţ.

– Cum se poate învinge acest efect, don Juan?

– Iarba diavolului are patru părţi: rădăcina, tulpina cu frunzele, florile şi seminţele. Fiecare dintre ele este diferită de celelalte şi cel ce doreşte să-i devină aliat trebuie să înveţe despre ea în această ordine. Cea mai importantă parte se află în rădăcini. Puterea ierbii diavolului este cucerită prin rădăcini. Tulpina şi frunzele reprezintă partea care vindecă bolile; dacă este folosit aşa cum trebuie, acest cap este un dar făcut omenirii. Cel de-al treilea cap se află în flori şi poate să înnebunească oamenii, să-i facă supuşi sau să-i ucidă. Omul care are ca aliat iarba diavolului nu îi consumă niciodată florile, tulpina şi nici frunzele, cu excepţia cazurilor cînd este el însuşi bolnav; dar rădăcinile şi seminţele se consumă întotdeauna, mai cu seamă seminţele; ele sînt al patrulea cap al ierbii diavolului şi cel mai puternic dintre toate cele patru. Binefăcătorul meu obişnuia să spună că seminţele sînt „capul treaz" – singura parte care

poate întări inima omului. Iarba diavolului este aspră cu protejaţii ei, obişnuia el să spună, căci are scopul de a-i ucide repede, lucru pe care, de obicei, îl face înainte ca ei să poată ajunge la tainele „capului treaz". Totuşi, există poveşti despre oameni care au deslușit tainele capului treaz. Ce provocare pentru un om al cunoaşterii!

– Binefăcătorul dumitale a dezvăluit asemenea taine?

– Nu.

– Ai cunoscut pe cineva care a făcut asta?

– Nu. Dar ei au trăit într-o vreme cînd asemenea cunoaştere era importantă.

– Ştii pe cineva care a cunoscut astfel de oameni?

– Nu.

– Binefăcătorul dumitale a cunoscut pe cineva?

– Da, a cunoscut.

– De ce n-a ajuns el la tainele „capului treaz"?

– Să îmblînzeşti iarba diavolului ca s-o prefaci într-un aliat este una dintre sarcinile cele mai grele pe care le cunosc eu. Ea nu a devenit una cu mine niciodată, poate pentru că nu mi-a plăcut niciodată.

– Poţi încă s-o foloseşti ca pe un aliat, în ciuda faptului că nu-ţi place?

– Da, pot. Totuşi, prefer să nu fac asta. Poate că lucrurile o să se petreacă altfel cu tine.

– De ce i se spune „iarba diavolului"?

Don Juan făcu un gest de indiferenţă, ridică din umeri şi rămase tăcut o vreme. În cele din urmă spuse că „iarba diavolului" era numele ei temporar (*su nombre de leche*). Mi-a mai spus că mai existau şi alte nume pentru iarba diavolului, dar că acestea nu trebuiau folosite, căci rostirea unui nume era o chestiune serioasă, mai ales dacă omul învăţa să supună o putere aliată. L-am întrebat de ce pronunţarea unui nume era o chestiune atît de serioasă. El mi-a răspuns că numele se foloseau doar cînd cineva striga după ajutor, în momente de mare stres şi cumpănă şi m-a asigurat că astfel de momente se petrec mai devreme sau mai tîrziu în viaţa oricărui om care purcede în căutarea cunoaşterii.

Duminică, 3 septembrie 1961

Astăzi după-amiază, don Juan a cules două plante Datura din cîmp.

Pe neaşteptate, a adus în discuţie subiectul ierbii diavolului după care m-a rugat să merg cu el pe deal şi să caut şi eu o plantă Datura.

Am plecat cu maşina pînă la munţii din apropiere. Am scos o lopată din portbagaj şi m-am îndreptat spre unul dintre canioane. Am mers destul de mult, străbătînd cu greu prin mărăcinişul care creştea în pămîntul moale şi nisipos. Don Juan se opri lîngă o plantă mică, aceasta avea frunzele de un verde-închis şi flori mari, albicioase, în formă de clopot.

– Asta! spuse el.

Începu de îndată să sape. Am încercat să-l ajut, dar m-a refuzat clătinînd din cap şi continuă să sape o groapă circulară în jurul plantei; o groapă de forma unui con, adîncă spre marginea exterioară şi formînd o movilă în centrul cercului. După ce se opri din săpat, îngenunche lîngă tulpină şi curăţă cu degetele pămîntul moale din jurul ei, dezvelind vreo zece centimetri dintr-o rădăcină mare, tubulară, bifurcată, a cărei lăţime contrasta vizibil cu lăţimea tulpinei care părea, prin comparaţie, firavă.

Don Juan mă privi şi spuse că planta era un „mascul", fiindcă rădăcina se bifurca exact în punctul unde se unea cu tulpina. Apoi se ridică şi făcu cîţiva paşi mai departe, căutînd ceva.

– Ce cauţi, don Juan?

– Vreau să găsesc un băţ.

Eu am început să mă uit prin jur, dar el mă opri.

– Nu tu! Tu rămîi acolo! Făcu semn cu mîna spre nişte stînci la vreo şapte metri mai încolo. Îl găsesc eu.

Se întoarse, după puţin timp, cu o creangă lungă, uscată. Folosind-o ca pe un băţ de săpat, curăţă atent pămîntul de-a lungul celor două bifurcaţii ale rădăcinii. Îndepărtă pămîntul pînă la o adîncime de şaptezeci de centimetri. În timp ce săpa mai adînc, pămîntul deveni atît de tare, încît fu aproape imposibil să-l disloce cu băţul.

Se opri şi se aşeză jos să-şi mai tragă răsuflarea. Eu m-am aşezat lîngă el. Multă vreme, don Juan nu mai scoase o vorbă.

– De ce nu sapi cu lopata? l-am întrebat eu.

– Aş putea să tai şi să deteriorez planta. Trebuia să găsesc un băţ care face parte din această zonă aşa încît, dacă lovesc rădăcina, urma lăsată să nu fie atît de adîncă precum cea făcută de o lopată sau de alt obiect străin.

– Ce fel de băţ ai găsit?

– Orice ramură uscată a unui copac paloverde este bună. Dacă nu găseşti ramuri uscate, trebuie să tai una verde.

– Poţi să foloseşti ramurile oricărui alt copac?

– Ţi-am spus, numai paloverde, şi nu altul.

– De ce, don Juan?

– Fiindcă iarba diavolului are foarte puţini prieteni şi paloverde este singurul copac din zona asta care i se potriveşte – singurul care se prinde sau se ataşează de ea (*lo unico que prende*). Dacă deteriorezi rădăcina cu o lopată, n-o să mai crească atunci cînd o replantezi, dar dacă îi faci vreun rău cu un astfel de băţ, s-ar putea ca planta să nici nu simtă.

– Acum ce-ai de gînd să faci cu rădăcina?

– O s-o tai. Acum trebuie să mă laşi singur. Du-te şi găseşte o altă plantă şi aşteaptă pînă te chem eu.

– Nu vrei să te ajut?

– Poţi să m-ajuţi doar cînd te rog eu.

M-am îndepărtat cu cîţiva paşi şi am început să caut altă plantă ca să nu mă las ispitit de dorinţa puternică de a mă furişa mai aproape de el şi de a urmări ce face. După un timp veni şi el lîngă mine.

– Acum hai să căutăm „femela", a spus el.

– Cum faci diferenţa?

– Femela este mai înaltă şi creşte deasupra pămîntului şi e ca un pomişor. Masculul este mai lat şi creşte aproape de pămînt; pare mai degrabă un tufiş mare. De îndată ce o să scoatem femela, o să vezi că are o singură rădăcină care se înalţă destul de mult pînă se bifurcă. Masculul, pe de altă parte, are o rădăcină bifurcata lipită de tulpină.

Am căutat împreună prin cîmpul de Datura. Apoi, arătînd o planta, el spuse:

– Asta-i o femelă.

Şi se apucă s-o dezgroape, aşa cum făcuse şi cu cealaltă. De îndată ce curăţă rădăcina, am putut să-mi dau seama că era exact aşa cum spusese el. L-am părăsit din nou cînd veni momentul s-o taie.

Cînd am ajuns la el acasă, don Juan deschise legăturica în care pusese plantele Datura. O luă întîi pe cea mai stufoasă – masculul – şi o spălă într-o tavă mare de metal. Cu mare atenţie rîcîi toată murdăria de pe rădăcină, de pe tulpină şi de pe frunze. După această curăţare meticuloasă, desprinse tulpina de rădăcină făcînd o incizie superficială în jurul lăţimii zonei de îmbinare cu un cuţit scurt, zimţat şi rupîndu-le în două bucăţi. Luă tulpina şi separă toate părţile, făcînd grămăjoare de frunze, flori şi de păstăi ţepoase cu seminţe. Aruncă tot ce era uscat sau care fusese distrus de viermi; păstră doar acele bucăţi care erau întregi. Legă cele două ramuri ale rădăcinii cu două bucăţi de sfoară, le rupse în două după ce făcu o tăietură superficială în punctul de îmbinare şi obţinu două bucăţi de rădăcină de mărimi egale.

După aceea, luă o bucată de pînză de sac, aspră şi puse în ea mai întîi cele două bucăţi de rădăcină legate împreună; peste ele aşeză frunzele într-un buchet frumos aranjat, apoi florile, păstăile cu seminţe şi tulpina. Împături pînza de sac şi îi înnodă colţurile.

Repetă exact aceeaşi operaţiune cu cealaltă plantă – femela – doar că, atunci cînd a ajuns la rădăcină, în loc s-o taie, lăsă bifurcaţia intactă, ca pe o literă Y, cu susul în jos. Pe urmă puse toate părţile într-o altă legătură de pînză. Cînd isprăvi, era deja întuneric.

Miercuri, 6 septembrie 1961

Astăzi, după-amiaza tîrziu, ne-am reîntors la subiectul iarba diavolului.

– Cred că trebuie să vorbim din nou despre iarba aceea, mi-a spus don Juan deodată.

După o pauză, aşa ca de formă, l-am întrebat:

– Ce-ai de gînd să faci cu plantele acelea?

– Plantele pe care le-am dezgropat şi le-am tăiat sînt ale mele, îmi răspunse el. Este ca şi cum ele fac parte din mine; cu ele am să te învăţ cum să faci iarba diavolului.

– Cum o să procedezi?

– Iarba diavolului este divizată în porţiuni *(partes)*. Fiecare dintre aceste porţiuni este diferită, avînd scopul şi utilitatea ei unice.

Îşi desfăcu mîna stîngă şi măsură pe podea de la capătul degetului mare pînă la capătul celui de al patrulea deget.

– Aceasta este porţiunea mea. Tu o s-o măsori pe a ta cu mîna ta. Acum, ca să stabileşti stăpînirea asupra ierbii diavolului, tu trebuie să începi prin a-ţi lua prima porţiune a rădăcinii. Dar, fiindcă eu te-am dus la ea, tu trebuie s-o iei la început de la mine.

Intră în casă şi aduse cu el una dintre legăturile de pînză de sac. Se aşeză şi o deschise. Am observat că era planta „mascul". Am mai observat şi altceva – că acolo era doar o bucată de rădăcină. Luă bucata rămasă de la setul original de două şi o puse în faţa ochilor mei.

– Asta-i prima ta porţiune, zise el. Ţi-o dau ţie. Am tăiat-o în locul tău. Am măsurat-o ca şi cum ar fi fost a mea; acum ţi-o dau ţie.

Pentru o clipă, mi-a trecut prin cap că va trebui s-o rod ca pe un morcov, dar el o puse într-o pungă mică, albă, de bumbac.

Se duse în spatele casei. Se aşeză acolo jos, cu picioarele încrucişate şi cu un *mano* rotund începu să piseze rădăcina dinăuntrul pungii. Făcu acest lucru pe o dală teşită ce servea drept piuliţă. Din cînd în cînd spăla cele două pietre, ţinînd apa într-un lighean mic, plat, de lemn.

În timp ce pisa, mormăia o melodie neinteligibilă, foarte încet şi monoton. După ce sfărîmase în pungă rădăcina pînă devenise o pastă moale, o puse în ligheanul de lemn. Puse iar piuliţa făcută din dală şi pisălogul în lighean, îl umplu cu apă şi apoi îl duse într-un fel de troacă pătrată, care era sprijinită de gardul din spate.

Îmi spuse că rădăcina trebuia să se înmoaie toată noaptea şi că era nevoie să fie lăsată afară, ca să se îmbibe de aerul nopţii (*el sereno*).

– Dacă mîine e o zi însorită, caldă, ăsta va fi un semn excelent, îmi spuse el.

Duminică, 10 septembrie 1961

Joi, 7 septembrie a fost o zi frumoasă şi călduroasă. Don Juan părea foarte mulţumit de semnul bun şi repetă că iarba diavolului probabil ca mă plăcuse. Rădăcina se înmuiase toată noaptea şi

pe la ora 10 dimineaţa ne-am dus în spatele casei. Scoase ligheanul din troacă, îl puse pe pămînt şi rămase lîngă el. Luă punga şi frecă cu ea fundul ligheanului. O ţinu la cîţiva centimetri deasupra apei şi-i stoarse conţinutul, apoi dădu drumul pungii în apă. Repetă acest lucru încă de trei ori, după care aruncă punga în troacă şi lăsă ligheanul sub soarele puternic.

Ne-am întors la el după două ore. A adus cu el un ceainic de mărime mijlocie, plin cu apă clocotită, de culoare gălbuie. A înclinat ligheanul cu mare atenţie şi a vărsat apa de deasupra, păstrînd mîlul gros care se adunase la fund. Turnă apa clocotită peste acel mîl şi lăsă iar ligheanul în soare.

Acelaşi lucru fu repetat de trei ori, la intervale de peste o oră. În cele din urmă, aruncă o mare parte a apei din lighean, îl aplecă într-un unghi potrivit ca să capteze soarele după-amiezei tîrzii şi-l lăsă pe loc.

Cînd ne-am întors după mai multe ore, se înserase. Pe fundul ligheanului se vedea un strat de substanţă lipicioasă. Semăna cu o grămadă de apret preparat pe jumătate, albicios sau gri-deschis. Părea să fie o linguriţă plină. Don Juan duse ligheanul în casă şi, în timp ce el puse nişte apă la fiert, eu am cules gunoaiele pe care vîntul le aruncase peste mîl. Don Juan rîse de mine:

– Gunoaiele alea n-ar fi deranjat pe nimeni.

Cînd apa dădu în clocot, el turnă o cană în lighean. Era aceeaşi apă gălbuie pe care o folosise şi mai înainte. Dizolvă mîlul, obţinînd un soi de substanţă lăptoasă.

– Ce fel de apă e asta, don Juan?

– Apă de fructe şi flori din canion.

Vărsă conţinutul ligheanului într-o cană veche de lut care arăta ca o vază. Era încă foarte caldă, aşa că suflă peste ea s-o răcească. Luă o gură şi-mi întinse şi mie cana.

– Acum bea! mi-a zis el.

Eu am luat-o automat şi, fără să stau prea mult pe gînduri, am băut toată apa. Gustul era, oarecum, amar, deşi amăreala abia se simţea. Ceea ce era deosebit era mirosul înţepător al apei. Mirosea a gîndaci de bucătărie.

Imediat, am început să transpir. M-am încălzit foarte tare şi sîngele a început să-mi zvîcnească în urechi. Am văzut o pată

roşie în faţa ochilor şi muşchii stomacului au prins să mi se contracte în crampe dureroase. După o vreme, deşi nu mai aveam nici o durere, am simţit cum mă răcesc şi brusc m-am făcut leoarcă de sudoare.

Don Juan m-a întrebat dacă am văzut negru sau pete negre în faţa ochilor. I-am răspuns că vedeam totul în roşu.

Dinţii îmi clănţăneau din pricina unei nervozităţi necontrolate care mă năpădea în valuri, de parcă iradia din mijlocul pieptului.

Apoi don Juan mă întrebă dacă îmi era frică. Întrebările lui mi se păreau total lipsite de sens. I-am răspuns că bineînţeles că mă temeam, dar el mă întrebă dacă mă temeam de plantă. Deşi n-am prea înţeles ce voia să spună, am răspuns că da. El a rîs şi a zis că, de fapt, nu mi-era frică. M-a întrebat dacă încă mai vedeam roşu în faţa ochilor. Tot ce vedeam eu era o pată mare, roşie, în faţa ochilor mei.

După o vreme, m-am simţit mai bine. Încet, încet, spasmele nervoase au dispărut, lăsînd în urmă o oboseală oarecum dureroasă, dar plăcută şi o dorinţă arzătoare de a dormi. Nu reuşeam să-mi ţin ochii deschişi, deşi încă-i mai auzeam vocea lui don Juan. Am adormit. Dar senzaţia că eram cufundat într-un roşu adînc stărui toată noaptea. Pînă şi visele mi-au fost colorate în roşu.

M-am deşteptat sîmbătă pe la trei după-amiază. Dormisem timp de două zile. Aveam o uşoară durere de cap şi un stomac cam deranjat şi dureri puternice, intermitente în intestine. În rest, trezirea a fost una normală. L-am văzut pe don Juan stînd în faţa casei lui, moţăind. Îmi zîmbi:

– Totul a decurs aşa cum trebuie azi-noapte, mi-a spus el. Ai văzut roşu şi asta este tot ce contează.

– Ce s-ar fi întîmplat dacă n-aş fi văzut roşu?

– Ai fi văzut negru şi ăsta-i un semn rău.

– De ce-i semn rău?

– Cînd omul vede negru înseamnă că nu-i făcut pentru iarba diavolului şi varsă tot ce are în el, numai verde şi negru.

– S-ar putea să moară?

– Nu cred c-ar muri nimeni, dar ar fi bolnav mult timp.

– Ce se întîmplă cu acei ce văd roşu?

– Ei nu vomită şi rădăcina le dă o senzaţie de plăcere, ceea ce înseamnă că sînt puternici şi au o fire violentă – calităţi pe care iarba le agreează. În felul ăsta, ea te ademeneşte. Singurul dezavantaj este că oamenii sfîrşesc prin a deveni sclavii ierbii diavolului în schimbul puterii pe care o capătă de la ea. Dar astea sînt probleme pe care noi nu le putem controla. Omul nu trăieşte decît ca să înveţe. Şi dacă învaţă, asta se datorează sorţii lui, fie că este bine, fie că nu.

– Acum ce urmează să mai fac, don Juan?

– Trebuie să plantezi un lăstar *(brote)* pe care l-am tăiat din cealaltă jumătate a primei părţi a rădăcinii. Ai luat jumătate din ea noaptea trecută, şi acum cealaltă jumătate trebuie pusă în pămînt. Trebuie să crească şi să facă seminţe înainte să te apuci de o sarcină importantă: să îmblînzeşti planta.

– Cum o s-o îmblînzesc?

– Iarba diavolului se îmblînzeşte pornind de la *rădăcină*. Pas cu pas, trebuie să înveţi tainele fiecărei părţi a rădăcinii. Trebuie să ţi le însuşeşti ca să poţi pătrunde în tainele lor şi să le cucereşti puterea.

– Restul părţilor se pregătesc în acelaşi fel cum ai pregătit-o pe prima?

– Nu, fiecare parte este diferită.

– Care sînt efectele specifice ale fiecărei părţi?

– Ţi-am spus deja, fiecare te învaţă şi îţi conferă o altă formă de putere. Ceea ce ai primit noaptea trecută nu este încă nimic. Oricine poate face acest lucru. Dar numai un *brujo* poate lua porţii mai mari. Nu pot să-ţi spun ce efecte au, fiindcă încă nu ştiu dacă ea te va accepta. Trebuie să aştepţi.

– Pînă atunci cînd o să-mi spui?

– De îndată ce planta ta a crescut şi a făcut seminţe.

– Dacă prima parte poate fi luată de oricine, la ce serveşte?

– În formă diluată, este bună pentru toate problemele bărbăţiei, pentru bătrîni care şi-au pierdut vigoarea, pentru tineri în căutare de aventuri sau chiar pentru femei care au nevoie de pasiune.

– Mi-ai spus că rădăcina se foloseşte doar pentru putere, dar văd că se foloseşte şi pentru alte probleme, care nu prea au legătură cu puterea. Am dreptate?

Mă privi vreme îndelungată cu o căutătură fixă care mă stînjenea. Mi-am dat seama că întrebarea mea îl înfuriase, dar nu puteam înţelege de ce.

– Iarba este folosită doar pentru putere, spuse el în cele din urmă, pe un ton distant, aspru. Omul care vrea să-şi recapete vigoarea, tinerii care vor să reziste la oboseală şi la foame, omul care vrea să ucidă alt om, o femeie care vrea să fie în călduri – toţi doresc puterea. Şi iarba le-o va dărui. Simţi că iarba asta-ţi place? mă întrebă el după o pauză.

– Simt o vigoare ciudată, i-am răspuns, şi aşa şi era.

Am observat acest lucru atunci cînd m-am trezit şi am simţit-o şi mai tîrziu. Era o senzaţie foarte specială de disconfort sau frustrare; întregul meu corp se mişca şi se întindea cu o neobişnuită uşurinţă şi vigoare. Simţeam o mîncărime în braţe şi în picioare. Umerii păreau să mi se umfle muşchii spatelui şi ai gîtului mă îndemnau să împing copaci sau să mă frec de ei. Simţeam că pot să dărîm un perete ca un berbece.

N-am mai schimbat o vorbă. Am stat în verandă o vreme. Am observat că don Juan aţipise; şi-a scăpat capul pe spate de cîteva ori, pe urmă şi-a întins picioarele şi a rămas lungit pe podea, cu mîinile sub cap. Adormise. M-am ridicat şi m-am dus în fundul curţii unde mi-am eliberat surplusul de energie fizică adunînd gunoiul; îmi amintisem că don Juan îmi spusese că dorea să-l ajut să cureţe în spatele casei.

Mai tîrziu, cînd s-a trezit şi a venit la mine, mă simţeam mai relaxat.

Ne-am aşezat ca să mîncăm şi în timpul mesei m-a întrebat de trei ori cum mă simţeam. Deoarece asta se întîmpla rar, l-am întrebat, în cele din urmă:

– De ce-ţi faci griji în privinţa stării mele, don Juan? Te aşteptai să am o reacţie neplăcută după ce i-am băut sucul?

El rise. Mi se părea că se poartă ca un băiat răutăcios care făcuse o poznă şi se uită din cînd în cînd să vadă care sînt urmările. Rizînd încă, îmi spuse:

– Nu pari să fii bolnav. Acum cîtăva vreme mi-ai vorbit chiar dur.

– Nu-i adevărat, don Juan, am protestat eu. Nu-mi amintesc să-ţi fi vorbit aşa.

Eram foarte serios în această privinţă, fiindcă nu-mi aminteam să mă fi enervat vreodată pe el.

– I-ai luat apărarea, zise el.

– Cui i-am luat apărarea?

– Ai apărat iarba diavolului. Te comportai, deja, ca un iubit.

Eram gata să protestez şi mai ferm în această privinţă, dar m-am stăpînit:

– Zău că nu mi-am dat seama c-am apărat-o.

– Sigur că nu ţi-ai dat seama. Nici măcar nu-ţi aduci aminte ce-ai spus, nu-i aşa?

– Nu, nu-mi aduc aminte. Trebuie să recunosc.

– Ai văzut? Aşa se întîmplă cu iarba diavolului. Se insinuează în tine ca o femeie. Nici măcar nu-ţi dai seama de asta. Tot ce te interesează este să te facă să te simţi bine şi plin de forţă; muşchii ţi se umflă cu putere, simţi o mîncărime în pumni, tălpile îţi ard de dorinţa de a doborî pe cineva. Cînd omul ajunge s-o cunoască, devine plin de dorinţe. Binefăcătorul meu obişnuia să spună că iarba diavolului îi păstrează pe cei care doresc puterea şi se descotoroseşte de cei care nu-i pot face faţă. Dar, pe vremea aceea, puterea era ceva obişnuit; era căutată cu mai multă aviditate. Binefăcătorul meu era un om puternic şi, judecînd după ce-mi spunea mie, binefăcătorul lui, la rîndul său, era chiar mai dedicat urmăririi puterii, dar, pe vremurile acelea, avea rost să fii puternic.

– Crezi că astăzi nu mai sînt motive ca să doreşti puterea?

– Pentru tine, puterea este ceva bun. Tu eşti tînăr. Tu nu eşti indian. Poate că iarba diavolului ar fi bună în mîinile tale. Se pare că ţi-a plăcut. Te-a făcut să te simţi puternic. Şi eu m-am simţit la fel. Cu toate astea, nu mi-a plăcut.

– Poţi să-mi spui de ce, don Juan?

– Nu-mi place puterea ei! Acum nu mai este nevoie de ea. În alte vremuri, ca acelea despre care mi-a povestit binefăcătorul meu, existau motive ca să cauţi puterea. Bărbaţii făceau

isprăvi extraordinare, erau admiraţi pentru forţa lor, temuţi şi respectaţi pentru ştiinţa lor. Binefăcătorul meu mi-a povestit întîmplări cu fapte într-adevăr ieşite din comun, petrecute cu foarte mult timp în urmă. Dar acum, noi, indienii, nu mai căutăm o asemenea putere. Acum, indienii folosesc iarba ca să se frece cu ea. Folosesc frunzele şi florile cu alte scopuri; spun, chiar, că-i tămăduiesc de bube. Dar nu mai caută în ele puterea, o putere care acţionează ca un magnet, mai potent şi mai primejdios de manevrat, pe măsură ce rădăcina pătrunde mai adînc în pămînt. Cînd ajunge la adîncimea de aproape patru metri – şi se spune că unii au obţinut asta – omul găseşte sălaşul puterii permanente, al puterii fără sfîrşit. Foarte puţini oameni au reuşit asta pe vremuri şi nimeni n-a mai fost în stare s-o facă în vremurile noastre. Aşa cum ţi-am spus, puterea ierbii diavolului nu ne mai este necesară nouă, indienilor, încetul cu încetul, cred că ne-am pierdut interesul şi acum puterea nu mai contează. Eu, unul, nu o mai caut, cu toate că, într-o vreme, cînd eram de vîrsta ta, o simţeam şi eu cum se umfla în mine. Mă simţeam aşa cum te-ai simţit tu astăzi, doar că de cinci sute de ori mai intens. Am ucis un om cu o singură lovitură de braţ. Puteam să azvîrl cu bolovani, bolovani uriaşi pe care nici douăzeci de bărbaţi nu-i puteau clinti din loc. Odată, am sărit atît de sus că am retezat frunzele din vîrfurile celor mai înalţi copaci. Dar asta n-a servit la nimic! Tot ce-am reuşit să fac a fost să-i sperii pe indieni – doar pe indieni. Ceilalţi, care nu ştiau nimic despre asemenea lucruri, nu le-au crezut. Ei au văzut fie un indian nebun, fie ceva care se mişca în vîrful copacilor.

Am rămas tăcuţi vreme îndelungată. Aş fi vrut să îi spun ceva.

– Era altfel cînd erau oameni pe lume, continuă el, care ştiau că omul poate deveni o puma, sau o pasăre, sau, pur şi simplu, că omul poate zbura. Aşa că eu nu mai folosesc iarba diavolului. La ce s-o folosesc? Ca să-i sperii pe indieni? (*Para que? Para asustar a los indios?*)

Am văzut cum se întrista şi în acel moment m-a copleşit simpatia pentru el. Aş fi vrut să-i spun ceva, chiar dacă era o banalitate.

– Poate că asta-i soarta tuturor oamenilor care doresc să ştie, don Juan.

– Poate, spuse el încet.

Joi, 23 noiembrie 1961

Nu l-am observat pe don Juan stînd pe verandă în timp ce mă apropiam cu mașina. Mi s-a părut ciudat. L-am strigat tare și nora lui a ieșit din casă:

– E înăuntru, mi-a spus ea.

Am descoperit că își scrîntise glezna cu cîteva săptămîni în urmă. Își făcuse singur un fel de ghips înmuind fîșii de pînză într-o fiertură făcută din cactus și făină de oase. Fîșiile, strînse tare în jurul gleznei, se întăriseră ca într-un ghips ușor, striat. Avea tăria ghipsului, dar nu era atît de gros.

– Cum s-a întîmplat?

Nora lui, o mexicană din Yucatan, care-l îngrijea, mi-a răspuns:

– A fost un accident! A căzut și aproape că și-a rupt piciorul!

Don Juan a rîs și a așteptat să iasă femeia din casă, după care mi-a răspuns:

– Accident, pe dracu'! Am un dușman pe aici, prin apropiere. O femeie! *La Catalina!* Mi-a dat brînci într-un moment de slăbiciune și am căzut.

– De ce a făcut asta?

– A vrut să mă omoare. De asta!

– A fost aici, la dumneata?

– Da!

– De ce i-ai dat voie să intre?

– Nu i-am dat eu drumul. Ea a zburat înăuntru.

– Scuză-mă, nu pricep.

– E o mierlă (*chanate*). Și-i tare pricepută. Am fost luat prin surprindere. De multă vreme vrea să-mi pună capăt zilelor. De data asta era cît pe ce să reușească.

– Ai zis că e o mierlă? Adică, e o pasăre?

– Iar începi cu întrebările tale! E o mierlă! Tot așa cum eu sînt o cioară. Eu sînt om sau pasăre? Sînt un om care știe să se prefacă în pasăre. Dar, ca să ne întoarcem la „la Catalina": ea e o vrăjitoare cumplită! Dorința ei de a mă ucide este atît de puternică, încît nu reușesc s-o învinge. Mierla mi-a intrat în casă și n-am putut s-o opresc.

– Poţi să te prefaci în pasăre, don Juan?

– Da! Dar ăsta e un subiect despre care o să vorbim mai tîrziu.

– De ce vrea să te omoare?

– Ah, e o problemă mai veche. Eu am prins-o cu ceva şi acum pare-se că trebuie să-i vin de hac pînă nu mi-o coace ea.

– Ai de gînd să foloseşti vrăjitoria? l-am întrebat eu nerăbdător.

– Nu fi prost! Nici o vrăjitorie nu ar avea efect asupra ei. Am eu alte planuri! O să ţi le spun cîndva.

– Poate aliatul tău să te apere de ea?

– Nu! Micul fum îmi spune doar ce să fac. Pe urmă, trebuie să mă apăr singur.

– Dar Mescalito? Nu te poate apăra de ea?

– Nu! Mescalito e un învăţător, nu o putere care poate fi folosită în scopuri personale.

– Dar iarba diavolului?

– Ţi-am spus deja că trebuie să mă apăr singur, urmînd sfaturile aliatului meu, fumul. Şi, din cîte ştiu eu, fumul poate face orice. Dacă vrei să afli o informaţie despre orice, fumul o să-ţi spună. Şi îţi va da nu numai cunoaştere; îţi va spune şi cum să procedezi. Este cel mai minunat aliat pe care-l poate avea omul.

– Este fumul cel mai bun aliat al oricărui om?

– Nu se comportă la fel cu toţi. Mulţi se tem de el şi nu au curajul să-l atingă sau, măcar, să se apropie de el. Fumul este la fel ca oricare alt lucru; nu-i făcut pentru toată lumea.

– Ce fel de fum este, don Juan?

– Fumul profeţilor!

În vocea lui se simţea un profund respect – lucru pe care ce nu îl mai observasem pînă atunci.

– Pentru început, o să-ţi spun exact ce mi-a spus binefăcătorul meu cînd a început să mă instruiască. Deşi, la vremea aceea – ca şi tine, acum – n-aş fi putut înţelege. „Iarba diavolului este pentru cei care cer puterea. Fumul este pentru cei ce caută şi văd." Şi, după părerea mea, fumul este fără pereche. O dată ce omul intră în zona lui, orice altă putere este în stăpînirea lui. E minunat! Bineînţeles, e nevoie de o viaţă de om. Ai nevoie de ani buni doar ca să te obişnuieşti cu cele două părţi vitale ale

sale: pipa şi amestecul pentru fumat. Pipa mi-a fost dată de binefăcătorul meu şi, după ce am dezmierdat-o atîţia ani, a devenit a mea. A crescut în mîinile mele. S-o predau în mîinile tale, de pildă, va fi o sarcină grea pentru mine şi o mare realizare pentru tine – dacă reuşeşti! Pipa va simţi tensiunea de a fi manevrată de altcineva; şi, dacă unul din noi face o greşeală, nu vom izbuti să împiedicăm pipa să explodeze prin propria-i putere sau să ne scape din mînă şi să se facă ţăndări, chiar dacă locul în care cade este o movilă de paie. Dacă se întîmplă aşa ceva, va însemna că s-a terminat cu noi! Mai cu seamă cu mine. Fumul se va întoarce împotriva mea într-un fel greu de crezut.

– Cum se poate întoarce împotriva ta dacă este aliatul tău?!

Întrebarea mea păru că-i schimbase cursul gîndurilor. Trecu multă vreme pînă să-mi răspundă:

– Dificultatea ingredientelor, spuse el brusc, face din amestecul pentru fumat una dintre substanţele cele mai periculoase pe care le cunosc. Nimeni nu-l poate pregăti fără să fi fost instruit în prealabil. Este o otravă mortală pentru oricine, în afară de protejatul fumului! Pipa şi amestecul trebuie să fie tratate cu o atenţie infinită. Şi omul care doreşte să fie instruit trebuie să se pregătească şi să ducă o viaţă aspră şi tăcută. Efectele sînt atît de cumplite, încît numai un om foarte puternic poate să suporte să tragă un fum din ea. Totul este teribil şi derutant la început, dar cu fiecare fum tras, lucrurile devin mai precise. Şi, deodată, lumea se deschide din nou în faţa ta! De neimaginat! Cînd acest lucru se întîmplă, fumul a devenit aliatul tău şi va rezolva orice întrebare, îngăduindu-ţi să pătrunzi în lumi care în momentul de faţă îţi par de neconceput. Aceasta este proprietatea cea mai importantă a fumului, cel mai mare dar al său. Şi îşi îndeplineşte rolul fără să aducă nici un fel de prejudiciu. Pentru mine, fumul este un adevărat aliat.

Ca întotdeauna, stăteam în faţa casei, unde pămîntul este mereu curat şi bine bătătorit; deodată, don Juan se ridică şi intră în casă. După cîteva clipe, se întoarse cu o legăturică îngustă şi se aşeză iar jos.

– Asta-i pipa mea, zise el.

Se aplecă spre mine şi-mi arătă o pipă pe care-o scosese dintr-o teacă din pînză verde. Părea să fie de vreo douăzeci de centimetri lungime. Coada era făcută dintr-un lemn roşu; era simplă, fără ornamente. Cupa arăta şi ea ca fiind făcută din lemn, dar era destul de mare în comparaţie cu coada subţire. Avea un capăt alungit şi era gri-închis, aproape neagră.

Ridică pipa în faţa ochilor mei. Credeam că vrea să mi-o înmîneze. Am întins mîna s-o iau, dar el o retrase repede.

– Pipa asta mi-a fost dată de binefăcătorul meu, zise el. Eu, la rîndul meu, o să ţi-o dau ţie. Dar, mai întîi, trebuie să o cunoşti. Ori de cîte ori vei veni aici, am să ţi-o dau. La început, trebuie doar s-o atingi. Ţine-o doar cîteva clipe pînă ce tu şi pipa vă obişnuiţi unul cu celălalt. Pe urmă, bag-o în buzunar sau, poate, în cămaşă. La urmă, bag-o în gură. Toate astea trebuie să se facă încet, încet, fără grabă şi cu grijă. Cînd legătura a fost stabilită *(la amistad esta hecha)*, vei fuma din ea. Dacă asculţi sfaturile mele şi nu te grăbeşti, fumul poate deveni, şi pentru tine, aliatul tău preferat.

Îmi întinse pipa, dar fără s-o lase din mînă. Mi-am întins braţul drept spre ea.

– Cu amîndouă mîinile, îmi spuse el.

Am atins pipa cu amîndouă mîinile doar pentru o clipă. Don Juan nu mi-o dădu în aşa fel încît s-o apuc, ci doar atît cît s-o ating. Pe urmă, o trase iar spre el.

– Primul pas este să-ţi placă pipa. Asta cere timp.

– S-ar putea ca pipa să nu mă placă?

– Nu. Nu se poate ca pipa să nu te placă, dar tu trebuie să înveţi s-o placi pe ea, aşa încît, cînd vine vremea să fumezi din ea, pipa să te ajute să nu te temi.

– Şi ce fumezi, don Juan?

– Asta!

Îşi descheie gulerul şi scoase la iveală o pungă mică pe care o ţinea sub cămaşă, legată la gît, ca un medalion. O scoase afară, o dezlegă şi, cu mare atenţie, îşi turnă puţin din conţinut în palmă.

Mi s-a părut că amestecul arăta ca nişte frunze de ceai tăiate subţire, culoarea lor variind între cafeniu-închis şi verde-deschis, cu pete de galben-aprins din loc în loc.

Don Juan turnă la loc amestecul în pungă, o închise, o legă cu un şiret de piele şi şi-o puse din nou în sîn.

– Ce fel de amestec este acesta?

– Conţine multe lucruri. E o treabă foarte grea să aduni toate ingredientele. Trebuie să te duci în locuri îndepărtate. Ciupercuţele (*los honguitos)* de care ai nevoie ca să pregăteşti amestecul nu cresc decît în anumite perioade ale anului şi în anumite locuri.

– Ai un amestec diferit pentru fiecare gen de ajutor de care ai nevoie?

– Nu! Există doar un singur fel de fum şi altul ca el nu mai e. Făcu semn cu mîna la punga ce-i atîrna pe piept şi ridică pipa pe care o ţinea pe genunchi:

– Astea două fac unul şi acelaşi lucru! Una nu merge fără cealaltă.

Pipa asta şi secretul amestecului le am de la binefăcătorul meu. Ele au ajuns la el în acelaşi mod în care mi le-a dat mie binefăcătorul meu. Amestecul, deşi greu de pregătit, se poate prepara din nou. Secretul constă în ingrediente şi în felul cum sînt tratate şi amestecate. Pipa, la rîndul ei, e o treabă pentru care îţi trebuie o viaţă întreagă. Trebuie să te ocupi de ea cu o grijă infinită. Este rezistentă şi puternică, dar nu trebuie niciodată s-o loveşti sau s-o răstorni. Trebuie s-o atingi cu mîinile uscate, să nu pui mîna pe ea niciodată cînd ai mîinile asudate şi s-o foloseşti doar atunci cînd eşti singur. Şi nimeni, absolut nimeni, nu trebuie s-o vadă, decît dacă vrei s-o dai altcuiva. Aşa m-a învăţat binefăcătorul meu şi aşa m-am purtat cu ea toată viaţa.

– Ce o să se întîmple dacă pierzi pipa sau o spargi?

Don Juan clătină foarte încet din cap şi se uită la mine:

– O să mor!

– Toate pipele vrăjitorilor sînt ca a dumitale?

– Nu toţi vrăjitorii au pipe ca a mea. Dar îi ştiu pe unii care au.

– Dumneata poţi să faci o pipă ca asta, don Juan? am insistat eu. Închipuie-ţi că n-ai avea-o, cum mi-ai putea da una, dacă ai vrea asta?

– Dacă n-aş avea pipa asta, n-aş putea să-ţi dau una şi nici n-aş vrea să-ţi dau o pipă. Ţi-aş da, în schimb, altceva.

Părea, într-un fel, supărat pe mine. Îşi băgă pipa cu mare grijă în teacă; aceasta părea să fie căptuşită cu un material moale, căci pipa, care se potrivea fix, alunecă înăuntru foarte uşor. Apoi don Juan intră în casă să-şi pună pipa la locul ei.

– Eşti supărat pe mine, don Juan? l-am întrebat cînd se întoarse.

Păru surprins de întrebarea mea:

– Nu! Eu nu sînt niciodată supărat pe nimeni! Nici un om din lume nu poate să-mi facă vreun lucru destul de important ca să mă supere. Te superi pe oameni cînd simţi că actele lor sînt importante. Eu nu mai simt acum aşa ceva.

Marţi, 26 decembrie 1961

Momentul exact al replantării „lăstarului", cum îi zicea don Juan rădăcinii, nu fusese stabilit, deşi se presupunea că acesta va fi următorul pas pentru instruirea stăpînului plantei.

Am ajuns la casa lui don Juan sîmbătă, 23 decembrie, după-amiaza, devreme. Pentru o vreme, am tăcut amîndoi, ca de obicei. Ziua era caldă şi înnorată. Trecuseră cîteva luni de cînd don Juan îmi dăduse prima porţiune.

– A sosit vremea să reîntoarcem iarba în pămînt, spuse el brusc. Dar, mai întîi, trebuie să fac ceva ca să te protejez. Tu o s-o păzeşti şi doar tu poţi s-o vezi. De vreme ce eu o s-o plantez, trebuie s-o văd şi eu. Asta nu-i bine, fiindcă, aşa cum ţi-am spus, mie nu-mi place iarba diavolului. Nu sîntem una şi aceeaşi fiinţă. Dar memoria mea nu va dăinui mult timp, sînt prea bătrîn. Tu trebuie s-o păzeşti de ochii altora căci, atîta timp cît îşi vor aminti că au văzut-o, puterea protecţiei este diminuată.

S-a dus în odaia lui şi a tras trei legături din pînză de sac de sub un preş vechi de paie. S-a întors în verandă şi s-a aşezat jos.

După o lungă tăcere a deschis una dintre legături. Era Datura femelă pe care o culesese împreună cu mine; toate frunzele, florile şi păstăile cu seminţe care fuseseră puse deoparte erau uscate. Luă bucata mai lungă de rădăcină, de forma literei Y, şi legă pachetul la loc.

Rădăcina se uscase şi se zbîrcise, şi braţele furcii se îndepărtaseră şi mai mult şi se contorsionaseră. Îşi puse rădăcina în

poală, deschise punga lui de piele și-și scoase afară cuțitul. Ridică rădăcina uscată în fața mea.

– Partea asta este pentru cap, zise el și făcu prima incizie în coada literei Y care, atunci cînd stătea cu capul în jos, semăna cu un om cu picioarele răşchirate. Asta-i pentru inimă, adăugă el și făcu o tăietură la îmbinarea laturilor literei Y.

Apoi tăie capetele rădăcinii, lăsînd cam șase centimetri de lemn pe fiecare latură a literei Y. În continuare, încet și cu răbdare, ciopli forma unui om.

Rădăcina era uscată și fibroasă. Ca s-o cioplească, don Juan a făcut două incizii și a curățat fibrele acolo unde tăiase. Apoi ciopli lemnul ca să dea formă brațelor și mîinilor. Produsul final era o figurină subțire, reprezentînd un om, cu brațele încrucișate peste piept și mîinile în poziția încleștat.

Don Juan se ridică și se duse spre o agavă albastră ce creștea în fața casei, lîngă verandă. Smulse un ghimpe tare din mijlocul frunzei cărnoase, îl îndoi și îl răsuci de trei, patru ori. Mișcarea circulară aproape că-l desprinse de pe frunză; acum atîrna aproape rupt. Îl mușcă sau, mai degrabă, îl ținu între dinți și îl smulse. Ghimpele se desfăcu de pe frunza cărnoasă, trăgînd o dată cu el un smoc de fibre lungi, ațoase, care stătuseră lipite de partea lemnoasă ca o coadă albă, lungă de vreo șaizeci de centimetri. Ținînd încă ghimpele între dinți, don Juan răsuci fibrele între palme și făcu o sfoară pe care o înfășură în jurul picioarelor figurinei ca să le țină lipite, încercui partea de jos a corpului pînă se termină toată sfoara; după care, cu mare dibăcie, folosi ghimpele ca pe o sulă pe dinăuntrul părții din față a corpului, pe sub brațele încrucișate, pînă cînd vîrful ascuțit ieși printre mîinile figurinei. Își folosi din nou dinții și, trăgînd ușor, scoase ghimpele la suprafață. Arăta ca o suliță lungă ieșită din pieptul figurinei. Fără să se mai uite la figurină, don Juan o puse în punga de piele. Efortul făcut părea că îl epuizase: se lungi pe podea și adormi.

Cînd se trezi, era deja întuneric. Am mîncat mezelurile pe care le-am adus și am mai rămas cîtva timp în verandă. Apoi don Juan se duse în spatele casei, ducînd cu el cele trei legături din pînză de sac. Tăie găteje și ramuri uscate și aprinse un foc.

Ne-am aşezat în tihnă în faţa focului şi el desfăcu toate cele trei legături. Pe lîngă cea care conţinea bucăţile uscate ale plantei-femele, mai era una cu tot ce rămăsese din planta-mascul şi o a treia, destul de solidă, conţinînd bucăţi de Datura verzi, proaspăt tăiate.

Don Juan se duse la troaca porcului cu un mojar de piatră, foarte adînc, ce arăta mai mult ca o oală al cărei fund se termina cu o curbă uşoară. Făcu o gaură nu prea adîncă şi fixă bine mojarul pe pămînt. Mai puse cîteva găteje uscate pe foc, pe urmă luă cele două legături cu bucăţile uscate de plante-mascul şi plante-femele şi le aruncă în mojar dintr-o singură mişcare. Scutură pînza de sac ca să fie sigur că toate rămăşiţele au căzut în mojar. Din cea de a treia legătură a scos două bucăţi proaspete de rădăcină de Datura.

– O să le pregătesc pentru tine, a zis el.

– În ce fel le pregăteşti, don Juan?

– Una din aceste bucăţi este din planta-mascul, cealaltă din planta-femelă. Acesta este singurul moment cînd cele două plante trebuie să fie puse împreună. Bucăţile sînt extrase de la o adîncime de un metru.

Le zdrobi cu pisălogul în mojar cu lovituri egale. În timp ce făcea asta, începu să cînte pe un ton coborît, scoţînd un fel de zumzet fără ritm, monoton. Cuvintele erau de neînţeles pentru mine. Părea absorbit de ceea ce făcea.

După ce rădăcinile fură zdrobite complet, scoase din legătură cîteva frunze de Datura. Erau curate şi tăiate de curînd, toate fiind intacte, fără găuri de viermi şi fără julituri. Le dădu drumul în mojar, una cîte una. Luă o mînă de flori de Datura şi le lăsă să cadă în mojar, făcînd totul cu mare atenţie. Am numărat paisprezece din fiecare. Apoi luă o grămadă de păstăi cu seminţe, proaspete şi verzi, care erau întregi şi nedeschise. N-am putut să le număr fiindcă le-a dat drumul în mojar la toate deodată, dar bănuiesc că erau tot paisprezece. Adăugă trei tulpini de Datura fără frunze. Aveau culoarea roşu-închis, erau curate şi păreau să fi aparţinut unor plante mari, judecînd după multiplele lor ramificaţii.

Dupa ce toate acestea fură puse în mojar, le pisă pînă se transformara într-o pastă cu aceleaşi lovituri egale. La un anumit

moment, răsturnă mojarul şi, scoţînd amestecul cu mîna, îl puse într-o oală veche, întinse mîna spre mine şi eu am crezut că vrea să o usuc. Dar nu asta dorea el; îmi luă mîna stîngă şi, cu o mişcare foarte iute, îmi îndepărtă degetul mijlociu de cel de al patrulea cît putu de tare. Apoi, înfipse vîrful cuţitului între cele două degete şi despică pielea pînă mai jos de cel de al patrulea deget. Lucră cu atîta pricepere şi rapiditate încît, cînd îmi smucii mîna, văzui că era despicată adînc şi că sîngele îmi curgea din belşug. Mă prinse iar de mînă, o trase deasupra oalei şi apăsă ca să curgă şi mai mult sînge.

Braţul îmi amorţi. Eram într-o stare de şoc – trupul mi se răcise, devenise rigid şi aveam o senzaţie de apăsare în piept şi în urechi. Simţeam cum alunec de pe scaun. Era cît pe ce să leşin! Îmi dădu drumul la mînă şi începu să amestece conţinutul oalei. După ce mi-am revenit din şoc, m-am înfuriat. Îmi luă ceva timp să mă liniştesc.

Don Juan puse trei pietre în jurul focului şi aşeză oala pe ele. Peste toate ingredientele adăugă ceva ce mi se păru a fi un boţ de clei de tîmplărie şi o oală de apă şi lăsă totul să dea în clocot. Plantele Datura au, în sine, un miros foarte deosebit. Combinate cu cleiul de tîmplărie, care emana un miros puternic cînd amestecul începu să fiarbă, împrăştiau în jur un abur atît de pătrunzător, încît m-am chinuit din răsputeri să nu vomit.

Amestecul fierse mult, în timp ce noi stăteam nemişcaţi în faţa focului. Din cînd în cînd, vîntul aducea aburii în direcţia mea şi atunci duhoarea mă învăluia şi-mi ţineam respiraţia să mă apăr.

Don Juan îşi desfăcu săculeţul de piele şi scoase figurina; o întinse spre mine cu atenţie şi-mi spuse s-o pun în oală şi să am grijă să nu-mi ard mîinile. Am lăsat-o să alunece uşor în pasta ce fierbea. Îşi scoase cuţitul şi, pentru o clipă, m-am gîndit că o să mă taie din nou; în loc să facă asta, împinse figurina cu vîrful cuţitului şi o scufundă şi mai adînc.

Mai lăsă pasta să fiarbă puţin timp, pe urmă începu să cureţe mojarul. L-am ajutat şi eu. După ce terminarăm, don Juan a pus la uscat mojarul şi pisălogul sprijinindu-le de gard. Intră în casă şi oala fu lăsată pe pietre toată noaptea.

A doua zi în zori, don Juan îmi spuse să scot figurina din clei şi să o agăţ de acoperiş cu faţa îndreptată spre răsărit ca să se usuce sub razele soarelui. La prînz, era ţeapănă ca o sîrmă. Căldura întărise cleiul şi culoarea verde a frunzelor se amestecase cu restul. Figurina avea un aspect lucios, ciudat.

Don Juan îmi spuse să dau jos figurina. Pe urmă îmi dădu un săculeţ de piele pe care îl făcuse dintr-o jachetă veche de căprioară pe care i-o dădusem cu cîtva timp în urmă. Săculeţul arăta asemeni celui pe care îl avea şi el. Singura deosebire era că al lui era făcut din piele moale, cafenie.

– Pune-ţi „imaginea" în săculeţ şi închide-l, îmi spuse el.

Nu se uită la mine, avînd grijă să-şi ţină capul întors. De îndată ce pusesem figurina, el îmi dădu o plasă şi-mi spuse să bag oala de lut în ea.

Se duse spre maşina mea, luă plasa din mîinile mele şi o vîrî prin capacul deschis al compartimentului pentru mănuşi.

– Vino cu mine, îmi spuse el.

L-am urmat. Dădu ocol casei, făcînd un cerc complet în sensul acelor de ceasornic. Se opri în dreptul verandei şi înconjură iar casa, de data asta mergînd contrar acelor ceasornicului şi întorcîndu-se iar la verandă. Rămase nemişcat cîtva timp, pe urmă se aşeză.

Aveam motive să cred că tot ce făcea avea un anume înţeles. Mă tot întrebam ce sens avea înconjurarea casei, cînd el îmi spuse:

– Hei! Am uitat unde am pus-o!

L-am întrebat ce caută. Mi-a spus că uitase unde pusese mlădiţa pe care trebuia s-o replantez eu. Înconjuraserăm din nou casa şi, între timp, el îşi aminti unde era.

Îmi arătă un borcan mic de sticlă de pe o bucată de scîndură bătută în cuie pe perete, sub acoperiş. În borcan se afla cealaltă jumătate a primei porţiuni din rădăcina de Datura. Mlădiţa avea un mugur înfrunzit în vîrf. În borcan era puţină apă, dar nu avea pămînt.

– De ce n-are nici un pic de pămînt? am întrebat eu.

– Pămîntul nu e la fel peste tot şi iarba diavolului are nevoie doar de pămîntul în care va trăi şi va creşte. Acum, a venit momentul s-o redăm pămîntului înainte s-o distrugă viermii.

– Putem s-o plantăm aici, lîngă casă? am întrebat eu.

– Nu! Nu! Nu aici! Trebuie s-o ducem într-un loc care-ţi place ţie.

– Dar unde pot să găsesc un loc care să-mi placă?

– Asta eu n-am de unde să ştiu. Poţi s-o plantezi din nou oriunde doreşti. Dar trebuie îngrijită şi menajată; trebuie să trăiască în aşa fel încît tu să poţi avea puterea de care ai nevoie. Dacă moare, înseamnă că nu te acceptă şi nu trebuie s-o mai deranjezi. Deci, trebuie să-i porţi de grijă, să-i dai tot ce-i trebuie ca să poată creşte. Totuşi, nu trebuie s-o răsfeţi.

– De ce nu?

– Fiindcă dacă nu vrea ea să crească, nu ajută la nimic s-o ademeneşti. Dar, pe de altă parte, trebuie să dovedeşti că-ţi pasă de ea. Fereşte-o de viermi şi ud-o cînd vii pe la ea. Trebuie să faci asta regulat, pînă face seminţe. Cînd îi apar primele seminţe, o să fim siguri că te doreşte.

– Dar, don Juan, nu se poate să mă îngrijesc de rădăcină aşa cum vrei dumneata.

– Dacă-i vrei puterea, trebuie s-o faci! Altfel nu se poate.

– Poţi să te ocupi de ea dumneata, cînd eu nu sînt aici, don Juan?

– Nu! Eu, nu! Eu nu pot să fac asta! Fiecare trebuie să-şi hrănească mlădiţa lui. Am avut-o şi eu pe a mea. Acum tu trebuie s-o ai pe a ta. Şi, pînă nu face seminţe, aşa cum ţi-am spus, nu te poţi socoti pregătit să înveţi.

– Unde crezi c-ar trebui s-o replantez?

– Asta numai tu poţi să hotărăşti! Şi nimeni nu trebuie să ştie locul, nici măcar eu! Aşa trebuie să fie făcută replantarea. Nimeni, absolut nimeni, nu trebuie să ştie unde se află planta ta! Dacă te urmăreşte un străin sau te vede, ia-ţi mlădiţa şi fugi în alt loc. Ţi-ar putea pricinui necazuri de neînchipuit prin manipularea mlădiţei. Te-ar putea schilodi sau ucide. De asta nici măcar eu nu trebuie să ştiu unde se află planta ta.

Îmi întinse borcănaşul cu mlădiţa:

– Ia-o acum!

Am luat-o. Pe urmă, aproape că m-a tîrît pînă la maşina mea:

– Acum, trebuie să pleci. Du-te şi alege locul unde o să plantezi din nou mlădiţa. Sapă o groapă adîncă în pămînt moale, în apropierea unui loc cu apă. Nu uita: trebuie să fie aproape de apă ca să crească. Fă o groapă numai cu mîinile, chiar dacă vei sîngera. Pune mlădiţa în mijlocul gropii şi fă o movilă *(pilón)* în jurul ei. Pe urmă, îmbib-o de apă. Cînd apa intră în pămînt, umple groapa cu pămînt moale. Apoi, alege un loc la doi paşi depărtare de mlădiţă, în direcţia asta (arătă spre sud-est). Fă o altă groapă adîncă acolo, tot cu mîinile, şi goleşte în ea ce se află în oală. În continuare, sparge oala şi îngroap-o adînc într-un alt loc, departe de cel unde se află mlădiţa ta. După ce ai îngropat oala, du-te înapoi la mlădiţa ta şi mai ud-o o dată. Pe urmă, scoate-ţi figurina ta, ţine-o între degetele unde ai rana şi, stînd în locul unde ai îngropat cleiul, atinge mlădiţa uşor cu acul ascuţit, înconjoară mlădiţa de patru ori, oprindu-te de fiecare dată în acelaşi loc ca s-o atingi.

– Trebuie să urmez o direcţie anume cînd merg în jurul rădăcinii?

– Orice direcţie e bună. Dar trebuie să-ţi aminteşti întotdeauna în ce direcţie ai îngropat cleiul şi încotro ai luat-o cînd ai încercuit mlădiţa. Atinge uşor mlădiţa cu vîrful acului de fiecare dată, în afară de ultima dată, cînd trebuie să-l înfigi adînc. Dar trebuie să faci asta cu atenţie; stai în genunchi ca să ai mîna mai sigură, fiindcă nu trebuie să rupi vîrful înăuntrul mlădiţei. Dacă-l rupi, eşti terminat! Rădăcina n-o să-ţi mai fie de nici un folos.

– Trebuie să spun anume cuvinte în timp ce ocolesc mlădiţa?

– Nu, o să fac eu asta în locul tău.

Sîmbătă, 27 ianuarie 1962

De îndată ce am ajuns la el acasă azi-dimineaţă, don Juan mi-a spus că îmi va arăta cum să pregătesc amestecul pentru fumat. Pornirăm spre dealuri şi merserăm o distanţă destul de mare într-unul dintre canioane. Don Juan se opri lîngă un tufiş înalt şi subţire a cărui culoare contrasta vizibil cu cea a vegetaţiei înconjurătoare. Desişul din jurul tufişului era gălbui, în timp ce tufişul era de un verde viu.

– Trebuie să culegi frunzele şi florile de pe pomişorul ăsta, îmi spuse el. Timpul cel mai potrivit să faci asta este Ziua Tuturor Sfinţilor (*el dia de las ánimas*).

Îşi scoase cuţitul şi reteză capătul unei ramuri subţiri. Mai alese o altă ramură asemănătoare şi îi reteză şi ei capătul. Repetă această operaţie pînă culese un mănunchi de vîrfuri de ramuri. Pe urmă se aşeză pe pămînt:

– Uită-te, zise el. Am tăiat toate ramurile de deasupra bifurcaţiei dintre două sau mai multe frunze şi tulpină. Vezi? Toate sînt la fel. Am folosit doar vîrful fiecărei ramuri unde frunzele sînt fragede şi moi. Acum trebuie să căutăm un loc umbrit.

Merserăm înainte pînă cînd părea să fi găsit ce căuta. Scoase o sfoară lungă din buzunar şi o legă de trunchiul şi ramurile de jos a doi pomişori, făcînd un fel de sfoară de rufe ca să atîrne vîrfurile de ramuri cu capul în jos. Le aranja în ordine pe frînghie; agăţate de bifurcaţia dintre frunze şi tulpină, semănau cu un şir lung de călăreţi verzi.

– Trebuie să ai grijă ca frunzele să se usuce la umbră, îmi spuse el. Locul trebuie să fie singuratic şi inaccesibil. În acest fel, frunzele sînt protejate. Trebuie să fie lăsate să se usuce într-un loc unde-i aproape imposibil să le găseşti. După ce s-au uscat, trebuie puse într-o legătură şi sigilate.

Culese frunzele de pe frînghie şi le aruncă peste arbuştii din apropiere. Mi s-a părut că nu intenţionase decît să-mi arate cum se procedează.

Am mers în continuare şi don Juan culese trei flori diferite, spunîndu-mi că făceau parte din ingrediente şi se presupunea că trebuie culese în acelaşi timp. Dar florile trebuiau să fie puse în oala de lut, separate şi uscate în întuneric; pe fiecare oală trebuia pus un capac, pentru ca florile să mucegăiască în conteiner. Adăugă că rostul frunzelor şi al florilor era să îndulcească amestecul fumului.

Am ieşit din canion şi ne-am îndreptat spre albia rîului. După un ocol lung ne-am întors la el acasă. Seara tîrziu, stăteam în odaia lui, lucru pe care mi-l îngăduia rar, şi-mi povesti despre ingredientele finale ale amestecului – ciupercile.

– Adevărata taină a amestecului se află în ciuperci, îmi spuse el. Sînt ingredientul cel mai greu de cules. Călătoria spre locul unde cresc este lungă şi periculoasă şi mai riscant, chiar, este să alegi soiul potrivit. Există şi alte feluri de ciuperci care cresc în apropiere şi care nu-ţi sînt de nici un folos; o să le strice şi pe cele bune, dacă le usuci la un loc. E nevoie de timp ca să cunoşti bine ciupercile şi să nu faci o greşeală. O să ai necazuri mari dacă le foloseşti pe cele rele – necazuri pentru om şi pentru pipă. Cunosc oameni care au murit pe loc fiindcă au folosit fumul greşit.

– De îndată ce ciupercile sînt culese, se pun într-o tărtăcuţă, aşa încît nu se mai pot controla, înţelegi, trebuie să le rupi în fîşii ca să le poţi trece prin gîtul îngust al tărtăcuţei.

– Cum poţi evita o greşeală?

– Trebuie să fii atent şi să ştii cum să alegi. Ţi-am spus că-i greu. Nu oricine poate îmblînzi fumul; cei mai mulţi nici măcar nu încearcă.

– Cît timp ţii ciupercile în tărtăcuţă?

– Un an. Toate celelalte ingrediente sînt şi ele sigilate pentru un an. Pe urmă, părţi egale din ele sînt măsurate şi măcinate separat pînă se prefac într-o pudră foarte fină. Ciupercile cele mici nu trebuie să fie măcinate fiindcă se prefac singure într-un praf foarte fin; tot ce ai de făcut este să zdrobeşti bucăţile mai mari. Patru bucăţi de ciuperci sînt adăugate la o parte din celelalte ingrediente care, în prealabil, sînt puse împreună. După aceea, le amesteci pe toate şi le pui într-un săculeţ ca al meu. Şi-mi arătă săculeţul care-i atîrna sub cămaşă. Apoi toate ingredientele sînt adunate din nou şi, după ce le pui la uscat, te pregăteşti să fumezi amestecul pe care tocmai l-ai preparat. În ceea ce te priveşte, o să fumezi anul viitor. Şi un an după asta, amestecul o să fie numai al tău fiindcă l-ai cules doar tu singur. Prima oară cînd fumezi, eu o să-ţi aprind pipa. O să fumezi tot amestecul dintr-un bol şi o să aştepţi. Fumul va apărea. O să-l simţi. Te va elibera ca să poţi vedea tot ce vrei să vezi. Pe bună dreptate, este un aliat fără pereche. Dar cel ce-l caută trebuie să aibă o intenţie şi o voinţă fără reproş. El are nevoie de asemenea calităţi, fiindcă trebuie să intenţioneze şi să vrea întoarcerea lui, căci altfel

fumul nu-l va lăsa să se întoarcă. În al doilea rînd, trebuie să intenţioneze şi să vrea să-şi amintească tot ceea ce fumul i-a îngăduit să vadă, altfel n-o să fie nimic altceva decît o umbră de ceaţă în mîna lui.

Sîmbătă, 8 aprilie 1962

În conversaţiile noastre, don Juan folosea sau se referea des la expresia „om al cunoaşterii", dar nu mi-a explicat niciodată ce voia să spună prin asta. L-am rugat să mă lămurească:

– Un om al cunoaşterii este cel care a urmat cu adevărat greul drum spre instruire, mi-a răspuns el. Un om care, fără să se grăbească şi fără să şovăie, a mers cît a putut de departe în dezlegarea tainelor puterii şi ale cunoaşterii.

– Poate oricine să fie un om al cunoaşterii?

– Nu, nu oricine.

– Atunci, ce trebuie să facă un om ca să devină un om al cunoaşterii?

– Trebuie să-şi provoace şi să-şi învingă cei patru duşmani fireşti ai lui.

– Va deveni un om al cunoaşterii după ce va învinge aceşti patru duşmani?

– Da. Un om se poate numi pe sine om al cunoaşterii doar dacă este în stare să-i învingă pe toţi patru.

– Atunci, orice om care-i învinge devine un om al cunoaşterii?

– Oricine îi învinge este un om al cunoaşterii.

– Dar există cerinţe speciale pe care trebuie să le îndeplineşti înainte de a te lupta cu aceşti duşmani?

– Nu. Oricine poate să încerce să devină un om al cunoaşterii; foarte puţini oameni reuşesc cu adevărat, dar asta este firesc. Duşmanii pe care omul îi întîlneşte în cale atunci cînd învaţă să devină un om al cunoaşterii sînt de-a dreptul formidabili; cei mai mulţi oameni sînt răpuşi de ei.

– Ce fel de duşmani sînt aceştia, don Juan?

Don Juan a refuzat să îmi vorbească despre duşmani, îmi spuse că abia peste mult timp acest subiect va avea un sens pentru mine. Am încercat să nu renunţ la subiect şi l-am întrebat dacă, după părerea lui, puteam deveni şi eu un om al cunoaşterii. El îmi răspunse că nimeni nu putea să-mi spună asta cu certitudine.

Dar am insistat să aflu dacă existau unele indicii ce se puteau folosi ca să mă lămuresc dacă aveam sau nu şanse să devin un om al cunoaşterii. El mi-a spus că asta depinde de lupta mea cu cei patru duşmani – dacă îi voi învinge sau ei mă vor învinge pe mine – dar era imposibil să prevezi rezultatul acelei lupte.

L-am întrebat dacă putea folosi vrăjitoria sau divinaţia ca să ghicească rezultatul bătăliei. El îmi spuse categoric că rezultatele luptei nu pot fi prevăzute prin nici un fel de mijloace, pentru că a deveni un om al cunoaşterii era ceva temporar. Cînd l-am rugat să-mi explice acest aspect, mi-a răspuns:

– A fi un om al cunoaşterii nu este ceva permanent. De fapt, nu devii niciodată un om al cunoaşterii. Mai degrabă se poate spune că devii om al cunoaşterii pentru o perioadă foarte scurtă după ce ai învins cei patru duşmani naturali.

– Trebuie să-mi spui, don Juan, ce fel de duşmani sînt aceştia?

El nu mi-a răspuns. Am insistat din nou, dar el a renunţat la acest subiect şi începu să vorbească despre altceva.

Sîmbătă, 15 aprilie 1962

Pe cînd mă pregăteam să plec, m-am hotărît să îl mai întreb o dată despre duşmanii unui om al cunoaşterii. Am argumentat că nu puteam să mă mai întorc pentru o vreme şi că ar fi o bună idee să notez ce avea el să-mi spună şi apoi să meditez despre asta cît timp voi fi plecat.

Don Juan şovăi un timp, dar apoi începu să vorbească.

– Cînd un om începe să înveţe, nu este niciodată lămurit în privinţa obiectivelor lui. Scopul lui este neclar; intenţia lui este vagă. Speră la recompense care nu se vor materializa niciodată, căci el nu ştie nimic despre greutăţile instruirii.

La început învaţă încet – bucăţică cu bucăţică, apoi în paşi mari. Şi, în curînd, gîndurile lui intra în conflict. Nu învaţă niciodata ceea ce a stabilit dinainte, ce şi-a imaginat, aşa că începe să se teama. Instruirea nu este ce-a aşteptat el. Fiecare etapă a instruirii reprezinta o noua sarcina pentru el şi teama pe care omul o resimte începe să crească fara mila, fara să cedeze. Scopul lui se transforma intr-un cimp de batalie.

Aşa că îi iese în cale primul dintre duşmanii lui fireşti: frica. Un duşman teribil – perfid şi greu de învins. Se ascunde la fiecare cotitură a drumului, pîndind şi aşteptînd. Şi dacă omul, îngrozit de prezenţa duşmanului, o ia la fugă, duşmanul lui va pune capăt căutărilor sale.

– Ce se va întîmpla cu acel om dacă o rupe la fugă de frică?

– Nu i se întîmplă nimic, numai că nu se va instrui niciodată. Nu va deveni niciodată un om al cunoaşterii. Poate că va fi un om dominator sau un om speriat, inofensiv; în orice caz, va fi un om învins. Primul său duşman va fi pus capăt năzuinţelor lui.

– Şi ce poate el face ca să-şi învingă teama?

– Răspunsul e foarte simplu. Nu trebuie să fugă. Trebuie să-şi învingă teama şi, în ciuda ei, trebuie să facă pasul următor al instruirii, apoi următorul şi următorul. Oricît ar fi de speriat, nu trebuie să se oprească. Asta-i regula! Şi va veni clipa cînd primul său duşman se va retrage. Omul începe să se simtă sigur pe sine. Intenţia sa devine mai puternică. Instruirea nu mai este o sarcină terifiantă. Cînd vine acest moment fericit, omul poate spune fără ezitare că şi-a învins primul său duşman natural.

– Asta se întîmplă deodată, don Juan, sau încetul cu încetul?

– Se întîmplă încet, încet şi totuşi teama este învinsă, repede, brusc.

– Dar omul nu va începe din nou să se teamă dacă i se întîmplă altceva?

– Nu. O dată ce omul a învins teama, va fi liber de ea pentru tot restul vieţii, căci, în locul fricii, el a obţinut claritatea – limpezimea minţii care anulează frica. Atunci omul îşi cunoaşte dorinţele şi ştie cum să şi le satisfacă. Poate anticipa noii paşi în instruire şi o mare claritate înconjoară totul. Omul simte că nimic nu-i este ascuns.

Şi astfel s-a întîlnit cu cel de al doilea duşman al său – claritatea! Acea claritate a minţii care este atît de greu de dobîndit alungă frica dar, în acelaşi timp, te orbeşte.

Ea sileşte omul să nu se îndoiască de sine niciodată. Îi dă siguranţa că poate face tot ce doreşte, căci el vede clar în tot ce-l înconjoară. Şi este curajos fiindcă vede clar şi nu se abate de la nimic, fiindcă totul îi este clar. Dar toate sînt o greşeală; ceva

parcă lipseşte. Dacă omul cedează în faţa acestei aşa-zise puteri, a sucombat în faţa celui de al doilea duşman al său; va avea răbdare în loc să se grăbească. Şi va bîjbîi pe calea instruirii lui pînă cînd va sfîrşi incapabil să mai înveţe ceva.

– Ce se întîmplă cu omul care este învins în acest fel, don Juan? Moare din asta?

– Nu, nu moare. Cel de al doilea duşman al său l-a blocat în încercarea lui de a deveni un om al cunoaşterii; în schimb, omul se poate preface într-un luptător dezlănţuit sau într-un clovn. Totuşi, claritatea, pentru care a plătit atît de scump, nu se va transforma niciodată în întuneric şi teamă. Se va bucura de claritate atît timp cît trăieşte, dar nu se va mai instrui niciodată şi nu va aspira la nimic.

– Dar ce are de făcut ca să nu fie învins?

– Trebuie să facă în continuare ceea ce a făcut şi în privinţa fricii; trebuie să-şi sfideze claritatea, s-o folosească doar ca să vadă, să aştepte răbdător şi să se gîndească bine înainte de a face următorii paşi; trebuie să se gîndească, înainte de orice, la faptul că claritatea lui este aproape o greşeală. Şi va veni momentul cînd va înţelege că, de fapt, claritatea lui nu era decît un punct din faţa ochilor. În felul ăsta, îşi va învinge cel de al doilea duşman şi va ajunge în stadiul în care nimic nu-i va mai putea face vreun rău. Şi nu va mai fi o greşeală. Nu va mai fi doar un simplu punct din faţa ochilor săi. Va fi adevărata putere.

– În acest moment va şti că puterea pe care o urmărise de atîta timp este, în sfîrşit, a lui. Poate să facă orice doreşte cu ea. Aliatul se află la dispoziţia lui. Dorinţa lui este supremă. El vede tot ce se află în jurul lui. Dar acum a întîlnit şi cel de al treilea duşman al său: puterea!

Puterea este cel mai puternic dintre toţi duşmanii săi. Şi, după cum este firesc, cel mai uşor lucru de făcut este să cedezi în faţa ei; acum, omul este cu adevărat invincibil. El comandă; începe să-şi asume riscuri calculate şi sfîrşeşte prin a stabili reguli, fiindcă el este stăpînul.

Omul aflat în acest stagiu nu prea îşi dă seama că, de fapt, cel de al treilea duşman al său l-a încolţit. Şi, deodată, fără

să-şi dea seama, va pierde, cu siguranţă, bătălia. Duşmanul său îl va fi transformat într-un om crud şi capricios.

– Îşi va pierde puterea?

– Nu, nu-şi va pierde niciodată claritatea sau puterea sa.

– Atunci ce-l va deosebi de un om al cunoaşterii?

– Un om învins de putere moare fără să-şi fi dat seama, cu adevărat, cum s-o folosească. Puterea nu este decît o povară pentru soarta lui. Un astfel de om nu deţine controlul asupra propriei fiinţe şi nu-şi poate da seama cînd şi cum să-şi folosească puterea.

– Este învingerea de către oricare din aceşti duşmani definitivă?

– Sigur că este definitivă. De îndată ce unul dintre aceşti duşmani se dovedeşte mai puternic, omul nu mai poate face nimic.

– Este posibil, de pildă, ca omul învins de putere să-şi dea seama de greşeala lui şi să se îndrepte?

– Nu! Cînd omul cedează, s-a terminat cu el.

– Dar ce se întîmplă dacă este orbit de putere pentru o vreme şi, pe urmă, respinge puterea?

– Asta înseamnă că lupta lui continuă. Înseamnă că încă mai încearcă să devină un om al cunoaşterii. Omul este învins doar atunci cînd nu mai încearcă şi renunţă definitiv.

– Dar atunci, don Juan, este posibil ca un om să abandoneze lupta cu teama vreme de ani de zile dar, în cele din urmă, să iasă învingător?

– Nu, asta nu se întîmplă. Dacă el cedează în faţa fricii, nu va învinge niciodată, fiindcă nu va mai avea curajul să înveţe şi nu va mai încerca acest lucru niciodată. Dar, dacă încearcă să înveţe ani de zile, luptîndu-se cu frica, s-ar putea să o învingă, fiindcă, de fapt, nu a cedat nici o clipă.

– Cum poate el să învingă acest al treilea duşman, don Juan?

– Trebuie să-l sfideze deliberat. Trebuie să-şi dea seama că puterea pe care, aparent, o cucerise, nu îi aparţine, în realitate. Trebuie să fie în gardă tot timpul, folosind cu atenţie şi cu credinţă tot ce învăţase. Dacă va înţelege că puterea şi claritatea, lipsite de controlul asupra lui însuşi, sînt mai rele decît greşelile, va ajunge într-un punct în care totul este ţinut în şah. Atunci va şti cînd şi cum să-şi folosească puterea. Şi astfel, îşi va fi învins şi al treilea duşman.

În clipa aceea, omul va fi ajuns la capătul călătoriei spre cunoaştere şi, aproape fără să fie avertizat, va da peste ultimul dintre duşmanii lui: bătrîneţea! Acest duşman este cel mai crud dintre toţi, cel pe care nu va putea să-l învingă cu totul, ci doar să-l mai alunge pentru un timp.

Acesta este timpul cînd omul nu mai are temeri, nu mai are o nerăbdătoare limpezime a minţii – un timp cînd îşi stăpîneşte toată puterea, dar şi timpul cînd are o mare dorinţă de a se odihni. Dacă el cedează cu totul în faţa dorinţei de a se aşeza şi a uita, dacă se lasă doborît de oboseală, înseamnă că a pierdut ultima rundă şi că duşmanul său îl va pune la pămînt ca pe o fiinţă neputincioasă, vîrstnică. Dorinţa lui de a se retrage îi va învinge toată claritatea, puterea şi cunoaşterea.

Dar dacă omul îşi scutură de pe el oboseala şi îşi împlineşte soarta pînă la capăt poate să fie numit om al cunoaşterii, chiar dacă doar pentru acea scurtă clipă cînd reuşeşte să se lupte cu ultimul duşman invincibil. Acea clipă de claritate, putere şi cunoaştere îi este de ajuns.

4

Don Juan vorbea în mod deschis despre Mescalito destul de rar. De fiecare dată cînd îi puneam întrebări despre acest subiect refuza să vorbească, dar întotdeauna spunea destul cît să pot să-mi creez o impresie privind Mescalito, o impresie care era, de fiecare dată, antropomorfică. Mescalito era un mascul, nu numai din cauza regulii gramaticale obligatorii ce-i acordă cuvîntului genul masculin, dar şi din pricina calităţilor constante de a fi un protector şi un învăţător. Don Juan reafirma acele caracteristici sub diferite forme de fiecare dată cînd discutam.

Duminică, 24 decembrie 1961

– Iarba diavolului n-a protejat niciodată pe nimeni. Ea nu serveşte decît ca să dea putere. Mescalito, pe de altă parte, este blînd, ca un copil mic.

– Dar ai spus că Mescalito este, uneori, cumplit.

– Sigur că e cumplit, dar o dată ce ajungi să-l cunoşti, este blînd şi bun.

– Cum îşi manifestă bunătatea?

– Este un protector şi un învăţător.

– În ce fel protejează?

– Poate să-ţi fie alături tot timpul şi el o să aibă grijă să nu ţi se întîmple nimic rău.

– Cum poţi să-l ai alături tot timpul?

– Într-o punguliţă, legat sub braţ sau în jurul gîtului cu un şiret.

– Dumneata îl ai asupra dumitale?

– Nu, fiindcă eu am un aliat. Dar alţii îl au.

– Ce te învaţă el?

– Te învaţă să trăieşti cum se cuvine.

– Şi cum anume te învaţă?

– Îţi arată lucrurile şi-ţi spune ce sînt ele *(enzeña las cosas y te dice lo que son).*

– Cum?

– Asta trebuie să descoperi tu singur.

Marţi, 30 ianuarie 1962

– Ce vezi atunci cînd Mescalito te ia cu el, don Juan?

– Asemenea lucruri nu îşi au rostul într-o conversaţie obişnuită. Nu pot să-ţi spun.

– Dacă mi-ai spune, ţi s-ar întîmpla ceva rău?

– Mescalito este un protector, unul bun şi blînd; dar asta nu înseamnă că poţi să-ţi baţi joc de el. Deşi este un protector blînd, el poate fi şi groaznic cu cei care nu-i plac.

– Eu n-am de gînd să-mi bat joc de el. Vreau doar să ştiu ce-i determină el pe oameni să întreprindă sau să vadă. Ţi-am povestit tot ce m-a făcut să văd Mescalito, don Juan.

– Cu tine este altfel, poate pentru că tu nu-i cunoşti obiceiurile. Trebuie să-i înveţi obiceiurile aşa cum un copil învaţă să meargă.

– Cît timp mai trebuie să învăţ?

– Pînă cînd el începe să capete sens pentru tine.

– Şi pe urmă?

– Pe urmă o să înţelegi şi singur. Nu mai trebuie să-mi spui nimic mie.

– Poţi să-mi spui doar unde te duce Mescalito?

– Nu pot să vorbesc despre asta.

– Tot ce vreau să ştiu este dacă există o altă lume în care-i duce pe oameni!

– Există.

– Paradisul? (cuvîntul spaniol pentru „paradis" este „*cielo*" care înseamnă şi „cer").

– Te duce prin cer *(cielo)*.

– Vreau să spun, e vorba despre paradisul *(cielo)* unde se află Dumnezeu?

– Acum ai vorbit ca un prost. Eu nu ştiu unde se află Dumnezeu.

– Este Mescalito Dumnezeu – singurul Dumnezeu? Sau este unul dintre zei?

– Nu este decît un protector şi un învăţător. Este o putere.

– Este o putere în noi înşine?

– Nu. Mescalito nu are nimic de a face cu noi înşine. El se află în afara noastră.

– Atunci, oricine consumă Mescalito trebuie să-l vadă sub aceeaşi formă.

– Nu, nicidecum! El nu este acelaşi pentru toată lumea.

Joi, 12 aprilie 1962

– De ce nu-mi spui mai multe despre Mescalito, don Juan?

– Nu-i nimic de spus.

– Trebuie să fie mii de lucruri pe care ar trebui să le aflu înainte de a mă întîlni iar cu el.

– Nu. Poate că pentru tine nu este nimic de aflat. După cum ţi-am mai spus, el nu reprezintă unul şi acelaşi lucru pentru toată lumea.

– Ştiu, dar, totuşi, aş vrea să aflu ce simt alţii despre el.

– Părerea celor care sînt gata să vorbească despre el nu prea contează. Ai să vezi. Vei vorbi, probabil, despre el pînă la un anume punct şi din acel moment nu vei mai pomeni niciodată despre el.

– Poți să-mi vorbești despre primele dumitale impresii?

– De ce?

– Ca să știu atunci cum să mă port cu Mescalito.

– Deja știi mai multe decît știu eu. Tu te-ai jucat, într-adevăr, cu el. Într-o bună zi vei vedea cît de frumos s-a purtat protectorul cu tine. Cu acel prim prilej sînt sigur că ți-a spus multe, multe lucruri, dar tu ai fost surd și orb.

Duminică, 14 aprilie 1962

– Mescalito poate lua orice formă atunci cînd se arată?

– Da, orice formă.

– Atunci, care sînt cele mai obișnuite forme pe care le cunoști?

– Nu există forme obișnuite.

– Vrei să spui, don Juan, că el se arată sub orice formă chiar și acelora care-l cunosc bine?

– Nu, el apare sub diferite forme celor care-l cunosc puțin, dar pentru cei care-l cunosc bine el este întotdeauna constant.

– Cum este el constant?

– Le apare uneori ca un om, asemeni nouă, sau ca o lumină. Doar o simplă lumină.

– Mescalito își schimbă vreodată forma lui permanentă față de cei care-l cunosc bine?

– Din cîte știu eu, nu.

Vineri, 6 iulie 1962

Am plecat împreună cu don Juan într-o călătorie spre sfîrșitul după-amiezei zilei de sîmbătă, 23 iunie. Mi-a spus că ne ducem să căutăm *honguitos* (ciuperci) în statul Chihuahua. Mi-a spus dinainte că va fi o călătorie lungă și grea. A avut dreptate. Am sosit într-un orășel minier din nordul statului Chihuahua, la ora 10.00 seara, miercuri, 27 iunie. Am pornit pe jos din locul unde-mi parcasem mașina, la marginea orașului, pînă la casa prietenilor lui, un indian Tarahumara și soția lui. Am petrecut noaptea acolo.

Gazda ne-a adus crupe și fasole. El s-a așezat și a stat de vorbă cu don Juan în timpul mesei, dar n-a spus nimic referitor la călătoria noastră.

După masa de dimineaţă, bărbatul mi-a pus apă în gamelă şi două chifle dulci în rucsac. Don Juan mi-a întins gamela, şi-a legat rucsacul cu un şnur pe umeri, i-a mulţumit bărbatului pentru amabilitate şi, întorcîndu-şi capul spre mine, mi-a spus:

– E timpul să plecăm.

Am mers pe drumul de ţară vreun kilometru şi jumătate. De acolo am luat-o pe cîmp şi, după două ore, eram la poalele dealurilor de la sudul oraşului. Am urcat costişele în direcţia sud-vest. Cînd am ajuns la culmile mai abrupte, don Juan a schimbat direcţia şi am urmat o vale adîncă care ducea spre răsărit. În ciuda vîrstei sale înaintate, don Juan mergea cu un pas incredibil de iute, încît la amiază eu eram frînt de oboseală. Ne-am aşezat, şi el a desfăcut sacul cu pîine.

– Poţi să mănînci tot, dacă vrei, mi-a spus el.

– Dar dumneata?

– Mie nu mi-e foame, şi, mai tîrziu, n-o să mai avem nevoie de merindele astea.

Eram foarte ostenit şi înfometat şi i-am acceptat oferta. Am socotit că era timpul potrivit ca să vorbim despre scopul călătoriei noastre şi aşa, ca din întîmplare, l-am întrebat pe don Juan:

– Crezi că o să zăbovim mult pe aici?

– Am venit aici să culegem nişte plante Mescalito. O să stăm pînă mîine.

– Unde-i Mescalito?

– De jur-împrejurul nostru.

Peste tot, creşteau din belşug nenumărate specii de cactus, dar n-am observat *peyote* printre ele.

Am pornit din nou la drum şi, pe la ora trei, am ajuns într-o vale lungă şi îngustă, înconjurată de dealuri abrupte. Am simţit o ciudată senzaţie tulburătoare la gîndul că o să găsesc *peyote*, plantă pe care n-o mai văzusem niciodată în mediul ei natural. Am pătruns în vale şi probabil că am mers cam vreo sută de metri cînd, deodată, am dat cu ochii de trei plante care erau, cu siguranţă, *peyote*. Se aflau într-un ciorchine, la cîţiva centimetri deasupra pămîntului, în faţa mea, la stînga potecii. Arătau ca nişte trandafiri rotunzi, cărnoşi şi verzi. Am alergat spre ele, arătîndu-i-le cu mîna lui don Juan.

El m-a ignorat total şi, deliberat, nu s-a întors spre mine în timp ce se îndepărta. Îmi dădeam seama că făcusem o prostie şi tot restul după-amiezei am mers în tăcere, înaintînd încet de-a lungul văii plate şi acoperite cu pietre mici şi ascuţite. Mergeam printre cactuşi, punînd pe fugă mulţimea de şopîrle şi, din cînd în cînd, cîte o pasăre solitară. Am trecut pe lîngă zeci de plante *peyote*, fără să scot o vorbă.

La ora şase ajunsesem la poalele munţilor care străjuiau valea. Am urcat pînă la un grup de stînci. Don Juan şi-a trîntit sacul şi s-a aşezat.

Mi se făcuse iar foame, dar nu ne mai rămăsese nimic de mîncare; am fost de părere să culegem nişte plante Mescalito şi să ne întoarcem în oraş. Don Juan păru plictisit şi scoase un plescăit din buze. Mi-a spus că ne vom petrece noaptea acolo.

Am tăcut amîndoi. În stînga noastră era un zid din stînci, iar în dreapta se întindea valea pe care tocmai o străbătusem. Acoperea o distanţă destul de mare şi din acest loc părea mai lată şi nu atît de plată cum mi se păruse la început, era plină de coline şi protuberanţe.

– Mîine o să ne întoarcem, îmi spuse don Juan, fără să mă privească şi arătînd cu mîna spre vale. La înapoiere o să culegem plantele în timp ce străbatem cîmpul. Vreau să spun că o să culegem plantele doar cînd ele ne ies în cale. O să ne găsească *ele* pe noi, nu noi pe ele. Mescalito o să ne găsească – dacă vrea el.

Don Juan îşi sprijini spinarea de zidul de stînci şi, cu capul aplecat într-o parte, continuă să vorbească de parcă acolo, lîngă el, se afla o altă persoană.

– Şi încă un lucru. Doar eu pot să le culeg. Poate că tu o să cari sacul sau o să mergi în faţa mea – nu ştiu încă. Dar mîine n-o să arăţi cu mîna, cum ai făcut azi.

– Îmi pare rău, don Juan.

– Nu face nimic. N-ai ştiut.

– Binefăcătorul dumitale ţi-a spus toate astea despre Mescalito?

– Nu! Nimeni nu m-a învăţat nimic despre el. Însuşi protectorul meu mi-a fost învăţător.

– Deci, Mescalito este un fel de persoană cu care poţi vorbi?

– Nu, nu este.

– Atunci cum te învaţă?

Don Juan rămase tăcut o vreme.

– Îţi aminteşti de vremea cînd te-ai jucat cu el? Ai înţeles ce voia el să-ţi spună, nu-i aşa?

– Da, am înţeles.

– Ăsta-i modul prin care el te învaţă. Atunci nu ţi-ai dat seama, dar, dacă i-ai fi acordat puţină atenţie, el ar fi vorbit cu tine.

– Cînd?

– Atunci cînd l-ai văzut prima oară.

Mi se părea că întrebările mele îl plictiseau pe don Juan. I-am spus că trebuia să-i pun toate aceste întrebări, fiindcă ţineam să aflu cît mai multe cu putinţă.

– Nu mă întreba *pe mine!* îmi zîmbi maliţios. Întreabă-l *pe el!* Data viitoare cînd îl vezi, întreabă-l tot ce vrei să afli.

– Deci, Mescalito este ca o persoană cu care poţi să vorbeşti...

Nu m-a lăsat să termin. Făcu un pas în lături, luă gamela, coborî de pe grupul de stînci şi dispăru. Nu-mi plăcea să rămîn singur acolo şi, cu toate că el nu-mi spusese să-l urmez, am venit după el. Merse vreo sută cincizeci de metri pînă ajunse la un pîrîiaş. Se spălă pe faţă şi pe mîini şi umplu gamelele cu apă. Îşi clăti gura cu apă, dar nu bău. Eu mi-am făcut mîinile căuş, le-am umplut cu apă şi am băut, dar el m-a oprit, spunîndu-mi că nu era nevoie să beau.

Îmi întinse gamela şi se întoarse spre grupul de stînci. Cînd ajunserăm acolo, ne-am aşezat din nou cu faţa spre vale şi cu spatele sprijinit de zidul de roci. L-am întrebat dacă putem să aprindem un foc. Reacţionă de parcă era de neconceput să îl întreb aşa ceva. Îmi spuse că în noaptea aceea eram oaspeţii lui Mescalito, care ne va ţine de cald.

Se înserase deja. Don Juan scoase două pături subţiri de bumbac din sacii lui, îmi aruncă una în poală şi se aşeză cu picioarele încrucişate, punîndu-şi cealaltă pătură pe după umeri. Sub noi, valea se întunecase, şi marginile i se topeau în ceaţa amurgului.

Don Juan rămase nemişcat, privind spre cîmpul de *peyote*. Un vînt îmi bătea permanent în faţă.

– Amurgul este o despicătură între lumi, spuse el încet, fără să se întoarcă spre mine.

Nu l-am întrebat ce voia să spună prin asta. Mi-am simţit ochii obosiţi. Deodată, m-a cuprins o stare de exaltare; am simţit o dorinţă ciudată, copleşitoare, să plîng!

M-am întins pe burtă; stînca era tare şi inconfortabilă; trebuia să-mi schimb poziţia o dată la cîteva minute. În cele din urmă, m-am ridicat, pe urmă m-am aşezat jos cu picioarele încrucişate şi mi-am pus pătura pe umeri. Spre uimirea mea, această poziţie era cît se poate de confortabilă şi am adormit.

Cînd m-am trezit, l-am auzit pe don Juan cum îmi vorbea. Se făcuse întuneric de-a binelea. Nu-l puteam vedea bine şi nici nu înţelegeam ce-mi spusese, dar l-am urmat cînd a început să coboare de pe stîncă. Ne mişcam cu grijă sau, cel puţin, eu făceam asta, din cauza întunericului. Ne-am oprit la poalele zidului de stînci. Don Juan se aşeză şi îmi făcu semn să mă aşez în stînga lui. Se descheie la cămaşă şi scoase un săculeţ de piele pe care-l desfăcu şi-l puse jos, pe pămînt, în faţa lui. În el erau cîteva măciulii de *peyote* uscate.

După o lungă pauză alese una dintre măciulii. O ţinu în mîna dreaptă, o frecă de cîteva ori între degetul mare şi arătător în timp ce intona, încet, o melodie. Deodată, scoase un strigăt cumplit:

– Ahiii!

Era ceva ciudat, neaşteptat. Mă îngrozi. Am zărit cum îşi bagă în gură măciulia de *peyote* şi cum începe să mestece. După o clipă, luă de jos tot sacul, se aplecă spre mine şi-mi spuse în şoaptă să iau sacul, să aleg un Mescalito, să pun sacul în faţa noastră şi, pe urmă, să fac exact ceea ce făcuse el.

Am luat o măciulie de *peyote* şi am frecat-o aşa cum făcuse şi el. Între timp, el cînta, legănîndu-se în faţă şi în spate. Am încercat să-mi bag măciulia în gură de mai multe ori, dar m-am simţit jenat să scot un strigăt. Apoi, ca în vis, un răcnet incredibil îmi ieşi din gură: Ahiii! O clipă, am crezut că fusese altcineva. Din nou am simţit efectele unui şoc nervos în stomac. Cădeam pe spate. Leşinam. Am băgat măciulia de *peyote* în gură şi am mestecat-o. După o vreme, don Juan a mai ales una din sac. M-am simţit uşurat cînd am văzut că şi-a pus-o în gură după ce a intonat o scurtă melodie. A întins săculeţul spre mine, iar eu l-am pus din nou în faţa noastră, după ce am mai luat o măciulie. Acest

ciclu se repetă de cinci ori, pînă cînd am observat că-mi era sete. Am luat gamela să beau, dar don Juan îmi spuse doar să-mi clătesc gura şi să nu beau, căci altfel voi începe să vomit.

Mi-am clătit gura de cîteva ori. La un moment dat, m-am simţit extrem de tentat să beau şi am înghiţit un pic de apă. Imediat am simţit convulsii în stomac. Mă aşteptam să-mi curgă un şuvoi de lichid din gură, fără dureri şi fără efort, aşa cum se întîmplase în timpul primei mele experienţe cu *peyote*, dar spre surprinderea mea, n-am avut decît senzaţia obişnuită de vomă. Totuşi, nu a durat mult.

Don Juan luă o altă măciulie şi-mi întinse săculeţul; ciclul fu reluat şi repetat pînă ce am mestecat paisprezece măciulii. Între timp, toate senzaţiile mele anterioare de sete, frig şi disconfort au dispărut. În locul lor, am încercat o senzaţie neobişnuită de căldură şi exaltare. Am luat gamela să-mi împrospătez gura, dar era goală.

– Putem să ne ducem la pîrîu, don Juan?

Sunetul vocii mele nu se proiectă în afară, ci-mi lovi cerul gurii, se întoarse în gît şi răsună în acest spaţiu. Ecoul vocii mele era blînd şi muzical şi părea a avea aripi care mi se zbăteau în gît. Atingerea lor mă linişti. Urmării mişcările lor în sus şi în jos pînă dispărură.

Am repetat întrebarea. Vocea mea suna ca şi cum vorbeam într-un cavou.

Don Juan nu îmi răspunse. M-am ridicat şi am luat-o spre pîrîu. M-am uitat să văd dacă don Juan venea după mine, dar el părea că ascultă ceva cu atenţie.

Mi-a făcut un semn hotărît cu mîna să nu mai vorbesc.

– Abuhtol e deja aici, îmi spuse el.

Nu mai auzisem niciodată acest nume şi mă întrebam dacă să-l întreb ce-i cu el, cînd am deslusit un zgomot ce semăna cu un bîzîit în urechile mele. Sunetul se înteţi, pînă ajunse să semene cu vibraţia produsă de un bărzăune enorm. Sună puternic o clipă, apoi scăzu încet, încet pînă se lăsă tăcerea. Violenţa şi intensitatea sunetului mă îngroziseră. Tremuram atît de tare, încît n-am mai putut să mă ţin pe picioare, totuşi mintea îmi era perfect trează. Dacă fusesem ameţit cu cîteva minute mai

înainte, senzația aceasta se topise cu totul, lăsînd în urmă o stare de luciditate extremă. Sunetul îmi amintise de un film de *science fiction* în care o albină gigantică bătea din aripi, ieșind dintr-o zonă de radiație atomică. Gîndul acesta mă făcu să rîd. Îl văzui pe don Juan așezîndu-se din nou în poziția sa de relaxare. Și, deodată, imaginea unei albine gigantice mă năpădi din nou. Era mai reală decît un gînd obișnuit. Stătea așa, singură, înconjurată de o claritate extraordinară. Orice altceva dispăruse din mintea mea. Această stare de claritate mentală, pe care nu o mai pomenisem în viața mea, produse un alt moment de teroare.

Am început să transpir. M-am aplecat spre don Juan să-i spun că eram speriat. Fața lui era la cîțiva centimetri de a mea. Se uita la mine, dar ochii lui erau aceia ai unei albine. Arătau ca niște ochelari rotunzi în care, în întuneric, lucea o lumină specială. Buzele lui erau împinse înainte și scoteau un sunet ca o răpăială: „pehtuh-pehtuh-pehtuh". Eu am sărit îndărăt, aproape izbindu-mă de zidul de roci. Un timp, care păru cît o veșnicie, am simțit o teamă de nesuportat. Gîfîiam și scînceam. Sudoarea îmi înghețase pe piele, dîndu-mi o rigiditate ciudată. Apoi, l-am auzit pe don Juan spunînd:

– Ridică-te! Rotește-te! Ridică-te!

Imaginea dispăru și, din nou, îi văzui fața cu care eram obișnuit.

– O să aduc niște apă, am spus eu, după o altă clipă fără sfîrșit.

Vocea mi se sparse. De-abia puteam să-mi articulez cuvintele. Don Juan dădu din cap în semn că: „da". În timp ce mă îndepărtam, mi-am dat seama că spaima mea dispăruse tot atît de repede și de misterios cum apăruse.

Cînd m-am apropiat de pîrîu, am observat că puteam să văd orice obiect din fața mea. Mi-am amintit că tocmai îl văzusem pe don Juan clar, în timp ce înainte abia de-i deslușeam contururile chipului. M-am oprit și m-am uitat în depărtare; vedeam chiar pînă la capătul văii. Cîțiva bolovani de la capătul celălalt deveniseră perfect vizibili. M-am gîndit că trebuie să se facă ziuă, dar mi-a trecut prin minte că, poate, pierdusem noțiunea timpului. M-am uitat la ceas. Era douăsprezece fără zece! Am verificat ceasul să văd dacă merge. Nu se putea să fie amiază; trebuia să fie miezul nopții! Aveam de gînd să dau fuga la apă și

să mă întorc la stînci, dar l-am văzut pe don Juan coborînd şi l-am aşteptat. I-am spus că puteam să văd în întuneric.

El m-a privit ţintă mult timp, fără să scoată o vorbă; dacă a vorbit, poate că nu l-am auzit eu, căci mă preocupa noua, unica mea putere de a vedea în întuneric. Puteam să desluşesc pînă şi cele mai mici pietricele din nisip. În anumite momente, totul era atît de clar încît părea să fie în zori sau în amurg. Apoi se întuneca; după care se lumina din nou. În curînd, mi-am dat seama că lumina corespundea cu diastolele inimii mele şi întunericul cu sistolele. Lumea se transforma de la lumină la întuneric, şi iar la lumină cu fiecare bătaie a inimii mele.

Eram absorbit de această descoperire cînd acelaşi sunet ciudat pe care-l auzisem mai înainte răsună din nou. Muşchii mi se încordară.

– Anuhctal (aşa am auzit cuvîntul de data aceasta) este aici, spuse don Juan.

Mi s-a părut că răcnetul fusese atît de puternic, atît de copleşitor, că nimic altceva nu mai conta. Cînd se potoli, am observat o creştere bruscă a volumului apei. Pîrîul, care cu un minut mai înainte fusese lat de mai puţin de vreo treizeci de centimetri, se mărise pînă se făcuse un lac enorm. Lumina ce părea să vină de deasupra lui atingea suprafaţa de parcă strălucea printr-un frunziş bogat. Din cînd în cînd, apa lucea o secundă – aurie şi neagră. Pe urmă rămînea neagră, lipsită de lumină, aproape nevăzută şi, totuşi, ciudat de prezentă.

Nu-mi amintesc cît de mult am stat acolo privind, stînd lîngă malul lacului negru. Zgomotul puternic probabil că slăbise între timp, fiindcă mă trezise (la realitate), din nou, un bîzîit cumplit. Am întors capul să-l caut pe don Juan. L-am văzut urcînd şi dispărînd în spatele grupului de stînci. Totuşi, senzaţia că sînt singur nu mă deranja deloc; stăteam acolo pe vine într-o stare de totală încredere şi abandon. Urletul se auzi din nou; era foarte intens, ca zgomotul făcut de un vînt puternic. Ascultîndu-l cît de atent am putut, am reuşit să desluşesc o melodie clară. Era un amestec de sunete ascuţite, asemeni vocilor omeneşti, urmate de o tobă bas. Mi-am concentrat toată atenţia asupra melodiei şi am

observat din nou că sistolele și diastolele inimii mele coincideau cu sunetul tobei bas și cu linia melodică.

M-am ridicat și melodia s-a oprit. Am încercat să-mi ascult bătăile inimii, dar nu reușeam. M-am lăsat din nou pe vine, gîndindu-mă că, poate, poziția corpului meu provocase sau eliberase sunetele. Dar nu se întîmplă nimic! Nici un sunet! Nici măcar bătăile inimii mele! M-am gîndit că asta era de-ajuns, dar, pe cînd mă ridicam să plec, am simțit cum pămîntul se cutremura. Pămîntul de sub picioarele mele se mișca. Îmi pierdeam echilibrul. Am căzut pe spate și am rămas așa, în timp ce pămîntul se zguduia violent. Am încercat să mă agăț de o stîncă sau de o plantă, dar ceva aluneca sub mine. Am sărit în picioare, am stat așa o clipă și am căzut din nou. Pămîntul pe care stăteam se mișca, alunecînd în apă ca o plută. Am rămas înlemnit, copleșit de o teroare care, ca tot restul, era unică, continuă și absolută.

M-am mișcat prin apa lacului negru agățat de o bucată de pămînt care arăta ca un butuc plin de pămînt. Aveam impresia că înaintam în direcția sud, purtat de curent. Vedeam apa cum se mișcă și se rotește în jurul meu. Mă simțeam rece și ciudat de greu la atingere, îmi închipuiam că apa este vie.

Nu se distingeau maluri sau repere și nu-mi amintesc gîndurile și sentimentele care mă încercau în timpul acestei călătorii. După ce plutii așa vreme de ore, după cum mi se părea, pluta mea se întoarse în unghi drept spre stînga, în direcția răsăritului. Continuă să alunece pe apă o distanță scurtă și, deodată, se ciocni de ceva. Impactul mă aruncă înainte. Am închis ochii și am simțit o durere ascuțită, atunci cînd genunchii și brațele mele întinse înainte se loviră de pămînt. După o clipă, m-am uitat în sus. Zăceam pe noroi. Se părea că bușteanul meu de humă atinsese pămîntul. M-am ridicat și m-am întors. Apa se retrăgea! Se mișca spre spate, ca un val ce se pierde, pînă cînd dispăru.

Am rămas acolo multă vreme încercînd să-mi adun gîndurile și să formulez tot ce se întîmplase într-un tot coerent. Mă durea tot trupul, îmi simțeam gîtul ca pe o rană deschisă; cînd „aterizasem" îmi mușcasem buzele. M-am ridicat. Vîntul mă făcu să-mi dau seama că îmi era frig. Hainele îmi erau ude. Mîinile, fălcile și genunchii tremurau atît de puternic, încît a trebuit

să mă aşez din nou jos. Picături de sudoare mi se prelingeau în ochi şi mă usturau atît de tare, încît am urlat de durere.

După o vreme mi-am revenit puţin şi m-am ridicat. În amurgul dens, scena era foarte clară. Am făcut cîţiva paşi. Un sunet distinct făcut de multe voci umane ajunse pînă la mine. Păreau să vorbească tare. Am pornit în direcţia sunetului; am mers vreo cincizeci de metri şi m-am oprit brusc. Ajunsesem într-o fundătură. Locul în care mă aflam era împrejmuit de bolovani uriaşi. Observai un alt şir, apoi altul şi altul, pînă cînd ajunseră la muntele abrupt. De acolo venea muzica cea desăvîrşită. Era o curgere de sunete fluidă, neîntreruptă şi stranie.

Lîngă bolovan am văzut un bărbat care sta, cu faţa întoarsă oarecum în profil. M-am apropiat de el pînă am ajuns la vreo trei metri; apoi el a întors capul şi s-a uitat la mine. M-am oprit: ochii lui erau apa pe care tocmai o văzusem! Aveau acelaşi volum enorm, aceleaşi sclipiri de aur şi de negru. Capul lui avea forma unei căpşune; pielea îi era verde, presărată cu nenumăraţi negi. Cu excepţia formei alungite, capul lui semăna exact cu suprafaţa unei plante *peyote*. Am rămas în faţa lui, privindu-l fix. Nu-mi puteam dezlipi ochii de la el. Simţeam cum îmi apăsa cu insistenţă pieptul cu greutatea ochilor lui. Mă sufocam. Mi-am pierdut echilibrul şi m-am prăbuşit. Şi-a întors privirea într-o parte. L-am auzit cum îmi vorbeşte. La început, vocea lui era asemeni adierii blînde a unei brize uşoare. Pe urmă, l-am auzit ca pe o muzică – ca pe o melodie cu voci – şi mi-am dat seama că spunea: „Ce doreşti?"

Am îngenuncheat în faţa lui şi i-am vorbit despre viaţa mea, pe urmă am plîns. El m-a privit din nou. Simţeam cum ochii lui mă trăgeau afară şi mi-am zis că momentul acela va fi momentul în care eu voi muri. Mi-a făcut semn să mă apropii. Am şovăit o clipă înainte de a face un pas spre el. În timp ce mă apropiam, el şi-a abătut privirile de la mine şi mi-a arătat dosul palmei. Melodia spunea: „Uită-te!" În mijlocul mîinii lui se vedea o gaură rotundă. „Uită-te!", se auzi iar melodia. M-am uitat în gaură şi m-am văzut pe mine însumi. Eram foarte bătrîn şi şubred şi alergam îndoit de mijloc, în timp ce, în jurul meu, zburau scîntei luminoase. Pe urmă trei scîntei m-au atins, două în

cap şi una pe umăr. Trupul meu se ridică o clipă din gaură pînă cînd ajunse perfect vertical, după care dispăru, o dată cu gaura.

Mescalito îşi întoarse din nou privirea spre mine. Ochii lui erau atît de aproape de mine încît „i-am auzit" huruind uşor cu acel sunet pe care-l mai auzisem de multe ori în acea noapte. Ochii i se liniştiră încetul cu încetul, pînă se prefăcură în mici lacuri străbătute de sclipiri aurii şi negre.

Îşi abătu privirea într-o parte din nou şi începu să ţopăie ca un greiere pe o distanţă de vreo patruzeci şi cinci de metri. Ţopăi înainte, apoi dispăru.

Următorul lucru de care-mi amintesc a fost că am început să merg. Foarte atent, am început să recunosc repere precum munţii din depărtare, ca să mă orientez. Fusesem obsedat de punctele cardinale în toată această experienţă şi socoteam că nordul se afla la stînga mea. Am mers în acea direcţie cîtva timp pînă cînd mi-am dat seama că se făcuse ziuă şi că nu îmi mai foloseam „vederea de noapte". Mi-am adus aminte că aveam un ceas şi m-am uitat să văd cît e ora. Era opt.

Se făcuse în jur de zece cînd am ajuns la grupul de stînci unde stătusem cu o noapte în urmă. Don Juan era lungit pe pămînt şi dormea.

– Unde-ai fost? m-a întrebat el.

M-am aşezat jos ca să-mi recapăt suflul.

După o îndelungă tăcere m-a mai întrebat ceva:

– L-ai văzut?

Am început să-i povestesc cum se desfăşurase experienţa mea din primul moment, dar el m-a întrerupt spunîndu-mi că tot ce conta era dacă-l văzusem sau nu. A vrut să ştie cît de aproape de mine se aflase Mescalito. I-am spus că aproape îl atinsesem.

Părea interesat de acea parte a povestirii mele. A ascultat cu atenţie fiecare amănunt, fără să comenteze, întrerupîndu-mă doar ca să pună întrebări despre forma entităţii pe care o văzusem, dispoziţia în care se afla şi alte detalii despre ea. Era aproape amiază cînd don Juan păru să fi ascultat atît cît îşi dorea din povestirea mea. Se ridică şi-mi legă la piept o pungă din pînză; îmi spuse să merg în spatele lui şi mă anunţă că avea de gînd

să-l elibereze pe Mescalito, iar eu trebuia să îl primesc în mîinile mele şi să îl bag în pungă cu atenţie.

Am băut amîndoi nişte apă şi am pornit la drum. Cînd am ajuns la capătul văii el păru să şovăie o clipă, înainte de a se hotărî încotro s-o ia. O dată ce se decise, merse înainte în linie dreaptă.

Ori de cîte ori ajungeam în dreptul unei plante *peyote* el se aşeza pe vine în faţa ei şi-i tăia cu grijă vîrful cu cuţitul lui scurt şi zimţat. Făcea o incizie la nivelul solului şi presăra „rana", cum îi spunea el, cu pudră de sulf pur pe care o purta într-un săculeţ din piele. Ţinea măciulia proaspătă în mîna stîngă şi presăra pudra cu mîna dreaptă. Pe urmă, se ridica şi-mi întindea măciulia pe care eu o luam cu ambele mîini, aşa cum îmi spusese el, şi o puneam în pungă.

– Stai drept şi ai grijă ca punga să nu atingă pămîntul sau tufişurile, sau orice altceva, îmi spuse de mai multe ori, de parcă-şi închipuia că voi uita.

Am adunat şaizeci şi cinci de măciulii. Cînd punga a fost umplută toată, el mi-o agăţă pe spate şi-mi legă alta pe piept. După ce străbăturăm întregul platou, aveam doi saci plini în care se aflau o sută zece măciulii de *peyote*. Sacii erau atît de grei şi de voluminoşi, încît abia mergeam purtînd povara lor.

Don Juan mi-a şoptit că sacii erau grei fiindcă Mescalito voia să se întoarcă în pămînt. Adăugă că tristeţea părăsirii locaşului său îl făcea pe Mescalito greu; adevărata mea sarcină era să nu las sacii să se atingă de pămînt, fiindcă dacă se întîmpla asta, Mescalito nu-mi va îngădui niciodată să-l mai iau cu mine.

La un moment dat, curelele care îmi apăsau umerii au devenit de nesuportat. Ceva exercita o forţă teribilă ca să mă tragă în jos. O teamă cumplită mă cuprinse. Am observat că începusem să merg mai repede, aproape să alerg; iuţisem pasul în urma lui don Juan.

Deodată, greutatea pe care o purtam în spate şi pe piept scăzu. Sarcina mea deveni mai uşoară, mi se părea că port un burete. Alergam cu pas uşor ca să-l ajung pe don Juan care era în faţa mea. I-am spus că nu mai simţeam deloc greutatea. El mă lămuri că părăsisem deja căminul lui Mescalito.

Marți, 3 iulie 1962

– Cred că Mescalito aproape că te-a acceptat, mi-a spus don Juan.

– De ce spui că *aproape* m-a acceptat, don Juan?

– Nu te-a omorît, nici măcar nu ți-a făcut vreun rău. Te-a speriat zdravăn, dar nu chiar cumplit. Dacă nu te-ar fi acceptat deloc, ți-ar fi apărut ca o ființă monstruoasă și plină de mînie. Unii oameni au înțeles ce înseamnă groaza cînd l-au întîlnit și nu i-a acceptat.

– Dacă este atît de teribil, de ce nu mi-ai povestit despre el înainte de a mă duce pe cîmp?

– Tu n-ai avut curajul să-l cauți cu tot dinadinsul. M-am gîndit c-ar fi mai bine să nu știi.

– Dar puteam să mor, don Juan!

– Da, puteai! Dar eu eram convins că n-o să ți se întîmple nimic. S-a jucat cu tine o dată. Nu ți-a făcut nici un rău. M-am gîndit c-o să simtă compasiune față de tine și de data asta.

L-am întrebat dacă, într-adevăr, credea că Mescalito a simțit compasiune față de mine. Experiența fusese una îngrozitoare. Simțeam că murisem deja, numai că de spaimă.

El mi-a spus că Mescalito se purtase cît se poate de bine cu mine; el îmi arătase o scenă care fusese răspunsul la o întrebare. Don Juan mi-a spus că Mescalito îmi dăduse o lecție. L-am întrebat ce fel de lecție a fost asta și ce însemna. El mi-a răspuns că era imposibil să îmi răspundă la acea întrebare, fiindcă fusesem prea speriat ca să știu exact ce-i cerusem lui Mescalito.

Don Juan mi-a sondat memoria privitor la ceea ce-i spusesem lui Mescalito înainte de a-mi arăta imaginea de pe mîna lui. Dar eu nu-mi aminteam. Tot ce-mi aminteam era cum căzusem în genunchi și cum „îmi mărturisisem păcatele" în fața lui.

Don Juan nu mai păru interesat să vorbească despre asta. L-am întrebat:

– Poți să-mi spui cuvintele cîntecelor pe care le-ai cîntat?

– Nu, nu pot. Cuvintele astea sînt ale mele, ele sînt cuvintele pe care însuși protectorul mi le-a spus. Cîntecele sînt cîntecele mele, nu pot să-ți spun ce înseamnă.

– De ce nu poți să-mi spui, don Juan?

– Pentru că aceste cîntece sînt o legătură dintre protector şi mine însumi. Sînt sigur că într-o bună zi te va învăţa propriile tale cîntece. Aşteaptă pînă atunci; şi niciodată, absolut niciodată, să nu copiezi sau să pui întrebări despre cîntecele care aparţin altui om.

– Care este cuvîntul pe care l-ai strigat? Poţi să-mi spui, don Juan?

– Nu. Numele lui nu trebuie să fie rostit niciodată, decît ca să fie chemat el.

– Ce se întîmplă dacă vreau să-l chem chiar eu?

– Dacă, într-o bună zi, te acceptă, o să-ţi spună el numele lui. Acel nume poate fi folosit doar de tine, fie ca să-l chemi cu voce tare, fie ca să-l rosteşti încet către tine însuţi. Poate că el îţi va spune că numele lui este José. Cine ştie?

– De ce-i rău să-i foloseşti numele cînd vorbeşti despre el?

– I-ai văzut ochii, nu-i aşa? Nu poţi să glumeşti cu protectorul tău. De asta nu pot să uit faptul că el s-a hotărît să se joace cu tine!

– Cum poate să fie protector cînd îi răneşte pe unii oameni?

– Răspunsul e foarte simplu. Mescalito este un protector fiindcă este la dispoziţia oricăruia care îl caută.

– Dar nu-i adevărat că totul în lume este la dispoziţia oricărui om care-l caută?

– Nu, asta nu-i adevărat. Puterile aliate sînt disponibile doar pentru vrăjitori, dar oricine se poate împărtăşi din puterea lui Mescalito.

– Atunci de ce face rău unor oameni?

– Nu oricui îi place Mescalito; totuşi, toţi îl caută, cu gîndul de a profita de el, fără să se osteneaască să facă ceva. Bineînţeles că întîlnirea lor cu el este întotdeauna ceva înfricoşător.

– Ce se întîmplă cînd el acceptă pe cineva cu totul?

– Îi apare sub formă de om sau de lumină. Cînd ai cîştigat acest fel de acceptare, Mescalito este constant. După acel moment, el nu se mai schimbă niciodată. Poate că atunci cînd îl vei întîlni din nou va apărea ca o lumină şi, într-o bună zi, s-ar putea sa te ia să zbori cu el şi să-ţi dezvăluie toate tainele sale.

– Ce trebuie să fac ca să ating acel punct, don Juan?

Trebuie să fii un om puternic şi viaţa ta trebuie să fie adevărată.

– Ce este o viaţă adevărată?

– O viaţă trăită cu chibzuinţă, o viaţă bună şi puternică.

5

Din cînd în cînd, don Juan mă întreba, aşa, în treacăt, cîte ceva despre starea plantei mele Datura. În anul care trecuse din momentul cînd replantasem rădăcina, planta se dezvoltase, devenind un tufiş bogat. Făcuse seminţe şi păstăile cu seminţe se uscaseră. Şi don Juan socotea că venise vremea să învăţ mai multe despre iarba diavolului.

Duminică, 27 ianuarie 1963

Astăzi, don Juan mi-a dat informaţiile preliminare despre „cea de a doua porţiune" a rădăcinii Datura, al doilea pas în învăţarea tradiţiei. Mi-a spus că această a doua porţiune a rădăcinii reprezenta adevăratul început al instruirii; în comparaţie cu ea, prima porţiune era ca un joc de copil. Cea de a doua porţiune trebuia să fie stăpînită; trebuia să fie consumată cel puţin de douăzeci de ori, mi-a spus el, înainte de a putea face al treilea pas.

Eu l-am întrebat:

– Ce obţii cu cea de a doua porţiune?

– A doua porţiune a ierbii diavolului este folosită pentru a vedea. Ajutîndu-se de ea, omul poate să plutească în aer ca să vadă ce se petrece în orice loc doreşte el.

– Poate un om să zboare prin aer, don Juan?

– De ce nu? După cum ţi-am spus deja, iarba diavolului este destinată celor care caută puterea. Omul care stăpîneşte a doua porţiune poate să folosească iarba diavolului ca să facă lucruri inimaginabile cu scopul de a obţine mai multă putere.

– Ce fel de lucruri, don Juan?

– Asta nu pot să-ţi spun. Fiecare om este diferit.

Luni, 28 ianuarie 1963

Don Juan mi-a spus:

– Dacă faci al doilea pas cu succes, pot să-ţi arăt doar pasul următor. Pe măsură ce învăţam lucruri despre iarba diavolului, mi-am dat seama că nu era potrivită pentru mine şi nu i-am mai urmat calea.

– Ce te-a făcut să te răzgîndeşti, don Juan?

– Iarba diavolului aproape că m-a omorît de fiecare dată cînd am încercat s-o folosesc. Odată a fost atît de rău, că am crezut că s-a terminat cu mine. Totuşi, aş fi putut să evit toată durerea aceea.

– Cum? Există un mod special de a evita durerea?

– Da, există.

– Este o formulă, o procedură sau ce este?

– Este un fel de a te agăţa de lucruri. De pildă, cînd eu mă instruiam despre iarba diavolului, eram prea nerăbdător. Mă agăţam de lucruri aşa cum copiii se agaţă de dulciuri. Iarba diavolului nu este decît una dintre milioane de căi. Totul este doar una dintre milioane de căi *(un camino entre cantidades de caminos)*. Prin urmare, nu trebuie să uiţi niciodată că o cale nu este decît o cale; dacă simţi că nu trebuie s-o urmezi, nu mai merge pe ea sub nici un motiv. Ca să obţii o astfel de claritate, trebuie să duci o viaţă disciplinată. Doar atunci vei şti că o cale nu este decît o cale şi că nu este o insultă, pentru tine sau pentru alţii, s-o abandonezi, dacă inima ta îţi spune să faci asta. Dar hotărîrea ta de a continua să mergi pe acea cale sau de a o părăsi trebuie să fie luată fără ca tu să fii influenţat de teamă sau de ambiţie. Te avertizez! Priveşte fiecare cale cu atenţie şi cu prudenţă. Încearc-o de cîte ori consideri că e necesar. Această întrebare nu o poate pune decît un om foarte bătrîn. Binefăcătorul meu mi-a vorbit despre ea cîndva, cînd eram foarte tînăr şi sîngele îmi era prea fierbinte ca să pot înţelege. Acum o înţeleg. Am să-ţi spun despre ce este vorba: Calea aceasta are o inimă? Toate căile sînt la fel: ele nu duc nicăieri. Sînt căi care trec printre tufişuri sau intră în tufişuri. În propria mea viaţă pot să spun că am străbătut căi lungi, foarte lungi, dar n-am ajuns nicăieri. Acum, întrebarea binefăcătorului meu are sens. Are calea aceasta o inimă? Dacă are, calea este bună; dacă nu are, nu-ţi foloseşte la nimic. Nici una dintre aceste

căi nu duce nicăieri; dar una are o inimă, cealaltă, nu. Una îţi asigură o călătorie plăcută; atîta timp cît mergi pe ea, te identifici cu ea. Cealaltă te va face să-ţi blestemi zilele. Una te face puternic; cealaltă te slăbeşte.

Duminică, 21 aprilie 1963

Marţi după-amiază, 16 aprilie, m-am dus împreună cu don Juan pe dealurile unde el îşi avea plantele Datura. Mi-a spus să-l las acolo şi să-l aştept în maşină. După vreo trei ore, s-a întors cu un pachet învelit într-o pînză albastră. În timp ce porneam îndărăt, spre casa lui, îmi arătă legătura şi-mi spuse că ăsta era ultimul dar pe care mi-l făcea.

L-am întrebat dacă, de fapt, voia să spună că nu avea de gînd să mă mai înveţe nimic. Mă lămuri că se referea la faptul că aveam o plantă pe deplin matură şi că nu mai aveam nevoie de plantele lui.

După-amiază, tîrziu, ne aflam în odaia lui; scoase de undeva un mojar bine modelat şi un pisălog. Căuşul mojarului avea vreo cincisprezece centimetri diametru. Don Juan desfăcu un pachet mare plin de legături, alese două din ele şi le puse pe un preş de paie lîngă mine; pe urmă, mai adăugă încă patru legături de aceeaşi mărime din pachetul pe care-l adusese acasă, îmi spuse că erau seminţe şi că eu trebuia să le macin pînă devin o pudră fină. Deschise prima legăturică şi turnă o parte din conţinutul ei în mojar. Seminţele erau uscate, rotunde şi aveau o culoare galben-caramel.

Am început să le pisez; după un timp, el m-a corectat. Mi-a spus să împing pisălogul întîi într-o parte a mojarului, pe urmă să-l fac să alunece pe fund şi să-l trag în sus de cealaltă parte. L-am întrebat la ce avea de gînd să folosească pudra. El refuză să îmi vorbească despre asta.

Prima porţie de seminţe a fost foarte greu de rîşnit. Mi-au trebuit patru ore să-mi termin treaba. Mă durea spatele din cauza poziţiei în care stătusem. M-am aşezat jos şi-aş fi vrut să adorm pe loc, dar don Juan a desfăcut următoarea pungă şi a răsturnat o parte din conţinutul ei în mojar. De data asta, seminţele erau puţin mai întunecate decît primele şi erau strînse ca într-un

bulgăre. Restul conţinutului pungii era un fel de pulbere făcută din granule foarte mici, rotunde şi închise la culoare.

Aş fi vrut să mănînc ceva, dar don Juan îmi spuse că dacă voiam să mă instruiesc, trebuia să respect regula care spunea că nu puteam decît să beau puţină apă în timp ce învăţam tainele celei de a doua porţiuni.

A treia pungă conţinea o mînă de gîndaci dăunători de cereale, negri şi vii. În ultima pungă erau nişte seminţe albe proaspete, moi ca o fiertură, dar fibroase şi greu de măcinat ca să devină o pastă fină, aşa cum îmi cerea el să fac. După ce am terminat de rîşnit conţinutul celor patru pungi, don Juan a măsurat două căni de apă verzuie, le-a turnat într-o oală de lut şi a pus oala pe foc. Cînd apa a început să fiarbă, a adăugat prima tranşă de seminţe prefăcute în pudră. A amestecat cu un băţ sau un os lung şi ascuţit, scos din punga lui de piele. De îndată ce apa a dat iar în clocot, a adăugat celelalte substanţe una cîte una, urmînd aceeaşi procedură. Pe urmă a mai adăugat încă o cană din aceeaşi apă şi a lăsat amestecul să fiarbă încet la foc scăzut.

Apoi mi-a spus că era momentul să zdrobesc rădăcina. A scos cu grijă o bucată lungă de rădăcină de Datura din pachetul pe care-l adusese acasă. Rădăcina era lungă de vreo cincizeci de centimetri. Era groasă, cu diametrul de vreo patru centimetri. Îmi spuse că era cea de a doua porţiune şi o măsură chiar el, fiindcă aceasta continua să fie rădăcina *lui*. Adăugă că data viitoare cînd voi încerca iarba diavolului trebuia să-mi măsor eu singur rădăcina.

Împinse mojarul cel mare spre mine şi mă apucai să pisez rădăcina exact în acelaşi fel în care el pisase prima porţiune. M-a ghidat către aceleaşi faze şi, din nou, am lăsat rădăcina zdrobită să se înmoaie în apă, sub aerul nopţii. Între timp, amestecul fiert se întărise în oala de lut. Don Juan a luat oala de pe foc, a pus-o într-o plasă şi a agăţat plasa de o grindă din mijlocul încăperii.

Pe la ora opt, în dimineaţa zilei de 17 aprilie, am început amîndoi să limpezim extractul de rădăcină în apă. Era o zi însorită, fără nori şi don Juan interpretă vremea bună drept semn că iarba diavolului mă simpatiza; spuse că, avîndu-mă pe mine alături, îşi amintea cît de rău se purtase ea cu el.

Procedura pe care am urmat-o ca să limpezim extractul de rădăcină a fost aceeaşi pe care o folosisem şi la prima porţiune. Tîrziu, după-amiază, după ce am turnat apa de deasupra pentru a opta oară, a rămas o lingură de substanţă gălbuie pe fundul căuşului.

Ne-am întors în camera lui don Juan unde mai erau două săculeţe de care nu se atinsese. A desfăcut unul, a băgat mîna înăuntru şi a răsucit canatul deschis în jurul pumnului cu cealaltă mînă. Părea că strînge ceva în pumn, judecînd după felul în care mîna i se mişca în săculeţ. Deodată, cu o mişcare rapidă, întoarse săculeţul pe dos, ca pe o mănuşă, şi-şi împinse mîna lîngă faţa mea. Ţinea o şopîrlă. Capul şopîrlei era la cîţiva centimetri de ochii mei. Era ceva ciudat cu gura şopîrlei. M-am uitat la ea o clipă, pe urmă m-am tras înapoi fără să vreau. Gura şopîrlei era cusută cu nişte împunsături grosolane. Don Juan mi-a poruncit să iau şopîrla în mîna stîngă. Am prins-o în mînă. Şopîrla se zbătea în palma mea şi simţeam că mi se face rău. Au început să-mi transpire mîinile.

Don Juan a luat ultima pungă şi, repetînd aceleaşi mişcări, a scos o altă şopîrlă. O ţinu şi pe ea aproape de faţa mea. Am observat că pleoapele ei erau cusute. Mi-a ordonat să iau această şopîrlă în mîna dreaptă.

Acum ţineam ambele şopîrle în mînă. Aproape că-mi venea să vomit. Simţeam o dorinţă de nestăpînit să le arunc jos şi să fug de acolo.

– Nu le strînge tare! îmi spuse el, şi vocea lui mă linişti şi mă echilibră.

Don Juan mă întrebă ce se întîmpla cu mine. Încerca să pară serios, dar nu putu să-şi controleze mişcările feţei şi izbucni în rîs. Am încercat să slăbesc strînsoarea, dar mîinile îmi asudau atît de tare, încît şopîrlele începură să se zbată ca să scape. Gheruţele lor ascuţite îmi zgîriau mîinile, producîndu-mi o senzaţie incredibilă de dezgust şi de greaţă. Am închis ochii şi am strîns din dinţi. Una dintre şopîrle deja îmi alunecase pe încheietura mîinii; tot ce avea de făcut era să-şi tragă capul dintre degetele mele şi să se elibereze. Aveam o senzaţie ciudată de disperare fizică, de disconfort total. Am mormăit la don Juan printre dinţi să-mi ia nenorocitele alea din mînă. Dădeau din cap

fără să mă pot stăpîni. El s-a uitat la mine curios. Mormăiam ca un urs, tremurînd din toate încheieturile. Don Juan a aruncat şopîrlele în pungile lor şi a început să rîdă.

Aş fi vrut şi eu să rîd, dar mi se făcuse rău. M-am aşezat.

I-am explicat lui don Juan că mă supărase senzaţia gheruţelor lor pe palmele mele; el mi-a răspuns că sînt multe lucruri care pot înnebuni un om, mai ales dacă nu are hotărîrea şi nu urmăreşte un scop care se cere pentru a învăţa ceva; dar, cînd omul are o intenţie neabătută, neînduplecată, sentimentele nu pot fi un obstacol, căci şi le poate controla.

Don Juan aşteptă un timp, apoi, repetînd aceleaşi mişcări, îmi dădu din nou şopîrlele. Îmi spuse să le ţin capetele sus şi să le frec încet de tîmplele mele, întrebîndu-le, în acest timp, orice doresc să aflu.

La început n-am înţeles ce-mi cerea să fac. Îmi spuse din nou să le întreb pe şopîrle despre orice lucru pe care eu nu reuşeam să-l aflu singur. Îmi dădu o întreagă serie de exemple: puteam să aflu orice despre persoane pe care nu le întîlneam de obicei sau despre obiecte pierdute, sau despre locuri pe care nu le văzusem niciodată. Atunci mi-am dat seama că el se referea la ghicit (divinaţie). Am început să mă simt foarte agitat. Inima îmi bătea cu putere. Simţeam cum mi se taie răsuflarea.

M-a avertizat să nu pun întrebări despre probleme personale cu această primă ocazie; îmi recomandă să mă gîndesc la ceva care n-avea nici o legătură cu mine. Trebuia să mă gîndesc repede şi să judec clar, căci n-aveam voie să mă răzgîndesc.

Am încercat din răsputeri să mă gîndesc la ceva ce doream să aflu. Don Juan mă presa foarte tare şi eu eram uimit că nu puteam să mă gîndesc la nimic ce-aş fi vrut să le „întreb" pe şopîrle.

După o aşteptare penibil de lungă m-am gîndit la ceva. Cu cîtva timp în urmă, un mare număr de cărţi fusese furat dintr-o sală de lectură. Nu era o chestiune personală, totuşi era ceva care mă interesa. Nu aveam idei preconcepute despre identitatea persoanei sau persoanelor care ar fi putut lua cărţile. Am frecat şopîrlele de tîmplele mele şi le-am întrebat cine fusese hoţul.

După o vreme, don Juan a pus şopîrlele în pungile lor şi mi-a spus că nu existau taine adînci privitoare la rădăcină şi la pastă.

Pasta era făcută pentru a-ți arăta direcția; rădăcina asigura claritatea. Dar adevăratul mister erau șopîrlele. Ele erau taina întregii vrăjitorii a celei de a doua porțiuni, mi-a spus don Juan. L-am întrebat dacă erau un soi special de șopîrle. Mi-a răspuns că da. Trebuiau să vină din zona de unde aparținea planta; trebuiau să-ți fie prietene. Și, ca să poți avea șopîrle prietene, a adăugat el, era nevoie de o lungă perioadă de îngrijire. Trebuia să legi o prietenie profundă cu ele, hrănindu-le și adresîndu-le cuvinte blînde.

Am întrebat de ce prietenia lor era atît de importantă. Mi-a spus că șopîrlele se lăsau prinse doar dacă ele cunoșteau omul și cel ce lua iarba diavolului în serios trebuie să trateze șopîrlele cu seriozitate. Îmi spuse că, de regulă, șopîrlele trebuiau prinse după ce rădăcina și pasta fuseseră pregătite. Trebuiau prinse după-amiaza tîrziu. Dacă nu erai apropiat cu șopîrlele, m-a informat el, se putea să-ți petreci zile întregi încercînd să le prinzi, dar fără succes; și pasta nu ține decît o zi. Pe urmă îmi dădu o serie lungă de instrucțiuni privitoare la măsurile ce trebuiau urmate după capturarea șopîrlelor.

– O dată ce ai prins șopîrlele, pune-le în pungi separate. Pe urmă, scoate-o pe prima și stai de vorbă cu ea. Cere-i iertare că o rănești și roag-o să te ajute. Și, folosind un ac de lemn coase-i gura. Folosește fibrele de agavă și unul dintre ghimpii de *choya* ca să coși. Fă cusătura strînsă. Pe urmă, spune-i celei de a doua șopîrle aceleași lucruri și coase-i pleoapele. Cînd începe să se lase întunericul, vei fi gata. Ia șopîrla cu gura cusută și explică-i problema despre care vrei să afli ceva. Spune-i să se ducă și să afle ce vrei tu; spune-i că a trebuit să-i coși gura ca să se grăbească să se întoarcă la tine și să nu mai vorbească cu nimeni altcineva. Pune-o să se tăvălească în pastă după ce ai frecat-o cu ea pe cap; pe urmă, pune-o jos, pe pămînt. Dacă pleacă în direcția norocului tău, vrăjitoria va fi reușită și ușoară. Dacă se duce în direcția opusă, va fi fără succes. Dacă șopîrla înaintează spre tine (spre sud) te poți aștepta la un noroc deosebit; dar, dacă se îndepărtează de tine (nord), vrăjitoria va fi teribil de dificilă. În acel moment poți să te hotărăști să pleci. Dacă faci asta, îți vei pierde capacitatea de a comanda șopîrlelor, dar este mai bine decît să-ți pierzi viața. Pe de altă parte, poți să decizi să continui cu

vrăjitoria, în ciuda avertismentelor mele. Dacă faci acest lucru, pasul următor va fi să iei cealaltă şopîrlă şi să-i spui să asculte povestea surorii ei, şi pe urmă să ţi-o repete şi ţie.

– Dar cum poate şopîrla cu gura cusută să-ţi spună ce vede ea? N-avea gura cusută ca să nu poată să mai vorbească?

– Faptul că i s-a cusut gura o împiedică să-şi spună povestea străinilor. Lumea spune că şopîrlele sînt vorbăreţe; sînt în stare să se oprească oriunde ca să vorbească. În orice caz, pasul următor este să o ungi cu pastă la ceafă şi, pe urmă, să-i freci capul de tîmpla ta dreaptă, avînd grijă ca pasta să nu-ţi atingă mijlocul frunţii. La începutul instruirii tale, este bine să legi şopîrla de mijloc şi apoi de umărul tău drept cu o sfoară. În felul acesta n-o s-o pierzi şi n-o să-i faci nici un rău. Dar, pe măsură ce progresezi şi devii mai familiar cu puterea ierbii diavolului, şopîrlele învaţă să-ţi asculte comenzile şi vor sta agăţate de umărul tău. După ce ungi tîmpla ta dreaptă cu pasta de pe trupul şopîrlei, înmoaie-ţi degetele ambelor mîini în zeama de crupe; mai întîi freacă-ţi ambele tîmple cu ea, pe urmă întinde-o pe ambele părţi ale capului tău. Pasta se usucă foarte repede, şi poate fi aplicată de cîte ori este necesar. Începi de fiecare dată folosind, mai întîi, capul şopîrlei şi, mai apoi, degetele tale. Mai devreme sau mai tîrziu, şopîrla care plecase să vadă, se întoarce şi-i spune surorii ei totul despre călătoria ei, şi şopîrla oarbă îţi descrie totul, de parcă ai fi şi tu şopîrlă. Cînd vrăjitoria se sfîrşeşte, pune şopîrla jos şi las-o să plece, dar nu te uita încotro se duce. Fă o groapă adîncă cu mîinile tale şi îngroapă acolo tot ce ai folosit.

Pe la ora 6.00 după-amiaza, don Juan o scos extractul de rădăcină din căuş şi l-a întins pe o bucată de rocă plată; rămăsese mai puţin de o linguriţă de apret gălbui. A pus jumătate din el într-o cană şi a adăugat puţină apă gălbuie. A rotit cana în mînă ca să dizolve substanţa. Mi-a întins cana şi mi-a spus să beau amestecul. Nu avea nici un gust, dar îmi lăsa în gură o aromă puţin amăruie. Apa era prea fierbinte şi asta m-a enervat. Inima a început să-mi bată tare, dar, curînd, m-am relaxat din nou.

Don Juan luă şi celălalt bol cu pastă. Pasta părea solidă şi avea o suprafaţă lucioasă. Am încercat să apăs crusta cu degetul, dar don Juan a sărit la mine şi mi-a tras mîna din bol.

Era foarte iritat; mi-a spus că era o mare nechibzuință din partea mea să încerc așa ceva și că, dacă voiam într-adevăr să învăț, nu trebuia să fac imprudențe. Aceasta însemna putere, mi-a spus el, arătînd spre pastă, și nimeni nu putea spune ce fel de putere este cu adevărat. Era destul de rău că umblăm cu ea pentru propriile noastre interese – lucru pe care nu puteam să nu-l facem fiindcă sîntem bărbați – a spus el, dar trebuia, cel puțin, s-o tratăm cu respectul cuvenit. Amestecul arăta ca terciul de ovăz. Părea să aibă destul apret ca să-i dea acea consistență. Îmi spuse să iau pungile cu șopîrle. A luat punga cu șopîrla cu gura cusută și a întins-o spre mine cu grijă, îmi spuse s-o iau cu mîna stîngă și adăugă că trebuie să iau puțină pastă cu degetul și s-o frec pe capul șopîrlei, după care să pun șopîrla în oală și s-o las acolo pînă cînd pasta îi va acoperi tot corpul.

Apoi mi-a spus să scot șopîrla din oală. Ridică oala și mă luă spre o porțiune stîncoasă nu departe de casă. Arătă cu degetul o stîncă mare și-mi spuse să stau în fața ei, de parcă acea stîncă era planta mea Datura și, ținînd șopîrla în dreptul feței mele, să-i explic din nou ce doream să aflu și s-o rog să se ducă să găsească răspunsul de care aveam nevoie. M-a sfătuit să-i spun șopîrlei că-mi pare rău că i-am pricinuit neajunsuri și să-i promit că, în schimb, mă voi purta frumos cu toate șopîrlele. Pe urmă mi-a spus s-o țin între cel de-al treilea și al patrulea deget al mîinii mele stîngi, unde, cîndva, el îmi făcuse o crestătură și să dansez în jurul stîncii, făcînd exact ceea ce făcusem cînd replantasem rădăcina ierbii diavolului; m-a întrebat dacă-mi aminteam tot ce făcusem atunci. Eu i-am răspuns că da. El a insistat că totul trebuia să fie la fel și, dacă nu-mi amintesc, trebuia să aștept pînă ce totul se va clarifica în mintea mea. M-a avertizat cu tărie că, dacă procedam prea repede, fără chibzuință, o să am de suferit. Ultimul lui sfat a fost că trebuia să pun șopîrla cu gura cusută jos, pe pămînt, și să mă uit încotro se îndreaptă, încît să pot hotărî rezultatul experienței. A adăugat că nu trebuia să-mi iau ochii de la șopîrlă, nici măcar o clipă, fiindcă șopîrlele foloseau, deseori, o șmecherie: îți distrăgeau atenția și o luau la fugă.

Nu se făcuse, încă, întuneric. Don Juan se uită le cer.

– O să te las singur, îmi spuse și se îndepărtă.

Am urmat toate instrucţiunile şi, pe urmă, am pus şopîrla jos, pe pămînt. Şopîrla a rămas nemişcată acolo unde o pusesem. Apoi s-a uitat la mine, s-a furişat spre stînci, în direcţia est, şi s-a făcut nevăzută printre ele.

Eu m-am aşezat jos, în faţa stîncilor, de parcă aveam în faţă planta mea. M-a cuprins o profundă tristeţe. Mă întrebam ce făcea şopîrla cu gura cusută. Mă gîndeam la călătoria ei ciudată şi la felul cum mă privise înainte de a dispărea. Era un gînd ciudat, o imagine neliniştitoare. Şi eu, în felul meu, eram o şopîrlă care pornise într-o altă călătorie stranie. Poate că soarta mea era doar să văd: în acel moment simţeam că nu voi reuşi niciodată să povestesc ce văzusem. Între timp, se făcuse foarte întuneric. Abia vedeam stîncile din faţa mea. Mi-am amintit de cuvintele lui don Juan: „Amurgul – o despicătură între două lumi".

După o lungă şovăire, am pornit să fac paşii prescrişi. Pasta, deşi arăta ca un terci de ovăz, era altfel la pipăit. Era foarte netedă şi rece. Avea un miros deosebit, înţepător. Producea o senzaţie de răceală pe piele şi se usca repede. Mi-am frecat tîmplele de unsprezece ori, fără să observ nici un efect. Am încercat, cu multă grijă, să observ orice schimbare de percepţie şi de dispoziţie, căci nu ştiam la ce să mă aştept. De fapt, nu înţelegeam natura experienţei şi continuam să caut explicaţii.

Pasta de pe tîmplele mele se uscase şi începuse să se cureţe. Eram pe punctul de a mă mai unge puţin cînd mi-am dat seama că stăteam pe călcîie ca japonezii. Pînă atunci stătusem cu picioarele încrucişate şi nu-mi amintesc să-mi fi schimbat poziţia. Mi-a trebuit cîtva timp ca să mă lămuresc bine că stăteam pe podea, într-un fel de mănăstire cu arcade înalte. Mi s-a părut că arcadele erau de cărămizi, dar, după ce m-am uitat mai atent, am văzut că erau făcute din piatră.

Această tranziţie a fost foarte dificilă. A venit atît de repede, încît nu eram gata să mă adaptez. Aveam o percepţie difuză a elementelor viziunii, de parcă visam. Totuşi, componentele nu se schimbaseră. Rămîneau nemişcate şi eu mă puteam opri lîngă oricare dintre ele şi le puteam examina. Viziunea nu era atît de clară şi de reală ca aceea provocată de *peyote*. Era ceţoasă şi avea culori pastelate, foarte plăcute.

Mă întrebam dacă puteam să mă ridic sau nu, şi următorul lucru pe care l-am observat a fost că mă mişcasem. Eram în vîrful unei scări şi H., o prietenă de-a mea, stătea jos, pe ultima treaptă. Ochii îi erau febrili. Aveau o lucire dementă. Rîdea tare, cu asemenea intensitate, încît mă speria. Începu să urce scara. Simţeam nevoia să fug sau să mă ascund, fiindcă „fusese cam ţicnită la un moment dat". Acesta fu gîndul care îmi răsări în minte. M-am pitit în spatele unei coloane şi ea trecu pe lîngă mine fără să mă vadă. „Acum pleacă într-o lungă călătorie", fu un alt gînd care mă străbătu; şi, în cele din urmă, ultimul gînd care mi se ivi în minte fu: „Ea rîde de fiecare dată cînd este gata să explodeze".

Deodată, scena a devenit foarte clară; nu mai semăna cu un vis. Era ca o scenă obişnuită, dar eu păream că mă uit la ea printr-o vitrină. Am încercat să ating o coloană, dar tot ce am simţit a fost că nu mă puteam mişca; totuşi, ştiam că puteam sta acolo cît doream, privind această scenă. Eram în ea, dar, cu toate astea, nu făceam parte din ea.

Am simţit că mă lovesc de un baraj de gînduri şi de argumente raţionale. Eram, după cîte mi se părea mie, într-o stare obişnuită de conştiinţă lucidă. Fiecare element aparţinea domeniului proceselor mele normale. Totuşi ştiam că nu era o stare obişnuită.

Scena se schimbă brusc. Era noapte. Mă aflam în holul unei clădiri, întunericul din clădire mă făcu să-mi dau seama că în scena precedentă lumina soarelui fusese minunat de clară. Totuşi, fusese atît de obişnuită, încît n-o observasem la momentul respectiv. În timp ce continuam să privesc noua viziune, am zărit un tînăr ieşind dintr-o cameră purtînd un rucsac pe umeri. Nu ştiam cine era, deşi îl mai văzusem o dată sau de două ori. A trecut pe lîngă mine şi a coborît pe scară. Între timp, îmi uitasem temerile şi dilemele mele raţionale. „Cine-i tipul?", m-am gîndit eu. „De ce-mi apare acum?"

Scena se schimbă din nou şi îl priveam pe tînăr deteriorînd nişte cărţi: lipea unele pagini între ele, ştergea însemnările şi aşa mai departe. Apoi l-am văzut aranjînd cărţile frumos într-o ladă de lemn. Era un vraf de lăzi. Nu se aflau în camera lui, ci într-un depozit. În minte îmi apărură alte imagini care, însă, nu erau clare. Scena deveni ceţoasă. Aveam senzaţia că mă învîrtesc.

Don Juan mă zgîlţîi de umeri şi mă trezi. Mă ajută să mă ridic şi pornirăm spre casa lui. Trecuseră trei ore şi jumătate din momentul cînd începusem să mă frec cu pasta pe tîmple pînă cînd mă deşteptasem, dar viziunile nu putuseră să dureze mai mult de zece minute. Nu simţeam nici un fel de efecte neplăcute. Eram doar înfometat şi somnoros.

Joi, 18 aprilie 1963

Cu o seară în urmă, don Juan m-a rugat să-i descriu recenta mea experienţă, dar eu eram prea somnoros ca să-i vorbesc despre asta. Nu puteam să mă concentrez. Astăzi, de îndată ce m-am trezit, el îşi repetă întrebarea.

– Cine ţi-a spus că fata asta, H., fusese cam ţicnită? m-a întrebat el, cînd am terminat de povestit.

– Nimeni. A fost doar un gînd care mi-a venit.

– Crezi că erau gîndurile tale?

I-am spus că erau gîndurile mele, deşi nu aveam nici un motiv să cred că H. suferea de ceva. Erau nişte gînduri ciudate. Păreau să-mi răsară în minte aşa, din senin. Don Juan mă cercetă curios. L-am întrebat dacă nu mă credea; a rîs şi mi-a spus că era obiceiul meu să fiu neglijent în ceea ce fac.

– Ce-am greşit, don Juan?

– Trebuia să le asculţi pe şopîrle.

– Cum adică să le ascult?

– Şopîrla cea mică de pe umărul tău ţi-a povestit tot ce văzuse sora ei. A vorbit cu tine. Ţi-a spus totul, dar tu nu i-ai dat nici o atenţie. În loc să faci asta, ai crezut că vorbele şopîrlei au fost propriile tale gînduri.

– Dar erau gîndurile mele, don Juan.

– Nu erau deloc! Aşa-i vrăjitoria asta. De fapt, viziunea trebuie să fie ascultată, mai degrabă decît să fie privită. Acelaşi lucru mi s-a întîmplat şi mie. Tocmai voiam să te avertizez, cînd mi-am adus aminte că nici binefăcătorul meu nu mă avertizase pe mine.

– Experienţa dumitale a fost ca a mea, don Juan?

– Nu. A mea a fost o călătorie demonică. Era cît pe ce să mor.

– De ce a fost demonică?

– Poate pentru că iarba diavolului nu mă plăcea sau pentru că nu-mi era clar ce doream să întreb. La fel ca tine, ieri. Poate că te gîndiseşi la fata aia cînd ai pus întrebarea despre cărţi.

– Nu-mi aduc aminte.

– Şopîrlele nu se înşală niciodată; pentru ele, fiecare gînd este o întrebare. Şopîrlele s-au întors şi ţi-au spus nişte lucruri despre H. pe care nimeni nu le-ar fi putut înţelege vreodată, fiindcă nici măcar tu nu ştii care-ţi erau gîndurile.

– Ce poţi spune despre cealaltă viziune pe care am avut-o?

– Gîndurile tale probabil c-au fost clare atunci cînd ai pus întrebarea. Şi aşa trebuie dirijată vrăjitoria asta, cu claritate.

– Vrei să spui că viziunea cu fata nu trebuie luată în serios?

– Cum poate să fie luată în serios cînd tu nu ştii la ce întrebare răspundeau micile şopîrle?

– Le-ar fi mai clar şopîrlelor dacă le pui doar o întrebare?

– Da, le-ar fi mai clar. Dacă gîndul ţi-ar fi limpede.

– Dar ce s-ar întîmpla, don Juan, dacă acea singură întrebare n-ar fi simplă?

– Atîta timp cît gîndul tău este limpede şi nu se referă şi la alte lucruri, este clar pentru micile şopîrle şi atunci şi răspunsul lor o să fie clar pentru tine.

– Poţi să le pui şopîrlelor şi alte întrebări pe măsură ce se desfăşoară viziunea?

– Nu. Viziunea trebuie s-o priveşti, indiferent de ce-ţi spun şopîrlele. De asta am spus că viziunea trebuie mai mult s-o asculţi decît s-o vezi. Şi tot de asta ţi-am spus să te ocupi de probleme impersonale. De obicei, cînd întrebarea se referă la oameni, dorinţa ta de a-i atinge sau de a vorbi cu ei este prea puternică şi şopîrla n-o să mai vorbească, iar vrăjitoria îşi va pierde puterea. Ar trebui să ştii mult mai mult decît ştii acum, înainte de a încerca să vezi lucruri care te privesc personal. Data viitoare, să asculţi cu atenţie. Sînt sigur că şopîrlele ţi-au spus foarte multe lucruri, dar nu le-ai ascultat.

Vineri, 19 aprilie 1963

– Ce au fost toate acele lucruri pe care le-am măcinat pentru pastă, don Juan?

– Seminţe de iarba diavolului şi gîndaci care trăiesc din aceste seminţe. Măsura este o mînă din fiecare.

Îşi făcu mîna dreaptă căuş ca să-mi arate cantitatea.

L-am întrebat ce s-ar întîmpla dacă un element este folosit singur, fără celelalte. Mi-a spus că o asemenea procedură n-ar face decît să producă o reacţie antagonică între iarba diavolului şi şopîrle.

– Nu trebuie să antagonizezi şopîrlele, mi-a răspuns el, căci ziua următoare, tîrziu după-amiază, trebuie să te întorci la locul unde se află planta ta. Vorbeşte cu toate şopîrlele şi roagă-le pe cele două care te-au ajutat la vrăjitoria ta să iasă din nou la vedere. Caută pretutindeni pînă se întunecă de tot. Dacă nu le găseşti, trebuie să mai încerci o dată, în ziua următoare. Dacă eşti puternic, le vei găsi pe amîndouă şi atunci trebuie să le mănînci pe loc. Şi vei fi înzestrat pe vecie cu capacitatea de a vedea nevăzutul. Nu vei mai avea nevoie să prinzi şopîrle ca să faci această vrăjitorie. Din clipa aceea, ele vor trăi în tine.

– Ce fac dacă nu găsesc decît una din ele?

– Dacă nu găseşti decît una trebuie s-o laşi să plece la sfîrşitul căutărilor tale. Dacă o găseşti în prima zi, n-o păstra în speranţa c-o vei găsi şi pe cealaltă în ziua următoare. Asta n-o să facă decît să-ţi strice prietenia cu ele.

– Ce se întîmplă dacă nu le găsesc deloc?

– Cred că asta ar fi cel mai bun lucru pentru tine. Înseamnă că trebuie să prinzi două şopîrle de fiecare dată cînd ai nevoie de ajutorul lor, dar mai înseamnă şi altceva: că eşti liber.

– Ce vrei să spui, don Juan?

– Liber de a fi sclavul ierbii diavolului. Dacă şopîrlele trăiesc în tine, iarba diavolului nu te va elibera niciodată.

– Asta-i ceva rău?

– Sigur că-i rău. Te va exclude de la orice altceva. Va trebui să-ţi petreci întreaga viaţă îngrijind-o ca pe un aliat. Este posesivă. O dată ce începe să te domine, n-ai altă cale de urmat decît calea ei.

– Ce se întîmplă dacă descopăr că şopîrlele au murit?

– Dacă descoperi că una din ele sau amîndouă au murit, trebuie să renunţi să mai faci vrăjitoria asta pentru o vreme. Ia o pauză. Cred că asta-i tot ce am să-ţi spun; ceea ce ţi-am spus eu reprezintă regula. Ori de cîte ori faci această vrăjitorie de unul

singur, trebuie să respecți toate etapele de care ți-am vorbit, în timp ce stai în fața plantei tale. Și încă un lucru: să nu mănînci și să nu bei nimic pînă nu se termină vrăjitoria.

6

Următorul pas în învățăturile lui don Juan a fost un nou aspect al stăpînirii celei de a doua porțiuni a rădăcinii de Datura. În timpul care a trecut între cele două stadii de învățătură, don Juan nu mă întrebă decît despre cum se dezvoltase planta mea.

Joi, 27 iunie 1963

– Este o practică bună să testezi iarba diavolului înainte de a te angaja cu totul pe calea ei, îmi spuse don Juan.

– Cum o testezi, don Juan?

– Trebuie să mai încerci încă o vrăjitorie cu șopîrlele. Ai toate elementele necesare ca să le mai pui o întrebare șopîrlelor, de data asta fără ajutorul meu.

– Chiar este necesar să fac această vrăjitorie, don Juan?

– Este metoda cea mai bună ca să vezi ce sentimente îți nutrește iarba diavolului. Ea te testează tot timpul, așa că-i drept s-o testezi și tu pe ea și, dacă într-un anume punct al căii simți, pentru cine știe ce motiv, că nu vrei să mergi mai departe, atunci trebuie, pur și simplu, să te oprești.

Sîmbătă, 29 iunie 1963

Am atacat din nou subiectul iarba diavolului. Doream ca don Juan să-mi spună mai multe despre ea, cu toate că nu țineam să îl oblig.

– A doua porțiune se folosește doar ca să ghicești, nu-i așa, don Juan? am întrebat eu ca să deschid conversația.

– Nu doar ca să ghicești. Vrăjitoria cu șopîrlele se învață doar cu ajutorul celei de a doua porțiuni și, în același timp, testezi iarba diavolului; dar, de fapt, a doua porțiune se folosește pentru alte scopuri. Vrăjitoria cu șopîrlele reprezintă doar începutul.

– Aşadar, la ce foloseşte, don Juan?

Don Juan nu-mi răspunse. Schimbă brusc subiectul şi mă întrebă cît de mari erau plantele Datura care creşteau în jurul plantei mele. Făcu un gest care arăta mărimea.

Don Juan spuse:

– Te-am învăţat cum să deosebeşti un mascul de o femelă. Acum, du-te la plantele tale şi adu-mi-le pe amîndouă. Du-te, mai întîi, la planta ta veche şi uită-te atent la cursul de apă făcut de ploaie. Pînă acum, ploaia trebuie să fi cărat seminţele departe. Priveşte fisurile *(zanjitas)* făcute de ploaie şi, cercetîndu-le, hotărăşte direcţia scurgerii. Pe urmă, găseşte planta care creşte în colţul cel mai îndepărtat de planta ta. Toate plantele iarba diavolului care cresc între ele sînt ale tale. Mai tîrziu, după ce fac seminţe, poţi să extinzi mărimea teritoriului tău urmînd cursul de apă făcut de plantă din drum.

Îmi dădu instrucţiuni foarte amănunţite despre cum să-mi fac rost de un instrument de tăiat. Tăierea rădăcinii, îmi spuse el, trebuie făcută în felul următor: în primul rînd, trebuie să alegi planta pe care o voi tăia şi să curăţ pămîntul de pe locul unde rădăcina se uneşte cu tulpina. În al doilea rînd, trebuie să repet, aidoma, acelaşi dans pe care l-am executat cînd am replantat rădăcina. În al treilea rînd, trebuie să tai tulpina şi să las rădăcina în pămînt. Ultimul pas va fi să scot afară treizeci şi cinci de centimetri de rădăcină. M-a prevenit să nu vorbesc şi să nu-mi trădez sentimentele în timp ce fac toate astea.

– Trebuie să ai cu tine două bucăţi de pînză, mi-a spus el. Întinde-le pe pămînt şi pune plantele pe ele. Pe urmă, taie plantele în bucăţi şi fă-le grămezi. Ordinea o hotărăşti tu; dar trebuie întotdeauna să-ţi aminteşti care a fost ordinea, fiindcă aşa trebuie să faci de fiecare dată. Adu-mi plantele, de îndată ce le ai!

Sîmbătă, 6 iulie 1963

Luni, 1 iulie, am tăiat plantele Datura pe care mi le ceruse don Juan. Am aşteptat să se întunece mai tare ca să execut dansul din jurul plantelor, fiindcă nu voiam să mă vadă cineva. Eram destul de neîncrezător. Eram sigur că cineva avea să-mi urmărească actele mele ciudate. Mai înainte alesesem plantele

pe care le socoteam a fi mascul şi femelă. Am tăiat treizeci şi cinci de centimetri din rădăcina fiecărei plante; să sapi pînă la acea adîncime cu un băţ de lemn n-a fost o treabă uşoară. Mi-au trebuit două ore. Cînd am isprăvit era beznă şi cînd a trebuit să le tai, am folosit o lanternă. Teama mea de la început că mă va urmări cineva era un fleac în comparaţie cu spaima că cineva va observa lumina lanternei în desişuri.

Am dus plantele la casa lui don Juan marţi, 2 iulie. El a desfăcut legăturile şi a cercetat bucăţile. Mi-a spus că trebuia să-mi dea seminţele plantelor lui. Împinse un mojar în faţa mea. Luă un borcan de sticlă şi-i goli conţinutul în mojar – seminţe uscate lipite împreună.

L-am întrebat pe don Juan ce fusese acolo şi el mi-a răspuns că erau seminţe mîncate de gîndacii dăunători. Erau şi cîţiva gîndaci printre seminţe – gîndaci mici, negri de cereale. Mi-a spus că erau gîndaci speciali şi că trebuia să-i scoatem de acolo şi să-i punem într-un borcan separat. Mi-a întins un alt borcan, plin pe trei sferturi cu acelaşi soi de gîndaci. În borcan era îndesată o bucată de hîrtie ca să nu lase gîndacii să iasă afară.

– Data viitoare va trebui să foloseşti gîndacii de la plantele tale, mi-a spus don Juan. Ceea ce trebuie să faci este să tai păstăile care au în ele găuri mici şi sînt pline de gîndaci. Desfăcu păstaia şi curăţă totul într-un borcan. Strînge o mînă de gîndaci şi pune-i într-un alt conteiner. Tratează-i cu asprime. Nu fi amabil sau delicat cu ei. Măsoară o mînă de seminţe mîncate de gîndaci din bulgărele în care se află şi o mînă de pudră de gîndaci şi îngroapă restul în orice loc din direcţia asta (făcu un semn spre sud) de la locul unde se află planta ta. Pe urmă, alege seminţe bune, uscate şi depozitează-le separat. Poţi să alegi tot ce doreşti. Poţi să le foloseşti oricînd. Este o idee bună să scoţi seminţele din păstăi ca să poţi îngropa totul imediat.

Pe urmă, don Juan mi-a spus să macin mai întîi seminţele adunate în bulgăre, pe urmă ouăle de gîndaci, în continuare gîndacii şi la urmă seminţele bune, uscate.

Cînd toate au fost prefăcute într-o pudră fină, don Juan a luat bucăţile de Datura pe care eu le tăiasem şi le pusesem într-o grămadă. A luat rădăcina-mascul şi a învelit-o uşor într-o bucată de

pînză. Mi-a întins mie restul şi mi-a spus să tai totul în bucăţele, să le zdrobesc bine şi pe urmă să pun tot sucul într-o oală. A adăugat că trebuie să le zdrobesc în aceeaşi ordine în care le pusesem în grămadă.

Cînd am terminat, mi-a spus să măsor o cană de apă clocotită şi s-o amestec cu tot ce se află în oală şi, pe urmă, să mai adaug două căni. Mi-a dat o bucată de os bine lustruit. Am amestecat fiertura cu el şi am pus oala pe foc. Apoi mi-a spus că trebuie să pregătim rădăcina şi, pentru asta, este nevoie să folosim un mojar mai mare, fiindcă rădăcina-mascul nu poate fi tăiată deloc. Ne-am dus în fundul curţii. El pusese mojarul la îndemînă şi eu m-am apucat să pisez rădăcina, aşa cum făcusem şi mai înainte. Am lăsat rădăcina să se înmoaie în apă, expusă la aerul nopţii, şi am intrat în casă.

Don Juan mi-a spus să urmăresc amestecul din oală. Trebuia să-l las să fiarbă pînă se îngroşa – pînă devenea mai greu de mestecat. Pe urmă, don Juan s-a întins pe preş şi a adormit. După ce fiertura a stat pe foc cel puţin o oră, am observat că era din ce în ce mai greu s-o mestec. Am socotit că era gata şi am luat-o de pe foc. Am pus oala în plasa de sub streaşină şi m-am culcat şi eu.

M-am deşteptat o dată cu don Juan. Soarele strălucea pe cer fără de nori. Era o zi fierbinte şi uscată. Don Juan remarcă din nou că era sigur că iarba diavolului mă plăcea.

Ne-am apucat să tratăm rădăcina şi la sfîrşitul zilei aveam puţină substanţă gălbuie pe fundul bolului. Don Juan a aruncat apa de deasupra. Am socotit că terminasem procedura, dar don Juan a umplut din nou castronul cu apă clocotită.

Don Juan a dat jos oala cu fiertura de sub acoperiş. Fiertura părea aproape uscată. Duse oala în casă, o puse cu grijă pe podea şi se aşeză. Pe urmă, începu să vorbească.

– Binefăcătorul meu mi-a spus că era permis să amesteci planta cu osînză. Asta ai să faci şi tu. Binefăcătorul meu a amestecat-o cu osînză în locul meu, dar, aşa cum am spus deja, eu n-am ţinut niciodată prea mult la planta asta şi n-am încercat niciodată, cu adevărat, să mă identific cu ea. Binefăcătorul meu mi-a spus că, dacă vrei să obţii cele mai bune rezultate, dacă vrei, într-adevăr, să stăpîneşti puterea, cel mai bun lucru este să

amesteci planta cu osînză de porc mistreț. Osînza de pe intestine e cea mai bună. Dar tu alegi. Poate că soarta va hotărî ca tu să-ți iei iarba diavolului drept aliat, și, în cazul ăsta am să te sfătuiesc, așa cum m-a sfătuit și pe mine binefăcătorul meu, să vînezi un porc mistreț și să scoți grăsimea de pe intestine *(sebo de tripa)*. Pe vremuri, cînd iarba diavolului era socotită ceva grozav, oamenii obișnuiau să organizeze vînători speciale ca să facă rost de osînză de mistreț. Căutau masculii cei mai mari și mai puternici. Exista o magie specială privitoare la mistreți; obțineau de la ei o putere deosebită, atît de deosebită încît era greu de crezut, chiar și în acele timpuri. Dar această putere s-a pierdut. Eu nu știu nimic despre ea. Și nu cunosc pe nimeni care să știe ceva despre ea. Poate că iarba însăși îți va spune toate astea.

Don Juan a măsurat o mînă de osînză, a aruncat-o în castronul care conținea crupele uscate și a curățat osînza care-i rămăsese pe mînă, punînd-o pe marginea oalei. Mi-a spus să mestec conținutul, pînă se face uniform.

Am bătut amestecul aproape trei ore. Don Juan se uita la el din cînd în cînd și socotea că nu era încă gata. În cele din urmă, a părut satisfăcut. Aerul amestecat cu pasta îi dăduse o culoare cenușie deschisă și consistența unui jeleu. Don Juan a agățat castronul de streașină, lîngă celălalt castron. Mi-a spus că-l va lăsa acolo pînă a doua zi, fiindcă ne vor trebui două zile ca să preparăm a doua porțiune. Mi-a spus să nu mănînc nimic între timp. Puteam să beau apă, dar mîncare, deloc.

A doua zi, joi, 4 iulie, don Juan m-a învățat cum să limpezesc rădăcina de patru ori. Ultima oară cînd am scurs apa din castron, se făcuse deja întuneric. Ne-am așezat în verandă. Don Juan puse ambele castroane dinaintea lui. Extrasul din rădăcină măsura o linguriță de ceai de apret albicios. Îl puse într-o cană și adăugă apă. Răsuci cana în mînă ca să se dizolve substanța și apoi mi-o întinse. Îmi spuse să beau tot ce era în cană. Am băut dintr-o înghițitură, după care am pus cana pe podea și m-am lăsat iar pe spate. Inima începu să-mi bată cu putere; aveam senzația că nu mai pot respira. Don Juan îmi porunci, ca în treacăt, să-mi scot toate hainele de pe mine. L-am întrebat de ce și el îmi spuse că trebuie să mă ung cu pastă. Am șovăit.

Nu ştiam dacă să mă dezbrac. Don Juan stărui să mă grăbesc. Spuse că nu era vreme de mofturi. Mi-am scos toate hainele.

El a luat bățul de os şi a tras două linii pe suprafaţa pastei, împărţind astfel conţinutul castronului în trei părţi egale. Apoi, începînd cu mijlocul liniei de sus, făcu o linie verticală perpendiculară pe celelalte două, împărţind pasta în cinci părţi. Arătă cu degetul la porţiunea din dreapta jos şi-mi spuse că asta era pentru laba mea stîngă. Zona de deasupra ei era pentru piciorul meu stîng. Porţiunea de sus, care era cea mai mare, era pentru organele mele genitale. Următoarea, de dedesubt, pe partea stîngă, era pentru piciorul meu drept şi zona de jos, la stînga, era pentru talpa mea dreaptă. Don Juan îmi spuse să ung acea parte a pastei destinată piciorului meu stîng pe talpa piciorului şi să frec bine. Pe urmă, mă învăţă cum să ung pasta pe partea interioară a piciorului stîng, pe organele genitale, pe partea interioară a piciorului drept, de sus pînă jos şi, la sfîrşit, pe talpa piciorului meu drept.

I-am urmat instrucţiunile. Pasta era rece şi avea un miros foarte puternic. După ce am terminat să aplic pasta, m-am ridicat. Izul amestecului mi-a pătruns în nări. Simţeam că mă sufoc. Mirosul înţepător mă îneca cu totul. Era ca un fel de gaz. Am încercat să respir pe gură şi m-am forţat să vorbesc cu don Juan, dar n-am reuşit.

Don Juan se tot uita ţintă la mine. Am făcut un pas spre el. Îmi simţeam picioarele ca de cauciuc şi lungi, foarte lungi. Am mai făcut un pas. Încheieturile genunchilor erau elastice ca nişte arcuri: tremurau, vibrau şi se contractau elastic. Am făcut cîţiva paşi înainte. Mişcarea trupului meu era lentă şi nesigură; semăna mai mult cu o tremurare înainte şi în sus. M-am uitat în jos şi l-am văzut pe don Juan stînd sub mine, la o mare distanţă. Forţa motrice mă împinse înainte încă un pas, care fu şi mai elastic şi mai lung decît cel de dinainte. Şi, de acolo, m-am ridicat în aer. Îmi amintesc că, o dată, m-am lăsat în jos; pe urmă, mi-am luat avînt cu ambele picioare, am făcut un salt îndărăt şi am alunecat pe spate. Am văzut cerul întunecat de deasupra mea şi norii trecînd pe lîngă mine. M-am smucit ca să mă uit în jos. Am văzut masa sumbră a munţilor. Viteza mea era extraordinară. Braţele

îmi erau încremenite, încrucişate peste trupul meu. Capul îmi era partea ce asigura direcţia. Dacă îl ţineam aplecat pe spate mă roteam în cercuri verticale. Schimbam direcţia întorcîndu-mi capul într-o parte. Mă bucuram de această libertate şi viteză pe care nu o mai cunoscusem niciodată. Minunatul întuneric îmi dădea un sentiment de tristeţe, poate de dor. Aveam senzaţia că găsisem locul căruia îi aparţineam – întunericul nopţii. Am încercat să privesc în jurul meu, dar tot ce am simţit era că noaptea era liniştită, deşi era încărcată cu atîta putere.

Deodată, mi-am dat seama că venise timpul să cobor; era ca şi cum primisem o poruncă pe care trebuia s-o respect. Şi am început să cobor ca o pană, cu mişcări laterale. Acest gen de mişcare mă făcu să mă simt foarte rău. Era lentă şi sacadată, de parcă eram coborît cu un scripete. M-a apucat greaţa. Capul îmi plesnea de o durere cumplită. Eram învăluit de un soi de întunecime. Eram foarte conştient de senzaţia că eram suspendat în ea.

Ultimul lucru de care-mi amintesc este senzaţia de trezire. Eram în pat, în camera mea. M-am ridicat în sus. Şi, imaginea camerei mele se topi. M-am aşezat în picioare. Eram despuiat! Mişcarea făcută ca să mă ridic în picioare m-a făcut iar să mă cuprindă greaţa.

Am recunoscut unele repere. Mă aflam cam la vreo opt sute de metri de casa lui don Juan, lîngă locul unde îşi avea plantele Datura. Deodată, toate se aşezară la locul lor şi mi-am dat seama că va trebui să merg pe jos îndărăt, spre casa lui, în pielea goală. Să fiu fără haine era un mare dezavantaj psihologic, dar nu puteam să fac nimic ca să rezolv problema. M-am gîndit să-mi fac o fustă de ramuri, dar gîndul mi se păru ridicol, şi, în afară de aceasta, în curînd aveau să se ivească zorile, căci lumina dimineţii era deja clară. Am uitat de neliniştile mele şi de greaţă şi am început să merg spre casă. Eram obsedat de teama de a fi descoperit. Mă uitam în jur să văd dacă nu apar oameni sau cîini. Am încercat s-o iau la fugă, dar mi-am rănit picioarele de pietrele mici, ascuţite. Am mărit pasul. Se luminase, deja, destul de bine. Apoi, am văzut pe cineva venind pe drum şi am sărit repede în spatele tufişurilor. Situaţia mi se părea atît de ridicolă! Cu o clipă înainte, mă bucurasem de plăcerea incredibilă a zborului;

în minutul următor mă ascundeam, jenat de propria goliciune. M-am gîndit să sar din tufişuri şi să ies iar în drum, după care să o iau la goană din toate puterile şi să trec pe lîngă persoana care venea spre mine. Mi-am zis că va fi atît de surprins încît, cînd îşi va da seama că văzuse un om despuiat, eu îl voi fi lăsat cu mult în urmă. Toate gîndurile astea mi-au trecut prin minte, dar n-am îndrăznit să fac un pas.

Persoana care venea ajunsese în dreptul meu şi se opri. L-am auzit cum mă striga pe nume. Era don Juan, care avea hainele mele la el. În timp ce eu mă îmbrăcam, el se uită la mine şi izbucni în rîs; rîdea atît de tare, încît am sfîrşit prin a rîde şi eu.

În aceeaşi zi, vineri, 5 iulie, tîrziu după-amiaza, don Juan m-a rugat să-i povestesc amănuntele experienţei mele. I-am relatat întregul episod cît mai exact posibil.

– A doua porţiune a ierbii diavolului te ajută să zbori, spuse el după ce eu am terminat de povestit. Unguentul în sine nu este de ajuns. Binefăcătorul meu mi-a spus că rădăcina însăşi îţi conferă direcţie şi înţelepciune; ea este cauza zborului. Pe măsură ce vei învăţa mai multe şi o vei consuma mai des ca să poţi zbura, vei începe să vezi totul cu mare claritate. Vei putea să pluteşti prin aer sute de kilometri ca să vezi ce se întîmplă în orice loc doreşti sau să dai o lovitură fatală duşmanilor tăi mai îndepărtaţi. Cînd te vei obişnui cu iarba diavolului, ea o să te înveţe cum să faci asemenea lucruri. De pildă, ea te-a învăţat deja cum să-ţi schimbi direcţia. În acelaşi fel, o să te înveţe lucruri care în momentul de faţă îţi par inimaginabile.

– Ca de exemplu, don Juan?

– Asta nu-ţi pot spune. Fiecare om este diferit. Binefăcătorul meu nu-mi spunea niciodată ce învăţase el. El îmi spunea doar cum să procedez, dar nu şi ce vedea el însuşi. Ăsta este secretul fiecăruia.

– Dar eu îţi spun tot ce văd, don Juan.

– Acum, da. Mai tîrziu n-o s-o mai faci. Data viitoare cînd o să consumi iarba diavolului, o s-o faci singur, lîngă plantele tale, căci acolo vei ateriza, în jurul plantelor tale. Adu-ţi aminte de asta! Ăsta-i motivul pentru care am venit aici, la plantele mele, ca să te caut.

Nu-mi mai spuse nimic şi eu am adormit. Cînd m-am trezit, seara, m-am simţit înzdrăvenit. Din nu ştiu ce motiv, mă simţeam cuprins de un soi de mulţumire fizică. Eram fericit, satisfăcut.

Don Juan m-a întrebat:

– Ţi-a plăcut noaptea? Sau a fost înspăimîntătoare?

I-am răspuns că noaptea fusese, într-adevăr, minunată.

– Dar cum a fost cu durerea ta de cap? A fost greu de suportat? a vrut el să ştie.

– Durerea de cap a fost tot atît de puternică precum toate celelalte senzaţii. A fost cea mai groaznică durere pe care am simţit-o vreodată, i-am spus eu.

– Asta o să te împiedice să vrei să guşti din nou puterea ierbii diavolului?

– Nu ştiu. Acum nu vreau, dar, mai tîrziu, s-ar putea să vreau. Zău că n-aş putea spune, don Juan!

Era totuşi o întrebare care mă frămînta. Ştiam că va încerca să o evite, aşa că am aşteptat să aducă el vorba; am aşteptat toată ziua. În cele din urmă, înainte de a pleca în seara aceea, a trebuit să-l întreb:

– Chiar am zburat, don Juan?

– Aşa mi-ai spus. Nu-i aşa?

– Ştiu, don Juan. Vreau să zic, corpul meu chiar a zburat? Mi-am luat zborul asemeni unei păsări?

– Întotdeauna îmi pui întrebări la care nu pot să îţi răspund. Ai zburat. La asta serveşte a doua porţiune a ierbii diavolului. Cînd o să consumi mai mult din ea, o să înveţi să zbori perfect. Nu este o treabă simplă. Omul *zboară* cu ajutorul celei de a doua porţii a ierbii diavolului. Asta-i tot ce pot să-ţi spun. Ce vrei tu să ştii n-are nici un sens. Păsările zboară ca păsările şi omul care a consumat iarba diavolului zboară cum zboară el *(el enyerbado vuela asi).*

– Aşa cum fac păsările? *(Asi como los pájaros?)*

– Nu, el zboară ca un om care a consumat iarba *(No, asi como los enyerbados).*

– Atunci, n-am zburat chiar, don Juan. Am zburat în imaginaţia mea, doar cu mintea. Trupul meu unde era?

– În tufişuri, îmi răspunse el, ironic, dar, imediat, se porni iar pe rîs. Problema ta este că înţelegi lucrurile doar într-un singur

fel. Tu nu crezi că omul zboară; şi, totuşi, omul poate să străbată o mie cinci sute de kilometri într-o secundă ca să vadă ce se mai întîmplă. El poate să îşi lovească duşmanii de la o mare depărtare. Deci, zboară sau nu zboară?

– Vezi, don Juan, noi doi sîntem orientaţi în mod diferit. Să ne închipuim, aşa, de dragul discuţiei, că unul dintre colegii mei studenţi ar fi fost aici, cu mine, cînd am consumat iarba diavolului. Ar fi putut să mă vadă zburînd?

– Iar începi cu întrebările tale despre ce s-ar întîmpla dacă... N-are rost să discutăm la modul ăsta. Dacă prietenul tău sau oricine altcineva consumă a doua porţiune a ierbii, tot ce poate face este să zboare. Dacă te-ar fi urmărit, pur şi simplu, s-ar putea să te fi văzut zburînd sau să nu te fi văzut. Asta depinde de fiecare om.

– Dar, ce vreau eu să spun, don Juan, este că dacă eu şi dumneata ne uităm la o pasăre şi o vedem zburînd, sîntem de acord că zboară. Dar, dacă doi dintre prietenii mei m-au văzut zburînd aşa cum am făcut noaptea trecută, vor fi de acord că zburam?

– Ei, bine, s-ar putea să fie. Eşti de acord că păsările zboară fiindcă noi le-am văzut zburînd. Zborul este un lucru obişnuit cînd e vorba de păsări. Dar nu vei fi de acord în ceea ce priveşte alte lucruri pe care le fac păsările, pentru că nu le-ai văzut niciodată pe păsări făcîndu-le. Dacă prietenii tăi ar şti despre oameni care zboară cu ajutorul ierbii diavolului, atunci ar fi de acord.

– Hai să punem problema altfel, don Juan. Ceea ce voiam eu să spun era că, dacă m-aş lega de o stîncă cu un lanţ greu, aş zbura la fel, fiindcă trupul meu nu avea nimic de a face cu zborul meu.

Don Juan mă privi uimit.

– Dacă te legi de o stîncă, zise el, mă tem că va trebui să zbori ţinînd în braţe stînca şi lanţul ei greu.

7

Adunarea ingredientelor şi prepararea lor pentru amestecul fumului constituia un ciclu anual. În primul an, don Juan m-a învăţat cum se procedează. În decembrie 1962, în al doilea an,

cînd ciclul fu reluat, don Juan n-a făcut decît să mă îndrume; eu am adunat ingredientele singur, le-am pregătit şi le-am pus deoparte pentru anul viitor.

În decembrie 1962, un nou ciclu începu pentru a treia oară. Don Juan îmi arătă atunci cum să combin ingredientele uscate pe care le colectasem şi le pregătisem cu un an înainte. El a pus amestecul pentru fumat într-un săculeț din piele şi am pornit din nou ca să culegem diferitele ingrediente pentru anul următor.

Don Juan a pomenit rareori de „micul fum" în anul care s-a scurs între cele două colectări. Totuşi, de fiecare dată cînd mă duceam pe la el, îmi dădea pipa lui s-o ţin în mînă şi procedura „familiarizării" cu pipa avea loc în felul descris de el. Îmi punea pipa în mînă încet, încet. Îmi cerea o concentrare absolută şi atentă asupra acelui act şi-mi dădea instrucţiuni foarte explicite. Dacă ne purtăm neîndemînatic cu pipa se va ajunge, inevitabil, la moartea mea sau a lui, mi-a spus don Juan.

De îndată ce terminarăm ciclul celei de a treia colectări şi preparări, don Juan începu să vorbească despre fum ca un aliat, pentru prima oară după mai mult de un an.

Luni, 23 decembrie 1963

Ne întorceam cu maşina spre casa lui după ce culesesem nişte flori galbene pentru amestec. Ele reprezentau un ingredient necesar. Am remarcat că, anul acesta, nu urmasem aceeaşi ordine în strîngerea ingredientelor, aşa cum făcusem cu un an în urmă. Don Juan a rîs şi a spus că fumul nu era capricios sau meschin ca iarba diavolului. Pentru fum, ordinea colectării nu avea importanţă; tot ce se cerea era ca omul care folosea amestecul să fie precis şi exact.

L-am întrebat pe don Juan ce urma să facem cu amestecul pe care el îl pregătise şi mi-l dăduse să-l păstrez. El mi-a răspuns că era al meu şi a adăugat că trebuia să-l folosesc cît mai curînd posibil. L-am întrebat ce cantitate se folosea de fiecare dată. Pungulița pe care mi-o dăduse conţinea aproximativ de trei ori mai mult decît conţinutul unei pungi mici de tutun. Mă lămuri că trebuia să folosesc întregul conţinut al pungii mele într-un an şi de cît aveam nevoie de fiecare dată cînd fumam era o chestiune personală.

Am vrut să știu ce se va întîmpla dacă nu reușeam să termin punga. Don Juan mi-a răspuns că nu se va întîmpla nimic; fumul nu cerea nimic. El, personal, nu mai simțea nevoia să fumeze și, totuși, prepara un nou amestec în fiecare an. Apoi se corectă, spunîndu-mi că doar *rar* simțea nevoia să fumeze. L-am întrebat ce făcea cu amestecul pe care nu-l folosise, dar el nu mi-a răspuns. Mi-a explicat că amestecul nu mai era bun dacă nu era folosit într-un an.

Ajunși în acest punct, am intrat într-o lungă controversă. Eu nu-mi exprimam întrebările corect și răspunsurile lui păreau confuze. Doream să știu dacă își va pierde proprietățile halucinogene sau puterea după un an, astfel făcînd ciclul anual necesar, dar el insista că amestecul nu-și va pierde puterea niciodată. Singurul lucru care se putea întîmpla, îmi spuse el, era ca omul să nu mai aibă nevoie de acesta, fiindcă își făcuse un nou stoc; trebuia să scape de vechiul amestec care-i mai rămăsese într-un anume fel, pe care don Juan nu dori să mi-l dezvăluie în acel moment.

Marți, 24 decembrie 1963

– Mi-ai spus, don Juan, că n-ai nevoie să mai fumezi.

– Da, fiindcă fumul este aliatul meu, n-am nevoie să mai fumez. Eu pot să-l chem oricînd și oriunde...

– Vrei să spui că el răspunde la chemarea ta, chiar dacă nu fumezi?

– Vreau să spun că am acces la el.

– Asta este valabil și pentru mine?

– Da, dacă reușești să ți-l cîștigi ca aliat.

Marți, 31 decembrie 1963

Joi, 26 decembrie, am avut prima mea experiență cu aliatul lui don Juan, fumul. Toată ziua l-am dus cu mașina de colo-colo și am făcut felurite treburi pentru el. Ne-am întors acasă tîrziu, după-amiaza. I-am spus că nu mîncasem nimic toată ziua. Asta nu-l impresiona deloc; în schimb începu să-mi spună că era foarte necesar ca eu să mă familiarizez cu fumul, îmi mai spusese că trebuia să-l încerc eu însumi ca să-mi dau seama cît de important era ca aliat.

Fără să-mi ofere prilejul să mai adaug ceva, don Juan zise că va aprinde pipa pentru mine chiar în acel moment. Am încercat să-l fac să se răzgîndească, argumentînd că nu consideram că mă simţeam pregătit pentru această etapă. I-am spus că, după părerea mea, eu nu mînuisem pipa îndeajuns. Dar el mi-a răspuns că nu-mi mai rămăsese mult timp pentru învăţat şi că, foarte curînd, va trebui să folosesc pipa. A scos pipa din săculeţul ei şi a început s-o mîngîie. M-am aşezat pe podea lîngă el şi m-am chinuit din răsputeri să mi se facă rău şi să leşin – să fac orice ca să amîn acest pas inevitabil.

În odaie, se întunecase aproape de tot. Don Juan aprinsese lampa de petrol şi o pusese într-un colţ. De obicei, lampa crea în cameră un semiîntuneric liniştitor, lumina ei gălbuie fiind întotdeauna relaxantă. De data aceasta, totuşi, lumina părea vagă şi neobişnuit de roşie; era descurajantă. Don Juan desfăcu pungulita lui cu amestec, fără s-o dezlege de şnurul legat în jurul ei. Aduse pipa mai aproape, şi-o vîrî în cămaşă şi turnă un pic de amestec în căuş. Îmi spuse să urmăresc procedura, atrăgîndu-mi atenţia că, dacă se risipea ceva din amestec, va cădea în cămaşa lui.

Don Juan umplu trei pătrimi din căuş, apoi legă punga cu o mînă, în timp ce cu cealaltă ţinea pipa. Luă o farfurioară de lut, mi-o întinse mie şi mă rugă să aduc cîţiva cărbuni mici din focul de afară. M-am dus în curte şi am scos o mînă de cărbuni din soba de chirpici. M-am întors repede în cameră. Mă copleşea o senzaţie de nelinişte. Era ca o presimţire.

M-am aşezat lîngă don Juan şi i-am dat farfuria. S-a uitat la ea şi, calm, mi-a spus că alesesem nişte cărbuni prea mari. El avea nevoie de unii mai mici care să intre în căuşul pipei. M-am dus din nou la sobă şi am mai adus cîţiva. Don Juan a luat farfuria cu cărbuni şi şi-a pus-o în faţă. Stătea cu picioarele încrucişate şi vîrîte sub el. Se uită la mine cu coada ochiului şi se aplecă înainte pînă ce ajunse aproape să atingă cărbunii cu bărbia. Luă pipa cu mîna stîngă şi, cu o mişcare extrem de iute a mîinii drepte, alese o bucăţică de cărbune încins şi o băgă în căuşul pipei; pe urmă, se ridică drept în picioare, ţinînd pipa cu amîndouă mîinile, şi-o vîrî în gură şi trase trei fumuri, îşi întinse

brațele spre mine și-mi spuse într-o șoaptă apăsată să iau pipa cu ambele mîini și să fumez.

Gîndul de a refuza pipa și de a o lua la goană îmi trecu o clipă prin minte; dar don Juan îmi mai spuse o dată – tot în șoaptă – să iau pipa și să fumez. M-am uitat la el. Stătea cu privirea ațintită la mine. Dar căutătura lui era prietenoasă și plină de interes. Era limpede că eu făcusem alegerea cu mult timp înainte; n-aveam altă alternativă decît să fac ce-mi cerea el.

Am luat pipa și era cît pe ce s-o scap din mînă. Era fierbinte! Mi-am apropiat-o de gură cu o precauție extremă, fiindcă îmi închipuiam că fierbințeala ei va fi insuportabilă pentru buzele mele. Dar n-am simțit nici o căldură.

Don Juan mi-a spus să trag fumul în piept. Fumul îmi pătrunse în gură și părea că se învîrte acolo. Era greu! Mă sileam de parcă gura îmi era plină de aluat. Asemănarea îmi veni în minte deși n-avusem niciodată aluat în gură. Fumul avea, la rîndul lui, aromă de mentol și interiorul gurii mele se răci deodată. Era o senzație răcoritoare.

– Din nou! Din nou! l-am auzit pe don Juan șoptindu-mi.

Am simțit fumul adînc în trupul meu, circulînd liber, aproape fără să pot să-l controlez. Nu mai aveam nevoie de îndemnuri din partea lui don Juan. Continuam să inhalez mecanic.

Deodată, don Juan se aplecă spre mine și-mi luă pipa din mîini. O bătu ușor ca să cadă scrumul în farfurioara cu cărbuni, pe urmă își udă degetul în salivă și-l roti înăuntrul căușului ca să-i curețe laturile. Suflă în tija pipei de mai multe ori. L-am văzut punînd pipa la loc, în teaca ei. Tot ce făcea îmi stîrnea interesul.

După ce termină de curățat pipa și o puse deoparte, mă fixă cu privirea și eu îmi dădui seama, pentru prima oară, că întreg trupul îmi amorțise și era parcă mentolat. Îmi simțeam chipul greoi și mă dureau fălcile. Nu puteam să-mi țin gura închisă, dar nu salivam. Gura îmi era încinsă și uscată, deși nu-mi era sete. Simțeam o senzație de fierbințeală în tot capul. O fierbințeală rece! Respirația părea să-mi taie nările și buza de sus de fiecare dată cînd dădeam aerul afară. Dar nu mă ardea; mă durea de parcă ar fi fost o bucată de gheață.

Don Juan se așeză lîngă mine, pe partea dreaptă, și, fără să se miște, ținea teaca pipei pe podea, de parcă se lupta s-o păstreze cu forța. Mîinile îmi erau grele. Brațele îmi atîrnau în jos, trăgînd după ele și umerii, îmi curgea nasul. Mi l-am șters cu dosul palmei și buza superioară mi se desprindea. M-am frecat pe față și toată pielea mi se desprindea! Mă topeam! Am sărit în picioare și am încercat să mă agăț de ceva – de orice – ca să mă sprijin. Simțeam o groază pe care n-o mai simțisem în viața mea. M-am agățat de un stîlp pe care don Juan îl înfipsese în podea, în mijlocul camerei. Am stat acolo o clipă, pe urmă am întors capul să mă uit la el. El continua să stea nemișcat, cu pipa în mînă și cu ochii țintă la mine.

Respirația îmi era dureros de fierbinte (sau de rece?). Mă înăbușea.

Mi-am lăsat capul în față, ca să mi-l sprijin de stîlp, dar se pare că a fost o mișcare greșită și capul meu continuă să se miște în jos, dincolo de punctul unde se afla stîlpul. M-am oprit cînd ajunsesem aproape de podea. Mi-am tras trupul în sus. Stîlpul era acolo, în fața ochilor mei! Am încercat din nou să-mi sprijin capul de el. Am căutat să mă controlez și să fiu conștient, și-mi țineam ochii deschiși în timp ce mă înclinam înainte ca să ating stîlpul cu fruntea. Era la cîțiva centimetri de ochii mei, dar cînd mi-am pus capul pe el am avut o senzație cît se poate de ciudată: treceam prin stîlp!

În încercarea disperată de a găsi o explicație rațională, am ajuns la concluzia că ochii mei distorsionau adîncimea și că stîlpul trebuia să fie cu vreo trei metri mai încolo, deși eu îl vedeam chiar în fața mea. Pe urmă am născocit o cale logică, rațională, de a verifica poziția stîlpului. Am început să mă mișc într-o parte, în jurul lui, cu un pas mic de fiecare dată. Argumentul meu era că, mergînd în jurul stîlpului în felul acesta, nu se putea să descriu un cerc cu diametrul de mai mult de un metru și jumătate; dacă stîlpul era, într-adevăr, la o distanță de trei metri de mine sau prea departe ca să-l pot atinge, va veni momentul cînd mă voi trezi cu spatele la el. Speram că, în acel moment, stîlpul va dispărea căci, în realitate, va fi în spatele meu.

M-am apucat atunci să înconjur stîlpul dar, în timp ce mergeam în jurul lui, el rămînea în faţa ochilor mei. Într-un acces de frustrare, l-am prins cu amîndouă mîinile, dar mîinile îmi pătrunseră prin el. Mă agăţasem de aer! Am calculat cu atenţie distanţa dintre mine şi stîlp. Mi-am făcut socoteala că ar trebui să fie de vreo nouăzeci de centimetri. Vreau să spun că ochii mei o percepeau drept nouăzeci de centimetri. M-am jucat o clipă cu perceperea adîncimii mişcîndu-mi capul dintr-o parte în cealaltă, aţintindu-mi pe rînd ochii pe stîlp şi, apoi, pe fundal. După metoda mea de a calcula adîncimea, stîlpul se afla, fără greş, în faţa mea, probabil la distanţa stabilită. Întinzîndu-mi braţele ca să-mi apăr capul am dat buzna înainte, cu toată puterea. Senzaţia fu aceeaşi – am trecut prin stîlp. De data aceasta, am ajuns pînă la podea. M-am ridicat din nou în sus. Şi, statul în picioare a fost, poate, actul cel mai neobişnuit din toate cele pe care le făcusem în acea noapte. Mi-am imaginat că mă ridic! Ca să mă ridic nu mi-am folosit muşchii şi scheletul aşa cum fac de obicei, fiindcă nu le mai puteam controla. Mi-am dat seama de asta din clipa cînd m-am lovit de pămînt. Dar curiozitatea mea în legătură cu stîlpul era atît de mare încît „m-am imaginat sus" ca pe o acţiune reflexă. Şi, înainte de a realiza deplin că nu puteam să mă mişc, eram sus!

L-am strigat pe don Juan să mă ajute. La un moment dat, am ţipat disperat, din toţi rărunchii, dar don Juan nu s-a mişcat. Continua să se uite la mine dintr-o parte, de parcă nu voia să se întoarcă spre mine ca să mă vadă bine. Am făcut un pas spre el, dar, în loc să mă mişc înainte, m-am împleticit în spate şi m-am prăbuşit peste zid. Ştiam că mă izbisem de el cu spatele, dar nu l-am simţit ca pe ceva tare; eram cufundat cu totul într-o substanţă moale, spongioasă – acesta era peretele. Braţele îmi erau întinse lateral şi, încet, încet, întregul meu trup părea să se scufunde în zid. Nu puteam decît să mă uit înainte prin cameră. Don Juan continua să mă urmărească cu privirea, dar nu făcea nici un gest ca să mă ajute. Am făcut un suprem efort ca să-mi smulg trupul din zid, dar n-am reuşit decît să mă cufund mai tare, şi mai tare. Cuprins de o teroare de nedescris, am simţit

cum zidul spongios îmi acoperea faţa. Am încercat să îmi închid ochii, dar nu reuşeam: rămîneau deschişi.

Nu-mi mai amintesc ce s-a mai întîmplat. Deodată, don Juan apăru în faţa mea, la o mică distanţă. Ne aflam în cealaltă cameră. I-am văzut masa şi soba de chirpici cu focul care ardea înăuntru şi, cu coada ochiului, am zărit gardul din jurul casei. Puteam să văd totul foarte clar. Don Juan adusese lampa de petrol şi o agăţase de o grindă din mijlocul odăii. Am încercat să mă uit în altă direcţie, dar ochii mei erau direcţionaţi ca să pot privi doar înainte. Nu puteam să disting sau să-mi simt nici o parte din trup. Nu-mi simţeam respiraţia. Dar gîndurile mele erau extrem de lucide, eram perfect conştient de tot ce se petrecea în faţa mea. Don Juan se apropie de mine, şi claritatea minţii mele dispăru. Mi se păru că se blochează ceva în mine. Nu mai aveam nici un fel de gînduri. L-am văzut pe don Juan venind spre mine şi am simţit cum îl urăsc. Aş fi vrut să-l sfîşii în bucăţi. Aş fi putut să-l omor în acea clipă, dar nu mă puteam mişca. La început, am simţit vag o apăsare pe cap care, însă, dispăru. Un singur lucru mai rămăsese: o mînie cumplită faţă de don Juan. L-am văzut doar la cîţiva centimetri de mine. Aş fi vrut să-l sfîşii cu unghiile. Simţeam că gem. Ceva în mine începu să se zvîrcolească. L-am auzit pe don Juan cum îmi vorbeşte. Vocea lui era blîndă şi liniştitoare şi am simţit-o ca pe ceva nemaipomenit de plăcut. S-a apropiat şi mai mult şi a început să-mi cînte un cîntec de leagăn spaniol:

– „Doamnă Sfîntă Ana, de ce plînge copilul? Fiindcă a pierdut un măr. Îţi dau eu unul. Îţi dau două. Unul pentru băiat şi unul pentru tine." *(Senora Santa Ana, porque llora el niño? Por una manzana que se le ha perdido. Yo le daré uno. Yo le dare dos. Una para el niño y otra para vos.)*

Mă pătrunse un fel de căldură. Era o căldură a inimii şi a simţămintelor. Vorbele lui don Juan erau un ecou îndepărtat. Evocau amintirile uitate ale copilăriei.

Violenţa pe care o simţisem înainte dispăru. Resentimentul se transformă în dor – într-o afecţiune pentru don Juan. El îmi spuse să mă străduiesc să nu adorm; că nu mai aveam un trup şi că eram liber să mă prefac în orice doream. Făcu un pas în spate.

Ochii mei se aflau la un nivel normal, de parc-aş fi stat în faţa lui. Îşi întinse braţele spre mine şi-mi spuse să vin în îmbrăţişarea lui.

Ori se îndepărtă, ori veni mai aproape de mine, nu ştiu sigur. Mîinile lui erau aproape pe faţa mea – pe ochii mei, deşi nu le simţeam.

– Intră în pieptul meu, l-am auzit spunînd.

Simţeam cum mă scufundam în el. Era aceeaşi senzaţie ca aceea simţită în dreptul zidului spongios.

Pe urmă nu i-am mai auzit decît vocea poruncindu-mi să mă uit şi să văd. Nu mai puteam să-l disting. Se părea că ochii îmi erau deschişi, căci vedeam sclipiri de lumină pe un cîmp roşu; parcă priveam o lumină prin pleoapele închise. Apoi, gîndurile mele fură din nou abătute. Se întoarseră într-o trecere rapidă de imagini – chipuri, privelişti. Scene lipsite de orice coerenţă apăreau şi dispăreau. Era ca un vis tumultuos în care imaginile se suprapun şi se schimbă. Pe urmă gîndurile scăzură în număr şi intensitate şi, curînd, pieriră din nou. Nu mai rămînea decît conştienţa afecţiunii, senzaţia de fericire. Nu puteam să disting forme sau lumină. Deodată, am fost tras în sus, am simţit clar că eram ridicat. Şi eram liber, şi mă mişcam cu o uşurinţă şi o viteză nemaipomenită în apă sau în aer. Înotam ca un ţipar; mă suceam şi mă răsuceam şi săltam în sus şi-n jos după propria-mi voinţă. Am simţit un vînt rece care bătea împrejurul meu şi am început să plutesc ca o pană încoace şi încolo în jos şi mai în jos, şi mai în jos.

Sîmbătă, 28 decembrie 1963

M-am trezit tîrziu ieri după-amiază. Don Juan îmi spuse că dormisem liniştit, aproape două zile. Aveam o durere de cap cumplită. Am băut puţină apă şi mi s-a făcut rău. Mă simţeam obosit, extrem de obosit şi, după ce am mîncat, am adormit iar.

Astăzi m-am simţit din nou perfect relaxat. Am vorbit cu don Juan despre experienţa avută cu micul fum. Crezînd că el dorea să-i spun toată povestea, aşa cum făceam întotdeauna, am început să-i descriu impresiile mele, dar el m-a oprit, zicînd că nu era nevoie. Mi-a spus că, de fapt, nu făcusem nimic şi că adormisem imediat, aşa că n-aveam despre ce să vorbim.

– Dar ce zici despre felul cum m-am simțit? Nu-i important deloc? am stăruit eu.

– Nu, nu cînd e vorba despre fum. Mai tîrziu, cînd ai să înveți cum să călătorești, o să mai vorbim; cînd înveți cum să pătrunzi în lucruri.

– Omul chiar poate să pătrundă în lucruri?

– Nu-ți amintești? Ai *intrat prin zid*.

– Cred că, de fapt, mi-am ieșit din minți.

– Nu, n-a fost așa.

– Dumneata te-ai comportat la fel ca mine cînd ai fumat prima oară, don Juan?

– Nu, n-a fost la fel. Noi doi avem caractere diferite.

– Cum te-ai comportat?

Don Juan nu-mi răspunse. Am formulat altfel și l-am întrebat din nou. Dar el mi-a răspuns că nu-și amintea experiențele lui și era ca și cum ai întreba un pescar cum s-a simțit el prima oară cînd a pescuit.

Mi-a spus că fumul, ca aliat, era unic, iar eu i-am amintit că îmi spusese cîndva că și Mescalito era unic, dar că difereau în privința calității.

– Mescalito este un protector, fiindcă vorbește cu tine și poate să-ți îndrume actele, mi-a spus el. Mescalito te învață felul potrivit de a trăi. Și-l poți vedea, fiindcă se află în afara ta. Fumul, pe de altă parte este un aliat. El te transformă și-ți dă putere fără să-și arate niciodată prezența. Cu el nu poți vorbi. Dar știi că există, fiindcă îți ia cu el trupul și te face ușor ca aerul. Totuși, nu-l vezi niciodată. Dar el se află acolo și-ți dă putere să îndeplinești lucruri inimaginabile, ca, de pildă, atunci cînd îți ia cu el trupul.

– Chiar că simțeam că îmi pierdusem trupul, don Juan!

– Așa a și fost.

– Vrei să spui că nu mai aveam trup?

– Tu ce crezi?

– Ei, bine, nu știu. Tot ce pot eu să-ți spun este ce simțeam.

– Asta-i tot ce există în realitate – ce simți.

– Dar cum m-ai văzut dumneata, don Juan? Cum ți-am apărut eu dumitale?

– Nu contează cum te-am văzut eu. A fost ca atunci cînd te-ai agăţat de stîlp. Ţi s-a părut că nu se afla acolo şi ai mers împrejurul lui ca să te asiguri că se afla acolo. Dar, cînd te-ai repezit la el ai simţit din nou că, de fapt, nu era acolo.

– Dar m-ai văzut cum sînt acum, nu-i aşa?

– Nu! Nu erai aşa cum eşti acum!

– Adevărat! Cu asta sînt de acord. Dar trupul meu exista, nu-i aşa, deşi nu mi-l simţeam?

– Nu! Fir-ar să fie! N-aveai un trup asemeni trupului pe care-l ai astăzi.

– Atunci ce se întîmplase cu trupul meu?

– Credeam c-ai înţeles. Micul fum ţi-a luat trupul.

– Şi unde s-a dus?

– Cum naiba îţi închipui că eu ştiu asta?

Era inutil să insist ca să obţin o explicaţie „raţională". I-am spus că nu voiam să mă cert sau să pun întrebări prosteşti, dar, dacă acceptam ideea că se poate să-mi pierd trupul, îmi pierdeam complet raţiunea.

Don Juan îmi spuse că exageram, ca de obicei, şi că n-am pierdut şi nu voi pierde nimic din pricina micului fum.

Marţi, 28 ianuarie 1964

L-am întrebat pe don Juan ce părere ar avea dacă aş da fumul cuiva care dorea să facă acea experienţă.

El mi-a răspuns, indignat, că să dai fumul cuiva era egal cu a-l omorî, căci nu va mai avea pe nimeni care să-l îndrume. L-am rugat pe don Juan să-mi explice ce voia să spună. El mi-a răspuns că eu eram *acolo*, în viaţă şi puteam sta de vorbă cu el, pentru că el mă adusese îndărăt, îmi recuperase trupul. Fără el, nu m-aş mai fi trezit niciodată.

– Cum mi-ai recuperat trupul, don Juan?

– O să afli asta mai tîrziu, dar va trebui să înveţi să faci totul de unul singur. Ăsta-i motivul pentru care vreau să înveţi cît de mult poţi, atîta timp cît mă mai aflu eu prin preajmă. Ţi-ai pierdut destulă vreme punînd întrebări prosteşti despre fleacuri. Dar poate că nu ţi-a fost dat să afli totul despre micul fum.

– Ei, atunci ce să fac?

– Lasă fumul să te învețe atît cît poți tu învăța.

– Fumul este și învățător?

– Sigur că da.

– La fel ca Mescalito?

– Nu, el nu este un dascăl, la fel ca Mescalito. El nu-ți arată aceleași lucruri.

– Dar ce te învață fumul?

– Îți arată cum să folosești puterea și să înveți că trebuie să-l consumi cît de des poți.

– Aliatul dumitale este foarte înspăimîntător, don Juan. Nu seamănă cu nimic din ceea ce încercasem eu mai înainte. Mi s-a părut că mi-am pierdut mințile.

Din nu știu ce motiv, aceasta mi s-a părut imaginea cea mai percutantă care mi-a trecut prin minte. Am privit întreaga întîmplare comparînd-o cu celelalte experiențe halucinogene, și singurul lucru la care m-am gîndit de repetate ori a fost că, folosind fumul, omul își pierde mințile.

Don Juan mi-a respins argumentul, spunîndu-mi că, de fapt, ceea ce simțisem fusese puterea lui greu de imaginat. Și, ca să poată folosi acea putere, îmi spuse el, omul trebuie să fie puternic. Ideea unei vieți puternice este legată nu numai de perioada de pregătire, ci implică și atitudinea pe care o are omul după experiență. Adăugă că fumul este atît de puternic, încît îl poți compara doar cu puterea însăși; altfel, viața omului se va face pulbere.

L-am întrebat dacă fumul avea același efect asupra tuturor. El mi-a răspuns că producea o transformare, dar nu în orice om.

– Atunci, cum se explică faptul că fumul a produs acea transformare în mine? l-am întrebat eu.

– Mi se pare că e o întrebare foarte prostească. Ai urmat cu supunere toate fazele cerute. Deci, nu-i nici un mister că fumul te-a transformat.

L-am mai rugat o dată să-mi spună ceva despre înfățișarea mea. Doream să știu cum arătam, căci imaginea unei ființe fără trup pe care mi-o băgase el în cap era, pe drept cuvînt, insuportabilă.

El îmi spuse că, sincer vorbind, lui îi era frică să se uite la mine; probabil că se simțea în același fel cum s-a simțit și binefăcătorul său cînd îl văzuse pe don Juan fumînd prima oară.

– De ce îţi era frică? Eram chiar atît de cumplit la vedere? l-am întrebat eu.

– Nu mai văzusem pe nimeni fumînd pînă atunci.

– Pe binefăcătorul dumitale nu l-ai văzut fumînd?

– Nu.

– Nu te-ai văzut niciodată nici măcar pe dumneata?

– Cum aş fi putut?

– Ai fi putut să fumezi în faţa oglinzii.

Don Juan nu-mi răspunse; în schimb, se uită lung la mine şi dădu din cap. L-am întrebat din nou dacă era posibil să te uiţi într-o oglindă. Mi-a răspuns că era posibil, deşi ar fi fost inutil, fiindcă ai muri, probabil, de spaimă, dacă nu de altceva.

Eu i-am spus:

– Deci, omul trebuie să arate cumplit.

– Şi eu m-am întrebat lucrul ăsta toată viaţa, mi-a răspuns el. Totuşi, n-am pus o asemenea întrebare şi nici nu m-am uitat într-o oglindă. Nici nu m-am gîndit să fac aşa ceva.

– Atunci cum pot să aflu?

– Va trebui să aştepţi, aşa cum am făcut şi eu, pînă cînd dai fumul altcuiva – dacă o să-l stăpîneşti vreodată, bineînţeles. Atunci o să vezi cum arată omul. Asta-i regula.

– Ce s-ar întîmpla dacă aş fuma în faţa unei camere de filmat şi aş obţine o imagine a mea?

– Nu ştiu. Poate că fumul se va ridica împotriva ta. Dar îmi închipui că ţi se pare atît de inofensiv, încît crezi că te poţi juca cu el.

I-am spus lui don Juan că n-aveam de gînd să mă joc cu el, dar că el însuşi îmi spusese că fumul nu-ţi cerea să treci prin anumite faze şi m-am gîndit că nu era nimic rău în faptul că doream să ştiu cum arătasem. El mă corectă, adăugînd că dorise să spună doar atît: că nu era necesar să se folosească o anume ordine, aşa cum se întîmplă cu iarba diavolului; tot ce era necesar, în privinţa fumului, era o atitudine potrivită, îmi spuse el. Din acel punct de vedere, trebuia să fii corect în respectarea regulii. Îmi dădu un exemplu, explicîndu-mi că nu conta ce ingredient pentru amestec era cules la început, atîta timp cît cantitatea era corectă.

L-am întrebat dacă aş face ceva rău dacă le-aş povesti şi altora despre experienţa mea. El mi-a răspuns că singurele taine

ce nu trebuiau dezvăluite niciodată erau felul cum trebuia făcut amestecul, cum să te miști și cum să te reîntorci; alte chestiuni privitoare la acest subiect nu aveau importanță.

8

Ultima mea întîlnire cu Mescalito a fost un ciclu de patru întruniri care au avut loc în patru zile consecutive. Don Juan a numit acest lung ciclu o *mitote*. Era o ceremonie *peyote* pentru „*peyoteros*" (inițiați în *peyote*) și pentru ucenici. Erau doi bărbați mai bătrîni, cam de vîrsta lui don Juan, dintre care unul era conducătorul și cinci oameni mai tineri, printre care și eu.

Ceremonia a avut loc în statul Chihuahua din Mexic, aproape de frontiera texană. Aceasta a constat din cîntece și din ingerarea de *peyote* în timpul nopții. În timpul zilei, femei asistente, care stăteau în afara zonei de ceremonii, aprovizionau fiecare bărbat cu apă și doar o mostră de hrană rituală era consumată în fiecare zi.

Sîmbătă, 12 septembrie 1964

În prima noapte a ceremoniei, joi, 3 septembrie, am consumat opt măciulii de *peyote*. N-au avut efect asupra mea sau, dacă au avut, a fost unul foarte slab. Mi-am ținut ochii închiși mai tot timpul. Așa mă simțeam mai bine. N-am adormit și nici nu m-am simțit obosit. La sfîrșitul întrunirii, cîntecul deveni extraordinar. Pentru o clipă m-am simțit exaltat și mi-a venit să plîng dar, atunci cînd cîntecul s-a sfîrșit, senzațiile mele s-au topit.

Ne-am trezit cu toții și am ieșit afară. Femeile ne-au dat apă. Cîțiva dintre bărbați au făcut gargară cu ea; alții au băut-o. Bărbații n-au vorbit deloc, dar femeile au trăncănit și au chicotit toată ziua. Hrana rituală a fost servită la prînz. Era porumb copt.

Vineri, 4 septembrie, în amurg, a început a doua întrunire. Conducătorul a cîntat cîntecul său despre *peyote* și ciclul de cîntece și ingerarea de măciulii de *peyote* începu din nou. Luă sfîrșit

dimineaţa, cînd fiecare bărbat şi-a cîntat cîntecul propriu, la unison cu ceilalţi.

Cînd am ieşit afară, n-am mai văzut atîtea femei cîte fuseseră acolo cu o zi înainte. Cineva mi-a dat apă, dar împrejurările în care mă aflam nu mă mai interesau. Consumasem încă opt măciulii, dar efectul a fost diferit.

Cred că era spre sfîrşitul întrunirii, cînd cîntarea se intensifică şi toată lumea cînta în acelaşi timp. Am observat că cineva sau ceva din afara casei voia să intre înăuntru. N-aş fi putut spune dacă se cînta ca să-l împiedice pe „el" să intre înăuntru sau, dimpotrivă, să-l ademenească să intre.

Eu eram singurul care nu avea un cîntec propriu. Toţi păreau să se uite la mine întrebător, mai cu seamă cei tineri. Mă simţeam jenat şi mi-am închis ochii.

Pe urmă mi-am dat seama că puteam să percep ceea ce se întîmpla mult mai bine dacă-mi ţineam ochii închişi. Această idee îmi absorbi întreaga atenţie. Am închis ochii şi i-am văzut pe bărbaţii din faţa mea. Am deschis ochii şi imaginea a rămas neschimbată. Tot ceea ce era în jur îmi apărea la fel, fie că aveam ochii deschişi sau închişi.

Deodată, totul se şterse sau se nărui şi apăru figura bărbătească a lui Mescalito, pe care o văzusem cu doi ani în urmă. Stătea la o oarecare distanţă, cu profilul spre mine. Mi-am aţintit privirea asupra lui, dar el nu se uită la mine; nu se întoarse nici o clipă.

Credeam că fac ceva greşit, ceva care-l ţinea la distanţă. M-am ridicat şi m-am dus spre el să-l întreb ce se petrece. Dar atunci cînd m-am mişcat, imaginea a dispărut. A început să pălească, şi figurile bărbaţilor care erau cu mine începură să se suprapună peste ea. Din nou am auzit cîntecul, puternic, frenetic de data asta.

Am intrat în desişul din preajmă şi m-am plimbat o vreme. Totul se detaşa foarte clar. Mi-am dat seama că văd în întuneric dar, de data asta, nu prea mai avea importanţă. Ce era important: de ce mă evita Mescalito?

M-am întors ca să mă alătur grupului şi, tocmai cînd eram pe punctul de a intra în casă, am auzit un huruit puternic şi am

simțit o zguduitură. Pămîntul se mișca. Era același sunet pe care-l auzisem în valea cu *peyote* cu doi ani în urmă.

Am dat fuga iar în desiș. Știam că Mescalito se afla acolo și că-l voi găsi. Dar nu era acolo. Am așteptat pînă dimineața și m-am alăturat celorlalți tocmai în clipa cînd întrunirea era pe sfîrșite. Procedura obișnuită s-a repetat a treia zi. Nu eram obosit, dar am dormit după-amiază.

În seara zilei de sîmbătă, 5 septembrie, bătrînul și-a cîntat cîntecul lui de *peyote* ca să înceapă din nou ciclul. În timpul acestei întruniri n-am mestecat decît o măciulie și n-am ascultat nici un cîntec; de asemenea, n-am dat atenție la nimic din ceea ce se petrecea. Din primul moment, întreaga mea ființă se concentrase pe un singur punct. Știam că îmi lipsea ceva teribil de important.

În timp ce bărbații cîntau, l-am rugat pe Mescalito, cu voce tare, să mă învețe un cîntec. Ruga mea se amesteca cu cîntul puternic al bărbaților. Imediat am auzit cum un cîntec îmi răsună în urechi. M-am întors cu spatele la grup și am ascultat. Am urmărit cuvintele și linia melodică de mai multe ori și le-am repetat pînă am învățat întregul cîntec. Era un vechi cîntec spaniol. Pe urmă l-am cîntat grupului de mai multe ori. Imediat după aceea, un nou cîntec îmi pătrunse în urechi. Pînă dimineața, cîntasem ambele cîntece de nenumărate ori. Mă simțeam renăscut, mult mai puternic.

După ce am primit apa, don Juan mi-a dat o pungă și am plecat cu toții spre dealuri. Am parcurs un drum lung și obositor pînă la un deal teșit. Acolo am văzut mai multe plante *peyote*. Dar, nu se știe de ce, n-am simțit nevoia să mă uit la ele. După ce am trecut de acel deal plat, grupul s-a împrăștiat. Eu și cu don Juan am pornit îndărăt, adunînd măciulii de *peyote*, așa cum făcusem prima oară cînd îl ajutasem.

Ne-am întors după-amiaza tîrziu, duminică, 6 septembrie. Seara conducătorul a reluat ciclul. Nimeni n-a spus un cuvînt, dar eu știam prea bine că era ultima întrunire. De data aceasta, bătrînul a intonat un alt cîntec. Un sac cu măciulii proaspete de *peyote* a circulat printre noi. Era pentru prima oară cînd gustam o măciulie proaspătă. Era cărnoasă, dar greu de mestecat. Semăna cu

un fruct tare, verde şi era mai aspră şi mai amară decît măciuliile uscate. Eu, unul, am găsit *peyota* proaspătă cu mult mai activă.

Am mestecat patrusprezece măciulii. Le-am numărat cu atenţie. N-am apucat s-o termin pe ultima, căci am auzit obişnuitul huruit care anunţa prezenţa lui Mescalito. Toată lumea cînta dezlănţuită şi îmi dădeam seama că don Juan, ca şi toţi ceilalţi, auzise zgomotul. Am refuzat să cred că reacţia lor era un răspuns la un semn dat de unul dintre ei doar ca să mă înşele pe mine.

În acel moment, m-am simţit pătruns de un val puternic de înţelepciune. O presupunere pe care o simţisem vreme de trei ani se prefăcu în certitudine. Îmi trebuiseră trei ani ca să-mi dau seama sau, mai bine zis, ca să descopăr, că ceea ce se găsea în cactusul *Lophophora williamsii* nu avea nevoie de mine ca să existe ca entitate; exista prin ea însăşi acolo, în natură. Atunci mi-am dat seama.

Am cîntat cu ardoare pînă ce n-am mai avut voce deloc. Mă simţeam de parcă aceste cîntece ale mele se aflau în corpul meu, zgîlţîindu-mă pînă ce nu mă mai puteam controla. Simţeam nevoia să ies afară şi să-l găsesc pe Mescalito, căci, altfel, voi exploda. Am pornit spre cîmpul de *peyote*. Continuam să-mi cînt cîntecele. Ştiam că sînt ale mele – dovada de netăgăduit a individualităţii mele. Simţeam profund fiecare pas făcut. Răsunau pe pămînt; ecoul lor îmi producea euforia de nedescris de a fi bărbat.

Fiecare dintre plantele *peyote* de pe cîmp strălucea de o lumină albăstruie, sclipitoare. O plantă era scăldată într-o lumină foarte puternică. M-am aşezat în faţa ei şi i-am cîntat cîntecele mele. În timp ce cîntam, Mescalito a ieşit din plantă – aceeaşi siluetă bărbătească pe care o văzusem mai înainte. S-a uitat la mine. Cu o mare îndrăzneală pentru o persoană cu temperamentul meu, am început să-i cînt. Se auzi un sunet de flaut sau de vînt, o vibraţie muzicală ce-mi era familiară. Părea că spune, aşa cum spusese şi cu doi ani în urmă: „Ce doreşti?"

I-am vorbit cu o voce foarte puternică. I-am spus că ştiam că-mi lipsea ceva în viaţă şi în acţiunile mele, dar nu puteam să-mi dau seama despre ce era vorba. L-am rugat să-mi spună ce nu era în regulă cu mine şi, de asemenea, să-mi dea numele lui ca să-l pot chema atunci cînd aveam nevoie de el. El s-a uitat

la mine, şi-a lungit gura ca pe o trompetă pînă a ajuns la urechea mea, după care mi-a spus numele lui.

Deodată, l-am văzut pe tatăl meu stînd în mijlocul cîmpului de *peyote*; dar cîmpul dispăru şi scena era acum vechea mea casă, casa copilăriei mele. Tatăl meu şi cu mine stăteam lîngă un smochin. L-am îmbrăţişat pe tata şi am început să-i spun în grabă lucrurile pe care niciodată nu fusesem în stare să i le spun. Toate gîndurile mele erau concise şi la obiect. De parcă timpul ne presa şi trebuia să spun totul dintr-o suflare. I-am spus lucruri uimitoare despre sentimentele pe care i le nutream, lucruri cărora nu putusem niciodată să le dau glas în condiţii obişnuite.

Tatăl meu nu îmi spuse nimic. Doar m-a ascultat şi apoi fu tras afară sau absorbit. Am rămas iar singur. Am plîns copleşit de remuşcări şi de tristeţe.

Am început să mă plimb pe cîmpul de *peyote* pronunţînd numele pe care mi-l dăduse Mescalito. Se ivi ceva dintr-o lumină ciudată, ca o stea, pe o plantă de *peyote*. Era un obiect lung, lucios – un baston de lumină de mărimea unui om. Timp de o clipă, ilumină întregul cîmp cu o strălucire intensă, gălbuie, ca de chihlimbar; pe urmă, se răspîndi pe întregul cer, creînd o privelişte uimitoare, minunată. Mă gîndeam că voi orbi dacă voi continua să privesc; mi-am acoperit ochii şi mi-am îngropat capul între braţe.

Am avut impresia clară că Mescalito mi-a spus să mai mănînc o măciulie de *peyote*. M-am gîndit: „Nu pot să fac asta fiindcă n-am un cuţit ca s-o tai."

– Mănîncă una direct de pe pămînt, mi-a spus el în acelaşi chip ciudat.

M-am aşezat pe burtă şi am început să mestec vîrful plantei. Îmi aprinse trupul. Umplu fiecare colţişor din mine cu căldură şi cu precizie. Totul prinsese viaţă. Totul apărea în detalii complicate şi rafinate şi, totuşi, totul era atît de simplu. Eu mă extinsesem peste tot; puteam să văd în sus, în jos şi în jur în acelaşi timp.

Această senzaţie deosebită dură destul de mult pentru ca eu să devin conştient de ea. Pe urmă se prefăcu într-o groază apăsătoare, o groază care nu mă năpădi dintr-o dată dar, oarecum, repede. La început, lumea mea minunată de tăcere fu zgîlţîită de zgomote puternice, dar nu mi-am făcut griji. Apoi zgomotele

devenirã mai intense şi neîntrerupte, de parcã mã acopereau cu totul. Şi, încet, încet, am pierdut senzaţia de plutire într-o lume nediferenţiatã, nepãsãtoare şi frumoasã. Zgomotele se prefãcurã în paşi gigantici. Ceva enorm respira şi se mişca în jurul meu. Mi se pãrea cã mã vînează.

Am luat-o la fugã şi m-am ascuns sub un bolovan, încercînd sã înţeleg de acolo cine mã urmãrea. La un moment dat, m-am strecurat din ascunzãtoarea mea ca sã mã uit în jur şi cel ce pãrea urmãritorul meu se repezi la mine. Era un fel de algã marinã. S-a năpustit pe mine. Credeam cã greutatea ei mã va zdrobi, dar m-am trezit în interiorul unei ţevi sau a unei cavitãţi. Am vãzut limpede cã alga nu acoperise toatã suprafaţa de pãmînt din jurul meu. Rãmãsese o bucãţicã de pãmînt liber sub bolovan. Am început sã mã tîrãsc sub el. Am observat picãturi uriaşe de lichid cãzînd de pe algã. „Ştiam" cã secreta acid gastric ca sã mã dizolve. O picãturã ajunse pe braţele mele. Am încercat sã şterg acidul cu noroi şi am aplicat salivã, în timp ce continuam sã mã îngrop. La un moment dat, aproape cã mã prefãcusem în vapori. Mã simţeam împins în sus cãtre o luminã. Credeam cã alga mã dizolvase. Am desluşit vag o luminã care deveni mai puternicã; se împingea de sub pãmînt, pînã cînd, în cele din urmã, ţîşni, prefãcîndu-se în ceva ce mi-am dat seama cã era soarele care ieşea de dupã munţi.

Încet, încet am început sã-mi recapãt simţurile obişnuite. Stãteam întins pe burtã cu bãrbia sprijinitã de braţele mele încrucişate. Planta *peyote* din faţa mea începu sã lumineze din nou şi, înainte de a-mi muta privirea, lumina lungã se ivi iar. Pluti deasupra mea. Eu m-am ridicat. Lumina îmi atingea întregul trup cu o putere liniştitoare, dupã care se rostogoli într-o parte şi dispãru.

O luai la goanã spre locul unde se aflau ceilalţi bãrbaţi. Ne întoarserãm cu toţii în oraş. Eu şi cu don Juan am mai rãmas încã o zi cu don Roberto, leaderul *peyote*. Cît am stat acolo, am dormit tot timpul. Cînd eram gata sã plecãm, tinerii care luaserã parte la întrunirile de *peyote* au venit la mine. M-au îmbrãţişat pe rînd, rîzînd timid. Fiecare s-a prezentat. Am stat de vorbã cu ei ore întregi despre orice în afarã de întrunirile de *peyote*.

Don Juan mi-a spus că era timpul să plecăm. Bărbații cei tineri m-au mai îmbrățișat o dată.

– Să mai vii, mi-a spus unul dintre ei.

– De pe acum am început să te așteptăm, adăugă un altul.

Am pornit mașina, mergînd încet, încercînd să-i văd pe bărbații mai în vîrstă, dar nici unul nu se afla acolo.

Joi, 10 Septembrie 1964

Ca să îi pot povesti lui don Juan despre o experiență întotdeauna trebuia mai întîi să mi-o amintesc pas cu pas, cît de bine puteam. Acesta părea singurul mod de a-mi aduce aminte totul.

Astăzi i-am dat amănuntele ultimei mele întîlniri cu Mescalito. El mi-a ascultat atent povestea pînă la punctul cînd Mescalito mi-a spus numele lui. Atunci, don Juan m-a întrerupt:

– Acum ești independent, mi-a spus el. Protectorul te-a acceptat. De acum înainte, eu nu-ți mai pot fi de mare ajutor. Nu trebuie să-mi mai spui nimic despre relația pe care voi o aveți. Acum îi știi numele; și nici numele lui, nici treburile pe care le are de făcut cu tine nu trebuie să le pomenești vreodată vreunui muritor.

Am stăruit să-i povestesc toate amănuntele experienței mele, căci pentru mine nu aveau nici un sens. I-am spus că aveam nevoie de ajutorul lui ca să interpretez ceea ce văzusem. Mi-a răspuns că puteam să fac asta și singur, că era mai bine pentru mine să încep să gîndesc independent. Am argumentat că mă interesa să aud părerea lui, căci mi-ar lua prea mult timp să le descopăr pe ale mele și nici nu știam cum să continui.

Am spus:

– Să luăm, de pildă, cîntecele. Ce înseamnă ele?

– Numai tu poți să decizi asta, mi-a răspuns. De unde să știu eu ce înseamnă? Doar protectorul îți poate spune asta, după cum doar el te poate învăța cîntecele lui. Dacă ți-aș spune eu ce înseamnă cîntecele, ar fi ca și cum ai învăța cîntecele altcuiva.

– Ce vrei să spui cu asta, don Juan?

– Poți să spui cine sînt impostorii, dacă-i asculți pe cei ce cîntă cîntecele protectorului. Doar cîntecele cu suflet sînt ale lui și au fost învățate sub îndrumarea lui. Celelalte sînt copii ale

cîntecelor altora. Uneori oamenilor le place să înşele. Cîntă cîntecele altcuiva, fără măcar să ştie ce se spune în acele cîntece.

I-am spus că aveam de gînd să-l întreb cu ce scop se folosesc cîntecele. El mi-a răspuns că acelea pe care le învăţasem eu erau pentru chemarea protectorului şi că va trebui să le folosesc întotdeauna legate de numele lui, ca să-l chem. Mai tîrziu, Mescalito poate că mă va învăţa şi alte cîntece, pentru alte scopuri, mi-a spus don Juan.

Pe urmă l-am întrebat dacă el credea că protectorul mă acceptase pe deplin. El a rîs, de parcă întrebarea mea era una prostească. Mi-a spus că protectorul mă acceptase şi mă asigurase de asta atunci cînd mi-a apărut ca o lumină, de două ori. Don Juan părea foarte impresionat de faptul că eu văzusem lumina de două ori. Punea un accent special pe acel aspect al întîlnirii mele cu Mescalito.

I-am spus că nu înţelegeam cum era posibil să fii acceptat de protector şi, totuşi, îngrozit de el, în acelaşi timp.

Trecu mult timp pînă ce-mi răspunse. Părea uimit. În cele din urmă, îmi spuse:

– Este cît se poate de clar. Ceea ce dorea el este atît de clar, încît nu văd cum de poţi înţelege greşit.

– Totul este încă de neînţeles pentru mine, don Juan.

– Este nevoie de timp, într-adevăr ca să vezi şi să înţelegi ce vrea să spună Mescalito; trebuie să te gîndeşti la lecţiile lui pînă totul devine clar.

Vineri, 11 septembrie 1964

Am stăruit din nou ca don Juan să-mi interpreteze experienţele mele vizionare. El a evitat să-mi dea răspunsul un timp. Pe urmă mi-a vorbit de parcă avusesem deja o discuţie despre Mescalito.

– Îţi dai seama ce prostie este să mă întrebi dacă el este ca o persoană cu care poţi să stai de vorbă? îmi spuse don Juan. El nu seamănă cu nimic din tot ce-ai văzut tu vreodată. Este ca un bărbat dar, în acelaşi timp, nu este deloc ca un bărbat. E greu să explici asta oamenilor care nu ştiu nimic despre el şi doresc să afle totul deodată. Şi, în plus, lecţiile pe care ţi le dă el sînt tot atît de misterioase pe cît este şi el. Nimeni, din cîte ştiu eu, nu

poate să-i prezică actele. Tu îl întrebi şi el îţi arată calea, dar nu-ţi dă răspunsul în felul în care vorbim noi unul cu celălalt. Acum înţelegi cum procedează el?

– Nu cred că voi avea probleme să înţeleg asta. Ce nu pot eu să pricep este sensul pe care-l dă el lucrurilor.

– L-ai întrebat ce nu-i în regulă cu tine şi el ţi-a arătat totul limpede. Nu te poţi înşela! Nu poţi pretinde că n-ai înţeles. Asta n-a fost o discuţie – şi, totuşi, a fost. Pe urmă, i-ai mai pus o întrebare şi el ţi-a răspuns exact în acelaşi fel. Referitor la ce a vrut el să spună, nici eu nu sînt sigur că înţeleg, fiindcă ai preferat să nu-mi spui care a fost întrebarea ta.

I-am repetat concentrîndu-mă la întrebările pe care-mi aminteam că i le pusesem; le-am pus în ordinea în care le rostisem: „Fac ceea ce trebuie? Merg pe calea cea bună? Ce să fac cu viaţa mea?" Don Juan îmi spuse că întrebările pe care le pusesem erau simple cuvinte; era mai bine să nu pronunţ întrebările, ci să le pun din interiorul meu. Adăugă că protectorul meu a vrut să-mi dea o lecţie; şi ca să dovedească faptul că nu voia decît să-mi dea o lecţie şi nu să mă sperie şi să mă pună pe goană, mi s-a arătat sub formă de lumină de două ori.

Am spus că nu înţelegeam de ce Mescalito mă teroriza, dacă mă acceptase. I-am amintit lui don Juan că, după declaraţiile lui, a fi acceptat de Mescalito însemna că forma lui era constantă şi că nu se transforma din exaltare în coşmar. Don Juan rîse iar de mine şi-mi spuse că dacă m-aş gîndi la întrebarea pe care o purtasem în inimă cînd vorbisem cu Mescalito, atunci aş înţelege şi eu lecţia.

Să mă gîndesc la întrebarea pe care o purtasem „în inimă" era o problemă dificilă. I-am spus lui don Juan că avusesem multe lucruri în minte. Cînd l-am întrebat dacă mă aflam pe calea cea bună, voiam să spun: „Am cîte un picior în fiecare dintre cele două lumi? Care este lumea cea bună? Ce curs va lua viaţa mea?"

Don Juan mi-a ascultat explicaţiile şi concluzionase că nu aveam o viziune clară asupra lumii şi că protectorul meu îmi dăduse o lecţie minunat de clară. Apoi adăugă:

– Tu crezui că pentru tine există două lumi – două căi. Dar nu există decît una. Protectorul ţi-a arătat acest lucru cu o claritate

de necrezut. Singura lume care ţi-e la îndemînă este lumea oamenilor şi tu nu poţi hotărî să părăseşti acea lume. Eşti om! Protectorul ţi-a arătat lumea fericirii unde nu există diferenţă între lucruri pentru că nu este nimeni acolo care să pună aceste întrebări despre diferenţe. Dar nu aceasta este lumea oamenilor. Protectorul te-a smuls din ea şi ţi-a arătat cum gîndeşte şi cum luptă un om. *Aceasta* este lumea oamenilor! Şi a fi om înseamnă a fi condamnat la acea lume. Tu ai vanitatea de a crede că trăieşti în două lumi, dar asta nu-i decît propria ta vanitate. Pentru noi nu există decît o singură lume. Noi sîntem oameni şi trebuie să trăim în lumea oamenilor şi să fim mulţumiţi.

– Cred că asta a fost lecţia.

9

Don Juan părea că doreşte ca eu să lucrez cu iarba diavolului cît mai mult cu putinţă. Această atitudine părea că nu se potriveşte cu ceea ce declarase el referitor la faptul că nu-i plăcea puterea. Se explică spunînd că se apropie vremea cînd va trebui iar să fumez şi că, pînă atunci, trebuia să îmi însuşesc o cunoaştere mai bună a puterii ierbii diavolului.

Mi-a sugerat în repetate rînduri că trebuia, cel puţin, să testez iarba diavolului cu încă o vrăjitorie cu şopîrle. Am cochetat mult timp cu această idee. Insistenţele lui don Juan se înteţiră şi m-am simţit obligat să-i ascult cererea. Şi, într-o bună zi, m-am hotărît să încerc să ghicesc ceva în legătură cu nişte obiecte furate.

Luni, 28 decembrie 1964

Sîmbătă, 19 decembrie, am tăiat rădăcina de Datura. Am aşteptat pînă ce s-a făcut destul de întuneric ca să pot să dansez în jurul plantei. Am pregătit extrasul de rădăcină în timpul nopţii, şi duminică, pe la ora 6.00 dimineaţa, m-am dus în locul unde se afla planta mea Datura. M-aş aşezat în faţa plantei. Luasem atent note după învăţăturile lui don Juan în ceea ce priveşte procedura. Am citit încă o dată notele şi mi-am dat seama că nu

trebuia să macin semințele acolo. Într-un fel, simplul fapt că mă aflam în fața plantei mi-a dat un soi deosebit de stabilitate emoțională, o claritate a gîndirii și o putere de concentrare asupra acțiunilor mele, care, de obicei, îmi lipsea.

Am urmat toate instrucțiunile cu meticulozitate, calculîndu-mi timpul, așa încît pasta și rădăcina au fost gata pe la sfîrșitul după-amiezei. Pe la ora cinci, mă ocupam cu prinderea unei perechi de șopîrle. Timp de un ceas și jumătate am încercat toate metodele care mi-au trecut prin cap, dar de fiecare dată am eșuat.

Stăteam în fața plantei Datura, încercînd să născocesc o cale rapidă de a-mi atinge scopul cînd, brusc, mi-am amintit că don Juan îmi spusese că trebuia să stau de vorbă cu șopîrlele. La început, m-am simțit caraghios că vorbesc cu niște șopîrle. Mă simțeam jenat, fiindcă trebuia să vorbesc ca în fața unor spectatori. Sentimentul acesta pieri în curînd și am continuat să vorbesc. Aproape se întunecase. Am ridicat o stîncă mică. Sub ea se afla o șopîrlă. Părea amorțită. Am luat-o în mînă. Pe urmă, am văzut că mai era o șopîrlă țeapănă sub o altă stîncă. Nici măcar nu se mișcau.

Să le cos gura și pleoapele a fost lucrul cel mai greu. Am observat că don Juan considerase actele mele ca fiind ceva irevocabil. Părerea lui era că, atunci cînd un om se angajează într-un act, nu trebuie să se mai oprească. Dac-aș fi vrut să mă opresc, totuși, nu exista nimic care să mă împiedice să fac asta. Poate că eu nu doream să mă opresc.

I-am dat drumul unei șopîrle care a pornit în direcția nord-est – semn al unei experiențe reușite, dar dificile. Mi-am legat cealaltă șopîrlă de umăr și mi-am mînjit tîmplele, urmînd indicațiile. Șopîrla era țeapănă; o clipă, mi s-a părut că murise, și don Juan nu-mi spusese niciodată ce să fac în acest caz. Dar șopîrla era doar amorțită.

Am băut poțiunea și am așteptat cîtva timp. N-am simțit nimic neobișnuit. Am început să-mi întind pasta pe tîmple. Am aplicat-o de douăzeci și cinci de ori. Apoi, cu un gest mecanic, ca de om distrat, mi-am întins-o de mai multe ori pe frunte. Mi-am dat seama ce greșeală făcusem și am șters repede pasta. Fruntea îmi era transpirată; am devenit febril. M-a cuprins o mare neliniște, căci don Juan mă sfătuise cu insistență să nu mă ung cu

pastă pe frunte. Teama se transformă într-o senzaţie de singurătate absolută; aveam impresia că sînt pierdut. Eram singur acolo. Dacă avea să mi se întîmple ceva rău, nu era nimeni acolo care să mă ajute. Simţeam nevoia s-o iau la fugă. Încercam o senzaţie neliniştitoare de nehotărîre; nu ştiam ce să fac. O mulţime de gînduri îmi năvăliseră în minte, gonind cu o iuţeală extraordinară. Am observat că erau gînduri destul de stranii; adică, erau stranii în sensul că-mi apăreau într-un fel diferit de gîndurile obişnuite. Cunosc felul meu de a gîndi. Gîndurile mele au o ordine precisă care mi-e proprie, şi orice deviere se poate observa.

Unul dintre gîndurile străine era legat de o declaraţie făcută de un autor. Era, după cum îmi amintesc vag, mai mult ca o voce sau ceva spus undeva, în fundal. S-a întîmplat atît de repede, încît am rămas surprins. M-am oprit să cercetez acest gînd, dar el se transformă într-unul obişnuit. Eram convins că citisem această declaraţie, dar nu puteam să-mi amintesc numele autorului. Deodată mi-am adus aminte că era Alfred Kroeber. Apoi, un alt gînd străin se ivi şi-mi „spuse" că nu Kroeber, ci Georg Simmel făcuse acea declaraţie. Eu am insistat că era Kroeber şi, următorul lucru de care ştiu fu că mă aflam în mijlocul unei dispute cu mine însumi. Uitasem de senzaţia că sînt pierdut.

Pleoapele îmi erau grele, de parcă luasem somnifere. Deşi nu luasem niciodată astfel de pastile, aceasta era imaginea care-mi apăru în minte. Simţeam că dorm. Aş fi vrut să mă duc la maşină şi să mă tîrăsc înăuntru, dar nu puteam să mă mişc.

Apoi, brusc, m-am trezit sau, mai bine zis, am avut, clar, acea senzaţie. Primul meu gînd a fost ce oră era. M-am uitat în jurul meu. Nu mă aflam în faţa plantei mele Datura. Am acceptat, cu indiferenţă, că treceam printr-o altă experienţă de divinaţie. Ceasul de deasupra capului meu arăta ora 12.35. Ştiam că era după-amiază.

Am văzut un tînăr care căra un maldăr de hîrtii. Aproape că m-am lovit de el. I-am văzut venele gîtului pulsînd şi am auzit bătaia rapidă a inimii lui. Eram absorbit de ceea ce vedeam şi nu-mi dădeam seama, deocamdată, de calitatea gîndurilor mele. Apoi am auzit „o voce" în ureche descriind scena şi mi-am dat seama că „vocea" era gîndul străin din mintea mea.

Eram atît de preocupat să ascult, încît din punct de vedere vizual, mi-am pierdut interesul pentru scenă. Am auzit vocea în urechea mea dreaptă, deasupra umărului. Am creat scena, descriind-o. Dar mi-am ascultat voința, fiindcă o puteam opri oricînd ca să examinez detaliile în liniște. Am „auzit-văzut" întreaga secvență în care s-a desfășurat acțiunea tînărului. Vocea continuă să explice în cele mai mici detalii dar, într-un fel, acțiunea nu era importantă. Ceea ce era extraordinar era mica voce. De trei ori în cursul experienței am încercat să întorc capul ca să văd cine îmi vorbea. Am încercat să-mi întorc capul mult spre dreapta sau să mă răsucesc brusc ca să văd dacă era cineva acolo. Dar, de fiecare dată cînd făceam asta, vederea mi se încețoșa. M-am gîndit: „Motivul pentru care nu pot să mă întorc se datorează faptului că scena nu face parte din realitatea obișnuită." Și acel gînd era al meu.

Din acel moment, mi-am concentrat atenția doar asupra vocii. Părea să vină dinspre umărul meu. Era perfect clară, deși era o voce slabă. Totuși, nu era o voce de copil sau o voce de *falsetto*, ci vocea unui om mic. Și nici vocea mea nu era. Mi-am închipuit că tot ce auzisem era în engleză. De fiecare dată cînd încercam, deliberat, să captez vocea, se pierdea cu totul sau devenea vagă și scena se voala. M-am gîndit la o comparație. Vocea era asemeni imaginii create de particulele de praf între gene sau de vasele de sînge din corneea ochiului, o formă de vierme care poate fi văzută atîta timp cît nu te uiți la ea direct; dar, în clipa în care încerci să te uiți la ea, se deplasează, o dată cu mișcarea globului ocular și n-o mai vezi.

Mi-am pierdut cu totul interesul față de această acțiune. În timp ce ascultam, vocea deveni mai complexă. Ceea ce credeam că e o voce, era, mai degrabă, ceva care îmi șoptea gînduri în urechea mea. Dar asta nu era exact. Ceva *gîndea în* locul meu. Gîndurile erau în afara mea. Știam că așa era, căci puteam să-mi simt propriile gînduri și gîndurile „celuilalt" în același timp.

La un moment dat, vocea crea scene pe care acel tînăr le juca, ceea ce nu avea nici o legătură cu întrebarea mea de la început, legată de obiectele pierdute. Tînărul executa acte foarte complexe. Acțiunea devenise iar importantă și nu i-am mai dat atenție vocii.

Am început să-mi pierd răbdarea; aș fi vrut să mă opresc. „Cum pot să sfîrșesc asta?", m-am gîndit eu. Vocea din urechea mea îmi spuse că trebuie să mă întorc în canion. Am întrebat cum, și vocea îmi răspunse că trebuie să mă gîndesc la planta mea.

M-am gîndit la planta mea. De obicei stăteam în fața ei. Făcusem asta de atîtea ori încît îmi era destul de ușor să-mi reprezint imaginea. Mi s-a părut că faptul că o vedeam, ceea ce se întîmpla în acel moment, era o altă halucinație, dar vocea spuse că eram „îndărăt". M-am străduit să ascult. Nu auzeam decît tăcerea. Planta Datura din fața mea părea la fel de reală ca toate celelalte pe care le vedeam, dar puteam s-o ating și puteam să mă mișc în jurul ei.

M-am ridicat și m-am îndreptat spre mașină. Efortul mă epuiză și m-am așezat jos și am închis ochii. Simțeam cum mă ia amețeala și îmi venea să vomit. Urechile îmi bîzîiau.

Ceva îmi căzu pe piept. Era șopîrla. Mi-am amintit mustrarea lui don Juan despre eliberarea ei. M-am întors la plantă și am dezlegat șopîrla. Nu simțeam nevoia să văd dacă era moartă sau vie. Am spart oala de lut în care era pasta și am aruncat cu piciorul niște pămînt peste ea.

M-am urcat în mașină și am adormit.

Joi, 24 decembrie 1964

Astăzi i-am povestit întreaga experiență lui don Juan. Ca de obicei, el m-a ascultat fără să mă întrerupă. La sfîrșit, am avut următorul dialog.

– Ai făcut o greșeală mare.

– Știu. A fost o greșeală foarte stupidă, un accident!

– Nu pot să existe accidente atunci cînd ai de a face cu iarba diavolului. Ți-am spus că o să te pună la încercare tot timpul. Așa cum văd eu lucrurile, ori tu ești foarte puternic, ori iarba te place, cu adevărat. Centrul frunții este destinat numai marilor vrăjitori care știu cum să se poarte cu puterea ei.

– Ce se întîmplă de obicei cînd un om își freacă fruntea cu pasta, don Juan?

– Dacă omul nu este un mare vrăjitor, nu se va întoarce niciodată din acea călătorie.

– Te-ai frecat vreodată cu pastă pe frunte, don Juan?

– Niciodată! Binefăcătorul meu mi-a spus că foarte puțini oameni se întorc dintr-o asemenea călătorie. Omul poate fi plecat luni întregi și va trebui să fie supravegheat de alții. Binefăcătorul meu mi-a spus că șopîrlele pot duce omul pînă la capătul lumii și-i pot arăta cele mai minunate taine, dacă acesta le-o cere.

– Cunoști pe cineva care a făcut vreodată acea călătorie?

– Da, binefăcătorul meu. Dar el nu m-a învățat niciodată cum să mă întorc.

– Este chiar atît de greu să te întorci, don Juan?

– Da. De aceea actul tău este, pentru mine, cu adevărat uimitor. Nu ai avut pași de urmat și există anumiți pași care trebuie urmați, fiindcă omul găsește putere în acești pași. Fără ei, nu sîntem nimic.

Am rămas tăcuți ore întregi. Don Juan părea cufundat în gînduri foarte adînci.

Sîmbătă, 26 decembrie 1964

Don Juan m-a întrebat dacă umblasem după șopîrle. I-am spus că da, dar n-am putut să le găsesc. Am vrut să știu ce s-ar fi întîmplat dacă una dintre șopîrle ar fi murit în timp ce o țineam în mînă. El mi-a răspuns că moartea unei șopîrle ar fi o întîmplare nefericită. Dacă ar muri vreodată șopîrla cu gura cusută, n-ar mai avea rost să continuu vrăjitoria. Asta ar fi putut să însemne și că șopîrlele și-au retras prietenia și că trebuie să abandonez învățătura despre iarba diavolului pentru mult timp.

– Pentru cît timp, don Juan?

– Pentru doi ani sau chiar mai mult.

– Ce s-ar fi întîmplat dacă ar fi murit cealaltă șopîrlă?

– Dacă ar fi murit cea de a doua șopîrlă, ai fi fost în mare primejdie. Ai fi rămas singur, fără călăuză. Dacă ar fi murit înainte ca tu să începi vrăjitoria, ai fi putut să te oprești, dar, dacă te-ai fi oprit, ar trebui și să renunți la iarba diavolului pentru totdeauna. Dacă șopîrla ar fi murit în timp ce stătea pe umărul tău, după ce ai început vrăjitoria, ar trebui să o continui și asta ar însemna, într-adevăr, o nebunie.

– De ce ar fi o nebunie?

– Fiindcă, în asemenea condiții, nimic n-ar mai avea sens. Ești singur, fără o călăuză și ți s-ar înfățișa lucruri cumplite, fără sens.

– Ce vrei să spui prin „lucruri fără sens"?

– Lucruri pe care le vedem singuri. Lucruri pe care le vedem cînd nu sîntem îndrumaţi, înseamnă că iarba diavolului încearcă să scape de noi, să ne alunge, în cele din urmă.

– Cunoşti pe cineva care a trecut printr-o astfel de experienţă?

– Da, cunosc. Fără înţelepciunea şopîrlelor, aş fi înnebunit.

– Ce-ai văzut, don Juan?

– O grămadă de prostii. Ce altceva aş fi putut să văd fără îndrumare?

Luni, 28 decembrie 1964

– Mi-ai spus, don Juan, că iarba diavolului pune oamenii la încercare. Ce-ai vrut să spui prin asta?

– Iarba diavolului este ca o femeie, îi place să flateze oamenii. Le întinde curse la fiecare pas. Ţi-a făcut-o şi ţie cînd te-a pus să te freci cu pastă pe frunte. O să încerce din nou, iar tu o să te laşi înşelat, probabil. Eu te atenţionez de pe acum: să fii atent. Nu o trata cu pasiune; iarba diavolului este doar o cale care te duce spre tainele unui om al cunoaşterii. Mai există şi alte căi. Dar capcana ei este să te facă să crezi că doar calea ei este singura care există. Eu socotesc că nu are rost să-ţi iroseşti viaţa pentru o singură cale, mai ales dacă acea cale nu are inimă.

– Dar cum ştii dacă o cale are inimă, don Juan?

– Înainte de a păşi pe ea trebuie să-ţi pui întrebarea: Calea asta are inimă? Dacă răspunsul este „nu" îl vei şti, şi, atunci, trebuie să alegi o altă cale.

– Dar cum pot să ştiu sigur dacă o cale are inimă sau nu?

– Oricine şi-ar da seama. Problema este că nimeni nu-şi pune întrebarea; şi cînd, în cele din urmă, omul îşi dă seama că a pornit pe o cale fără inimă, calea este gata să-l ucidă. În acel moment, foarte puţini oameni se opresc ca să se gîndească şi apoi să părăsească acea cale.

– Cum ar trebui să procedez ca să pun întrebarea corect, don Juan?

– Simplu: pune întrebarea!

– Vreau să spun, există o metodă potrivită, aşa încît să nu mă mint crezînd că răspunsul este „da" cînd, de fapt, el este „nu".

– De ce să te minţi?

– Poate pentru că în acel moment calea este plăcută şi atrăgătoare.

– Asta-i o prostie. O cale fără inimă nu este niciodată plăcută. Numai pentru a porni pe ea şi trebuie să te străduieşti din greu. Pe de altă parte, calea cu inimă este uşoară: nu trebuie să faci tu în aşa fel încît să-ţi placă.

Don Juan schimbă brusc firul conversaţiei şi mă confruntă deodată cu ideea că îmi plăcea iarba diavolului. A trebuit să recunosc că, eu cel puţin aveam o preferinţă pentru ea. M-a întrebat ce gîndeam despre aliatul lui, fumul, şi eu a trebuit să-i răspund că pînă şi ideea de fum mă speria cumplit.

– Ţi-am spus că la alegerea unei căi trebuie să fii eliberat, să nu-ţi fie teamă şi să fii fără ambiţie. Dar fumul te orbeşte de teamă, iar iarba diavolului te orbeşte de ambiţie.

Eu am argumentat că ai nevoie de ambiţie ca să porneşti pe orice cale şi că spusele lui – că trebuie să fii liber de ambiţie, nu aveau sens. Omul trebuie să aibă ambiţie ca să se instruiască.

– Dorinţa de a învăţa nu înseamnă ambiţie, mi-a spus el. Destinul nostru omenesc este să dorim să învăţăm, dar să cauţi iarba diavolului înseamnă să ceri puterea, şi asta înseamnă ambiţie, fiindcă nu ceri să ştii. Nu lăsa iarba diavolului să te orbească. Deja te-a prins. Ea ademeneşte oamenii şi le dă dorinţa de putere; îi face să simtă că sînt capabili de lucruri pe care un om obişnuit nu le poate face. Dar asta înseamnă că-ţi întinde o capcană. Şi, cu primul prilej, calea fără inimă se va ridica împotriva oamenilor şi-i va distruge. Nu-ţi trebuie mult ca să mori şi a căuta moartea înseamnă a nu căuta nimic.

10

În decembrie 1964, m-am dus împreună cu don Juan să culegem diferitele plante necesare pentru fabricarea amestecului de fumat. Era al patrulea ciclu. Don Juan nu făcea altceva decît să-mi supravegheze acţiunile. M-a îndemnat să nu mă grăbesc,

să mă uit bine şi să cumpănesc înainte de a culege oricare plantă. După ce ingredientele au fost adunate şi depozitate, m-a îmboldit să mă întîlnesc din nou cu aliatul său.

Joi, 31 decembrie 1964

– Ei, acum că ştii ceva mai mult despre iarba diavolului şi despre fum, poţi să-mi spui mai clar care dintre ele îţi place mai mult? mă întrebă don Juan.

– Fumul mă îngrozeşte, don Juan. Nu ştiu exact de ce, dar nu-mi inspiră sentimente plăcute.

– Îţi place să fii flatat, şi iarba diavolului exact asta face. Asemeni unei femei, te face să te simţi bine. Fumul, pe de altă parte, este puterea cea mai nobilă; are inima cea mai pură. El nu ademeneşte oamenii şi nu-i face prizonierii lui; nu iubeşte şi nu urăşte. Tot ce cere el este forţă. Şi iarba diavolului cere forţă, dar de un alt fel. Seamănă mai mult cu a te purta viril faţă de femei. Pe de altă parte, forţa cerută de fum este forţa inimii. Tu nu ai aşa ceva! Dar foarte puţini bărbaţi au asta. De aceea, îţi recomand să înveţi mai multe despre fum. Fumul întăreşte inima. El nu este ca iarba diavolului, plin de pasiuni, gelozii şi violenţă. Fumul este constant. Nu trebuie să-ţi faci griji că vei uita ceva în calea ta.

Miercuri, 27 ianuarie 1965

Marţi, 19 ianuarie, am fumat din nou amestecul halucinogen. Îi spusesem lui don Juan că mă temeam foarte tare de fum, mă speria. El mi-a răspuns că trebuia să-l încerc din nou, ca să-l evaluez aşa cum trebuie.

Ne-am dus în odaia lui. Era aproape ora două după-amiaza. El aduse pipa. Eu am venit cu cărbunii, pe urmă ne-am aşezat unul în faţa celuilalt. Mi-a spus că va încălzi pipa şi o va trezi, şi, dacă mă uitam atent, o să văd cum străluceşte. El a dus pipa la buze de trei, patru ori şi a început să tragă din ea. O mîngîie drăgăstos. Deodată, clătină din cap, aproape imperceptibil, ca să-mi facă semn să mă uit la trezirea pipei. M-am uitat, dar n-am observat nimic.

Don Juan mi-a întins pipa. Am umplut căuşul cu amestecul meu, pe urmă am luat un cărbune încins cu o pensetă pe care o făcusem dintr-un cleşte de rufe din lemn şi pe care îl păstrasem

pentru această ocazie. Don Juan se uită la penseta mea și izbucni în rîs. Eu am stat o clipă în cumpănă și cărbunele s-a lipit de pensetă. Mă temeam să bat penseta de căușul pipei și a trebuit să scuip pe cărbune ca să-l sting.

Don Juan a întors capul într-o parte și și-a acoperit fața cu brațul. Trupul i se zguduia. O clipă, mi s-a părut că plîngea, dar el rîdea pe tăcute.

Treaba noastră s-a întrerupt pentru mult timp; apoi, el a luat un cărbune cu mîna lui, l-a pus în căuș și mi-a poruncit să fumez. Era nevoie să fac un oarecare efort să trag din amestec – părea foarte compact. După prima încercare, am simțit că trăsesem pudra fină în gură. Gura mi-a amorțit imediat. Am văzut căușul pipei strălucind, dar n-am simțit nici o clipă fumul așa cum simți fumul de țigară. Totuși, aveam senzația că inhalam ceva, ceva care, mai întîi, îmi umplea plămînii, apoi se împingea în jos ca să-mi umple restul corpului.

Am numărat douăzeci de inhalații, pe urmă numărătoarea n-a mai contat. Am început să transpir; don Juan m-a privit fix și mi-a spus să nu mă tem și să fac exact ce-mi spune el. Am încercat să spun „în regulă", dar, în loc de asta, am scos un sunet ciudat, ca un urlet. Sunetul continua să răsune și după ce am închis gura. Asta l-a surprins pe don Juan care izbucni din nou în rîs. Am vrut să îi răspund „da", clătinîndu-mi capul, dar n-am putut să mă mișc.

Don Juan mi-a desfăcut ușor mîinile și mi-a luat pipa. Mi-a poruncit să mă întind pe podea, dar să nu adorm. M-am întrebat dacă mă va ajuta să mă întind, dar n-o făcu, doar s-a uitat la mine fix și îndelung. Deodată, am văzut camera răsturnîndu-se și îl priveam stînd lungit pe o parte pe don Juan. Din acel punct imaginea deveni ciudat de cețoasă, ca într-un vis. Îmi amintesc vag că l-am auzit pe don Juan cum îmi vorbește mult timp atîta vreme cît eu nu mă puteam mișca.

N-am simțit teamă sau altceva neplăcut cît am stat în acea poziție, și nici nu mi-a fost greață cînd m-am deșteptat a doua zi. Singurul lucru neobișnuit a fost că, un timp, după ce m-am trezit, n-am putut să gîndesc clar. Apoi încet, încet, după vreo patru, cinci ore, am devenit iar eu însumi.

Miercuri, 20 ianuarie 1965

Don Juan n-a pomenit de experienţa mea şi nici nu mi-a cerut să i-o povestesc. Singura lui remarcă a fost că adormisem prea repede.

– Singura modalitate de a rămîne treaz este să devii pasăre sau greiere, sau orice altceva de felul ăsta, a spus el.

– Cum se face asta, don Juan?

– Am să te învăţ eu. Îţi aminteşti ce ţi-am spus ieri, cînd îţi pierduseşi trupul?

– Nu-mi amintesc clar.

– Eu sînt o cioară. Am să te învăţ cum să devii cioară. Cînd dobîndeşti acest lucru, ai să rămîi treaz şi o să te mişti în voie; altfel, o să fii întotdeauna lipit de pămînt, oriunde ai cădea.

Duminică, 7 februarie 1965

A doua mea încercare cu fumul a avut loc cam pe la prînz, duminică, 31 ianuarie. M-am deşteptat a doua zi, spre seară. Aveam senzaţia că eram înzestrat cu o putere neobişnuită de a-mi aminti tot ce-mi spusese don Juan în timpul experienţei mele. Cuvintele sale mi se întipăriseră în minte. Continuam să le aud cu o claritate şi persistenţă extraordinare. În timpul acestei încercări, un alt fapt îmi deveni evident; întregul meu trup amorţise la scurt timp după ce înghiţisem pudra fină care-mi intra în gură de fiecare dată cînd trăgeam din pipă. Astfel, eu nu numai că inhalam fumul, dar ingeram şi amestecul.

Am încercat să îi istorisesc experienţa mea lui don Juan; el mi-a spus că nu făcusem nimic important. Am adăugat că-mi aminteam tot ce se întîmplase, dar el n-a vrut să audă nici un cuvînt despre asta. Fiecare lucru pe care mi-l aminteam era precis şi de neconfundat. Procedura de fumat fusese aceeaşi ca şi în încercarea precedentă. Era ca şi cum cele două experienţe se puteau suprapune perfect şi puteam începe să îmi amintesc din momentul cînd se sfîrşise prima experienţă. Îmi aminteam limpede că, din momentul cînd am căzut pe pămînt, am fost total lipsit de sentimente şi de gînduri. Totuşi, claritatea gîndurilor nu mi se redusese deloc. Îmi aduc aminte că ultimul lucru care mi-a trecut prin minte a fost atunci cînd camera se plasase pe un plan

vertical. „Se pare că m-am lovit cu capul de podea, dar nu simt nici un fel de durere."

Din acel moment n-am mai putut decît să văd și să aud. Puteam să repet fiecare cuvînt pe care-l rostise don Juan. Am urmat toate îndrumările lui: păreau clare, logice și ușor de îndeplinit. El mi-a spus că trupul meu dispărea și avea să-mi rămînă doar capul și, în asemenea condiții, singurul mijloc de a rămîne treaz și de a mă mișca era să mă prefac în cioară. Mi-a cerut să fac un efort și să clipesc, adăugînd că, atîta timp cît voi fi capabil să clipesc din ochi, voi fi gata să încep. Pe urmă, mi-a spus că trupul meu dispăruse cu totul și tot ce mai aveam era capul; m-a lămurit că niciodată nu dispare capul, deoarece capul este ceea ce se transformă în cioară.

Îmi porunci să clipesc. Cred că a repetat acest ordin și toate celelalte ordine ale lui de nenumărate ori, fiindcă mi le amintesc pe toate extraordinar de clar. Cred că am clipit din ochi, fiindcă el mi-a spus că eram gata și mi-a poruncit să-mi ridic capul și să-l sprijin în bărbie. Mi-a spus că în bărbie se aflau picioarele ciorii. Mi-a ordonat să pipăi picioarele și să observ cum ies încet. Pe urmă mi-a zis că încă nu eram solid, că trebuia să-mi crească coada și că aceasta îmi va ieși din gît. Mi-a poruncit să-mi întind coada ca pe un evantai și să simt cum mătura podeaua.

Pe urmă, mi-a vorbit despre aripile ciorii și mi-a spus că o să iasă din pomeții mei. A adăugat că era ceva greu și dureros. Mi-a ordonat să le întind. Mi-a spus că trebuiau să fie extrem de lungi, atît cît le puteam întinde, altfel nu voi reuși să zbor. Mi-a spus că aripile îmi ieșeau din trup și erau lungi și frumoase și că trebuia să bat din ele pînă cînd se transformau în niște aripi adevărate.

Apoi îmi vorbi despre creștetul capului meu și că era încă foarte mare și greu și greutatea lui mă va împiedica să zbor. Îmi spuse că nu pot să reduc greutatea decît dacă clipesc din ochi. Cu fiecare clipire, capul meu se va micșora. Îmi porunci să clipesc pînă ce greutatea capului dispare și eu voi putea să sar în sus ușor. Pe urmă îmi spuse că-mi redusesem proporțiile capului pînă la mărimea unui cap de cioară și că trebuia să merg și să țopăi pînă ce-mi voi pierde înțepeneala mișcărilor.

Mai era o schimbare pe care trebuia s-o fac, mi-a spus el, pînă voi reuşi să zbor. Era cea mai dificilă schimbare şi, ca s-o îndeplinesc, trebuie să fiu docil şi să fac exact ce-mi spunea el. Trebuia să deprind să văd ca o cioară. A adăugat că gura şi nasul meu trebuiau să-mi crească între ochi pînă aveam un cioc puternic. Îmi spuse că ciorile văd în lături şi-mi porunci să-mi întorc capul şi să mă uit la el cu un ochi. Adăugă că dacă voiam să mă uit cu celălalt ochi, era nevoie să-mi scutur ciocul în jos şi că această mişcare mă va face să pot privi cu celălalt ochi. Îmi spuse să privesc cînd cu un ochi, cînd cu celălalt. Pe urmă îmi zise că eram gata să zbor şi că singurul mijloc de a zbura era ca el să mă arunce în aer.

Nu mi-a fost deloc greu să încerc senzaţia corespunzătoare pentru fiecare dintre comenzile lui. Am simţit că-mi cresc picioare de pasăre, care erau, la început, slabe şi nesigure. Am simţit cum îmi creşte o coadă din ceafă şi cum mi se ivesc aripi din pomeţi. Aripile erau strînse tare. Am simţit cum se dezvoltau încet, încet. Acest proces era dificil, dar nu dureros. Pe urmă, am clipit şi capul mi s-a făcut de mărimea unui cap de cioară. Dar lucrul cel mai uimitor se întîmplă cu ochii mei. Am dobîndit vedere de pasăre!

Cînd don Juan îmi spuse să-mi dezvolt un cioc, am avut o senzaţie neplăcută de lipsă de aer. Apoi, ceva se umflă şi creă un bloc în faţa mea. Dar abia cînd don Juan îmi spuse că trebuie să văd lateral, ochii mei reuşiră să vadă bine într-o parte. Puteam să clipesc cu un ochi o dată şi să-mi mut privirea de la un ochi la celălalt. Dar imaginea camerei şi a tuturor lucrurilor din ea nu era una obişnuită. Totuşi, îmi era imposibil să spun în ce fel era diferită. Poate că era înclinată într-o parte sau nu era bine centrată. Don Juan deveni foarte mare şi strălucitor. Ceva în înfăţişarea lui era liniştitor şi inspira încredere. Apoi, imaginea se voală; contururile se pierdură şi deveniră nişte modele abstracte cu forme ascuţite care pîlpîiră o vreme.

Sîmbătă, 28 martie 1965

Joi, 18 martie, am fumat din nou amestecul halucinogen. Procedura iniţială era diferită în unele mici amănunte. A trebuit să mai umplu o dată căuşul pipei. După ce am terminat

prima tranşă, don Juan mi-a spus să curăţ pipa, dar el turnă singur amestecul în căuş, fiindcă mie îmi lipsea coordonarea musculară. Mi-a trebuit un mare efort ca să-mi mişc braţele. Exista destul amestec în punga mea ca să mai umplu o dată pipa. Don Juan s-a uitat la pungă şi a zis că aceasta va fi ultima mea încercare cu fumatul pînă anul următor pentru că îmi epuizasem toate proviziile.

A întors pungulița pe dos şi a scuturat praful în farfurioare cu cărbuni. Ardeau cu o lucire portocalie, ca şi cum el aruncase pe cărbuni o folie de material transparent. Folia se aprinse, apoi se sparse, formînd un model complicat de linii. Ceva se mişca în zigzag printre linii cu o mare viteză. Don Juan îmi spuse să mă uit la mişcarea printre linii. Am văzut ceva ce părea o bilă mică de marmură rostogolindu-se de colo-colo în spaţiul aprins. Don Juan se aplecă înainte, băgă mîna între flăcări, luă bila şi o puse în căuşul pipei. Îmi porunci să trag un fum. Aveam impresia clară că pusese biluţa în pipă pentru ca eu s-o inhalez. Într-o clipă, camera îşi pierdu poziţia orizontală. Am simţit o amorţeală profundă şi o senzaţie de greutate.

Cînd m-am trezit, zăceam întins pe spate în fundul unui şanţ de irigaţie nu prea adînc, cufundat în apă pînă la bărbie. Cineva îmi ţinea capul în sus. Era don Juan. Primul gînd care îmi trecu prin minte fu că apa din canal avea ceva ciudat; era rece şi grea. Unduia uşor spre mine şi gîndurile mele se limpezeau cu fiecare mişcare pe care o făcea. La început, apa avu un nimb verde strălucitor, o fluorescenţă care se topi curînd, lăsînd în urmă doar un şuvoi de apă obişnuită.

L-am întrebat pe don Juan cît era ceasul. Mi-a răspuns că era dimineaţa devreme. După un timp, eram complet treaz şi am ieşit din apă.

– Trebuie să-mi spui tot ce-ai văzut, mi-a zis don Juan cînd am ajuns la el acasă.

A adăugat că încercase „să mă aducă îndărăt" timp de trei zile şi că i-a fost foarte greu. Am făcut multe încercări să-i descriu ce văzusem, dar nu mă puteam concentra. Mai tîrziu, în primele ore ale serii, am simţit că puteam să vorbesc cu don Juan

şi am început să-i spun ce-mi aminteam după momentul cînd căzusem pe o parte, dar el nu voia să audă nimic despre asta. Îmi spuse că singura parte interesantă era ce am văzut şi ce am făcut după ce el „m-a aruncat în aer şi eu am început să zbor."

Tot ce puteam să-mi amintesc era o serie de imagini şi scene dintr-un vis. Secvenţele visului nu se desfăşurau în ordine. Aveam impresia că fiecare dintre ele era ca un balon separat, care venea spre centru şi apoi se îndepărta. Totuşi, nu erau simple scene pe care le puteai privi. Eu mă aflam în interiorul lor, luam parte la ele. Cînd am încercat, la început, să mi le amintesc, aveam senzaţia că erau nişte străfulgerări vagi, difuze, dar cînd m-am gîndit mai mult la ele, mi-am dat seama că fiecare era extrem de clară, deşi fără nici o legătură cu o vedere obişnuită, de unde senzaţia de vag. Imaginile erau puţine şi simple.

De îndată ce don Juan îmi spuse că „mă aruncase în aer" am avut o amintire nedesluşită a unei scene absolut clare în care eu mă uitam drept la el de la o oarecare distanţă. Mă uitam doar la faţa lui. Avea proporţii monumentale. Era plată şi strălucea puternic. Părul lui era gălbui şi se mişca. Fiecare parte a feţei lui se mişca independent, răspîndind un fel de lumină de chihlimbar.

Următoarea imagine a fost cea în care don Juan mă arunca în sus în linie dreaptă. Îmi amintesc că „mi-am întins aripile şi am zburat", drept înainte. Mă simţeam singur, despicînd cerul, apoi cu mişcări greoaie zburam drept înainte. Semăna mai mult cu mersul decît cu zburatul. Trupul îmi obosea. Nu aveam senzaţia unei plutiri libere, exuberante.

Pe urmă, mi-am amintit un moment în care rămăsesem nemişcat, privind la o îngrămădire de muchii ascuţite, întunecate într-un spaţiu cu o lumină mohorîtă, dureroasă; alături am văzut un cîmp cu o varietate infinită de lumini. Luminile se mişcau, pîlpîiau şi îşi schimbau luminozitatea, erau aproape ca nişte culori. Intensitatea lor mă orbea.

Într-un alt moment, un obiect se afla aproape lipit de ochiul meu. Era un obiect greu şi ascuţit; avea o strălucire clară, roz. Am simţit, brusc, cum trupul îmi este străbătut de un tremur şi am văzut o mulţime de forme de culoare roz cum veneau spre mine. Toate dădură buzna peste mine, iar eu am sărit în lături.

Ultima scenă pe care mi-o amintesc înfăţişa trei păsări argintii. Radiau o lumină metalică, strălucitoare, aproape ca aceea a oţelului inoxidabil, dar intensă, mobilă şi vie. Mi-au plăcut. Am zburat împreună.

Don Juan nu a făcut nici un fel de comentariu asupra povestirii mele.

Marţi, 23 martie 1965

Următoarea discuţie a avut loc a doua zi, după relatarea experienţei mele.

Don Juan mi-a spus:

– Nu-ţi trebuie mult ca să devii cioară. Ai făcut treaba asta şi acum poţi oricînd să devii cioară.

– Ce s-a întîmplat după ce m-am prefăcut în cioară, don Juan? Am zburat trei zile?

– Nu, te-ai întors la căderea serii, aşa cum îţi spusesem să faci.

– Dar cum m-am întors?

– Erai foarte obosit şi te-ai culcat. Asta-i tot.

– Vreau să spun, m-am întors în zbor?

– Ţi-am spus deja. M-ai ascultat şi te-ai întors acasă. Dar nu-ţi bate capul cu asta. Nu are importanţă.

– Atunci ce e important?

– În toată călătoria ta a fost un singur lucru care a contat – păsările argintii!

– Ce era atît de special la ele? Nu erau decît nişte păsări.

– Nu erau doar simple păsări – erau ciori.

– Erau ciori albe, don Juan?

– Penele negre de cioară sînt, de fapt, argintii. Ciorile strălucesc atît de tare, încît nu le pasă de alte păsări.

– De ce arătau penele lor argintii?

– Pentru că tu vedeai aşa cum vede o cioară. Porumbeii albi, de pildă, îi apar ciorii roz sau albăstrui; pescăruşii de mare sînt galbeni. Acum încearcă să-ţi aminteşti cum te-ai alăturat lor.

Am încercat să mă gîndesc la ele, dar păsările alcătuiau o imagine voalată, disparată, lipsită de continuitate. I-am spus lui don Juan că nu-mi aminteam decît că simţeam că zburasem cu

ele. M-a întrebat dacă m-am alăturat lor în aer sau pe pămînt, dar mi-a fost imposibil să îi răspund.

Don Juan s-a cam enervat. Mi-a cerut să mă gîndesc bine. Mi-a spus:

– Toate astea nu preţuiesc nici cît o para chioară; nu-i decît un vis nebunesc dacă nu-ţi aminteşti corect.

Am făcut tot posibilul să-mi aduc aminte, dar n-am reuşit.

Sîmbătă, 3 aprilie 1965

Astăzi m-am gîndit la o altă imagine din „visul" meu despre păsările argintii. Mi-am amintit că am văzut o masă întunecoasă cu o mulţime de împunsături de ac. De fapt, masa era o aglomerare de culoare închisă, plină de găurele. Nu ştiu de ce, m-am gîndit că trebuie să fie moale. În timp ce mă uitam la ea, trei păsări se îndreptau direct spre mine. Una dintre ele făcu un zgomot, pe urmă, toate trei poposiră lîngă mine, pe pămînt.

I-am descris această imagine lui don Juan. El mă întrebă din ce direcţie veniseră păsările. I-am răspuns că n-aş putea spune. Păru că-şi pierde răbdarea şi mă acuză că aveam o gîndire inflexibilă. Zise că puteam să-mi amintesc foarte bine, dacă mă străduiam şi că mă temeam să-mi îngădui să fiu mai puţin rigid. Adăugă că eu gîndeam aşa cum gîndesc oamenii şi ciorile şi că nu eram nici om, nici cioară, în momentul pe care doream să mi-l amintesc.

Mă rugă să-mi amintesc ce-mi spusese cioara. M-am străduit să mă gîndesc la asta, dar mintea mea zbura la zeci de alte lucruri. Nu reuşeam să mă concentrez.

Duminică, 4 aprilie 1965

Azi am făcut o plimbare lungă. Pînă să ajung la casa lui don Juan, se făcuse destul de întuneric. Mă gîndeam la ciori cînd, deodată, un „gînd" foarte pregnant mi-a trecut prin minte. Era mai mult impresia unui sentiment decît a unui gînd. Pasărea care făcuse acel zgomot îmi spuse că veneau din nord şi se îndreptau spre sud şi cînd ne vom întîlni din nou vor veni pe acelaşi drum.

I-am spus lui don Juan la ce mă gîndisem sau, poate, ce-mi amintisem. El îmi spuse:

– Nu te gîndi dacă ţi-ai amintit sau ai inventat. Asemenea gînduri se potrivesc numai cu oamenii. Nu se potrivesc cu ciorile, mai ales cu cele pe care le-ai văzut tu, căci sînt mesagerii destinului tău. Eşti deja o cioară. Asta nu se va schimba niciodată. Din acest moment, ciorile îţi vor arăta, prin zborul lor, fiecare răscruce a destinului tău. În ce direcţie ai zburat împreună cu ele?

– N-aş putea spune, don Juan!

– Dacă te gîndeşti cum trebuie, o să-ţi aminteşti. Aşază-te pe pămînt şi spune-mi poziţia în care te aflai cînd păsările au zburat spre tine. Închide ochii şi trage o linie pe pămînt.

Am făcut ce-mi ceruse şi am stabilit punctul.

– Nu deschide ochii încă! Apoi continuă: În ce direcţie zburaţi cu toatele luînd acel punct ca reper?

Am făcut un nou semn pe pămînt.

Luînd aceste puncte de orientare ca pe nişte repere, don Juan a interpretat diferitele tipare de zbor pe care le vor respecta ciorile ca să-mi prezică viitorul sau soarta mea. Însemnă cele patru puncte ale busolei drept axă a zborului ciorilor.

L-am întrebat pe don Juan dacă ciorile urmau întotdeauna punctele cardinale ca să prezică destinul unui om. El mi-a răspuns că orientarea mă privea doar pe mine. Ceea ce făcuseră ciorile cînd le întîlnisem prima oară era de o importanţă crucială. Insistă să-mi amintesc fiecare detaliu, căci mesajul şi tiparul „mesagerilor" erau o chestiune individuală, personală.

A mai existat un lucru asupra căruia don Juan a insistat să-mi aduc aminte: momentul zilei cînd mesagerii m-au părăsit. Îmi spuse să mă gîndesc la diferenţele de lumină din jurul meu dintre momentul cînd „am început să zbor" şi momentul cînd păsările argintii „au zburat cu mine". Cînd am avut pentru prima oară senzaţia de zbor dureros, era întuneric. Dar, cînd am văzut păsările, totul se făcuse roşiatic, roşu-deschis sau, poate, portocaliu.

Don Juan mi-a spus:

– Asta înseamnă că era o oră tîrzie; soarele nu apusese încă. Cînd se face complet întuneric, cioara este orbită de albeaţă, nu de întuneric, aşa cum ni se întîmplă nouă noaptea. Această indicare a timpului plasează ultimii tăi emisari la sfîrşitul zilei. Ei te vor chema şi, în timp ce zboară deasupra capului tău, vor deveni alb-argintii;

o să-i vezi strălucind pe cer şi asta o să însemne că timpul ţi-a expirat. Înseamnă că vei muri şi vei deveni, tu însuţi, o cioară.

– Şi ce se întîmplă dacă văd ciorile dimineaţa?

– N-ai să le vezi dimineaţa!

– Dar ciorile zboară toată ziua!

– Mesagerii tăi, nu, prostule!

– Dar ce-ai de spus despre emisarii *dumitale*, don Juan?

– Ai mei o să vină dimineaţa. O să fie tot trei. Binefăcătorul meu mi-a spus că poţi să strigi la ei şi să-i alungi, dacă nu vrei să mori. Dar acum ştiu că nu se poate face aşa ceva. Binefăcătorul meu avea obiceiul să strige şi era deprins cu hărmălaia şi violenţa ierbii diavolului. Ştiu că fumul este altfel, fiindcă el nu este înclinat spre pasiune. El este drept. Cînd mesagerii tăi argintii vin la tine, nu-i nevoie să strigi la ei. Zboară cu ei aşa cum deja ai făcut. După ce te-au luat şi pe tine, vor schimba direcţia şi vă veţi îndepărta în zbor toţi patru.

Sîmbătă, 10 aprilie 1965

Încercasem scurte sclipiri de disociere sau stări superficiale de realitate neobişnuită.

Un element al experienţei halucinogene cu ciupercile revenea în gîndurile mele: masa întunecată, moale de găurele de vîrf de ac. Continuam s-o văd ca pe o unsoare sau ca pe un balon care începu să mă tragă spre centrul ei. Mai avea puţin şi centrul urma să se deschidă şi să mă înghită şi, pentru o clipă, simţeam ceva ce semăna cu o stare de realitate neobişnuită. Din această cauză aveam momente de agitaţie profundă, de anxietate, de disconfort şi făceam eforturi conştiente să pun capăt acestor experienţe de îndată ce începeau.

Astăzi am discutat despre această stare cu don Juan. I-am cerut sfaturi. Părea că nu-l interesa şi-mi spuse să nu dau atenţie experienţelor, fiindcă nu aveau nici un sens, nici o valoare. Adăugă că singurele experienţe care meritau efortul şi atenţia mea trebuie să fie acelea în care vedeam o cioară; orice alt fel de „viziune" nu putea fi decît produsul fricii mele. Îmi aminti din nou că, pentru a mă împărtăşi din fum, trebuia să duc o viaţă puternică, liniştită. Eu, personal, păream să fi atins un prag riscant. I-am spus lui

don Juan că simţeam că nu pot să merg mai departe; era ceva cu adevărat înspăimîntător în legătură cu ciupercile.

Revizuindu-mi imaginile de care-mi aminteam din experienţa mea halucinogenă, am ajuns la concluzia de neevitat că văzusem lumea într-un fel structural, diferit de viziunea obişnuită. În alte stări de realitate neobişnuită prin care trecusem, formele şi tiparele pe care le vedeam erau mereu încadrate în concepţia mea vizuală despre lume. Dar senzaţia că vedeam totul sub influenţa amestecului de fum halucinogen nu era aceeaşi. Tot ce vedeam se afla în faţa mea în linia dreaptă a vederii; nimic nu era deasupra sau dedesubtul acelei linii a vederii.

Fiecare imagine era enervant de plată, şi totuşi, ceea ce mă deruta avea o adîncime profundă. Poate că ar fi mai exact să spun că imaginile erau un conglomerat de detalii incredibil de ascuţite, plasate în interiorul unor cîmpuri de lumină diferite; lumina din acele cîmpuri se mişca, creînd un efect de rotaţie.

După ce am analizat totul şi m-am străduit să-mi amintesc, a trebuit să fac o serie de analogii şi comparaţii ca să „înţeleg" ce „văzusem". Faţa lui don Juan, de pildă, arăta de parcă fusese scufundată în apă. Apa părea că se mişcă într-o scurgere continuă peste faţa şi părul lui. Le mărea atît de mult, încît puteam să-i văd fiecare por din piele şi fiecare fir de păr din cap, ori de cîte ori îmi aţinteam privirea asupra lor. Pe de altă parte, am văzut mase de materie plate şi pline de muchii, dar care nu se mişcau fiindcă lumina pe care o emanau nu fluctua.

L-am întrebat pe don Juan ce erau lucrurile acelea pe care le văzusem. El mi-a răspuns că, deoarece aceasta era prima oară cînd vedeam ca o cioară, imaginile nu erau clare şi nici importante şi că, mai tîrziu, practica mă va învăţa să recunosc totul.

Am adus în discuţie problema diferenţei pe care o observasem în mişcarea luminii.

– Lucrurile vii, mi-a răspuns don Juan, se mişcă în interior şi cioara vede uşor cînd ceva este mort sau gata să moară, fiindcă mişcarea s-a oprit sau e încetinită, gata să se oprească. Cioara îşi mai dă seama cînd ceva se mişcă prea repede şi, în acelaşi fel, cînd ceva se mişcă exact aşa cum trebuie.

– Ce înseamnă: ceva se mişcă prea repede sau exact cum trebuie?

– Înseamnă că cioara îţi poate spune ce să eviţi şi ce să cauţi. Cînd ceva se mişcă prea repede înăuntru, înseamnă că acel lucru este pe punctul de a exploda violent sau de a ţîşni înainte şi cioara îl va evita. Cînd mişcarea interioară este exact aşa cum trebuie, este ceva plăcut la vedere şi cioara va căuta acest lucru.

– Şi stîncile se mişcă în interior?

– Nu, nici stîncile, nici animalele moarte, nici copacii morţi. Dar sînt plăcuţi la privit. De asta ciorile întîrzie în preajma mortăciunilor. Le place să se uite la ele. Înăuntrul lor nu se mişcă nici o lumină.

– Dar cînd carnea putrezeşte, nu se schimbă şi nu se mişcă?

– Da, dar asta este o mişcare diferită. Ceea ce vede atunci cioara, sînt milioane de lucruri care se mişcă în carne, cu o lumină a lor proprie, şi asta-i place ciorii să vadă. Este o imagine într-adevăr de neuitat.

– Ai văzut-o şi dumneata, don Juan?

– Oricine învaţă să devină cioară o poate vedea. O s-o vezi şi tu.

În acel moment i-am pus lui don Juan inevitabila întrebare:

– Eu chiar am devenit cioară? Vreau să spun, dacă m-ar fi văzut cineva, ar fi zis că eram o cioară obişnuită?

– Nu. Nu se poate să gîndeşti aşa cînd te ocupi de puterea aliaţilor. Asemenea întrebări n-au nici un sens, şi totuşi, să devii cioară este cel mai simplu lucru. Este ca o joacă; nu prea foloseşte la nimic. După cum ţi-am spus deja, fumul nu este pentru cei care caută puterea. Este doar pentru cei însetaţi să vadă. Am învăţat să mă prefac în cioară deoarece acestè păsări sînt cele mai eficace dintre toate. Nici un fel de alte păsări nu le pricinuiesc necazuri, decît, poate, vulturii mari, înfometaţi, dar ciorile zboară în cîrduri şi se pot apăra. Nici oamenii nu le fac probleme ciorilor şi ăsta-i un lucru important. Orice om poate vedea un vultur mare, mai cu seamă unul neobişnuit sau orice altă pasăre mare şi neobişnuită, dar cui îi pasă de o cioară? Cioara este în siguranţă. Este ideală din punctul de vedere al mărimii şi al deprinderilor ei. Poate să se ducă în orice spaţiu fără grijă şi fără să

atragă atenţia. Pe de altă parte, este posibil să te prefaci în leu sau în urs, dar asta-i ceva destul de riscant. O astfel de făptură este prea mare; e nevoie să consumi prea multă energie ca să devii un asemenea animal. Poţi să te transformi şi într-un greiere, într-o şopîrlă sau chiar într-o furnică, dar asta-i ceva şi mai riscant, căci animalele mari le vînează pe cele mici.

Eu am susţinut că prin ce spunea el însemna că omul se poate transforma, într-adevăr, în cioară, în greiere sau în orice altceva. Dar el insistă că eu înţelegeam greşit:

– Este nevoie de foarte mult timp ca să înveţi să fii o adevărată cioară, spuse el. Dar tu nu te-ai transformat şi n-ai încetat să fii om. Este altceva.

– Poţi să-mi spui ce înseamnă „altceva", don Juan?

– Poate că acum ai ajuns să ştii şi tu. Poate că dacă n-ai fi atît de speriat că vei înnebuni sau că-ţi vei pierde trupul, ai înţelege această minunată taină. Dar poate că trebuie să aştepţi pînă îţi va pieri teama ca să pricepi ce vreau să spun.

11

Ultimul eveniment pe care l-am consemnat în notele mele de teren a avut loc în septembrie 1965. Era ultima lecţie pe care don Juan mi-a dat-o. Eu am numit-o „o stare specială de realitate neobişnuită", pentru că nu era produsul nici uneia dintre plantele pe care le folosisem în prealabil. Se pare că don Juan o dedusese printr-o manipulare atentă a caracteristicilor sale; adică, el se comporta în faţa mea într-un chip atît de abil, încît crea impresia clară şi susţinută că el nu era, de fapt, el însuşi, ci altcineva care-l întruchipa pe el. Drept urmare, am încercat o senzaţie profundă de conflict; doream să cred că era don Juan, totuşi nu puteam fi sigur de asta. Efectul conflictului a fost o teroare conştientă, atît de acută, încît îmi afectă sănătatea vreme de cîteva săptămîni. Pe urmă, m-am gîndit că ar fi înţelept să-mi încetez ucenicia chiar atunci. N-am mai fost un participant de atunci, totuşi don Juan n-a încetat să mă considere un ucenic. Pentru el,

retragerea mea a fost doar o perioadă necesară recapitulării, un alt pas în procesul de învățare ce putea să dureze la infinit. Cu toate astea, de atunci, el nu și-a mai expus cunoștințele.

Am alcătuit o relatare detaliată a ultimei mele experiențe, aproape la o lună după ce se petrecuseră, deși scrisesem deja note cuprinzătoare privitoare la punctele cele mai importante a doua zi, în timpul orelor de mare conflict emoțional care precedaseră momentul de vîrf al terorii mele.

Vineri, 29 octombrie 1965

Joi, 30 septembrie 1965, m-am dus să-l văd pe don Juan. Stările scurte, superficiale, de realitate neobișnuită persistaseră, în ciuda încercărilor mele deliberate de a le pune capăt sau de a scăpa de ele, așa cum îmi sugerase don Juan. Simțeam că starea mea se înrăutățea, căci durata acestor episoade se mărea. Am devenit dureros de conștient de zgomotul unor avioane. Huruitul motoarelor deasupra capului meu nu putea să nu-mi atragă atenția și s-o fixeze, pînă în punctul cînd am simțit că urmăream avionul de parcă eram înăuntrul lui sau zburam o dată cu el. Această senzație era foarte enervantă. Neputința mea de a mă debarasa de ea îmi produse o anxietate cumplită.

Don Juan, după ce ascultă atent toate amănuntele, trase concluzia că sufeream de o pierdere a sufletului. I-am spus că aveam aceste halucinații încă de cînd începusem să fumez ciupercile, dar el insistă că ele marcau o nouă evoluție. Adăugă că mai înainte fusesem speriat și că „visasem absurdități", dar că acum eram, într-adevăr, vrăjit. Dovadă era faptul că zgomotul avioanelor putea să mă tulbure atîta de mult. De obicei, zise el, zgomotul unui pîrîu sau al unui rîu poate să pună stăpînire pe un om vrăjit care și-a pierdut sufletul și să-l ducă la moarte. Pe urmă, mă rugă să îi descriu toate activitățile mele de dinaintea apariției halucinațiilor. Am înșirat toate activitățile pe care mi le aminteam. Și, din ceea ce-i spusesem eu, el a dedus locul unde-mi pierdusem sufletul.

Don Juan părea excesiv de preocupat, o stare destul de neobișnuită pentru el. Acest lucru, cum era și firesc, mi-a întețit neliniștea. Mi-a spus că n-avea idee clară despre cine îmi prinsese sufletul în cursă dar, oricine ar fi fost acela, avea de gînd, fără

îndoială, să mă omoare sau să-mi dea o boală foarte grea. Pe urmă, mi-a dat instrucţiuni precise despre „o formă de luptă", o poziţie specifică a corpului care trebuia menţinută atîta timp cît rămîneam în locul meu benefic. *Trebuia* să menţin această postură pe care el o numea „formă" *(una forma para pelear).*

L-am întrebat la ce serveau toate astea şi cu cine urma să lupt. Mi-a răspuns că se va duce să vadă cine îmi luase sufletul şi să afle dacă era posibil să-l primesc înapoi. Între timp, eu trebuia să stau la locul meu pînă la întoarcerea lui. Forma de luptă era, de fapt, o precauţie, îmi spuse el, în cazul că se întîmpla ceva în timpul absenţei lui, şi trebuia s-o folosesc dacă eram atacat. Consta din a mă bate pe pulpa şi pe coapsa piciorului drept şi a lovi cu piciorul stîng în pămînt într-un fel de dans pe care trebuia să-l execut în vreme ce-l aveam în faţă pe agresorul meu.

M-a avertizat că forma aceea trebuia adoptată numai în momente de criză extremă, dar atîta timp cît nu se vedea nici o primejdie, trebuia doar să stau pe locul meu cu picioarele încrucişate. În vreme de primejdie extremă, totuşi, don Juan îmi spuse că puteam să recurg la un ultim mijloc de apărare – să azvîrl un obiect în faţa duşmanului. Mi-a spus că, de obicei, se aruncă un obiect al puterii dar, deoarece eu nu aveam nici unul, eram silit să folosesc orice piatră care îmi încăpea în palma mîinii mele drepte şi pe care puteam s-o ţin apăsînd-o în palmă cu degetul mare. Mi-a spus că o asemenea tehnică trebuia folosită doar dacă erai, fără nici o îndoială, în primejdia de a-ţi pierde viaţa. Aruncarea obiectului trebuie acompaniată de un strigăt de război, un urlet care avea rolul de a trimite obiectul la ţintă. Îmi recomandă cu tărie să fiu atent şi hotărît în legătură cu strigătul şi să nu-l folosesc la întîmplare, ci numai „în condiţii severe de seriozitate".

L-am întrebat ce voia să spună prin „condiţii severe de seriozitate". El îmi răspunse că strigătul de protest sau de luptă era ceva care rămînea la cel care-l rostise pentru tot restul vieţii lui; deci, trebuia să fie bun de la început. Şi singurul mijloc de a-l executa corect era să-ţi înfrîngi teama şi graba firească pînă cînd erai cuprins cu totul de putere şi atunci strigătul va izbucni direcţionat şi cu putere. Adăugă că acestea erau condiţiile seriozităţii necesare ca să lansezi strigătul.

Eu l-am rugat să-mi vorbească despre puterea care se presupunea că pătrunde în om înaintea strigătului. El mi-a răspuns că era ceva ce pătrundea în trup şi venea dinspre pămîntul pe care stătea acel om; era un fel de putere ce emana, ca să fim mai exacţi, din locul benefic. Era o forţă care împingea strigătul şi-l scotea afară. Dacă o astfel de forţă era mînuită cum trebuie, strigătul de luptă va fi perfect.

Pe urmă l-am întrebat dacă el credea că mi se va întîmpla ceva, iar el îmi spuse că nu ştia nimic despre asta şi mă îndemnă insistent să stau neclintit în acel loc, atîta timp cît era nevoie, fiindcă aceasta era singura protecţie pe care o aveam împotriva a tot ce putea să mi se întîmple. Începeam să fiu speriat; l-am rugat să fie mai explicit. El mi-a răspuns că nu ştia decît că nu trebuia să mă mişc din nici un motiv; nu trebuia să intru în casă sau în pădure. Mai ales, îmi spuse el, nu trebuia să rostesc nici un cuvînt, nici măcar să mă adresez lui. Adăugă că puteam să cînt cîntecele mele pentru Mescalito, dacă îmi era foarte frică şi că ştiam deja prea multe despre toate problemele astea ca să mai fiu avertizat, ca un copil, despre importanţa de a face totul corect.

Avertismentele lui treziră în mine o stare de profundă nelinişte. Eram sigur că el se aştepta să mi se întîmple ceva. L-am întrebat de ce îmi recomanda să cînt cîntecele pentru Mescalito şi ce credea el că mă va speria. El îmi răspunse, rîzînd, că s-ar putea să mă sperii că sînt singur. Don Juan intră în casă şi închise uşa în urma lui. M-am uitat la ceas. Era ora 7.00 seara. Am stat în tăcere mult timp. Din camera lui don Juan nu se auzea nici un sunet. Tăcere peste tot. Bătea vîntul. M-am gîndit să dau fuga la maşina mea ca să-mi iau balonzaidul, dar n-am îndrăznit să mă duc şi să încalc sfaturile lui don Juan. Nu-mi era somn, dar mă simţeam obosit; vîntul rece mă împiedica să mă odihnesc.

Patru ore mai tîrziu, l-am auzit pe don Juan păşind în jurul casei. M-am gîndit că ieşise prin spate ca să urineze în tufişuri. Pe urmă, el m-a strigat tare:

– Hei, băiete! Hei, băiete! Am nevoie de tine aici, zise el.

Eram gata să mă ridic ca să mă duc la el. Era vocea lui, dar nu şi tonul lui sau cuvintele lui obişnuite. Don Juan nu mă strigase niciodată: „Hei, băiete!" Aşa că am rămas unde mă aflam.

Un fior rece îmi străbătu şira spinării. El începu iar să ţipe, folosind aceleaşi cuvinte sau altele, asemănătoare.

L-am auzit mergînd în dosul casei. Se împiedică de o grămadă de lemne, de parcă nu ştia că se afla acolo. Pe urmă, ajunse în dreptul verandei şi se aşeză lîngă uşă, cu spatele sprijinit de perete. Părea mai greoi decît de obicei. Mişcările lui nu erau încete sau stîngace, erau doar mai greoaie. Se lăsă greu la pămînt, în loc să alunece uşor, cum făcea el de obicei. În plus, acela nu era locul lui şi don Juan nu s-ar fi aşezat în altă parte, niciodată, sub nici o formă.

Apoi îmi vorbi din nou. Mă întrebă de ce refuzasem să vin cînd el avusese nevoie de mine. Vorbea tare. Nu voiam să mă uit la el, totuşi simţeam o nevoie puternică să-l urmăresc. Începu să se legene uşor într-o parte şi în cealaltă. Eu mi-am schimbat poziţia şi am adoptat forma de luptă pe care mi-o recomandase el şi m-am întors ca să fiu cu faţa la el. Muşchii îmi erau încordaţi şi ciudat de ţepeni. Nu ştiu ce m-a îndemnat să adopt poziţia de luptă, dar asta s-a întîmplat, poate, pentru că credeam că don Juan încerca, cu bună ştiinţă, să mă sperie, dîndu-mi impresia că persoana pe care o vedeam nu era el. Am simţit că el avea grijă să facă lucruri neobişnuite ca să trezească îndoiala în mintea mea. Eram speriat, totuşi simţeam că sînt stăpîn pe situaţie, fiindcă observam totul şi analizam întregul episod.

În acel moment, don Juan se ridică. Mişcările lui erau cu totul neobişnuite. Se trase în sus, ridicînd mai întîi spatele; pe urmă, se prinse de uşă şi-şi îndreptă partea de sus a corpului. Mă uimea cît de obişnuit eram cu mişcările lui şi cît de groaznică era senzaţia pe care o crease în mine lăsîndu-mă să văd un don Juan care nu se mişca asemeni lui.

Făcu cîţiva paşi spre mine. Se ţinea de şale cu amîndouă mîinile, de parcă încerca să-şi îndrepte trupul sau de parcă-l durea ceva. Scîncea şi gemea. Părea că are nasul înfundat. Îmi spuse că voia să mă ia cu el şi-mi porunci să mă ridic şi să-l urmez. Se îndreptă spre partea de apus a casei. Mi-am schimbat poziţia ca să stau cu faţa la el. El se întoarse spre mine. Eu nu m-am mişcat de la locul meu; eram lipit de el.

El a răcnit:

– Hei, băiete! Ţi-am spus să vii cu mine! Dacă nu vii tu, o să te tîrăsc eu!

Se apropie de mine. Eu am început să mă bat pe pulpă şi pe coapsă şi să dansez iute. El s-a apropiat de colţul verandei, în faţa mea, şi fu cît pe ce să mă atingă. Speriat, m-am pregătit să adopt poziţia de aruncare, dar el şi-a schimbat direcţia şi s-a îndepărtat de mine, îndreptîndu-se spre desişul din stînga mea. La un moment dat, în timp ce se îndepărta, se întoarse brusc, dar eu eram cu faţa la el.

Merse mai departe şi-l pierdui din vedere. Eu rămăsei în postura de luptă încă un timp dar, fiindcă nu-l mai vedeam, m-am aşezat iar cu picioarele încrucişate, cu spatele sprijinit de stîncă. Între timp, mă speriasem de-a binelea. Aş fi vrut s-o iau la goană, dar acest gînd mă îngrozea şi mai mult. Simţeam că aş fi ajuns cu totul la cheremul lui dacă m-ar fi prins în drum spre maşină. Am început să cînt cîntecele de *peyote* pe care le ştiam. Dar, într-un fel, simţeam că ele n-aveau nici o putere acolo. Slujeau doar ca un pacificator, mă linişteau. Le-am cîntat şi le-am tot cîntat.

Pe la ora 2.45 dimineaţa, am auzit un zgomot în casă. Mi-am schimbat imediat poziţia. Uşa fu deschisă brusc şi don Juan a ieşit afară cu un pas împiedicat. Gîfîia şi se ţinea de gît. Îngenunche în faţa mea şi scoase un geamăt. Mă rugă, pe un ton ridicat, scîncit, să vin să-l ajut. Pe urmă, răcni din nou şi-mi porunci să vin. Scotea nişte sunete de parc-ar fi făcut gargară. Mă imploră să vin să-l ajut, pentru că îl sufoca ceva. Se tîrî pe mîini şi pe genunchi pînă ajunse la mai mult de o jumătate de metru, îşi întinse mîinile spre mine şi-mi spuse:

– Vino aici!

Pe urmă, se ridică. Braţele îi erau întinse spre mine. Părea gata să mă înhaţe. Am bătut cu piciorul în pămînt şi m-am plesnit pe pulpă şi pe coapsă. Îmi pierdusem minţile de frică.

Se opri şi se îndreptă spre partea laterală şi intră în desiş. Mi-am schimbat poziţia ca să fiu cu faţa la el. Pe urmă m-am aşezat iar jos. Nu mai doream să cînt. Energia părea că mi se topeşte. Mă durea tot trupul; toţi muşchii îmi erau ţepeni şi dureros de contractaţi. Nu ştiam ce să mai cred. Nu puteam să mă hotărăsc dacă să fiu furios pe don Juan sau nu. M-am gîndit să-l atac, dar îmi

dădeam seama, cumva, că m-ar fi zdrobit ca pe o muscă. Zău că îmi venea să plîng. Am simţit o profundă disperare; gîndul că don Juan făcea totul ca să mă sperie îmi dădu lacrimi în ochi. Nu reuşeam să-mi explic extraordinara lui desfăşurare de prefăcătorii; mişcările lui erau atît de şirete, încît nu mai ştiam ce să cred. Nu pot să spun că el încerca să se mişte ca o femeie; era ca şi cum o femeie încerca să se mişte ca don Juan. Aveam impresia că încerca să se mişte cu băgare de seamă, ca don Juan, dar era prea greoaie şi n-avea agerimea lui. Persoana care se afla în faţa mea dădea impresia că era o femeie mai tînără, dar greoaie, care încerca să imite mişcările domoale ale unui om bătrîn, agil.

Aceste gînduri mă aruncară în panică. Un greiere începu să cînte tare, foarte aproape de mine. Am observat strălucirea tonului său; mi se părea că are voce de bariton. Cîntecul lui începu să se stingă. Deodată, trupul începu să mi se zgîlţîie. Am luat din nou poziţia de luptă, stînd cu faţa înspre locul de unde venise cîntecul greierului. Sunetul mă fermeca; începuse să mă prindă în cursă, dar mi-am dat seama că nu era decît o imitaţie de cîntec de greiere. Sunetul se apropie din nou. Deveni teribil de tare. Am început să-mi cînt cîntecele mele de *peyote* mai tare, şi mai tare. Deodată, greierele se opri. M-am aşezat imediat jos, dar am continuat să cînt. O clipă mai tîrziu, am văzut silueta unui om care alerga spre mine din direcţia opusă chemării greierului. M-am bătut cu mîinile pe coapsă şi pe pulpă şi am izbit cu piciorul în pămînt, tare şi frenetic. Silueta trecu pe lîngă mine foarte iute, aproape atingîndu-mă. Arăta ca un cîine. M-a apucat o spaimă atît de cumplită, încît am încremenit. Nu-mi mai amintesc ce-am simţit sau ce-am gîndit.

Roua dimineţii era înviorătoare. M-am simţit mai bine. Acel fenomen părea că se retrăsese. Era ora 5.48 dimineaţa cînd don Juan a deschis uşa încet şi a ieşit afară. Şi-a întins braţele, căscînd, şi s-a uitat la mine. A făcut doi paşi spre mine, căscînd înainte. I-am văzut ochii privind printre pleoapele întredeschise. Am sărit în sus; ştiam că oricine sau orice se afla în faţa mea nu era don Juan.

Am luat o piatră mică, cu marginile ascuţite. Era aproape de mîna mea dreaptă. Nu m-am uitat la ea; am ţinut-o, doar, apăsînd cu degetul mare celelalte degete întinse înainte. Am luat poziţia

indicată de don Juan. Am simţit o vigoare ciudată răspîndindu-se în trupul meu în cîteva clipe. Pe urmă, am scos un strigăt şi am azvîrlit piatra înspre el. Strigătul mi s-a părut magnific. În momentul acela, nu-mi mai păsa dacă trăiam sau muream. Am simţit că strigătul fusese cumplit prin forţa lui. Era pătrunzător şi prelung şi se îndrepta spre ţintă. Silueta din faţa mea se clătină, şovăi, porni împleticit pe lîngă casă şi intră iar în desiş.

Mi-au trebuit ore întregi ca să mă liniştesc. Nu mai puteam să stau jos; am tot ţopăit pe loc. Eram nevoit să respir pe gură ca să pot să inspir destul aer.

La ora 11.00, don Juan ieşi iar afară. Eram gata să mă reped la el, dar mişcările erau *ale lui*. Se duse drept la locul lui şi se aşeză în felul lui obişnuit. Se uită la mine şi zîmbi. Era don Juan! M-am îndreptat spre el şi, în loc să fiu furios, i-am sărutat mîna. Am crezut atunci că nu încercase să creeze un efect teatral, ci că de fapt cineva jucase rolul lui ca să-mi facă mie rău sau să mă omoare.

Conversaţia noastră începu cu speculaţii privind identitatea unei persoane de sex feminin, care pare-se că-mi răpise sufletul. Apoi, don Juan m-a rugat să-i povestesc fiecare amănunt al experienţei mele.

I-am relatat întreaga desfăşurare a evenimentelor cu toată atenţia. El a rîs tot timpul, de parcă era vorba despre o glumă. Cînd am terminat, mi-a spus:

– Te-ai descurcat bine. Ai cîştigat bătălia pentru sufletul tău. Dar problema asta este mai serioasă decît mi-am închipuit eu. În noaptea trecută, viaţa ta nu făcea doi bani. Ai avut noroc că ai învăţat ceva în trecut. Dacă n-ai fi fost instruit un pic, acum ai fi mort, căci cea pe care-ai văzut-o azi-noapte avea de gînd să-ţi pună capăt zilelor.

– Cum a fost cu putinţă, don Juan, ca ea să apară sub înfăţişarea dumitale?

– Foarte simplu. Ea este o *diablera* şi are ajutor bun de cealaltă parte. Dar nu m-a imitat destul de bine şi tu i-ai ghicit şmecheria.

– Ajutorul din cealaltă parte este totuna cu aliatul?

– Nu, ajutorul este cel care serveşte un *diablero*. Un ajutor este un spirit care trăieşte de cealaltă parte a lumii şi îl ajută pe *diablero* să pricinuiască boală sau durere. Îl ajută să ucidă.

– Poate un *diablero* să aibă şi un aliat, don Juan?

– Un *diablero* are un aliat, dar înainte ca acel *diablero* să domesticească aliatul, are, de obicei, un ajutor de care se serveşte ca să-şi facă treaba.

– Ce-ai de spus despre femeia care a luat înfăţişarea dumitale, don Juan? Are doar un ajutor şi nu un aliat?

– Nu ştiu dacă are sau nu un aliat. Unor oameni nu le place puterea unui aliat şi preferă un ajutor din cealaltă parte. Îmblînzirea unui aliat este o treabă grea. Este mai uşor să ai un ajutor din cealaltă parte.

– Crezi că eu aş putea să am un ajutor?

– Ca să afli asta, trebuie să înveţi mult mai mult. Am ajuns de unde am pornit, aproape ca în prima zi cînd ai venit să mă rogi să-ţi vorbesc despre Mescalito, şi n-am putut fiindcă n-ai fi înţeles. Cealaltă parte este lumea vrăjitorilor *diablero*. Cred c-ar fi mai bine să-ţi spun simţămintele mele în acelaşi fel în care binefăcătorul meu mi le-a povestit mie pe ale lui. El era un *diablero* şi un luptător; viaţa lui era înclinată către forţa şi violenţa lumii. Dar eu nu fac parte din nici una din acestea două. Aşa este felul meu. Ai văzut lumea mea de la început. Iar ca să-ţi arăt lumea binefăcătorului meu, nu pot decît să te trimit afară şi tu va trebui să hotărăşti singur; va trebui să înveţi despre ea doar prin eforturile tale. Acum trebuie să recunosc că am făcut o greşeală. Este mult mai bine – acum îmi dau seama – să începi aşa cum am făcut eu. Pe urmă, va fi uşor să înţelegi cît de simplă şi, totuşi, cît de profundă este diferenţa. Un *diablero* este un *diablero*, şi un luptător este un luptător. Sau, omul care nu face altceva decît să străbată drumul vieţii este totul. Astăzi nu sînt nici războinic, nici *diablero*. Pentru mine, numai parcurgerea cărărilor care au o inimă, a oricărei cărări care are o inimă, contează. Pe acolo călătoresc eu şi, pentru mine, singura provocare care contează este să merg pînă la capăt. Pe acolo călătoresc eu, căutînd, căutînd, pînă-mi pierd răsuflarea.

Aici don Juan se opri. Chipul său îmi revela o stare specială; părea cît se poate de serios. Nu ştiam ce să-l întreb sau ce să îi spun. El continuă:

– Lucrul care trebuie învăţat în mod special este cum să ajungi la fisura dintre lumi şi cum să pătrunzi în cealaltă lume. Există o spărtură între cele două lumi, lumea vrăjitorilor *diablero* şi lumea oamenilor vii. Există un loc în care cele două lumi se întrepătrund. Fisura se află acolo. Se deschide şi se închide ca o uşă lovită de vînt. Ca să ajungă acolo, omul trebuie să-şi folosească voinţa. Trebuie, aş putea spune, să-şi dezvolte o dorinţă de neclintit de a ajunge acolo, să fie dedicat şi focalizat. Dar, trebuie să facă acest lucru fără ajutorul vreunei puteri sau al vreunui om. Omul trebuie să chibzuiască şi să dorească pînă-n clipa cînd trupul lui este pregătit să întreprindă acea călătorie. Acea clipă este anunţată printr-un tremur prelungit al membrelor şi printr-o vomă violentă. De obicei, omul nu poate să doarmă sau să mănînce şi se topeşte pe picioare. Cînd convulsiile nu se mai opresc, omul este gata să plece şi fisura dintre lumi i se iveşte chiar în faţa ochilor, ca o uşă monumentală, o fisură care se ridică şi coboară. Cînd fisura se deschide, omul trebuie să se strecoare prin ea. Este greu să vezi de cealaltă parte a graniţei. Bate vîntul, ca la o furtună de nisip. Vîntul formează vîrtejuri. Atunci, omul trebuie să meargă în orice direcţie. Va fi o călătorie scurtă sau lungă, în funcţie de puterea voinţei lui. Un om cu o voinţă puternică face o călătorie scurtă. Un om nehotărît şi slab călătoreşte mult timp şi cu riscuri. După călătoria lui, omul ajunge într-un fel de podiş. Este posibil să desluşească limpede unele dintre trăsăturile lui. Este un podiş deasupra pămîntului. Se poate să-l recunoască după vînt, care acolo devine şi mai violent, şfichiuind şi gemînd pretutindeni. În vîrful acelui podiş se află intrarea în cealaltă lume. Acolo se vede un fel de folie care desparte cele două lumi; morţii pătrund prin ea fără zgomot, dar noi trebuie s-o deschidem printr-un strigăt. Vîntul se înteţeşte, acelaşi vînt nesupus care bate pe platou. Cînd vîntul a adunat destulă forţă, omul trebuie să fie şi el inflexibil, ca să poată să-l înfrunte. Nu are nevoie decît de un impuls; n-are nevoie să fie aruncat pînă la capătul celeilalte lumi. Odată ajuns în cealaltă parte, omul trebuie să se plimbe de jur-împrejur. Dacă are noroc, va întîlni un ajutor – nu prea departe de intrare. Omul trebuie să-i ceară concursul. Cu propriile lui cuvinte, trebuie să-l roage să-l înveţe

cum să devină un *diablero*. Cînd ajutorul se declară de acord, acesta îl ucide pe om pe loc și, în timp ce este mort, îl învață ce trebuie să știe. Cînd ai să faci tu călătoria asta, dacă ai noroc, ai să găsești un mare *diablero* în ajutorul tău care te va ucide și te va instrui. Dar, în cele mai multe cazuri, întîlnești vrăjitori minori care nu au mare lucru să te învețe. Dar nici tu, nici ei nu aveți puterea să refuzați. Cel mai bine ar fi să găsești un ajutor mascul, dacă nu devii prada unei diablera care te va face să suferi într-un fel de neînchipuit. Femeile sînt întotdeauna așa. Dar asta depinde doar de noroc, cu excepția situației în care binefăcătorul tău este, el însuși, un mare *diablero*, caz în care va avea multe ajutoare în cealaltă lume și te poate trimite la un anume ajutor. Binefăcătorul meu era un astfel de om. El m-a trimis să caut spiritul său ajutător. După ce te vei întoarce, nu vei mai fi același om. Ai obligația să te întorci ca să te întîlnești cu ajutorul tău deseori. Și ai responsabilitatea să călătorești mai departe și mai departe de intrare pînă cînd, în cele din urmă, într-o zi vei merge prea departe și nu vei mai putea să te întorci. Uneori, un *diablero* poate să prindă un suflet, să-l împingă prin ieșire și să-l lase în custodia ajutorului său pînă cînd îi fură acelei persoane întreaga lui voință. În alte cazuri, cum ar fi al tău, de pildă, sufletul aparține unei persoane cu voință puternică, și *diablero* îl va ține în săculețul său, fiindcă este prea greu ca să-l care altfel. În astfel de situații, ca în a ta, o luptă va rezolva problema – o luptă în care *diablero* ori cîștigă tot, ori pierde tot. De data aceasta, a pierdut înfruntarea și a trebuit să-ți elibereze sufletul. Dacă ar fi cîștigat, i l-ar fi dus ajutorului său, ca să-l păstreze.

– Dar cum am cîștigat?

– Nu te-ai mișcat din locul tău. Dacă te-ai fi mișcat oricît de puțin, ai fi fost distrus. Ea a ales momentul în care eu eram plecat, ca fiind cel mai bun ca să lovească, și a făcut-o bine. A eșuat fiindcă nu a contat pe firea ta, care este violentă, și, de asemenea, deoarece tu nu te-ai clintit de la locul tău, în care ești invincibil.

– Cum m-ar fi ucis dacă m-aș fi mișcat de acolo?

– Te-ar fi lovit ca un fulger. Dar, mai înainte de orice, ți-ar fi luat sufletul și te-ar fi nimicit.

– Ce se va mai întîmpla acum, don Juan?

– Nimic. Ţi-ai recîştigat sufletul. A fost o bătălie straşnică. Ai învăţat multe lucruri noaptea trecută.

Pe urmă, am început să căutăm piatra cu care aruncasem. Don Juan îmi spuse că dacă reuşeam s-o găsim vom fi absolut siguri că treaba s-a terminat. Am căutat vreme de trei ceasuri. Aveam impresia că o voi recunoaşte. Dar n-am reuşit.

În aceeaşi zi, la primele ore ale după-amiezei, don Juan m-a luat cu el pe colinele din jurul casei lui. Acolo mi-a dat instrucţiuni îndelungi şi detaliate care se refereau la tehnici specifice de luptă. La un moment dat, în timp ce repetam anumite faze prescrise, m-am trezit că sînt singur. Tocmai urcasem o colină şi mi se tăiase răsuflarea. Deşi transpiram din belşug, totuşi îmi era frig. L-am strigat pe don Juan de mai multe ori, dar nu mi-a răspuns şi m-a cuprins o teamă ciudată. Am auzit un fîşîit în desiş, de parcă cineva se apropia de mine. Am ascultat cu atenţie, dar zgomotul a încetat. Pe urmă, apăru din nou, mai tare şi mai aproape. În acea clipă, mi-a venit ideea că evenimentele din noaptea precedentă se vor repeta. În cîteva secunde, teama mea atinse limite paroxiste. Fîşîitul din desiş venea mai de aproape şi puterile mi se topiră. Simţeam nevoia să ţip, să o iau la fugă sau să leşin. Mi se înmuiaseră picioarele; m-am prăbuşit, scîncind. Nici măcar nu puteam să-mi închid ochii. După aceea, nu-mi amintesc decît că don Juan a făcut un foc şi mi-a frecat muşchii contractaţi ai braţelor şi picioarelor.

Am rămas într-o stare de mîhnire profundă timp de cîteva ore. Apoi, don Juan mi-a explicat reacţia mea disproporţionată ca fiind ceva obişnuit. Am spus că nu puteam să exprim logic ce pricinuise acea panică, iar el mi-a răspuns că nu era frica de moarte, ci, mai degrabă, teama de a-mi pierde sufletul, o teamă obişnuită printre oamenii care nu au o intenţie neînduplecată.

Acea experienţă a fost ultima lecţie pe care don Juan mi-a dat-o. De atunci, n-am mai încercat să iau lecţii de la el. Şi, cu toate că don Juan nu şi-a schimbat atitudinea de binefăcător al meu, cred că am cedat în faţa primului duşman pe care un om al cunoaşterii îl are.

PARTEA A DOUA

O ANALIZĂ STRUCTURALĂ

O ANALIZĂ STRUCTURALĂ

Următoarea schemă structurală extrasă din datele privitoare la stările de realitate neobişnuită, prezentate în partea precedentă a acestei lucrări, este concepută ca o încercare de a dezvălui coeziunea interioară şi forţa învăţăturilor lui don Juan. Structura, aşa cum o evaluez eu, este compusă din patru concepte care reprezintă unităţile principale: (1) omul cunoaşterii; (2) un om al cunoaşterii are un aliat; (3) un aliat are o regulă şi (4) regula este confirmată prin consens special. Aceste patru unităţi sînt, la rîndul lor, compuse dintr-un anumit număr de idei subsidiare; astfel, structura totală cuprinde toate conceptele substanţiale care au fost prezentate pînă la momentul întreruperii uceniciei. Într-un sens, aceste unităţi reprezintă nivele succesive ale analizei, fiecare nivel modificîndu-l pe cel precedent.[1]

Deoarece structura conceptuală este dependentă în totalitate de sensul tuturor unităţilor sale, următoarea clarificare pare pertinentă în acest punct: în această lucrare, sensul a fost redat aşa cum l-am înţeles eu. Conceptele componente ale cunoştinţelor lui don Juan, aşa cum le-am prezentat eu aici, nu pot fi copia exactă a ceea ce a spus el însuşi. În ciuda tuturor eforturilor pe care le-am făcut ca să redau aceste concepte cît mai fidel cu putinţă, sensul lor a fost deviat de propriile mele încercări de a le clasifica. Aranjamentul celor patru unităţi principale ale acestei

[1] În legătură cu procesul de validare a consensului special, vezi Apendice A.

scheme structurale este, totuşi, o succesiune logică, ea pare a fi liberă de influenţa metodelor de clasificare străine, impuse de mine. Dar, în ceea ce priveşte ideile componente ale fiecărei unităţi principale, a fost imposibil să nu ţin seama de propria mea influenţă. În anumite puncte, detaliile de clasificare sînt necesare pentru înţelegerea fenomenelor. Şi, dacă o asemenea sarcină urmează să fie îndeplinită aici, aceasta se va face prin urmărirea unei linii în zigzag în sus şi-n jos de la sensurile presupuse şi schema de clasificare a profesorului, la înţelesurile şi procedeele de clasificare ale ucenicului.

ORDINEA OPERATIVĂ

PRIMA UNITATE
OMUL CUNOAŞTERII

Într-un stadiu incipient al uceniciei mele, don Juan a declarat că ţelul învăţăturilor sale era „să îmi arate cum să devin un om al cunoaşterii". Folosesc această mărturie ca pe un punct de pornire. Este evident că a deveni un om al cunoaşterii era un scop operaţional. Şi, la fel de evident este că fiecare parte a învăţăturilor sistematice ale lui don Juan era pusă în mişcare ca să atingă acel scop într-un fel sau altul. Linia mea de gîndire aici era că, în acele condiţii, „a fi om al cunoaşterii" fiind un scop operaţional, trebuia să fie indispensabil explicării unei „ordini operative". Apoi, sîntem îndreptăţiţi să tragem concluzia că, pentru a înţelege acea ordine operativă, trebuie să-i înţelegem obiectivul: „omul cunoaşterii".

După ce am stabilit conceptul de „om al cunoaşterii" ca primă unitate structurală, am putut să stabilesc cu convingere următoarele şapte concepte ca fiind componentele sale proprii: (1) a deveni un om al cunoaşterii era o problemă de învăţare; (2) un om al cunoaşterii avea o intenţie neîndulpecată; (3) un om al cunoaşterii beneficia de o minte extrem de clară; (4) a deveni om al cunoaşterii implică o muncă asiduă; (5) un om al cunoaşterii era un luptător; (6) a deveni om al cunoaşterii însemna un proces continuu şi (7) un om al cunoaşterii avea un aliat.

Aceste şapte concepte erau teme. Ele parcurgeau întreaga învăţătură hotărînd caracterul tuturor lecţiilor lui don Juan. În măsura în care scopul operaţional al învăţăturii lui era să creeze un om al cunoaşterii, tot ce preda el avea caracteristicile specifice

ale fiecăreia dintre cele şapte teme. Împreună alcătuiau conceptul de „om al cunoaşterii" ca pe un fel de a se dirija pe sine, de a se comporta, care era rezultatul final al unui antrenament de durată şi riscant. „Omul cunoaşterii", totuşi, nu era un ghid de comportament, ci un complex de principii ce cuprindea toate circumstanţele neobişnuite legate de cunoştinţele predate.

Fiecare dintre cele şapte teme era compusă, la rîndul ei, din diferite alte concepte care cuprindeau diferitele lor ipostaze.

Din declaraţiile lui don Juan puteai să deduci că un om al cunoaşterii putea fi un *diablero*, adică un vrăjitor negru. El spunea că învăţătorul lui era un *diablero* şi tot aşa fusese şi el în trecut, deşi încetase să se mai preocupe de anumite aspecte ale practicii vrăjitoriei. Deoarece ţelul învăţăturilor lui era să arate cum să devii om al cunoaşterii şi fiindcă ştiinţa lui consta din a fi un *diablero*, se putea să existe o legătură inerentă între „om al cunoaşterii" şi „*diablero*". Deşi don Juan nu folosea niciodată cei doi termeni ca fiind substituibili, eventualitatea că ei erau legaţi crea posibilitatea ca un „om al cunoaşterii" cu cele şapte teme ale sale şi conceptele componente să fie legate, teoretic, de toate împrejurările ce se puteau ivi în procesul devenirii unui *diablero*.

A deveni om al cunoaşterii era o problemă de învăţare

Prima temă implica faptul că învăţătura era singurul mod de a deveni un om al cunoaşterii şi că aceasta, la rîndul ei, cerea un efort hotărît pentru atingerea unui scop. A deveni om al cunoaşterii era rezultatul final al unui proces, spre deosebire de o dobîndire imediată printr-un act de graţie sau printr-un dar oferit de puterile supranaturale. Posibilitatea de a învăţa cum să devii un om al cunoaşterii garanta existenţa unui sistem prin care învăţai cum să obţii acest lucru.

Prima temă avea trei componente: (1) nu existau cerinţe exprese pentru a deveni un om al cunoaşterii; (2) existau unele cerinţe secrete şi (3) hotărîrea privitoare la cine putea să înveţe să devină om al cunoaşterii era luată de o putere impersonală.

Aparent, nu existau condiţii prealabile exprese care să hotărască cine putea sau cine nu era calificat să înveţe cum să devină om al cunoaşterii. În mod teoretic, era o sarcină accesibilă oricui dorea să urmeze această cale. Dar în practică, această atitudine era în dezacord cu faptul că don Juan, ca profesor, îşi alegea el ucenicii.

De fapt, orice profesor, în aceleaşi condiţii, şi-ar fi ales ucenicii în funcţie de condiţiile prealabile. Caracterul specific al acestor condiţii nu era niciodată exprimat formal; don Juan insinua doar că existau unele indicii de care trebuia să ţii seama cînd vedeai un posibil ucenic. Indiciile pomenite de el ar fi trebuit să dezvăluie că acel candidat avea, sau nu, o anume dispoziţie de caracter pe care don Juan o numea „intenţie neînduplecată".

Totuşi, decizia finală privitoare la cine putea să înveţe să devină om al cunoaşterii era lăsată în seama unei puteri impersonale care era cunoscută de don Juan, dar se afla în afara voinţei sale. Puterea impersonală era creditată cu alegerea persoanei potrivite, îngăduindu-i îndeplinirea unui act extraordinar sau creînd un complex de împrejurări speciale în jurul acelei persoane. În consecinţă, nu exista niciodată un conflict între absenţa unor condiţii prealabile exprese şi existenţa unor condiţii nedezvăluite, secrete.

Omul care era ales în acest fel devenea ucenicul. Don Juan îl numea un *escogido*, „cel ales". Dar, a fi un *escogido* însemna mai mult decît a fi un simplu ucenic. Un *escogido*, prin simplul fapt că fusese ales de o putere, era deja considerat a fi diferit de un om obişnuit. Era deja socotit ca posesor al unei cantităţi minime de putere despre care se presupunea că va creşte în decursul procesului de învăţare.

Dar învăţarea era un proces de căutare nesfîrşită şi puterea care luase hotărîrea iniţială sau o altă putere asemănătoare, era aşteptată să ia hotărîri similare în problema dacă un *escogido* putea să continue să înveţe sau dacă fusese învins. Acele hotărîri se manifestau prin semne care se iveau în orice moment al învăţăturii. În această privinţă, orice împrejurare speciala în care se afla ucenicul era considerată un astfel de semn.

Un om al cunoașterii avea o intenție neînduplecată

Ideea că un om al cunoașterii avea nevoie de o intenție neînduplecată se referea la exercițiul volitiv. A avea o intenție neînduplecată însemna a avea voința să execuți o procedură necesară situîndu-te încontinuu cu rigiditate între hotarele științei care îți era predată. Un om al cunoașterii avea nevoie de o voință fermă ca să suporte calitatea obligatorie pe care o avea fiecare act atunci cînd era îndeplinit în contextul cunoașterii lui.

Calitatea obligatorie a tuturor actelor îndeplinite într-un asemenea context și faptul că ele erau inflexibile și predeterminate erau, fără îndoială, neplăcute oricărui om, pentru care motiv, o doză minimă de intenție neînduplecată era necesară ca singura cerință expresă pusă ucenicului în perspectivă.

Intenția neînduplecată era compusă din: (1) cumpătare, (2) judecată sănătoasă și (3) lipsa libertății de a inova.

Omul cunoașterii avea nevoie de cumpătare deoarece majoritatea actelor obligatorii era legate de împrejurări sau elemente care, fie se aflau în afara granițelor vieții obișnuite, de fiecare zi, fie nu erau obișnuite în activitatea curentă și omul care trebuia să acționeze în acord cu ele avea nevoie de un efort extraordinar de fiecare dată cînd intra în acțiune. Era de la sine înțeles că omul putea fi capabil de un efort atît de extraordinar dacă era cumpătat în orice altă activitate ce nu era direct legată de astfel de acțiuni predeterminate.

Deoarece toate actele erau predeterminate și obligatorii, omul cunoașterii avea nevoie de o judecată sănătoasă. Acest concept nu implica bunul-simț, dar implica neapărat capacitatea de a stabili condițiile implicite oricărei nevoi de acțiune. Un ghid pentru o astfel de evaluare era obținut prin folosirea, ca rațiuni fundamentale, a tuturor părților instruirii pe care le aveai la dispoziție în acel moment dat cînd acțiunea trebuia îndeplinită. Astfel, ghidul se schimba încontinuu, pe măsură ce se învățau mai multe părți; totuși, exista întotdeauna convingerea că orice act obligatoriu pe care trebuia să-l îndeplinești era, de fapt, cel mai potrivit în acele împrejurări.

Fiindcă toate actele erau prestabilite şi obligatorii, a le îndeplini însemna lipsa libertăţii de a inova. Sistemul lui don Juan de a-şi dezvălui cunoaşterea era atît de bine stabilit, încît nu era posibil ca ea să fie deformată în vreun fel.

Un om al cunoaşterii beneficia de o minte clară

Claritatea minţii era tema care dădea direcţia. Faptul că toate actele erau predeterminate însemna că orientarea omului în cadrul cunoştinţelor predate era, la rîndul ei, predeterminată; drept care, mintea clară asigura doar sensul direcţiei. Ea reafirma continuu validitatea căii urmate prin ideile componente: (1) libertate de a căuta o cale, (2) cunoaşterea scopului specific şi (3) a fi fluid.

Se considera că omul avea libertatea de a căuta calea. A avea libertatea să alegi nu era în dezacord cu lipsa de libertate de a inova; aceste două idei nu erau în contradicţie una cu cealaltă. Libertatea de a căuta o cale se referea la libertatea de a alege între diferite posibilităţi de acţiune care erau la fel de eficiente şi uşor de folosit. Criteriul alegerii consta în avantajul unei posibilităţi faţă de altele, în funcţie de preferinţele pe care le aveai. De fapt libertatea de a alege o cale oferea un sens al direcţiei prin exprimarea înclinaţiilor personale.

Un alt mod de a crea o direcţie era legat de ideea că exista un anume scop pentru fiecare acţiune îndeplinită în contextul cunoaşterii predate. De aceea un om al cunoaşterii avea nevoie de o minte clară ca să pună de acord propriile scopuri în virtutea cărora acţionează, cu scopul specific al fiecărei acţiuni în parte. Cunoaşterea scopului specific al fiecărei acţiuni era ghidul folosit pentru judecarea împrejurărilor legate de orice nevoie de a acţiona.

O altă ipostază a limpezimii minţii era ideea că un om al cunoaşterii, pentru a potenţa performanţa acţiunilor sale obligatorii, trebuia să asambleze toate resursele pe care învăţăturile i le puseseră la comandă. Aceasta însemna să fii fluid. Această idee crea un sens al direcţiei dîndu-i omului senzaţia că este

maleabil şi plin de resurse. Caracterul obligatoriu al tuturor actelor ar fi îmbibat omul cu rigiditate sau sterilitate, dacă n-ar fi existat ideea că omul cunoaşterii trebuia să fie fluid.

A deveni om al cunoaşterii era consecinţa unei munci asidue

Un om al cunoaşterii trebuia să aibă sau să îşi dezvolte în procesul instruirii lui o capacitate de efort. Don Juan declarase că a deveni un om al cunoaşterii era consecinţa unei munci asidue. Munca asiduă consta din capacitatea: (1) de a demonstra un efort dramatic; (2) de a obţine eficienţa şi (3) de a face faţă provocărilor.

În calea unui om al cunoaşterii drama era, fără îndoială, o chestiune importantă şi era nevoie de un anumit fel de strădanie pentru a face faţă împrejurărilor ce necesitau exploatarea talentului dramatic; cu alte cuvinte, omul cunoaşterii avea nevoie de un efort dramatic. Dacă luăm drept exemplu comportamentul lui don Juan, la prima vedere s-ar părea că efortul său dramatic nu exprima decît preferinţa sa ciudată pentru prefăcătorie. Totuşi, efortul său teatral era întotdeauna mult mai mult decît actorie; era, mai degrabă, o stare profundă de credinţă. Prin efortul său teatral, el acorda calitatea specifică de finalitate tuturor actelor pe care le îndeplinea. Drept care, actele sale se desfăşurau pe o scenă pe care moartea era unul dintre protagoniştii principali. Era de la sine înţeles că moartea era o posibilitate reală în procesul învăţării, din cauza naturii riscante inerente tuturor situaţiilor cu care are de a face un om al cunoaşterii; deci era logic că efortul dramatic, creat de convingerea că moartea era un actor nelipsit, era mai mult decît o joacă.

Efortul nu implica numai strădanie dramatică, ci şi nevoia de eficienţă. Efortul trebuia să fie eficient; trebuia să aibă calitatea de a fi bine canalizat, de a fi convenabil. Ideea morţii iminente crea nu numai drama necesară pentru o accentuare generală, ci şi convingerea că fiecare acţiune implica o luptă pentru supravieţuire, convingerea că anihilarea va surveni dacă efortul omului nu va corespunde cerinţelor de eficienţă.

Efortul implica, de asemenea, ideea de provocare, adică actul testării sau dovedirii că omul era capabil să îndeplinească un act potrivit în cadrul granițelor precise ale cunoașterii predate.

Un om al cunoașterii era un luptător

Existența unui om al cunoașterii era o luptă neîncetată, și ideea că el era un luptător care duce viața unui războinic oferea omului mijloacele de obținere a stabilității emoționale. Ideea unui om la luptă includea patru concepte: (1) omul cunoașterii trebuia să aibă respect; (2) trebuia să aibă teamă; (3) trebuia să fie treaz și (4) trebuia să aibă încredere în sine. Așadar, a fi un războinic era o formă de autodisciplină care potența realizarea individuală; totuși, era o situație în care interesele personale erau reduse la minimum, după cum în majoritatea cazurilor interesul personal era incompatibil cu rigoarea cerută pentru a îndeplini orice act predeterminat, obligatoriu.

Un om al cunoașterii în rolul său de luptător era obligat să aibă o atitudine de respect față de lucrurile de care se ocupa; trebuia să inspire tot ce era legat de știința lui cu profund respect, pentru a plasa totul într-o perspectivă în care să aibă sens. A avea respect însemna a evalua propriile resurse, nesemnificative atunci cînd te aflai în fața Necunoscutului.

Dacă se rămînea în aceeași sferă de gîndire, ideea de respect era logic extinsă pentru a se include și pe sine însuși, căci el își era tot atît de necunoscut ca Necunoscutul însuși. A avea un respect atît de lucid transforma ucenicia acestei științe specifice, care, altfel, putea să pară absurdă, într-o alternativă foarte rațională.

O altă necesitate a vieții de luptător era nevoia de a experimenta și evalua cu grijă senzația de teamă. Idealul era ca, în ciuda temerii, omul să-și continue acțiunile. Era de așteptat ca teama să fie învinsă și exista un anume moment în viața unui om al cunoașterii cînd era, într-adevăr, învinsă dar, mai înainte de aceasta, omul trebuia să fie conștient că îi era teamă și era nevoie să-și evalueze corect acea senzație. Don Juan era de părere că puteai să-ți învingi teama numai dacă o înfruntai.

Ca luptător, omul cunoașterii mai trebuia să fie și treaz. Un om care se află în război trebuia să fie în alertă pentru a percepe majoritatea factorilor legați de cele două aspecte mandatorii ale conștienței: (1) conștiența intenției și (2) conștiența fluxului așteptat.

Conștiența intenției era actul de a cunoaște conștient de factorii implicați în relația dintre scopul specific al oricărui act obligatoriu și propriul tău scop specific pentru a acționa. Deoarece toate actele obligatorii au un scop definit, omul cunoașterii trebuia să fie treaz; adică, trebuia să poată în orice clipă să pună de acord scopul definit al fiecărui act obligatoriu cu motivul definit pe care îl avea în minte pentru a dori acel act.

Un om al cunoașterii, fiind conștient de acea relație, trebuia, de asemenea, să fie conștient de ceea ce se considera a fi fluxul așteptat. Ceea ce am numit eu aici „conștiința fluxului așteptat" se referă la certitudinea că omul este capabil să afle oricînd variabilele importante implicate în relația dintre scopul specific al oricărui act și motivul specific al fiecăruia de a acționa. Fiind conștient de fluxul așteptat, omul se presupunea că poate să își dea seama și de cele mai subtile schimbări. Acea conștiență deliberată a schimbărilor explica recunoașterea și interpretarea semnelor și a altor evenimente neobișnuite.

Ultimul aspect al ideii care se referă la comportamentul luptătorului era nevoia de încredere în sine, adică, asigurarea că scopul specific al unui act pe care l-ai ales ca să-l reprezinți era singura alternativă plauzibilă a motivului tău specific pentru a acționa. Fără încredere în sine, omul nu ar fi capabil să îndeplinească unul dintre cele mai importante aspecte ale instruirii: capacitatea de a cere cunoașterea ca putere.

A deveni om al cunoașterii implica un proces continuu

A fi un om al cunoașterii nu era o condiție permanentă. Nu exista niciodată certitudinea că, dacă făceai pașii predeterminați ai cunoașterii pentru care erai instruit, vei deveni un om al cunoașterii. Se subînțelegea că rolul pașilor făcuți era să-ți arate

cum să devii un om al cunoașterii. Astfel, a deveni un om al cunoașterii era o sarcină ce nu putea fi îndeplinită pe deplin. Mai degrabă, era un proces fără sfîrșit ce cuprindea: (1) ideea că omul trebuia să-și reînnoiască încercarea de a deveni om al cunoașterii; (2) ideea nepermanenței omului și (3) ideea că omul trebuia să urmeze o cale care avea o inimă.

Reînnoirea permanentă a efortului de a deveni om al cunoașterii era exprimată de tema celor patru dușmani simbolici întîlniți în timpul instruirii: teama, claritatea, puterea și vîrsta înaintată. Reînnoirea acestui efort implica obținerea și menținerea controlului asupra sinelui însuși. Un adevărat om al cunoașterii trebuia să se lupte cu fiecare dintre cei patru dușmani, unul după altul, pînă în ultima clipă a vieții lui, pentru a fi angajat activ în procesul de devenire pe care îl implică un om al cunoașterii. Totuși, în ciuda reînnoirii sincere a strădaniei, sorții erau invariabil împotriva omului: el va sucomba în fața ultimului său dușman simbolic. Aceasta era ideea vremelniciei.

Ca o compensație a valorii negative a vremelniciei omului, exista noțiunea că trebuia să urmezi „o cale care avea o inimă". Calea care avea o inimă era un fel metaforic de a afirma că, în ciuda nepermanenței sale, omul trebuia să continue și să fie capabil să găsească satisfacție și împlinire personală,în actul alegerii alternativei care poate fi cel mai ușor de supus și în identificarea totală cu ea.

Don Juan sintetiza rațiunea fundamentală a întregii sale științe în metafora – ceea ce era important pentru om era să găsească o cale care să aibă o inimă și apoi să meargă pe ea, înțelegînd prin aceasta că identificarea cu alternativa ușor de îndeplinit era de ajuns pentru el. Călătoria în sine era suficientă; orice speranță de a ajunge la o poziție permanentă se afla în afara granițelor cunoașterii lui.

A DOUA UNITATE
UN OM AL CUNOAŞTERII AVEA UN ALIAT

Ideea că un om al cunoaşterii avea un aliat era cea mai importantă dintre cele şapte teme componente, căci era singura indispensabilă explicării a ceea ce era un om al cunoaşterii. În schema prin care le clasifica, don Juan, un om al cunoaşterii, avea un aliat, în timp ce omul obişnuit nu avea, şi faptul că avea un aliat îl făcea să fie diferit de oamenii obişnuiţi.

Don Juan descria aliatul ca fiind „o putere capabilă să transporte omul dincolo de graniţele sinelui"; prin urmare, aliatul era o putere care permitea omului să treacă dincolo de domeniul realităţii obişnuite. În consecinţă, a avea un aliat însemna să ai putere; şi faptul că un om al cunoaşterii avea un aliat era, în sine, o dovadă că ţelul operaţional al învăţăturii sale fusese atins. Deoarece ţelul era să demonstrezi cum să devii om al cunoaşterii şi fiindcă omul cunoaşterii era acela care avea un aliat, un alt mod de a descrie ţelul operaţional al învăţăturilor lui don Juan era să spui că ele arătau modalitatea prin care poţi să obţii un aliat. Conceptul de „om al cunoaşterii", ca un cadru filozofic al vrăjitorului, avea înţeles pentru cel care dorea să trăiască în acel cadru doar în măsura în care avea un aliat.

Am clasificat această ultimă temă componentă a omului cunoaşterii ca fiind cea de a doua componentă principală din

pricina caracterului său indispensabil în explicarea a ceea ce înseamnă un om al cunoaşterii.

În învăţăturile lui don Juan existau doi aliaţi. Primul se afla în planta Datura cunoscută mai ales ca iarba Jimson. Don Juan se referea la acea plantă folosind unul dintre numele spaniole ale plantei, *yerba del diablo* (iarba diavolului). Potrivit lui, orice specie de Datura conţinea aliatul. Totuşi, fiecare vrăjitor cultiva un petec de pământ cu o specie, pe care o considera ca fiind a sa, nu doar în sensul că plantele erau proprietatea sa privată, ci şi în sensul că se identificau personal cu el.

Plantele lui don Juan aparţineau speciei *inoxia*; părea să nu existe o corelaţie, totuşi, între acel fapt şi eventualele diferenţe între cele două specii de Datura care-i erau lui accesibile.

Cel de al doilea aliat se afla în ciuperca pe care o identificasem ca aparţinînd genului *Psilocybe*; era, probabil, *Psilocybe mexicana*, dar clasificarea era doar aproximativă, fiindcă nu am reuşit să fac rost de un specimen pentru analiză în laborator.

Don Juan numea acest aliat *humito* (micul fum), sugerînd că aliatul era analog cu fumul sau cu amestecul pentru fumat pe care-l făcea el din ciuperci. Fumul era pomenit ca şi cum ar fi fost adevăratul recipient, totuşi, el sublinia că puterea era asociată doar cu o singură specie de *Psilocybe*; astfel, era nevoie de multă atenţie la cules ca să nu fie confundată cu oricare dintre zecile de specii din acelaşi gen ce creşteau în aceeaşi zonă.

Aliatul, ca un concept cu semnificaţie, includea următoarele idei şi ramificaţiile lor: (1) aliatul era lipsit de formă; (2) aliatul era perceput ca o calitate; (3) aliatul putea fi îmblînzit şi (4) aliatul avea o regulă.

Aliatul era lipsit de formă

Aliatul era considerat a fi o entitate ce exista în afară şi independent de vrăjitor, totuşi, în ciuda faptului că era o entitate separată, aliatul era socotit a fi lipsit de formă. Am stabilit „lipsa de formă" ca pe o condiţie contrară „unei forme definite", o deosebire făcută în lumina faptului că erau şi alte puteri, asemănătoare

unui aliat, care aveau o formă definită, ce se putea percepe. Lipsa de formă a aliatului însemna că el nu avea o formă distinctă sau vag definită, sau măcar recognoscibilă; şi o astfel de condiţie însemna că aliatul nu era vizibil niciciînd.

Aliatul era perceput ca o calitate

În continuarea lipsei de formă a aliatului exista o altă condiţie exprimată de ideea că aliatul era perceput doar ca o însuşire a simţurilor; cu alte cuvinte, de vreme ce aliatul era lipsit de formă, prezenţa sa era observată numai prin efectele lui asupra vrăjitorului. Don Juan clasifica unele dintre acele efecte ca avînd calităţi antropomorfe. El descria aliatul ca avînd caracterul unei fiinţe umane, dînd de înţeles că un vrăjitor individual putea să-şi aleagă cel mai potrivit aliat punînd în legătură propriul său caracter cu presupusele caracteristici antropomorfe ale aliatului.

Cei doi aliaţi menţionaţi în învăţături erau prezentaţi de don Juan ca avînd un număr de calităţi contradictorii.

Don Juan categorisea aliatul conţinut în *Datura inoxia* ca avînd două calităţi; semăna cu o femeie şi oferea un plus de putere. El socotea că aceste două calităţi erau de nedorit. Deşi informaţiile despre acest subiect erau ferme, în acelaşi timp, adăuga că judecata lui de valoare în această chestiune era o părere strict personală.

Cea mai importantă caracteristică era, fără îndoială, ceea ce don Juan numea latura sa feminină. Faptul că era descrisă drept feminină nu însemna, totuşi, că aliatul era o putere feminină. Se părea că analogia cu o femeie putea să fie doar un mod metaforic pe care-l folosea don Juan ca să descrie ceea ce el considera că sînt efectele neplăcute ale aliatului. În plus, numele spaniol al plantei, *yerba*, din pricina genului său feminin, contribuise, poate, la crearea analogiei feminine. În orice caz, personificarea acestui aliat ca o putere feminină îi atribuia următoarele calităţi antropomorfe: (1) era posesiv; (2) era violent; (3) era imprevizibil şi (4) avea efecte dăunătoare.

Don Juan considera că aliatul avea capacitatea de a-i transforma în sclavi pe cei ce deveneau adepţii lui; el explica această însuşire ca pe o caracteristică posesivă, pe care o punea în legătură cu firea femeii. Aliatul îi stăpînea pe adepţi acordîndu-le putere, creînd un sentiment de dependenţă şi dîndu-le forţă fizică şi o senzaţie de bine.

Acest aliat era socotit a fi şi violent. Violenţa sa feminină se exprima prin determinarea adepţilor să se angajeze în acte de distrugere în care se folosea forţa brută. Şi, această caracteristică specifică îl făcea mai potrivit pentru oamenii cu firi feroce, care încercau să găsească în violenţă o cheie spre puterea personală.

O altă caracteristică feminină era imprevizibilitatea. Pentru don Juan, aceasta însemna că efectele aliatului nu erau niciodată trainice – mai degrabă era de aşteptat să se schimbe în mod capricios şi n-aveai cum să le prevezi. Inconsistenţa aliatului era contracarată de grija meticuloasă şi serioasă cu care vrăjitorul manipula fiecare detaliu în relaţia cu el. Orice schimbare nefavorabilă ce nu se putea explica, ca urmare a unei greşeli sau a unei manevre eronate, era explicată ca rezultat al imprevizibilităţii feminine a aliatului.

Din pricina caracterului său posesiv, violent şi imprevizibil, acest aliat era socotit a avea un efect, în general dăunător asupra firii adepţilor. Don Juan credea că aliatul se străduia, conştient, să-şi transmită caracteristicile sale feminine şi că acest efort al lui reuşea, într-adevăr.

Dar, în afara firii sale feminine, acest aliat dezvăluia şi o altă faţetă care, şi ea, era percepută ca o calitate: oferea un plus de putere. Don Juan era foarte insistent în legătură cu acest punct; sublinia că în privinţa acestei oferte generoase de putere, aliatul era inegalabil. Era ştiut că dădea adepţilor putere fizică, o tendinţă spre îndrăzneală şi o înclinaţie spre îndeplinirea unor fapte extraordinare. Totuşi, după părerea lui don Juan, o putere atît de mare era excesivă; adăugă că, în ceea ce-l privea pe el, cel puţin, nu mai avea nevoie de acest aliat. Totuşi el îl prezenta ca pe un stimulent puternic pentru un viitor om al cunoaşterii, dacă acesta avea o înclinaţie naturală pentru putere.

Punctul de vedere personal al lui don Juan era că aliatul care se găsea în *Psilocybe mexicana*, pe de altă parte, avea cele mai potrivite şi cele mai valoroase caracteristici: (1) era asemănător unui bărbat şi (2) oferea stări de extaz.

El descria acest aliat ca fiind opusul celui ce se găsea în plantele Datura. Îl considera a fi asemănător unui bărbat, deci masculin. Caracterul lui masculin părea să fie analog cu caracterul feminin al celuilalt aliat; cu alte cuvinte, nu era o putere masculină; don Juan îi caracteriza efectele din punctul de vedere a ceea ce el socotea a fi un comportament bărbătesc. În acest caz, genul masculin al cuvîntului spaniol *humito* putea sugera analogia cu o putere masculină.

Calităţile antropologice ale acestui aliat, pe care don Juan le considera proprii unui bărbat, erau următoarele: (1) era lipsit de pasiune; (2) era blînd; (3) era previzibil şi (4) avea efecte benefice.

Ideea lui don Juan privitoare la firea lipsită de pasiune a aliatului era exprimată în convingerea că era corect, că niciodată nu pretindea fapte extravagante de la adepţii săi. Nu transforma oamenii în sclavii săi, fiindcă nu le acorda, cu uşurinţă, putere; dimpotrivă, *Humito* era aspru, dar corect cu adepţii lui.

Faptul că aliatul nu manifesta un comportament violent, îl făcea blînd. Se presupunea că dădea o senzaţie de decorporalizare, şi, deci, don Juan îl prezenta ca fiind calm, blînd şi împăciuitor.

Era, de asemenea, previzibil. Don Juan descria efectele lui asupra tuturor adepţilor lui individuali şi în experienţele succesive ale oricărui om, luat separat, ca fiind constante; cu alte cuvinte, efectele sale nu variau sau, dacă variau, erau atît de asemănătoare încît erau considerate aceleaşi.

Ca urmare a faptului că era calm, blînd şi previzibil, acest aliat era socotit ca avînd şi altă caracteristică bărbătească: avea un efect benefic asupra caracterului adepţilor. Masculinitatea lui *Humito* presupunea o calitate foarte rară de stabilitate emoţională la adepţi. Don Juan considera că, sub îndrumarea aliatului, omul îşi domolea inima şi obţinea echilibru.

Se credea că un corolar al caracteristicilor masculine ale aliatului era capacitatea de a induce stări de extaz. Această nouă ipostază a naturii lui era percepută tot ca o însuşire. *Humito* era

creditat cu îndepărtarea trupului adepţilor, astfel permiţîndu-le să execute forme specializate de activitate potrivite stării de decorporalizare. Şi don Juan insista că acele forme specializate de activitate duceau, cu siguranţă, la o situaţie de extaz. Aliatul care se găsea în *Psilocybe* era socotit ideal pentru oamenii ale căror firi îi predispuneau la căutarea contemplaţiei.

Un aliat putea fi îmblînzit

Ideea că aliatul putea fi îmblînzit însemna că, fiind o putere, putea fi folosit. Don Juan explica faptul că un aliat avea capacitatea înnăscută de a fi utilizabil; după ce un vrăjitor îmblînzea un aliat, se considera că dispune de puterea sa specializată, ceea ce însemna că îl putea manipula în propriul său avantaj. Capacitatea unui aliat de a fi îmblînzit era opusă incapacităţii altor puteri similare unui aliat, care nu se lăsau manipulate.

Manipularea unui aliat avea două aspecte: (1) un aliat era un vehicul şi (2) un aliat era un ajutor.

Un aliat era un vehicul în sensul că putea să transporte un vrăjitor în domeniul realităţii neobişnuite. Conform cunoştinţelor mele, ambii aliaţi serveau drept vehicule, deşi funcţia avea implicaţii diferite pentru fiecare dintre ei.

Calităţile generale, de nedorit ale aliatului ce se găsea în *Datura inoxia*, mai ales imprevizibilitatea lui, îl transforma într-un vehicul riscant, pe care nu puteai să te bazezi. Ritualul era singura protecţie posibilă împotriva inconsecvenţei sale, dar nu era niciodată suficient ca să asiguri stabilitatea aliatului; un magician care folosea acest aliat drept vehicul trebuia să aştepte semne favorabile înainte de a continua procedura.

Aliatul care se găsea în *Psilocybe mexicana*, pe de altă parte, era socotit a fi un vehicul temeinic, previzibil, rezultat al tuturor calităţilor sale valoroase. Ca urmare a previzibilităţii lui, vrăjitorul care folosea acest aliat nu avea nevoie să se angajeze în nici un fel de ritual preparatoriu.

Celălalt aspect al manipulării aliatului era exprimat de ideea că aliatul era un ajutor. A fi un ajutor însemna că aliatul, după ce

servea unui vrăjitor ca vehicul, putea fi din nou folosit ca ajutor sau ghid ca să-l asiste la îndeplinirea oricărui scop pe care îl avea în minte ca să pătrundă în domeniul realității neobișnuite.

În calitatea lor de ajutoare, cei doi aliați aveau proprietăți diferite, unice. Complexitatea și sfera de aplicare a acestor proprietăți se măreau pe măsură ce se înainta pe calea învățăturii. Dar, în termeni generali, aliatul ce se găsea în *Datura inoxia* era considerat un ajutor extraordinar și această capacitate era privită ca un corolar al abilității sale de a oferi o putere excedentară. Pe de altă parte, aliatul ce se extrăgea din *Psilocybe mexicana* era considerat un ajutor și mai extraordinar. Don Juan considera că era unic în rolul lui de ajutor, pe care îl considera a fi o prelungire a valoroaselor sale calități generale.

A TREIA UNITATE
ALIATUL AVEA O REGULĂ

Printre componentele conceptului de „aliat", ideea că aliatul avea o regulă era indispensabilă în explicarea noțiunii de aliat. Din cauza caracterului ei indispensabil, am plasat-o în cea de-a treia parte principală a acestei scheme structurale.

Regula, pe care don Juan o mai numea și lege, era conceptul rigid de organizare care conducea toate acțiunile ce trebuiau executate și comportamentul ce trebuia respectat în întregul proces al folosirii aliatului. Regula era transmisă verbal de la profesor la ucenic, ar fi de preferat fără schimbări, printr-o interacțiune susținută dintre ei. Regula era mai mult decît un complex de reglementări, era, mai degrabă, o serie de trăsături ale activităților ce marchează linia urmată în procesul de manipulare a aliatului.

Fără îndoială, multe elemente corespundeau definiției pe care don Juan a dat-o aliatului ca fiind „capabil să transporte omul dincolo de granițele sale". Oricine accepta acea definiție putea să tragă concluzia logică, după care orice poseda o astfel de însușire, era un aliat. Și, logic, chiar și stări corporale cauzate de foame, oboseală, boală și altele puteau servi drept aliați, căci ele puteau să aibă capacitatea de a transporta omul dincolo de domeniul realității obișnuite. Dar faptul că aliatul avea o regulă le elimina pe toate celelalte posibilități. Aliatul era o putere care avea o regulă. Toate celelalte posibilități nu puteau fi considerate aliați, fiindcă nu aveau o regulă.

Ca şi concept, regula conţinea următoarele idei şi diversele lor componente: (1) regula era inflexibilă; (2) regula era necumulativă; (3) regula era confirmată de realitatea obişnuită; (4) regula era confirmată de realitatea neobişnuită şi (5) regula era confirmată printr-un consens special.

Regula era inflexibilă

Principiile activităţii care reprezenta esenţa regulii erau paşii obligatorii, pe care trebuia să-i faci ca să atingi ţelul operaţional al învăţăturilor. Această caracteristică obligatorie a regulii era reflectată de faptul că era inflexibilă. Inflexibilitatea regulii era intim legată de ideea de eficienţă. Efortul dramatic dădea naştere unei lupte nesfîrşite pentru supravieţuire şi, în aceste condiţii, numai actul cel mai eficient pe care-l puteai îndeplini îţi putea asigura supravieţuirea. Deoarece punctele de referinţă cu caracter individual nu erau permise, regula prescrie acţiunile care reprezentau singura alternativă de supravieţuire. Aşadar, regula trebuie să fie inflexibilă şi să pretindă o supunere totală la ceea ce ea afirma.

Totuşi, supunerea faţă de regulă nu era absolută. În procesul de învăţare, am consemnat un caz în care inflexibilitatea regulii a fost anulată. Don Juan a explicat acel exemplu de abatere ca pe o favoare specială care rezulta din intervenţia directă a unui aliat. În acel caz, din cauza greşelii mele neintenţionate în mînuirea aliatului conţinut de *Datura inoxia*, regula fusese încălcată. Pornind de la acea întîmplare, don Juan a declarat că un aliat avea capacitatea să intervină direct şi să împiedice efectul dăunător şi, de obicei, fatal care rezulta din nerespectarea regulii. O astfel de evidenţă a flexibilităţii era socotită întotdeauna ca fiind produsul unei puternice legături de afinitate între aliat şi adept.

Regula era necumulativă

Se presupune că toate metodele de manipulare a aliatului au fost deja folosite. Teoretic, regula era necumulativă; nu exista nici o posibilitate de a mai adăuga ceva la ea. Ideea caracterului

necumulativ al regulii era, de asemenea, legată de conceptul de eficienţă. Deoarece regula impunea singura alternativă eficientă pentru supravieţuirea personală a omului, orice încercare de a-i schimba cursul prin inovaţii era considerată ca un act superfluu, mai mult, un act mortal. Nu puteai decît să-ţi extinzi cunoştinţele personale privind regula, fie prin îndrumarea profesorului, fie prin îndrumarea specială a aliatului însuşi. Cel de al doilea era socotit drept un exemplu de dobîndire directă a cunoştinţelor, nu o completare la esenţa regulii.

Regula era confirmată de realitatea obişnuită

Confirmarea regulii era menită să o verifice, era actul de verificare a ei, actul de atestare a validităţii ei, întărind-o pragmatic, într-un mod experimental. De vreme ce regula se ocupa de situaţii legate de realităţi obişnuite şi neobişnuite, confirmarea ei avea loc în ambele domenii.

Situaţiile de realitate obişnuită cu care se ocupa regula erau, deseori, situaţii neobişnuit de deosebite dar, oricît de neobişnuite ar fi fost, regula era confirmată de realitatea obişnuită. Din acest motiv, s-a considerat că se află în afara competenţei acestei lucrări şi că va trebui să formeze subiectul unui alt studiu. Acea parte a regulii se ocupa cu detaliile procedurilor folosite în recunoaşterea, colectarea, amestecarea, prepararea şi îngrijirea plantelor dătătoare de putere, plante în care se găseau aliaţii, cu detaliile altor proceduri legate de folosirea unor astfel de plante ale puterii şi alte amănunte similare.

Regula era confirmată de realitatea neobişnuită

Regula era, de asemenea, confirmată şi de realitatea neobişnuită şi această confirmare avea loc în acelaşi mod pragmatic, experimental, de validare folosit în situaţii de realitate obişnuită. Ideea de confirmare pragmatică implica

două concepte: (1) întîlniri cu aliatul, pe care le-am numit stările de realitate neobişnuită; şi (2) scopurile specifice ale regulii.

Stările de realitate neobişnuită. Cele două plante în care se găseau aliaţii, atunci cînd erau folosite conform regulilor respective ale aliaţilor, produceau stări de percepţie deosebită pe care don Juan le clasifica drept întîlniri cu aliatul. El punea un accent deosebit pe scoaterea lor la iveală, accent rezumat în ideea că trebuia să te întîlneşti cu aliatul cît de des posibil, pentru a-i verifica regula într-un mod pragmatic, experimental. Se presupunea că proporţia regulii care trebuia verificată era direct legată de numărul întîlnirilor cu aliatul.

Metoda exclusivă de a provoca o întîlnire cu aliatul era, firește, folosirea corectă a plantei în care se găsea aliatul. Totuşi, don Juan lăsa să se înţeleagă că la un anumit stadiu avansat al studiului, întîlnirile puteau să aibă loc fără folosirea plantei; cu alte cuvinte, puteau fi provocate doar printr-un act de voinţă.

Am numit întîlnirile cu aliatul stări de realitate neobişnuită. Am ales termenul „realitate neobişnuită" pentru că era în conformitate cu afirmaţia lui don Juan că asemenea întîlniri aveau loc într-un continuum de realitate, o realitate care era doar cu puţin diferită de realitatea obişnuită a vieţii de fiecare zi. În consecinţă, realitatea neobişnuită avea caracteristici specifice ce puteau fi stabilite în aceiaşi termeni de toată lumea. Don Juan nu formula niciodată aceste caracteristici într-un mod definit, dar reticenţa lui părea să rezulte din ideea că fiecare om putea cere cunoaşterea prin propria sa natură.

Următoarele categorii, pe care le consider caracteristicile specifice ale realităţii neobişnuite, au fost extrase din experienţa mea personală. Totuşi, deşi au fost dobîndite subiectiv, ele au fost întărite şi dezvoltate de don Juan prin filtrul propriei sale cunoaşteri; el îşi coordona învăţăturile de parcă aceste caracteristici erau inerente realităţii neobişnuite: (1) realitatea neobişnuită era utilizabilă şi (2) realitatea neobişnuită avea elemente componente.

Prima caracteristică – aceea că realitatea neobişnuită era utilizabilă – însemna că era potrivită pentru foloase reale. Don Juan mi-a explicat de multe ori că interesul practic al cunoştinţelor lui era urmărirea unor rezultate practice şi că o asemenea urmărire era

potrivită atît pentru realitatea obişnuită, cît şi pentru cea neobişnuită. El susţinea că, potrivit cunoştinţelor lui, existau mijloace de folosire a realităţii neobişnuite, la fel ca şi a realităţii obişnuite. Potrivit acestei afirmaţii, stările provocate de aliaţi erau date la iveală cu intenţia deliberată de a fi folosite. În acest caz particular, raţiunea fundamentală a lui don Juan era că întîlnirile cu aliaţii aveau scopul de a afla tainele lor, şi această raţiune fundamentală servea drept un ghid strict pentru proiectarea altor motive personale pe care le puteai avea pentru a căuta stările de realitate neobişnuită.

A doua caracteristică a realităţii neobişnuite era aceea că avea elemente componente. Acele elemente componente erau detaliile, acţiunile şi evenimentele pe care le percepeai, în aparenţă prin simţuri, ca reprezentînd conţinutul unei stări de realitate neobişnuită. Imaginea totală a realităţii neobişnuite era alcătuită din elemente ce păreau a avea însuşiri atît ale elementelor realităţii obişnuite, cît şi ale componentelor unui vis obişnuit, deşi nu reprezentau nici una dintre ele.

După părerea mea, elementele componente ale realităţii neobişnuite aveau trei caracteristici unice: (1) stabilitate, (2) singularitate şi (3) lipsa unui consens obişnuit. Aceste calităţi le singularizau ca unităţi distincte, cu o individualitate de neconfundat.

Elementele componente ale realităţii neobişnuite aveau stabilitate, erau constante. În această privinţă erau similare cu elementele componente ale realităţii obişnuite, căci ele nici nu se schimbau şi nici nu dispăreau, aşa cum făceau elementele componente dintr-un vis obişnuit. Părea că fiecare detaliu ce forma un element component al realităţii neobişnuite avea o concreteţe proprie, pe care eu am perceput-o ca fiind extraordinar de stabilă. Stabilitatea era atît de pronunţată încît îmi permitea să institui următorul criteriu – în realitatea neobişnuită, omul avea întotdeauna capacitatea să se oprească pentru a examina oricare dintre elementele componente un timp indefinit de lung. Aplicarea acestui criteriu îmi permitea să deosebesc stările de realitate neobişnuită pe care le folosea don Juan de alte stări de percepţie specială ce ar fi putut să apară ca realitate neobişnuită, dar care nu admiteau acest criteriu.

A doua caracteristică exclusivă a elementelor componente ale realităţii neobişnuite – singularitatea lor – însemna că fiecare

detaliu din elementele componente era un amănunt de sine stătător, individual; se părea că fiecare detaliu era izolat de celelalte sau că detaliile apăreau cîte unul, o dată. Singularitatea elementelor componente părea să creeze, în continuare, o necesitate unică – ce putea fi comună tuturor oamenilor; nevoia imperativă, impulsul de a combina toate detaliile izolate într-o secvență reală, un amestec total. Don Juan era, evident, conștient de acea necesitate, și o folosea în toate ocaziile posibile.

Cea de a treia caracteristică unică a elementelor componente, și cea mai dramatică dintre toate, era lipsa unui consens obișnuit. Omul percepea elementele componente atunci cînd se afla într-o solitudine deplină, care semăna mai mult cu singurătatea omului ce urmărea singur o scenă nefamiliară în realitatea obișnuită decît cu solitudinea visului. Deoarece stabilitatea elementelor componente ale realității neobișnuite îți permitea să te oprești și să le examinezi pentru un timp ce părea indefinit de lung, ele păreau aproape ca și cum ar fi fost elemente ale vieții de fiecare zi; totuși, diferența dintre elementele componente ale celor două stări de realitate era capacitatea lor de consens obișnuit. Prin consens obișnuit înțeleg acordul tacit sau implicit asupra elementelor componente ale vieții de fiecare zi pe care indivizii și-l acordă între ei în diferite moduri. Pentru elementele componente ale realității neobișnuite, consensul obișnuit era imposibil de obținut. În această privință, realitatea neobișnuită era mai aproape de o stare de visare decît de realitatea obișnuită. Și totuși, din cauza caracteristicilor lor unice de stabilitate și singularitate, elementele componente ale realității neobișnuite aveau o calitate izbitoare de veridicitate ce părea să nutrească necesitatea validării existenței lor în termeni de consens.

Scopul specific al regulii

Cealaltă componentă a conceptului că regula era verificată de realitatea neobișnuită era ideea că regula avea un scop specific. Acel scop era realizarea, prin folosirea unui aliat, a unui țel utilitar. În contextul învățăturilor lui don Juan se considera că regula era

învăţată prin confirmarea ei în realitatea obişnuită şi neobişnuită. Latura decisivă a învăţăturilor era, totuşi, confirmarea regulii în stările de realitate neobişnuită; şi ceea ce era confirmat în acţiunile şi elementele percepute în realitatea neobişnuită era ţelul specific al regulii. Ţelul specific se ocupa de puterea aliatului, adică de manipularea lui, mai întîi ca un vehicul, apoi ca un ajutor, dar don Juan trata întotdeauna fiecare exemplu al ţelului specific al regulii ca pe o unitate separată ce se referea implicit la aceste două zone.

Fiindcă scopul specific se referea la manipularea puterii aliatului, el avea o consecinţă imediată – tehnicile de manipulare.

Tehnicile de manipulare erau procedurile reale, operaţiile reale întreprinse în fiecare caz al manipulării puterii unui aliat. Ideea că un aliat se putea manipula îi garanta utilitatea în atingerea unor scopuri pragmatice, iar tehnicile de manipulare erau procedurile ce păreau să-l facă pe aliat utilizabil.

Scopul specific şi tehnicile de manipulare formau o unitate separată pe care vrăjitorul trebuia s-o cunoască perfect pentru a-şi călăuzi aliatul în mod eficient.

Învăţăturile lui don Juan includeau următoarele scopuri specifice ale regulilor celor doi aliaţi. Le-am aranjat aici în aceeaşi ordine în care el mi le-a prezentat mie.

Primul scop specific care a fost verificat în realitatea neobişnuită era testarea aliatului conţinut în *Datura inoxia*. Tehnica de manipulare consta în ingerarea unei poţiuni făcute dintr-o secţiune a rădăcinii plantei Datura. Ingerarea acelei poţiuni producea o stare superficială de realitate neobişnuită, pe care don Juan o folosea ca să mă testeze şi să-şi dea seama dacă eu, ca viitor ucenic, aveam sau nu o afinitate cu aliatul ce se găsea în acea plantă. Era de aşteptat ca poţiunea să producă, fie o senzaţie de bunăstare fizică nespecificată, fie o senzaţie de mare disconfort, efecte pe care don Juan le socotea semne de afinitate sau lipsă de afinitate.

Al doilea scop specific era divinaţia. Făcea şi ea parte din regula aliatului conţinut de *Datura inoxia*. Don Juan socotea că divinaţia era o formă de mişcare specializată, presupunînd că un vrăjitor era transportat de către aliat într-un compartiment anume de realitate neobişnuită unde putea să ghicească evenimente care, altfel, îi rămîneau necunoscute.

Tehnica de manipulare a celui de al doilea scop specific era un proces de ingerare-absorbţie. O poţiune făcută din rădăcină de Datura era ingerată şi un unguent făcut din seminţe de Datura era frecat pe zonele temporale şi frontale ale capului. Am folosit termenul „ingerare-absorbţie" fiindcă ingerarea putea fi ajutată de absorbţia în piele pentru a produce o stare de realitate neobişnuită sau absorbţia în piele putea fi ajutată de ingerare.

Această tehnică manipulatorie impunea folosirea şi a altor elemente în afara plantei Datura, în acest caz – două şopîrle. Se presupunea că ele serveau vrăjitorului ca instrumente ale mişcării, înţelegînd prin aceasta percepţia specială de a te afla într-un domeniu special în care puteai să auzi cum o şopîrlă vorbeşte şi apoi să vezi ce spusese ea; Don Juan explica aceste fenomene prin faptul că şopîrlele răspundeau la întrebările la care urma să se ghicească.

Al treilea scop specific al legii aliatului ce se găsea în plantele Datura se ocupa cu o altă formă specializată de mişcare, zborul corporal. După cum explica don Juan, vrăjitorul care folosea acest aliat putea să zboare cu trupul lui pe distanţe imense; zborul corporal era capacitatea vrăjitorului de a se mişca prin realitatea neobişnuită şi, apoi, de a se întoarce în realitatea obişnuită în funcţie de propria voinţă.

Tehnica manipulatorie a celui de al treilea scop specific era, de asemenea, un proces de ingestie-absorbţie. O poţiune preparată cu rădăcină de Datura era ingerată şi un unguent făcut din seminţe de Datura era frecat pe tălpile picioarelor, pe partea interioară a ambelor picioare şi pe organele genitale.

Cel de al treilea scop specific nu era confirmat în profunzimea lui; don Juan dădea de înţeles că el nu dezvăluise alte aspecte ale tehnicii de manipulare care să permită vrăjitorului să obţină un sens al direcţiei în timp ce se mişca.

Cel de al patrulea scop specific al regulii era testarea, aliatul găsindu-se în *Psilocybe mexicana*. Testarea nu avea drept ţel stabilirea unei afinităţi sau lipsa de afinitate cu aliatul, ci, mai degrabă, să fie o primă încercare ce nu putea fi evitată sau o primă întîlnire cu aliatul.

Tehnica manipulatorie a celui de al patrulea scop specific folosea un amestec de fumat, făcut din ciuperci uscate în care se

încorporaseră diferite părți din alte cinci plante, dintre care nici una nu era cunoscută ca avînd proprietăți halucinogene. Regula insista asupra actului de inhalare a fumului produs de amestec; profesorul folosea cuvîntul *Humito* (micul fum) ca să se refere la aliatul pe care îl conținea acesta. Dar eu am numit acest proces „ingerare-inhalare", fiindcă era o combinație dintre a ingera mai întîi și apoi de a inhala. Ciupercile, din cauza moliciunii lor, se uscau, devenind un praf foarte fin, care ardea destul de greu. Celelalte ingrediente se prefăceau în fișii atunci cînd se uscau. Aceste fișii se incinerau în căușul pipei, în timp ce praful de ciuperci, care nu ardea atît de ușor, era tras în gură și ingerat. În mod logic, cantitatea de ciuperci uscate ingerată era mai mare decît cantitatea de fișii arse și inhalate.

Efectul primului stagiu de realitate neobișnuită dat la iveală de *Psilocybe mexicana* a provocat scurta discuție a lui don Juan privitoare la cel de al cincilea scop specific al regulii. Se ocupa de mișcare – a te mișca folosind ajutorul aliatului conținut de *Psilocybe mexicana* în și prin obiecte neanimate sau în și prin ființe animate. Tehnica manipulatorie completă putea să includă sugestia hipnotică, în afara procesului de ingerare-inhalație. Fiindcă don Juan a prezentat acest scop specific doar printr-o scurtă discuție care n-a mai fost verificată în continuare, mi-a fost imposibil să stabilesc corect vreunul dintre aspectele ei.

Cel de al șaselea scop specific al regulii, verificat în realitatea neobișnuită, implicînd și aliatul ce se găsea în *Psilocybe mexicana*, avea inerenta capacitate să facă trupul vrăjitorului să dispară; astfel, ideea adoptării unei forme alternative era o posibilitate logică de a obține mișcarea în condițiile incorporalității. O altă posibilitate logică de obținere a mișcării era, firesc, mișcarea prin obiecte și ființe, despre care don Juan doar pomenise.

Tehnica manipulatorie a celui de al șaselea scop specific al regulii includea nu numai ingerare-inhalare, ci și, după toate indicațiile, sugestia hipnotică. Don Juan făcuse o asemenea sugestie în timpul stadiilor de tranziție spre realitatea neobișnuită și, de asemenea, în timpul părții incipiente a stărilor de realitate neobișnuită. El a clasificat procesul aparent hipnotic ca fiind

doar un control al său personal, înţelegînd prin aceasta că el nu mi-a dezvăluit tehnica manipulatorie completă în acel moment.

Adoptarea unei forme alternative nu însemna că un vrăjitor era liber să-şi ia, sub impulsul momentului, orice formă dorea; dimpotrivă, era nevoie de un antrenament de o viaţă ca să-şi ia o formă preconcepută. Forma preconcepută pe care don Juan a preferat să şi-o ia a fost aceea de cioară, şi, prin urmare, el insista asupra acelei forme anume în învăţăturile lui. Totuşi, spunea foarte clar că cioara era preferinţa sa personală şi că mai erau posibile nenumărate alte forme preconcepute.

A PATRA UNITATE
REGULA ERA CONFIRMATĂ PRIN CONSENS SPECIAL

Printre conceptele care alcătuiau regula, aceea care era indispensabilă pentru a o explica, era ideea că regula era confirmată de un consens special; toate celelalte concepte componente erau insuficiente în sine pentru explicarea sensului regulii.

Don Juan preciza foarte clar că un aliat nu era atribuit unui vrăjitor, ci că vrăjitorul învăța să manipuleze aliatul prin procesul de confirmare a regulii. Procesul complet de învățare implica verificarea regulii în realitatea neobișnuită, ca și în realitatea obișnuită. Totuși, latura crucială a învățăturilor lui don Juan o reprezenta confirmarea regulii într-un mod pragmatic și experimental în contextul a ceea ce se percepea a fi elementele componente ale realității neobișnuite. Dar acele elemente componente nu erau supuse unui consens obișnuit și, dacă nu puteai să obții acordul asupra existenței lor, realitatea percepută nu era decît o simplă iluzie. Deoarece omul trebuie să fie singur în realitatea neobișnuită, fiind solitar, tot ce percepea va trebui să fie subiectiv. Starea de solitudine și subiectivitate erau consecințe ale faptului asumat – că nici un alt om nu putea să dea un consens obișnuit asupra percepțiilor celuilalt.

În acel punct, don Juan punea în discuție cel mai important element constitutiv al învățăturilor sale: el îmi oferea consens special asupra acțiunilor și elementelor pe care eu le percepusem

în realitatea neobişnuită, acţiuni şi elemente care se presupunea că ar confirma regula. În învăţăturile lui don Juan, consens special însemna acordul tacit sau implicit asupra elementelor componente ale realităţii neobişnuite pe care el, în rolul lui de profesor, mi le dădea în calitatea mea de ucenic în domeniul cunoaşterii lui. Acest consens special nu era fraudulos sau fals, asemeni celui pe care două persoane îl puteau acorda una alteia în descrierea elementelor componente ale viselor lor individuale. Acest consens special pe care-l oferea don Juan era sistematic şi pentru a-l acorda avea nevoie de totalitatea cunoştinţelor sale. Prin obţinerea consensului sistematic, acţiunile şi elementele percepute în realitatea neobişnuită deveneau consensual reale, ceea ce însemna, în schema de clasificare a lui don Juan, că regula aliatului fusese confirmată. Regula avea sens ca un concept; deci, doar în măsura în care era supusă unui consens special, căci fără acord special privitor la confirmarea ei, regula ar fi fost o pură construcţie subiectivă.

Din pricina caracterului său indispensabil în explicarea regulii, din ideea că regula era confirmată de consens special am conceput şi a patra parte specială a acestei scheme structurale. Această parte, reprezentînd, la bază, o relaţie reciprocă dintre doi indivizi, era formată din: (1) binefăcătorul ori ghidul în cunoaşterea predată, agentul care oferea consensul special şi (2) ucenicul sau subiectul pentru care se dădea consensul special.

Eşecul sau succesul în realizarea scopului operaţional al învăţăturilor depindea de această a patra parte. Astfel, consensul special era apogeul, destul de precar, al următorului proces: Un vrăjitor avea o trăsătură distinctă, posedarea unui aliat, care-l deosebea de oamenii obişnuiţi. Un aliat era o putere care avea proprietatea specială de a avea o regulă. Şi caracteristica unică a regulii era confirmarea ei în realitatea neobişnuită prin consens special.

Binefăcătorul

Binefăcătorul era agentul fără de care confirmarea regulii ar fi fost imposibilă. Pentru a furniza consens special, el îndeplinea

cele două sarcini de (1) pregătire a bazei pentru consens special în privinţa confirmării regulii şi (2) manipularea consensului special.

Pregătirea consensului special

Prima sarcină a binefăcătorului era să stabilească baza necesară pentru elaborarea consensului special referitor la confirmarea regulii. În calitatea lui de profesor, don Juan m-a făcut: (1) să experimentez alte stări de realitate neobişnuită pe care el le explica ca fiind destul de deosebite de acelea scoase la iveală pentru a confirma regula aliaţilor; (2) să particip, împreună cu el, la anumite stări speciale de realitate obişnuită pe care se părea că şi le crease chiar el şi (3) să recapitulez fiecare experienţă în detaliu. Sarcina pe care o avea don Juan, de pregătire a consensului special, consta din întărirea şi confirmarea validării regulii prin oferirea consensului special care se referea la elementele componente ale acestor stări de realitate neobişnuită şi la elementele componente ale stărilor speciale de realitate obişnuită. Celelalte stări de realitate neobişnuită pe care don Juan m-a făcut să le experimentez erau induse de ingerarea cactusului *Lophophora williamsii*, cunoscută, de obicei, drept *peyote*. În general, partea superioară a cactusului era tăiată şi pusă deoparte pînă se usca, după care era mestecată şi ingerată, dar, în condiţii speciale, ea era ingerată cît încă era proaspătă. Ingerarea, totuşi, nu era singurul mod de a trăi o stare de realitate neobişnuită cu *Lophophora williamsii*. Don Juan sugera că stări spontane de realitate neobişnuită apăreau în condiţii unice şi el le privea ca pe nişte daruri sau acordări de putere pe care planta le conţinea.

Realitatea neobişnuită indusă ce *Lophophora williamsii* avea trei trăsături distincte: (1) se credea că era produsă de o entitate numită „Mescalito"; (2) era utilizabilă şi (3) avea elemente componente.

Mescalito se presupunea a fi o putere unică, asemănătoare cu un aliat, în sensul că îngăduia omului să treacă dincolo de graniţele realităţii obişnuite, dar totuşi, destul de diferit de aliat. Asemeni aliatului, Mescalito se găsea într-o anume plantă,

cactusul *Lophophora williamsii*. Dar, spre deosebire de aliat, care se afla doar în plantă, Mescalito şi planta în care se afla erau aceiaşi; planta era centrul unor manifestări deschise de respect, forma unei veneraţii profunde. Don Juan era ferm convins că, în anumite condiţii, o asemenea stare de profundă supunere faţă de Mescalito, simplul act de a fi în contact cu cactusul, ar induce o stare de realitate neobişnuită.

Dar Mescalito nu avea o regulă şi, din acest motiv, nu era un aliat, deşi avea capacitatea de a transporta omul dincolo de graniţele realităţii obişnuite. Faptul că nu avea o regulă, nu numai că îl împiedica pe Mescalito să fie folosit ca un aliat, căci, fără o regulă, nu era de conceput să fie manipulat, dar îl şi transforma într-o putere cu totul diferită de aceea a unui aliat.

Ca o consecinţă directă a faptului că nu avea o regulă, Mescalito era accesibil oricărui om, fără să fie nevoie de o îndelungă ucenicie sau de supunere la tehnici manipulatorii, aşa cum se întîmpla cu aliatul. Şi, fiind accesibil fără nici o instruire în prealabil, Mescalito era considerat un protector. A fi protector însemna că era accesibil oricui, dar cu unii indivizi nu era compatibil. Potrivit spuselor lui don Juan, o asemenea incompatibilitate era cauzată de discrepanţa dintre „moralitatea fermă" a lui Mescalito şi caracterul îndoielnic al individului.

De asemenea, Mescalito era un învăţător. Se presupunea că exercită funcţii didactice. Era un director, o călăuză spre un comportament corect. Mescalito îţi arăta calea cea bună. Ideea lui don Juan în ceea ce priveşte calea cea bună părea a fi un simţ al decenţei, care consta nu din corectitudine, în termeni de moralitate, ci dintr-o tendinţă de a simplifica tiparele de comportament, în termenii eficienţei promovate de învăţăturile lui. Don Juan considera că Mescalito te învăţa simplificarea comportamentului.

Mescalito era considerat o entitate. Şi, ca atare, se presupunea că are o formă definită care, de obicei, nu era constantă sau previzibilă. Această caracteristică însemna că Mescalito era perceput în mod diferit nu numai de diferiţi oameni, ci şi de acelaşi om în circumstanţe diferite. Don Juan exprima această idee în termenii abilităţii lui Mescalito de a adopta orice formă posibilă. În faţa indivizilor cu care era compatibil, el adopta, totuşi,

o formă neschimbată, după ce aceştia consumaseră din el vreme de cîţiva ani.

Realitatea neobişnuită indusă de Mescalito era utilizabilă şi, în această privinţă, era identică cu aceea indusă de un aliat. Singura deosebire era raţiunea fundamentală pe care o folosea don Juan în învăţăturile sale ca să o scoată la iveală; se presupunea că omul căuta „lecţiile lui Mescalito despre calea cea bună".

Realitatea neobişnuită produsă de Mescalito avea, şi ea, elemente componente; şi în acest caz, etapele de realitate neobişnuită induse de Mescalito şi de un aliat erau identice. La ambele, caracteristicile elementelor componente erau stabilitatea, singularitatea şi lipsa de consens.

Cealaltă procedură pe care o folosea don Juan ca să pregătească baza consensului special era să facă din mine un coparticipant la stări speciale de realitate obişnuită. O stare specială de realitate obişnuită era o situaţie care putea fi descrisă în termenii vieţii de fiecare zi, numai că ar fi fost imposibil să obţii un consens obişnuit pe baza elementelor sale componente. Don Juan pregătea baza consensului special prin confirmarea regulii, acordînd consensul special asupra elementelor componente ale stărilor speciale de realitate obişnuită. Aceste elemente componente erau elemente ale vieţii de fiecare zi a căror existenţă putea fi confirmată numai de don Juan prin acord special. Aceasta era o presupunere a mea, fiindcă, în calitatea mea de coparticipant la stările speciale de realitate obişnuită, consideram că numai don Juan, ca fiind celălalt participant, putea şti care elemente componente alcătuiau starea specială de realitate obişnuită.

După părerea mea, stările speciale de realitate obişnuită erau produse de don Juan, deşi el nu pretinsese niciodată că făcuse acest lucru. Se pare că el le producea printr-o manipulare abilă a unor indicii şi sugestii pentru ghidarea comportamentului meu. Am numit acest proces „manipularea indicaţiilor". El avea două aspecte: (1) indicaţii privind mediul şi (2) indicaţii privind comportamentul.

Pe perioada învăţăturilor, don Juan m-a pus să experimentez două asemenea stări. Poate că a produs-o pe prima prin procesul stabilirii indicaţiei despre mediu. Raţiunea fundamentală a lui don Juan pentru a o produce era că eu aveam nevoie de un test ca să-mi dovedesc bunele intenţii şi numai după ce el mi-a dat

consensul special privitor la elementele sale componente a consimţit să-şi înceapă lecţiile. Prin „a da indicaţii privind mediul" am vrut să spun că don Juan m-a condus către o stare specială de realitate obişnuită prin izolare, folosind sugestii subtile, a elementelor componente ale realităţii obişnuite care făceau parte din mediul fizic imediat. Elementele izolate în acest fel creau, în acest caz, o percepere vizuală specifică a culorii, pe care don Juan a verificat-o tacit.

Cea de a doua stare de realitate obişnuită a fost, probabil, produsă în procesul stabilirii indicaţiilor privind comportamentul. Don Juan, avînd o legătură strînsă cu mine, şi prin practicarea unui comportament consecvent, reuşise să creeze o imagine a lui însuşi, o imagine care mi-a servit drept tipar esenţial prin care să-l pot recunoaşte. Apoi, prin producerea unor anume reacţii specifice preferate, care erau incompatibile cu imaginea pe care o crease, don Juan a reuşit să denatureze acest tipar esenţial de recunoaştere. Denaturarea, la rîndul ei, putea să schimbe configuraţia normală a elementelor asociate cu tiparul într-un nou model nepotrivit de recunoaştere care nu putea fi supus consensului obişnuit; don Juan, ca şi coparticipant la acea stare specială de realitate obişnuită, era singura persoană care ştia care erau elementele componente, deci era singurul care putea să-mi dea acordul în privinţa existenţei lor.

Don Juan a stabilit cea de a doua stare specială de realitate obişnuită tot ca pe un test, ca pe un soi de recapitulare a învăţăturilor lui. Se părea că ambele stări speciale de realitate obişnuită au marcat o tranziţie în învăţături. Păreau a fi puncte de articulaţie. Şi, cea de a doua stare se pare că a marcat intrarea mea într-un nou stadiu al studiului, caracterizat de un plus de coparticipare directă între profesor şi ucenic, în scopul de a se ajunge la consens special.

A treia procedură pe care a folosit-o don Juan ca să pregătească consensul special a fost să-mi ceară să-i prezint o relatare detaliată a ceea ce am simţit în urma fiecărei stări de realitate neobişnuită şi a fiecărei stări speciale de realitate obişnuită şi, apoi, să subliniez anumite părţi pe care el le separa din contextul relatării mele. Factorul esenţial era să direcţioneze rezultatul stărilor de realitate neobişnuită şi presupunerea mea implicită în această privinţă era aceea că trăsăturile elementelor compo-

nente ale realităţii neobişnuite – stabilitatea, singularitatea şi lipsa consensului obişnuit – erau inerente şi nu erau rezultatul îndrumărilor lui don Juan. Această presupunere era bazată pe observaţia că elementele componente ale primei stări de realitate neobişnuită prin care am trecut aveau aceleaşi caracteristici, şi, totuşi, don Juan abia de-şi începuse ghidarea. Presupunînd, deci, că aceste caracteristici erau inerente elementelor componente ale realităţii neobişnuite, în general, sarcina lui don Juan consta din a le folosi ca bază pentru direcţionarea rezultatului fiecărei stări de realitate neobişnuită, dată la iveală de *Datura inoxia, Psilocybe mexicana* şi *Lophophora williamsii*.

Relatarea amănunţită pe care don Juan m-a rugat să i-o prezint ca urmare a fiecărei stări de realitate neobişnuită era, de fapt, o recapitulare a experienţei. Ea consta dintr-o redare verbală detaliată a ceea ce percepusem eu în timpul fiecărei stări. Recapitularea avea două etape: (1) amintirea evenimentelor şi (2) descrierea elementelor componente percepute. Amintirea evenimentelor era legată de incidentele pe care mi se păruse că le percep în timpul experienţei pe care o povesteam; adică evenimentele care păreau să fi avut loc şi acţiunile pe care se părea că le îndeplinisem. Descrierea elementelor componente pe care le percepeam era, de fapt, descrierea formei şi a detaliilor specifice elementelor componente pe care mi se părea că le-am perceput.

Din fiecare recapitulare a experienţei, don Juan selecta anumite părţi prin intermediul următoarelor procese: (1) acordînd importanţă anumitor părţi speciale din relatarea mea şi (2) negarea importanţei altor zone ale relatării mele. Intervalul dintre stările de realitate neobişnuită era timpul cînd don Juan analiza recapitularea experienţei.

Am numit primul proces „accent", fiindcă implica o puternică speculaţie în ceea ce priveşte deosebirea dintre ceea ce don Juan concepuse ca fiind ţelul pe care trebuia eu să-l ating în starea de realitate neobişnuită şi ceea ce eu însumi percepusem. Prin accent se înţelegea, aşadar, că don Juan izola o zonă a relatării mele, concentrînd asupra ei partea cea mai importantă a speculaţiei sale. Accentul era fie pozitiv, fie negativ. Accentul pozitiv însemna că don Juan era satisfăcut de un anumit detaliu pe care l-am perceput, fiindcă era conform cu ţelurile pe care el se aşteptase să le ating

în starea de realitate neobişnuită. Accentul negativ însemna că don Juan nu era satisfăcut de percepţia mea, fiindcă nu se conforma cu aşteptările lui sau fiindcă n-o socotea suficientă. Totuşi, el încă plasa majoritatea speculaţiilor lui asupra acelei zone a recapitulării mele pentru a sublinia valoarea negativă a percepţiei mele.

Al doilea proces selectiv pe care-l folosea don Juan era negarea oricărei importanţe a unor zone din relatarea mea. Eu am numit aceasta „lipsă de accent" fiindcă era opusul şi contrabalansul accentului. Se părea că negînd importanţa unor părţi din relatarea mea în ceea ce priveşte elementele componente pe care don Juan le socotea total superflue ţelului învăţăturilor sale, el anula întru totul percepţia pe care o aveam asupra aceloraşi elemente din stările succesive de realitate neobişnuită.

Ghidarea consensului special

Al doilea aspect al sarcinii lui don Juan ca profesor era ghidarea consensului special prin direcţionarea rezultatului fiecărei stări de realitate neobişnuită şi a fiecărei stări speciale de realitate obişnuită. Don Juan direcţiona acel rezultat printr-o manipulare ordonată a nivelurilor extrinsece şi intrinsece ale realităţii neobişnuite şi a nivelurilor intrinsece ale stărilor speciale de realitate obişnuită.

Nivelurile extrinsece ale realităţii neobişnuite aparţineau aranjamentului ei operativ. Aceasta implica mecanica, paşii ce duceau spre însăşi realitatea neobişnuită. Nivelul extrinsec avea trei aspecte sesizabile: (1) perioade pregătitoare; (2) stadiile de tranziţie şi (3) supravegherea de către profesor.

Perioada de pregătire era timpul care se scurgea între o stare de realitate neobişnuită şi următoarea. Don Juan îl folosea ca să-mi dea instrucţiuni directe şi să dezvolte cursul general al învăţăturilor sale. Perioada pregătitoare era de o mare importanţă în stabilirea stărilor de realitate neobişnuită şi, fiindcă se învîrtea în jurul lor, avea două faţete distincte: (1) perioada de dinaintea realităţii neobişnuite şi (2) perioada de după realitatea neobişnuită.

Perioada de dinaintea realităţii neobişnuite era un interval de timp relativ scurt, de cel mult douăzeci şi patru de ore. În stările de realitate neobişnuită provocate de *Datura inoxia* şi *Psilocybe*

mexicana, perioada era caracterizată de instrucțiunile directe, dramatice și accelerate care se refereau la scopul specific al regulii și la tehnicile manipulatorii pe care eu trebuia să le confirm în viitoarea stare de realitate neobișnuită. Cu *Lophophora williamsii*, perioada era în mod esențial, un timp de comportament ritual, de vreme ce Mescalito nu avea o regulă.

Perioada care urma realității neobișnuite, pe de altă parte, era un interval lung, ce dura, de obicei, luni de zile și îngăduia timp pentru discuțiile și clarificările lui don Juan în ceea ce privește evenimentele ce avuseseră loc în starea precedentă de realitate neobișnuită. Perioada era mai importantă după folosirea plantei *Lophophora williamsii*. Fiindcă Mescalito nu avea o regulă, țelul urmărit în realitatea neobișnuită era verificarea caracteristicilor lui Mescalito; don Juan sublinia acele caracteristici în lungul interval ce urma fiecărei stări de realitate neobișnuită.

Cel de al doilea aspect al nivelului extrinsec, stagiile de tranziție, reprezentau trecerea de la o stare de realitate obișnuită la o stare de realitate neobișnuită și viceversa. Cele două stări de realitate se suprapuneau în aceste stagii de tranziție și criteriul pe care-l foloseam eu pentru a-l deosebi pe cel de al doilea de orice altă stare de realitate era că elementele lor componente erau neclare. Niciodată n-am reușit să le percep sau să mi le amintesc precis.

În termenii timpului perceput, stagiile de tranziție erau fie abrupte, fie lente. În cazul *Daturei inoxia*, stările obișnuite și neobișnuite erau aproape juxtapuse și tranziția de la una la cealaltă avea loc brusc. Remarcabile erau trecerile spre realitatea neobișnuită. *Psilocybe mexicana*, pe de altă parte, genera stări de tranziție pe care eu le-am perceput ca fiind lente. Trecerea de la realitatea obișnuită la realitatea neobișnuită era îndelungă și ușor de perceput. Eu am fost întotdeauna conștient de ea, poate din pricina faptului că m-am temut de evenimentele ce aveau să urmeze.

Stadiile de tranziție dezvăluite de *Lophophora williamsii* păreau să combine trăsăturile celorlalte două. Mai întîi, ambele treceri *din* și *în* realitatea neobișnuită păreau foarte ușor de observat. Intrarea în realitatea neobișnuită era lentă și eu am trecut prin ea fără să simt aproape nici o diminuare a facultăților mele; dar, întoarcerea la o realitate obișnuită era un stagiu de tranziție

brusc, pe care-l percepeam clar, dar cu mai puţină uşurinţă în observarea fiecărui detaliu.

Al treilea aspect al nivelului extrinsec era supravegherea de către profesor a ajutorului real pe care eu, ca ucenic, îl primeam în timpul experimentării unei stări de realitate neobişnuită. Am pomenit de supraveghere ca de o categorie în sine, fiindcă era de la sine înţeles că profesorul va trebui să intre în realitatea neobişnuită împreună cu ucenicul său într-un anumit moment al învăţăturilor. În timpul stărilor de realitate neobişnuită produse de *Datura inoxia* am beneficiat de o supraveghere minimă. Don Juan punea un accent deosebit pe paşii făcuţi în timpul perioadei preparatorii, dar, după ce am respectat această cerinţă, m-a lăsat să continui singur.

În realitatea neobişnuită provocată de *Psilocybe mexicana*, gradul de supraveghere era total diferit şi, în acest caz, după părerea lui don Juan, ucenicul avea nevoie de cît mai multă îndrumare şi ajutor. Confirmarea regulii necesita adoptarea unei forme alternative, care părea să sugereze că trec printr-o serie de modificări foarte specializate în perceperea mediului. Don Juan a produs acele modificări necesare prin comenzi verbale şi sugestii în timpul stagiilor de tranziţie în realitatea neobişnuită. Un alt aspect al supravegherii lui era să mă îndrume în partea de început a stărilor de realitate neobişnuită, ordonîndu-mi să-mi îndrept atenţia asupra unor anumite elemente componente ale stării precedente de realitate obişnuită. Detaliile pe care se focaliza el erau, aparent, alese la întîmplare, căci problema importantă era actul de perfecţionare a formei alternative adoptate. Aspectul final al supravegherii era înapoierea mea la realitatea obişnuită. Era de la sine înţeles că şi această operaţiune cerea maximum de supraveghere din partea lui don Juan, deşi nu-mi amintesc procedura reală.

Supravegherea necesară pentru stările produse de *Lophophora williamsii* era o combinaţie a celorlalte două. Don Juan a rămas alături de mine cît de mult a putut, totuşi el nu a încercat deloc să mă călăuzească *în* sau *din* realitatea neobişnuită.

Cel de al doilea nivel al ordinii diferenţiale din realitatea neobişnuită erau standardele aparent interne ale aranjamentului aparent intern al elementelor sale componente. L-am numit „nivelul intrinsec" şi am presupus aici că elementele componente erau supuse la trei procese generale, ce păreau a fi produsul

îndrumării lui don Juan: (1) o avansare spre specific; (2) o avansare spre un şir mai extins de evaluări şi (3) o avansare spre utilizarea mai pragmatică a realităţii neobişnuite.

Înaintarea spre specific era, aparent, avansarea elementelor componente ale fiecărei stări succesive de realitate neobişnuită spre mai multă precizie, mai multă specificitate. Aceasta cuprindea două aspecte separate: (1) o avansare spre forme specifice unice şi (2) o avansare spre rezultate total specifice.

Avansarea către forme specifice unice însemna că elementele componente erau amorf familiare în stările incipiente. Avansarea părea să conţină două nivele de schimbare în elementele componente ale realităţii neobişnuite: (1) o complexitate progresivă a detaliului perceput şi (2) un progres de la forme familiare la forme nefamiliare.

Complexitatea progresivă a detaliului însemna că în fiecare stare succesivă de realitate neobişnuită micile detalii pe care le-am perceput şi care constituiau elementele componente au devenit mai complexe. Am evaluat complexitatea după felul în care am devenit conştient că structura elementelor componente a devenit mai complicată şi totuşi detaliile nu au devenit încîlcite excedentar. Complexitatea sporită se referea, mai degrabă, la dezvoltarea armonioasă a detaliului perceput, care se pornea de la impresiile pe care mi le-au creat nişte forme vagi în stadiile incipiente şi ajungea pînă la perceperea de către mine a unor înşiruiri elaborate, imense, a unor amănunte minuscule în ultimele stadii.

Avansarea de la forme familiare la forme nefamiliare însemna că, la început, formele elementelor componente ori erau forme familiare pe care le găseai în realitatea obişnuită sau, cel puţin, evocau familiaritatea vieţii de fiecare zi. Dar, în stările succesive de realitate neobişnuită formele specifice, detaliile care constituiau forma şi tiparele în care erau combinate elementele componente deveneau din ce în ce mai nefamiliare, pînă cînd nu le mai puteam egaliza şi nici nu mai puteau evoca, în unele cazuri, lucrurile pe care le percepusem vreodată în realitatea obişnuită.

Progresia elementelor componente către rezultate specifice totale era aproximarea din ce în ce mai apropiată a rezultatului total pe care l-am realizat în fiecare stare de realitate neobişnuită faţă de rezultatul total pe care-l căuta don Juan în probleme

privind confirmarea regulii; cu alte cuvinte, realitatea neobişnuită era determinată să confirme regula, şi confirmarea devenea din ce în ce mai specifică la fiecare încercare succesivă.

Cel de al doilea proces general al nivelului intrinsec de realitate neobişnuită era avansarea către un registru mai extins de evaluare. Cu alte cuvinte, era cîştigul pe care l-am perceput în fiecare stare succesivă a realităţii neobişnuite către extinderea zonei asupra căreia puteam să-mi exercit capacitatea de a-mi focaliza atenţia. Problema pusă în discuţie în acest moment era fie că exista o zonă definită care se extindea, fie că puterea mea de percepţie părea să se mărească în fiecare stare succesivă. Învăţăturile lui don Juan susţineau şi întăreau ideea că exista o zonă care se extindea şi eu am numit acea presupusă zonă „registrul de evaluare". Extinderea sa progresivă consta dintr-o evaluare aparent senzorială pe care am făcut-o elementelor componente ale realităţii neobişnuite care apăreau într-un anumit registru. Am evaluat şi am analizat aceste elemente componente prin simţurile mele şi, după toate aparenţele, am perceput registrul în care ele se petreceau ca fiind mai extins, mai cuprinzător în fiecare stare succesivă.

Registrul de evaluare a fost de două feluri: (1) registrul dependent şi (2) registrul independent. Registrul dependent era o zonă în care elementele componente erau detaliile mediului fizic care fuseseră în aria conştiinţei mele în starea precedentă de realitate obişnuită. Registrul independent, pe de altă parte, era zona în care elementele componente ale realităţii neobişnuite păreau să se nască singure, libere de influenţa mediului fizic al realităţii obişnuite precedente.

Aluziile clare ale lui don Juan cu privire la problemele registrului de valorificare susţineau că fiecare dintre cei doi aliaţi şi Mescalito aveau proprietatea de a provoca ambele forme de percepţie. Totuşi, mie mi se părea că *Datura inoxia* avea o mai mare capacitate de a provoca un registru independent, deşi, sub forma zborului corporal, pe care nu l-am perceput pentru un timp destul de îndelungat ca să afirm aceasta, registrul de valorificare era, implicit, unul dependent. *Psilocybe mexicana* avea capacitatea de a produce un registru dependent. *Lophophora williamsii* avea capacitatea de a le produce pe amîndouă.

Presupunerea mea era că don Juan folosea acele proprietăți diferite pentru a pregăti consensul special. Cu alte cuvinte, în stările produse de *Datura inoxia* elementele componente cărora le lipsea consensul obișnuit existau independent de realitatea obișnuită precedentă. În cazul plantei *Psilocybe mexicana*, lipsa consensului obișnuit implica elementele componente ce depindeau de mediul realității obișnuite precedente. Iar în cazul plantei *Lophophora williamsii*, unele elemente componente erau determinate de mediu, în timp ce altele erau independente de mediu. Astfel, folosirea celor trei plante la un loc pare să fi avut scopul de a crea o percepție largă a lipsei de consens obișnuit asupra elementelor componente ale realității neobișnuite.

Ultimul proces al nivelului intrinsec de realitate neobișnuită era progresul pe care l-am perceput eu în fiecare stare succesivă către o folosire mai pragmatică a realității neobișnuite. Acest progres părea să fie corelat cu ideea că fiecare nouă stare era un stagiu mai complex de instruire și că această complexitate mărită a fiecărui nou stagiu cerea o folosire mai cuprinzătoare și mai pragmatică a realității neobișnuite. Progresia cea mai vizibilă era cînd se folosea *Lophophora williamsii*; existența simultană a registrului de evaluare dependent și independent în fiecare stare extindea folosirea pragmatică a realității neobișnuite, căci acoperea ambele registre în același timp.

Dirijarea rezultatului stărilor speciale de realitate obișnuită părea să producă o ordine în nivelul intrinsec, o ordine caracterizată de progresia elementelor componente către specific; cu alte cuvinte, elementele componente erau mai numeroase și puteau fi izolate mai ușor în fiecare stare specială succesivă a realității obișnuite. Pe parcursul învățăturilor sale, don Juan mi-a arătat doar două dintre ele, dar am putut, totuși, să detectez că, în cea de a doua, a fost mai ușor pentru don Juan să izoleze un număr mare de elemente componente și facilitatea în obținerea unor rezultate specifice a influențat rapiditatea cu care s-a produs cea de a doua stare specială de realitate obișnuită.[1]

[1] Pentru prezentarea părților analizei mele structurale, vezi Appendice B.

ORDINEA CONCEPTUALĂ

Ucenicul

Ucenicul era ultima unitate a ordinii conceptuale. Ucenicul era, pe drept cuvînt, elementul care focaliza învăţăturile lui don Juan, căci el trebuia să accepte totalitatea consensului special dat elementelor componente ale tuturor stărilor de realitate neobişnuită şi tuturor stărilor speciale de realitate obişnuită, înainte ca acest consens special să devină consensul special un concept încărcat de sens. Dar consensul special, fiind legat de acţiunile şi elementele percepute în realitatea neobişnuită, aducea după sine o ordine specială de conceptualizare, o ordine care punea de acord asemenea acţiuni şi elemente percepute o dată cu confirmarea regulii. De aceea, acceptarea consensului special însemna pentru mine, în calitatea mea de ucenic, adoptarea unui anume punct de vedere validat de totalitatea învăţăturilor lui don Juan; adică, însemna intrarea mea într-un nivel conceptual, un nivel ce includea o ordine a unei conceptualizări ce făcea învăţăturile de înţeles în termenii lor proprii. Eu am numit o „ordinea conceptuală" pentru că era ordinea care conferea sens fenomenelor neobişnuite ce alcătuiau cunoaşterea lui don Juan; era matricea înţelesului în care toate conceptele individuale dezvăluite de învăţăturile lui erau fixate.

Luînd în calcul, aşadar, că ţelul ucenicului consta din adoptarea acelei ordini de conceptualizare, el avea două alternative: putea ori să eşueze în eforturile lui, ori să reuşească.

Prima alternativă, eşecul în adoptarea ordinii conceptuale, însemna, de asemenea, că ucenicul eşuase în realizarea ţelului operaţional al învăţăturilor. Ideea eşecului era explicată în tema celor patru duşmani simbolici ai omului cunoaşterii: era de la sine

înţeles că eşecul nu era doar actul de întrerupere a căutării ţelului, ci actul de abandonare a căutării, numai sub presiunea creată de oricare dintre cei patru duşmani simbolici. Aceeaşi temă mai arăta şi că primii doi duşmani – teama şi claritatea – erau pricina înfrîngerii omului la nivelul ucenicului, că înfrîngerea la acel nivel însemna eşecul în a învăţa cum să manipulezi un aliat şi că, drept urmare a acelui eşec, ucenicul adoptase ordinea conceptuală într-un mod superficial, greşit. Cu alte cuvinte, adoptarea ordinii conceptuale era greşită în sensul că era o afiliere sau o angajare frauduloasă la înţelesul propus de învăţături. Ideea era că, atunci cînd era învins, un ucenic, în afară că era incapabil să comande un aliat, va rămîne doar cu ştiinţa cîtorva tehnici de manipulare, plus memoria elementelor componente de realitate neobişnuită percepute, dar nu se va identifica cu raţiunea fundamentală care le-ar fi dat sens în propriii lor termeni. În aceste condiţii, orice om putea fi silit să-şi dezvolte propriile explicaţii pentru zonele subiectiv alese ale fenomenelor pe care le trăise, şi acel proces ar aduce după sine adoptarea greşită a punctului de vedere propus de învăţăturile lui don Juan. Adoptarea greşită a ordinii conceptuale, totuşi, nu părea să se reducă doar la ucenic. Prin tema duşmanilor unui om al cunoaşterii se înţelegea şi că un om, după ce reuşise să înveţe cum să comande un aliat, putea să cedeze în faţa asalturilor celorlalţi doi duşmani – puterea şi vîrsta înaintată. În schema de categorii a lui don Juan, o asemenea înfrîngere însemna că omul căzuse în greşeala adoptării superficiale şi eronate a ordinii conceptuale, aşa cum făcuse şi ucenicul învins.

Adoptarea cu succes a ordinii conceptuale, pe de altă parte, însemna că ucenicul atinsese scopul operaţional, o adoptare *bona fide* a punctului de vedere propus de învăţături. Cu alte cuvinte, adoptarea de către el a ordinii conceptuale era sinceră în sensul că reprezenta o totală afiliere, o angajare la sensul exprimat în acea ordine de conceptualizare.

Don Juan nu clarifica niciodată punctul exact la care, sau modul exact în care ucenicul înceta să fie ucenic, deşi aluzia era clară că, o dată ce atinsese scopul operaţional al sistemului – adică o dată ce ştia cum să comande un aliat –, nu mai avea nevoie să fie îndrumat de un profesor. Ideea că va veni o vreme cînd îndrumările unui

profesor vor fi de prisos însemna că ucenicul va reuşi să adopte ordinea conceptuală şi, făcînd aceasta, va obţine capacitatea de a descoperi interferenţe pline de sens fără ajutorul profesorului.

În măsura în care aceasta avea legătură cu învăţăturile lui don Juan şi pînă cînd îmi încetam ucenicia, acceptarea consensului special părea să implice adoptarea a două unităţi de ordin conceptual; (1) ideea unei realităţi a consensului special şi (2) ideea că realitatea consensului obişnuit, de fiecare zi, şi realitatea consensului speciei aveau o valoare pragmatică egală.

Realitatea consensului special

Fundamentul învăţăturilor lui don Juan, după cum el însuşi declara, era legat de folosirea a trei plante halucinogene prin care el inducea stări de realitate neobişnuită. Folosirea acestor trei plante părea să fi fost o chestiune de intenţie deliberată din partea lui. Părea să le fi folosit deoarece fiecare dintre ele avea proprietăţi halucinogene diferite, pe care el le interpreta ca pe naturile inerente diferite ale puterilor conţinute de acestea. Prin direcţionarea nivelurilor extrinsece şi intrinsece ale realităţii neobişnuite, don Juan exploata diferitele proprietăţi halucinogene pînă cînd ele creau în mine, ucenicul, percepţia că realitatea neobişnuită era o zonă perfect definită, un domeniu separat de viaţa obişnuită, de fiecare zi, ale cărei proprietăţi inerente mi se revelau pe parcurs.

Totuşi, era, de asemenea posibil ca presupusele proprietăţi diferite să fie doar produsul propriului proces al lui don Juan de a ghida ordinea intrinsecă a realităţii neobişnuite, deşi, în învăţăturile lui, el exploata ideea că puterea întruchipată în fiecare dintre plante provoca stări de realitate neobişnuită care difereau una de cealaltă. Dacă această informaţie era corectă, diferenţele dintre ele în termenii părţilor acestei analize păreau să existe în registrul evaluării pe care o puteai observa în stările provocate de fiecare dintre cele trei. Datorită caracteristicilor registrului de evaluare, toate trei contribuiau la producerea percepţiei unei zone sau a unui domeniu perfect definit, constînd din două componente: registrul independent, numit domeniul şopîrlelor, sau

al lecțiilor lui Mescalito; și registrul dependent denumit la zona în care omul se mișca prin propriile mijloace.

Eu folosesc termenul „realitate neobișnuită", după cum s-a subliniat deja, în sensul unei realități extraordinare, neuzuale. Pentru un ucenic începător, o asemenea realitate era, din toate punctele de vedere, ieșită din comun, dar ucenicia în domeniul cunoașterii lui don Juan pretindea participarea mea obligatorie și aderarea mea la practicarea, pragmatică, experimentală, la tot ce învățasem. Aceasta însemna că eu, ca ucenic, trebuia să experimentez un număr de stări de realitate neobișnuită și acele cunoștințe la prima mînă vor face, mai devreme sau mai tîrziu, clasificarea de „obișnuit" și „neobișnuit", lipsită de sens pentru mine. Adoptarea efectivă a primei părți a ordinii conceptuale ar fi implicat ideea că exista un alt domeniu de realitate separată, dar care nu mai era neobișnuită, „realitatea consensului special".

Acceptarea ca pe o premisă majoră că realitatea consensului special era un domeniu separat ar fi explicat în mod logic ideea că întîlnirile cu aliații sau cu Mescalito aveau loc într-un domeniu care nu era iluzoriu.

Realitatea consensului special avea o valoare pragmatică

Același proces de direcționare a nivelurilor extrinsece și intrinsece ale realității neobișnuite, care se pare că au creat recunoașterea realității consensului special ca un domeniu separat, părea, de asemenea, să fie responsabil de perceperea de către mine a faptului că realitatea consensului special era practică și utilizabilă. Acceptarea consensului special asupra tuturor stărilor de realitate obișnuită și asupra stărilor speciale de realitate obișnuită era menită să consolideze conștiența faptului că ea era egală cu realitatea consensului obișnuit, de fiecare zi. Această egalitate se baza pe impresia că realitatea consensului special nu era un domeniu ce putea fi egal cu visele. Din contră, avea elemente componente stabile ce erau supuse acordului special. Era, de fapt, un domeniu în care omul putea percepe mediul înconjurător într-un mod premeditat. Elementele sale componente nu erau subiective

sau capricioase, ci erau detalii sau evenimente concise, a căror existenţă era atestată de întregul corp al învăţăturilor.

Implicarea egalităţii era clară în tratamentul pe care-l acorda don Juan realităţii consensului special, un tratament care era utilitar şi firesc; el nu s-a referit la el niciodată şi nici mie nu mi-a cerut să mă port faţă de el în alt fel decît într-unul utilitar, firesc. Faptul că aceste două zone erau socotite egale nu însemna, totuşi, că în orice clipă te puteai comporta în exact acelaşi fel în fiecare dintre zone. Din contră, comportamentul vrăjitorului trebuie să fie diferit, de vreme ce fiecare zonă a realităţii avea calităţi care o făcea utilizabilă în felul său propriu. Factorul definitoriu în privinţa înţelesului părea a fi fost ideea că o asemenea egalitate putea fi măsurată din punct de vedere al utilităţii practice. Astfel, un vrăjitor trebuia să creadă că era posibil să se deplaseze de colo, colo, dintr-o zonă într-alta, că ambele erau inerent utilizabile şi că singura deosebire dintre cele două era diferita lor capacitate de a fi folosite, cu alte cuvinte, scopurile diferite la care ele serveau.

Totuşi, caracterul lor separat părea să fie doar un aranjament potrivit, care era în acord cu stadiul meu special de ucenicie, pe care don Juan îl folosea ca să mă determine să fiu conştient că putea să existe şi un alt domeniu de realitate. Dar, din acţiunile lui, mai mult decît din declaraţii, am fost convins că pentru un vrăjitor nu exista decît un unic continuum de realitate care avea două sau, poate, mai mult decît două părţi din care el extrăgea deducţii cu valoare pragmatică. Adoptarea reală a ideii că realitatea consensului special avea valoare pragmatică ar fi conferit o perspectivă plină de sens mişcării.

Dacă aş fi acceptat ideea că realitatea consensului special era utilizabilă fiindcă poseda proprietăţi inerent utilizabile care erau la fel de pragmatice ca acelea ale realităţii consensului de fiecare zi, atunci ar fi fost logic ca eu să înţeleg de ce don Juan exploata noţiunea de mişcare în realitatea consensului special pentru un timp atît de lung. După acceptarea existenţei pragmatice a unei alte realităţi, singurul lucru pe care trebuia să-l facă un vrăjitor ar fi fost să înveţe mecanica mişcării. Desigur, mişcarea în acel caz trebuia să fie specializată, pentru că avea de a face cu proprietăţile inerente, pragmatice, ale realităţii consensului special.

SUMAR

Subiectele analizei mele au fost următoarele:

1. Fragmentele învăţăturii lui don Juan pe care le-am prezentat aici au constat în două aspecte: ordinea operativă sau succesiunea plină de sens, în care toate conceptele individuale ale învăţăturilor lui erau legate între ele, şi ordinea conceptuală sau matricea de înţeles în care toate conceptele individuale ale învăţăturilor lui erau fixate.

2. Ordinea operativă avea patru părţi principale cu respectivele lor idei componente: (1) conceptul „om al cunoaşterii"; (2) ideea că un om al cunoaşterii se bucura de ajutorul unei puteri specializate numită „aliat"; (3) ideea că un aliat era condus de un complex de regulamente numite „regulă" şi (4) ideea că această confirmare a regulii era supusă consensului special.

3. Aceste patru părţi erau legate între ele în următorul mod: ţelul ordinii operative era să înveţe omul cum să devină om al cunoaşterii; un om al cunoaşterii era diferit de omul obişnuit fiindcă avea un aliat; aliatul era o putere specializată care avea o regulă; puteai să obţii un aliat şi să-l supui prin procesul verificării regulii sale în domeniul realităţii neobişnuite şi prin obţinerea consensului special care se referă la confirmare.

4. În contextul învăţăturilor lui don Juan, a deveni om al cunoaşterii nu era o realizare cu caracter permanent ci, mai degrabă, un proces. Cu alte cuvinte, factorul care crea un om al cunoaşterii nu era doar posibilitatea de a avea un aliat, ci lupta de o viaţă a omului pentru a se menţine în interiorul limitelor unui sistem de credinţe. Totuşi, învăţăturile lui don Juan ţinteau rezultate practice şi scopul lui practic, referitor la cum să înveţi pe cineva să devină om al cunoaşterii, era să-l înveţi cum să dobîndească un aliat, însuşindu-i regula. Astfel, ţelul ordinii

operative era să ofere omului consensul special pe baza elementelor componente percepute în realitatea neobişnuită, care erau considerate o confirmare a regulii aliatului.

5. Pentru a oferi consensul special privind confirmarea regulii aliatului, don Juan a trebuit să ofere consensul special în legătură cu elementele componente ale tuturor stărilor de realitate neobişnuită şi ale stărilor speciale de realitate obişnuită care reieşeau pe parcursul învăţăturilor sale. Deci, consensul special se ocupa de fenomene neobişnuite, fapt care îmi permitea să presupun că orice ucenic, prin acceptarea consensului special, trebuia să adopte ordinea conceptuală a cunoştinţelor care i se predau.

6. Din punctul de vedere al stadiului meu personal de studiu, puteam să deduc că, pînă în momentul cînd m-am retras din ucenicie, învăţăturile lui don Juan au stimulat adoptarea a două părţi ale ordinii conceptuale: (1) ideea că există un tărîm separat al realităţii, o altă lume, pe care am numit-o „realitatea consensului special" sau (2) cealaltă lume, care era la fel de utilizabilă ca lumea vieţii de fiecare zi.

De-abia după şase ani de ucenicie, ştiinţa lui don Juan a devenit pentru mine un tot coerent. Mi-am dat seama că scopul lui a fost să ofere un consens real privitor la descoperirile mele personale, şi, deşi eu nu am continuat, fiindcă nu eram pregătit, şi nici nu voi fi vreodată, să suport rigorile unui astfel de antrenament, felul meu individual de a face faţă standardelor efortului personal era încercarea pe care am făcut-o de a-i înţelege învăţăturile. Am simţit că era neapărat necesar să dovedesc, sau, măcar, să-mi dovedesc mie însumi, că nu erau nişte ciudăţenii.

După ce mi-am finalizat schema structurală şi am putut să înlătur multe date care nu ajutau în nici un fel efortului meu iniţial de a dezvălui forţa învăţăturilor sale, am înţeles clar că aveau o coeziune internă, o consecinţă logică care îmi îngăduia să privesc întregul fenomen într-o lumină care risipea ideea de ciudăţenie ce caracteriza tot ce experimentasem aici. Atunci, a devenit evident pentru mine că ucenicia mea nu fusese decît începutul unui drum foarte lung. Şi experienţele grele pe care le suportasem şi care mă copleşiseră atît de mult nu fuseseră decît un mic fragment dintr-un sistem de gîndire logică, din care don Juan extrăsese deducţii pline de sens pentru viaţa lui de fiecare zi, un sistem foarte complex de credinţe în care cercetarea era o experienţă ce ducea la exaltare.

APPENDICE A

Procesul validării consensului special

Validarea consensului special însemna, în fiecare punct, cumularea învățăturilor lui don Juan. Cu scopul de a explica procesul cumulativ, am organizat validarea consensului special după succesiunea în care se petreceau stările de realitate neobișnuită și realitate obișnuită specială. Don Juan nu părea să fi fixat procesul de direcționare a ordinii intrinsece a realității neobișnuite și a realității obișnuite speciale într-un mod exact; el părea să fi izolat unitățile de direcționare într-un fel destul de fluid.

Don Juan a început să pregătească baza consensului special producînd prima stare specială de realitate obișnuită prin procesul de manipulare a indiciilor care se refereau la mediu. El a izolat prin acea metodă anumite elemente componente din șirul celor aflate în realitatea obișnuită și, izolîndu-le, m-a îndrumat să percep o progresie spre specific, în acest caz perceperea culorilor ce păreau să emane din două mici zone de pe sol. Fiind izolate, acele zone de colorație deveneau libere de consens obișnuit; se părea că doar eu eram capabil să le văd, astfel încît ele creau o stare specială de realitate obișnuită.

Izolarea celor două zone pe sol, prin lipsirea lor de consens obișnuit, ajuta la stabilirea primei legături dintre realitatea obișnuită și cea neobișnuită. Don Juan m-a ajutat să percep o porțiune a realității obișnuite într-un mod neuzual; adică, el a schimbat unele elemente obișnuite în detalii ce aveau nevoie de consens special.

Consecința primei stări speciale de realitate obișnuită a fost recapitularea de către mine a experienței; din ea don Juan a selectat percepția diferitelor zone de colorație ca unități de subliniere pozitivă. El a izolat pentru subliniere negativă relatarea mea despre teama, oboseala mea și posibilitatea lipsei mele de perseverență.

În timpul perioadei de pregătire care a urmat, el a plasat cea mai mare parte a speculațiilor sale pe unitățile pe care le izolase și a dezvoltat ideea că era posibil să se descopere în mediul înconjurător, don Juan a introdus și unele dintre conceptele componente ale omului cunoașterii.

În cel de al doilea pas în pregătirea consensului special care se referea la confirmarea regulii, don Juan a indus o stare de realitate neobişnuită cu *Lophophora williamsii*. Deşi întregul conţinut al acelei prime stări de realitate neobişnuită era destul de vag şi disociat, totuşi elementele componente erau foarte bine definite; eu am perceput caracteristicile stabilităţii, singularităţii şi lipsei de consens obişnuit aproape la fel de clar ca în stările următoare. Aceste caracteristici nu erau atît de evidente, poate din pricina neîndemînării mele; era prima oară cînd trăiam o realitate neobişnuită.

Era imposibil să precizez efectul direcţionării precedente a lui don Juan asupra cursului real al experienţei; totuşi, măiestria lui în dirijarea rezultatului stărilor următoare ale realităţii neobişnuite a fost foarte clară începînd din acel punct.

Din ceea ce i-am povestit eu despre acea experienţă, el a selectat unităţile care dirijau progresia spre forme unice specifice şi rezultate totale specifice. El a luat relatarea mea privind acţiunile mele cu cîinele şi a legat-o de ideea că Mescalito era o entitate vizibilă. Ea putea să adopte orice formă şi, înainte de toate, era o entitate din afara omului.

Relatarea acţiunilor mele îi servea lui don Juan şi ca să stabilească progresia către un regim mai larg de evaluare; în acest caz, progresia era către un regim dependent. Don Juan punea un accent pozitiv pe noţiunea că eu mă mişcasem şi acţionasem în realitatea neobişnuită, aproape aşa cum aş fi făcut în viaţa de fiecare zi.

Progresia către o folosire mai pragmatică a realităţii neobişnuite era stabilită punînd un accent negativ pe relatarea privind incapacitatea mea să acord o atenţie logică elementelor componente percepute. Don Juan a lăsat să se înţeleagă că mi-ar fi fost posibil să examinez elementele cu detaşare şi exactitate; această idee a scos la iveală două caracteristici generale ale realităţii neobişnuite, faptul că era pragmatică şi că avea elemente componente ce puteau fi observate senzorial.

Lipsa consensului obişnuit asupra elementelor componente era revelată dramatic de reacţia reciprocă a accentelor pozitive şi negative puse pe părerile celor care observau comportamentul meu în timpul acelei prime stări de realitate neobişnuită.

Perioada de pregătire care a urmat primei stări de realitate neobişnuită a durat mai mult de un an. Don Juan s-a folosit de acel timp ca să introducă mai multe concepte componente ale ideii de om al cunoaşterii şi ca să dezvăluie unele părţi ale regulii celor doi aliaţi. El a scos la iveală

și o stare superficială de realitate neobișnuită ca să-mi testeze afinitatea cu aliatul conținut de *Datura inoxia*. Don Juan a folosit toate senzațiile vagi pe care le-am avut pe durata acelei stări superficiale ca să sublinieze caracteristicile generale ale aliatului, punîndu-l în contrast cu ceea ce izolase el drept caracteristicile vizibile ale lui Mescalito.

Cel de al treilea pas în pregătirea consensului special referitor la confirmarea regulii a fost să inducă o altă stare de realitate neobișnuită cu *Lephophora williamsii*. Îndrumarea pe care don Juan mi-a oferit-o în etapa precedentă spre perceperea acestei de-a doua stări de realitate neobișnuită s-a desfășurat în următorul mod:

Progresia spre specific crea posibilitatea vizualizării unei entități a cărei formă se schimbase în chip remarcabil, de la forma familiară a unui cîine, în prima stare, la forma total nefamiliară a unui compus antropomorfic care părea că există în afara mea.

Progresia spre un regim mai larg de evaluare a fost evidentă în felul cum am perceput o călătorie. Pe parcursul acelei călătorii, regimul de evaluare a fost atît dependent cît și independent, deși majoritatea elementelor componente depindea de mediul înconjurător al stării precedente de realitate obișnuită.

Progresia spre o folosire mai pragmatică a realității neobișnuite a fost, poate, trăsătura cea mai evidentă a celei de a doua stări pe care am experimentat-o. A devenit evident pentru mine, într-un mod complex și detaliat, că omul se putea mișca în realitatea neobișnuită.

De asemenea, eu am examinat elementele componente cu detașare și precizie. Le-am perceput foarte clar stabilitatea, singularitatea și lipsa de consens.

Din recapitularea experienței, don Juan a subliniat următoarele: pentru avansarea către specific, el a pus un accent pozitiv pe faptul că eu l-am văzut pe Mescalito ca pe un compus antropomorfic. Cea mai mare parte a speculației care se referă la această zonă era centrată pe ideea că Mescalito era capabil să fie un profesor și, în același timp, un protector.

Ca să dirijeze avansarea către un registru mai larg de evaluare, don Juan a pus accentul pe relatarea călătoriei mele care, evident, avusese loc în registrul dependent; de asemenea, el a pus un accent pozitiv pe versiunea mea privind scenele vizionare pe care le-am văzut pe mîna lui Mescalito, scene ce păreau independente de elementele componente ale realității obișnuite precedente.

Relatarea călătoriei pe care am făcut-o şi scenele văzute pe mîna lui Mescalito i-au permis, de asemenea, lui don Juan să dirijeze avansarea spre o folosire mai pragmatică a realităţii neobişnuite. Mai întîi, el a relevat ideea că era posibil să obţii direcţionarea; în al doilea rînd, el a interpretat scenele ca pe nişte lecţii despre calea corectă de a trăi.

Unele zone ale recapitulării mele privind percepţia unor compuşi complementari nu au fost subliniate deloc, fiindcă nu erau folositoare stabilirii direcţiei ordinii intrinsece.

Următoarea stare de realitate neobişnuită – cea de a treia – era indusă pentru confirmarea regulii care vorbea despre aliatul conţinut în *Datura inoxia*. Perioada de pregătire era importantă şi perceptibilă pentru prima oară. Don Juan a prezentat tehnicile manipulatorii şi a dezvăluit că scopul exact pe care trebuia să-l confirm eu era divinaţia.

Dirijarea sa precedentă a celor trei aspecte ale ordinii intrinsece părea să fi produs următoarele rezultate: progresia spre specific era manifestată de capacitatea mea de a percepe un aliat ca pe o calitate; cu alte cuvinte, eu am verificat afirmaţia că un aliat nu era deloc vizibil. Progresia spre specific producea, de asemenea, percepţia specială a unei serii de imagini foarte asemănătoare cu acelea pe care le văzusem pe mîna lui Mescalito. Don Juan interpreta aceste scene ca pe o divinaţie sau ca pe confirmarea scopului specific pe care-l avea regula.

Perceperea acelei serii de scene implica o progresie spre un registru de evaluare mai larg. De data aceasta, registrul era independent de mediul înconjurător al realităţii obişnuite precedente. Scenele nu păreau a fi suprapuse peste elementele componente, aşa cum se întîmplase cu imaginile pe care le văzusem pe mîna lui Mescalito; de fapt, nu existau alte elemente componente, în afara celor ce făceau parte din scene. Cu alte cuvinte, întregul registru de evaluare era independent.

Percepţia unui registru total independent arăta, de asemenea, progresia către o folosire mai pragmatică a realităţii neobişnuite. Divinaţia însemna faptul că puteai da o valoare utilitară la tot ceea ce ai văzut.

Cu scopul de a direcţiona progresia către specific, don Juan a pus un accent pozitiv pe ideea că era imposibil să te mişti prin propriile mijloace în registrul independent al evaluării. El a explicat că mişcarea aceea fusese independentă şi realizată, în acest caz particular, de şopîrle în calitatea lor de instrumente. Pentru a stabili direcţia celui de al doilea aspect al nivelului intrinsec progresia către un registru mai larg al evaluării, el a punctat cea mai mare parte a speculaţiei lui pe ideea că scenele pe care

le percepusem eu, care erau răspunsurile la divinație, puteau să fie examinate și extinse atîta timp cît doream. Pentru a ghida progresia către o folosire mai pragmatică a realității neobișnuite, don Juan a accentuat pozitiv ideea că subiectul ce trebuia ghicit trebuia să fie simplu și direct, ca să poți obține un rezultat ce putea să fie folosibil.

Cea de a patra stare de realitate neobișnuită era dată la iveală și pentru confirmarea regulii aliatului ce se găsea în *Datura inoxia*. Scopul specific al regulii ce trebuia confirmată era legat de zborul corporal, ca un alt aspect al mișcării.

Un rezultat al direcționării progresiei către specific ar fi putut fi perceperea de plutire corporală în aer. Acea senzație era acută, deși îi lipsea adîncimea percepțiilor precedente ale actelor pe care se pare că le îndeplinisem în realitatea neobișnuită. Zborul corporal părea să fi avut loc într-un registru dependent de evaluare și părea să implice mișcarea prin propria-ți forță ce putea să fie rezultatul unei progresii către un registru mai larg de apreciere.

Două alte aspecte ale senzației de plutire puteau să fie produsul direcționării progresiei către o folosire mai pragmatică a realității neobișnuite. Ele au fost, mai întîi, perceperea distanței, o percepție ce crease senzația unui zbor real, și, mai apoi, posibilitatea de a obține direcția în cursul acelei presupuse mișcări.

În timpul următoarelor perioade pregătitoare, don Juan a făcut speculații în privința naturii, presupus vătămătoare, a aliatului ce se găsea în *Datura inoxia*. Și el a izolat următoarele segmente ale relatării mele: Pentru direcționarea progresiei către specific, a pus un accent pozitiv pe amintirile mele despre plutirea prin aer. Deși eu nu am perceput elementele componente ale stării de realitate neobișnuită cu claritatea care-mi devenise atunci obișnuită, senzația mea de mișcare era foarte pregnantă și don Juan a folosit-o ca să întărească rezultatul specific al mișcării. Progresia spre o folosire mai pragmatică a realității neobișnuite a fost stabilită prin focalizarea celei mai mari părți a speculației pe ideea că vrăjitorii puteau să zboare pe distanțe enorme, o speculație care a dat naștere posibilității că te puteai mișca în registrul dependent de evaluare, ca pe urmă să muți o astfel de mișcare în realitatea obișnuită.

Cea de a cincea stare de realitate neobișnuită era produsă de către aliatul ce se găsea în *Psilocybe mexicana*. Era prima oară cînd se folosea acea plantă și starea rezultată era mai asemănătoare cu un test decît cu o încercare de a confirma regula. În perioada pregătitoare,

don Juan a prezentat doar o tehnică de manipulare; deoarece el nu mi-a dezvăluit scopul specific ce trebuia verificat, eu nu am crezut că starea era provocată pentru a confirma regula. Totuşi, direcţia nivelului intrinsec al realităţii neobişnuite stabilită mai devreme părea să se fi sfîrşit cu rezultatele următoare:

Dirijarea progresivă spre rezultate totale specifice a produs în mine percepţia că aceşti doi aliaţi erau diferiţi între ei, şi că fiecare era diferit de Mescalito. Eu am perceput aliatul ce se găsea în *Psilocybe mexicana* ca pe o calitate fără formă, invizibilă şi generînd o senzaţie de decorporalizare. Progresia către un regim mai extins de evaluare a avut drept rezultat senzaţia că mediul înconjurător total al realităţii obişnuite precedente care a rămas în conştiinţa mea putea fi folosit în realitatea neobişnuită; cu alte cuvinte, expansiunea regimului dependent părea să fi cuprins totul. Progresia către o folosire mai pragmatică a realităţii neobişnuite producea percepţia specială că puteam să pătrund prin elementele componente din cadrul registrului dependent, în ciuda faptului că păreau să fie elemente obişnuite ale vieţii de fiecare zi.

Don Juan nu mi-a cerut să fac obişnuita recapitulare a experienţei; era ca şi cum absenţa scopului specific făcuse din această stare de realitate neobişnuită doar un stadiu de tranziţie prelungit. În timpul următoarei perioade de pregătire, totuşi, el a speculat asupra anumitor observaţii pe care le făcuse despre comportamentul meu în cursul experienţei.

Don Juan a pus un accent negativ pe impasul logic care m-a împiedicat să cred că puteai să treci prin lucruri sau fiinţe. Cu acea speculaţie, el a dirijat progresia către un rezultat total specific al mişcării, prin elementele componente ale realităţii neobişnuite percepute în cadrul registrului dependent al evaluării.

Don Juan a folosit aceleaşi observaţii ca să dirijeze cel de al doilea aspect al nivelului intrinsec, un registru mai larg al evaluării. Dacă era posibilă mişcarea prin lucruri şi fiinţe, atunci registrul dependent trebuia să se extindă şi el în aceeaşi măsură; trebuia să acopere întregul mediu al precedentei realităţi obişnuite care putea fi conştientizat în orice moment, de vreme ce mişcarea implica o permanentă schimbare de mediu. În aceeaşi speculaţie, era, de asemenea, implicit că realitatea neobişnuită se putea folosi într-un mod mai pragmatic. Mişcarea prin obiecte şi fiinţe implica un avantaj, care era inaccesibil unui vrăjitor în realitatea obişnuită.

În continuare, don Juan a folosit o serie de trei stări de realitate neobişnuită, cauzate de *Lophophora williamsii*, pentru a pregăti în continuare consensul special privind confirmarea regulii. Aceste trei stări au fost tratate aici ca o singură unitate pentru că au avut loc pe parcursul a patru zile consecutive, şi în timpul celor cîteva ore dintre ele eu nu am avut nici o comunicare cu don Juan. Ordinea intrinsecă a celor trei stări a fost şi ea considerată o singură unitate, cu următoarele caracteristici: Progresia lui Mescalito ca o entitate vizibilă, capabilă să ofere învăţătură. Abilitatea de a da lecţii însemna că Mescalito era capabil să acţioneze faţă de oameni.

Progresia către un registru mai larg de evaluare a atins un punct în care eu am perceput ambele registre în acelaşi timp şi am fost incapabil să stabilesc diferenţa dintre ele altfel decît în termeni de mişcare. În registrul dependent era posibil pentru mine să mă mişc prin propriile mijloace şi prin propria voinţă, dar, în registrul independent, puteam să mă mişc doar cu ajutorul lui Mescalito, ca instrument. De exemplu, lecţiile lui Mescalito cuprindeau o serie de scene pe care puteam doar să le urmăresc. Progresia către folosirea mai pragmatică a realităţii neobişnuite era implicată în ideea că Mescalito putea, într-adevăr, să predea lecţii privind calea dreaptă de a trăi.

În timpul perioadei de pregătire care a urmat ultimei stări de realitate neobişnuită din această serie, don Juan a selectat următoarele unităţi: Pentru progresie către specific, el a pus un accent pozitiv pe ideea că Mescalito era necesar ca să transporte omul prin registrul independent al evaluării şi că Mescalito era o entitate didactică capabilă să dea lecţii, îngăduind omului să pătrundă într-o lume vizionară. De asemenea, el a speculat asupra implicaţiei că Mescalito îşi spusese numele şi mă învăţase, pare-se, cîteva cîntece; acele două cazuri au fost construite ca exemple ale capacităţii lui Mescalito de a fi un protector. Şi faptul că eu îl percepusem pe Mescalito ca pe o lumină a fost subliniat ca o posibilitate că el, în sfîrşit, adoptase o formă abstractă, permanentă faţă de mine.

Prin sublinierea aceloraşi unităţi, don Juan a reuşit să dirijeze progresia către un registru mai larg de evaluare. În timpul celor trei stări de realitate neobişnuită, am perceput clar că registrul dependent şi registrul independent erau două aspecte separate ale realităţii neobişnuite care erau la fel de importante. Registrul independent era zona în care Mescalito îşi preda lecţiile şi, de vreme ce aceste stări de realitate neobişnuită păreau să fi fost date la iveală doar pentru căutarea acestor lecţii,

registrul independent era, în mod logic, o zonă de o importanţă specială. Mescalito era un protector şi un învăţător, ceea ce însemna că era vizibil; totuşi, forma lui nu avea nimic de a face cu starea precedentă de realitate obişnuită. Pe de altă parte, se presupunea că omul putea să călătorească, să se mişte în realitatea neobişnuită pentru a căuta lecţiile lui Mescalito, o idee care implica importanţa registrului dependent.

Progresia spre o folosire mai pragmatică a realităţii neobişnuite era stabilită prin dedicarea majorităţii speculaţiilor lecţiilor lui Mescalito. Don Juan construia aceste lecţii ca fiind indispensabile vieţii omului; era o deducţie clară că realitatea neobişnuită se putea folosi într-un mod mai pragmatic pentru a stabili puncte de referinţă care aveau valoare în realitatea obişnuită. Era prima oară cînd don Juan exprimase în cuvinte o asemenea implicaţie.

Starea următoare de realitate neobişnuită, cea de a noua în învăţături, era provocată pentru a confirma regula aliatului conţinut de *Datura inoxia*. Scopul specific ce trebuia confirmat în acea stare era legat de divinaţie, şi dirijarea precedentă a nivelului intrinsec se sfîrşea cu punctele următoare: progresia către un rezultat total specific crea percepţia unui grup de scene coerente, care erau presupuse a fi vocea şopîrlei ce povestea evenimentele care trebuiau ghicite şi senzaţia unei voci care descria, într-adevăr, astfel de scene. Progresia către un registru independent de evaluare avea drept rezultat percepţia unui registru independent larg şi limpede care era liber de influenţa străină a realităţii obişnuite. Progresia către o folosire mai pragmatică a realităţii neobişnuite se sfîrşea în posibilităţile utilitare de exploatare a registrului independent. Acea tendinţă specială era stabilită de speculaţia lui don Juan privind posibilitatea de a extrage puncte de referinţă din registrul independent şi de a le folosi în realitatea obişnuită. Astfel, scenele divinatorii aveau o valoare pragmatică evidentă, căci erau socotite că reprezintă o înfăţişare a actelor îndeplinite de către alţii, acte la care nu puteai avea acces prin mijloace obişnuite.

În următoarea perioadă de pregătire, don Juan a subliniat mai multe din temele componente ale omului cunoaşterii. El părea să se pregătească să facă trecerea la urmărirea doar a unuia dintre cei doi aliaţi, aliatul *humito*. Totuşi, el a subliniat pozitiv ideea că eu aveam o strînsă afinitate cu aliatul conţinut de *Datura inoxia*, pentru că îmi îngăduise să fiu martorul unui caz de flexibilitate a regulii cînd am făcut o greşeală în îndeplinirea unei tehnici de manipulare. Presupunerea mea că

don Juan era gata să abandoneze predarea regulii aliatului conţinut de *Datura inoxia* era întărită de faptul că el nu izolase nici o zonă a recapitulării experienţei făcute de mine ca să explice dirijarea nivelului intrinsec al stărilor următoare ale realităţii neobişnuite.

Apoi au fost o serie de trei stări de realitate neobişnuită date la iveală ca să confirme regula aliatului conţinut de *Psilocybe mexicana*. Ele au fost tratate aici ca o singură unitate. Şi, cu toate că între ele a trecut destul de mult timp, în acele intervale don Juan nu a făcut nici o încercare ca să speculeze asupra nici unui aspect al ordinii lor intrinsece.

Prima stare a seriei a fost vagă; ea s-a sfîrşit repede şi elementele sale componente nu au fost precise. Părea să fie mai mult o stare de realitate neobişnuită.

Cea de a doua stare era mai profundă. Eu am perceput stadiul de tranziţie în realitatea neobişnuită separat, pentru prima oară. Pe durata acelui prim stadiu de tranziţie, don Juan a dezvăluit faptul că scopul specific al regulii, pe care eu trebuia s-o confirm, se ocupa cu un alt aspect al mişcării, un aspect ce avea nevoie de o supraveghere exhaustivă din partea lui; eu l-am exprimat prin cuvintele „a te mişca adoptînd o formă alternativă". Drept urmare, două aspecte ale nivelului extrinsec al realităţii neobişnuite au devenit evidente pentru prima oară: stadiile de tranziţie şi supravegherea de către profesor.

Don Juan îşi folosea supravegherea în timpul primului stadiu de tranziţie ca să marcheze direcţia următoare a celor trei aspecte ale nivelului intrinsec. Eforturile sale au fost canalizate, în primul rînd, spre producerea unui rezultat total specific, îndemnîndu-mă să experimentez senzaţia precisă că am luat forma unei ciori.

Posibilitatea adoptării unei forme alternative pentru a realiza mişcarea în realitatea neobişnuită implica, la rîndul ei, o expansiune a regimului dependent de evaluare, singura zonă în care o asemenea migrare putea să aibă loc.

Folosirea pragmatică a realităţii neobişnuite era hotărîtă de faptul că eram dirijat să-mi ţintesc atenţia asupra anumitor elemente componente ale registrului dependent, ca să le folosesc ca pe puncte de referinţă pentru mişcare.

În perioada de pregătire care a urmat celei de a doua stări a seriei, don Juan a refuzat să speculeze asupra oricărei părţi a experienţei mele. El a tratat cea de a doua stare de parcă ar fi fost doar un alt stagiu prelungit de tranziţie.

Cea de a treia stare a seriei era, totuşi, de o importanţă capitală în învăţături. Era o stare în care procesul de dirijare a nivelului intrinsec culmina cu următoarele rezultate: Progresia către specific creea perceperea clară a faptului că adoptasem o formă alternativă atît de complet încît ea provoca modificări precise în felul în care-mi aţinteam privirile şi în felul meu de a vedea. Un rezultat al acelor modificări era perceperea de către mine a unei noi faţete a regimului dependent de evaluare – amănuntele ce formau elementele componente – şi acea percepţie extindea în mod hotărît registrul aprecierii. Progresia către o folosire mai pragmatică a realităţii neobişnuite culmina în conştiinţa mea cu faptul că era posibil să mă mişc în registrul dependent tot atît de pragmatic cum te deplasezi prin mers în realitatea obişnuită.

În perioada pregătitoare ce a urmat ultimei stări de realitate neobişnuită, don Juan a introdus un nou tip de recapitulare. El a selectat zonele de amintire înainte de a-mi auzi povestirea; adică, a cerut să audă doar relatările privitoare la folosirea pragmatică a realităţii neobişnuite şi la mişcare.

Din astfel de relatări, el a stabilit progresia către specific punînd un accent pozitiv pe versiunea despre felul cum exploatasem eu forma ciorii. Totuşi, el a dat importanţă doar ideii de mişcare după adoptarea acelei forme. Mişcarea era zona recapitulării mele pe care el a plasat un joc combinat de accente pozitive şi negative. El a acordat relatării un accent pozitiv cînd aceasta sublinia ideea naturii pragmatice a realităţii neobişnuite sau atunci cînd ea se ocupa de perceperea elementelor componente care-mi permiseseră să capăt un sens general de orientare, în timp ce mi se părea că mă mişc în registrul dependent de apreciere. El a pus un accent negativ pe incapacitatea mea de a-mi aminti precis natura sau direcţia unei astfel de mişcări.

Dirijînd progresia către un registru mai larg de apreciere, don Juan şi-a bazat speculaţia pe ceea ce i-am povestit eu despre felul special în care eu percepusem amănuntele ce formaseră elementele componente din interiorul registrului dependent. Speculaţia lui m-a condus la presupunerea că, dacă era posibil să vezi lumea ca o cioară, registrul dependent de apreciere trebuia să se extindă în adîncime şi să se lărgească pînă ce acoperea întregul spectru al realităţii obişnuite.

Ca să dirijeze progresia către o folosire mai pragmatică a realităţii neobişnuite, don Juan a explicat felul meu deosebit de a percepe elementele componente ca fiind felul în care o cioară vede lumea. Şi, în

mod logic, acel fel de a vedea presupunea intrarea într-un registru de fenomene ce depăşea posibilităţile normale din realitatea obişnuită.

Ultima experienţă consemnată în notele mele de teren era o stare specială de realitate obişnuită; don Juan a produs-o prin izolarea elementelor componente ale realităţii obişnuite, prin procesul furnizării de indicii ce aveau în vedere la propriul său comportament.

Procesele generale folosite în dirijarea nivelului intrinsec de realitate neobişnuită au produs următoarele rezultate pe parcursul celei de a doua stări speciale de realitate obişnuită. Progresia spre specific a rezultat într-o izolare fără probleme a multor elemente ale realităţii obişnuite. În prima stare specială de realitate obişnuită, foarte puţinele elemente componente care au fost izolate prin procesul de furnizare de indicii privitoare la mediu erau, de asemenea, transferate în forme familiare lipsite de consens obişnuit; totuşi, în cea de a doua stare specială de realitate obişnuită, elementele sale componente au fost numeroase şi, cu toate că nu şi-au pierdut calitatea de elemente familiare, se putea să-şi fi pierdut capacitatea de consens obişnuit. Asemenea elemente componente au acoperit, poate, întregul mediu de care eram eu conştient.

Este posibil ca don Juan să fi produs această a doua stare specială pentru a întări legătura dintre realitatea obişnuită şi cea neobişnuită, dezvoltînd posibilitatea că multe, dacă nu toate, elementele componente ale realităţii obişnuite puteau să-şi piardă capacitatea de a avea consens obişnuit.

Din propriul meu punct de vedere, totuşi, acea ultimă stare specială era rezumatul final al uceniciei mele. Formidabilul impact al terorii la nivelul conştiinţei treze avea calitatea specială de a submina certitudinea că realitatea vieţii de fiecare zi era implicit reală, certitudinea că eu, în probleme de realitate obişnuită, puteam să obţin consensul într-un mod indefinit. Pînă în acel punct, cursul uceniciei mele părea să fi fost o construcţie continuă care să anuleze acea certitudine. Don Juan a folosit fiecare segment al efortului său dramatic ca să realizeze prăbuşirea în timpul acelei ultime stări speciale, fapt care m-a făcut să cred că o prăbuşire totală a acelei certitudini ar fi îndepărtat ultima barieră care mă împiedica să accept existenţa celeilalte realităţi: realitatea consensului special.

APENDICE B

Schiță pentru o analiză structurală

Ordinea operativă

PRIMA UNITATE

Omul cunoașterii

A deveni om al cunoașterii era o problemă de învățare

Nu existau cerințe exprese

Existau unele cerințe secrete

Un ucenic era ales de o putere impersonală

El era ales (*escogido*)

Hotărîrile puterii erau indicate prin semne

Un om al cunoașterii avea o intenție neclintită

Frugalitatea

Judecata sănătoasă

Lipsa libertății de a inova

Un om al cunoașterii beneficia de o minte clară

Libertatea de a căuta o cale

Cunoașterea scopului specific

A fi fluid

A deveni om al cunoașterii era consecința unei munci asidue

Efortul dramatic

Eficacitatea

Provocarea

Un om al cunoașterii era un luptător

El trebuia să aibă respect

El trebuia să aibă teamă

El trebuia să fie treaz

Conștiența intenției

Conștiența fluxului așteptat

Trebuia să aibă încredere în sine

A deveni om al cunoaşterii implica un proces continuu

El trebuia să-şi reînnoiască cercetarea pe calea de a deveni un om al cunoaşterii

El nu era permanent

El trebuia să urmărească o cale cu inimă

A DOUA UNITATE

Un om al cunoaşterii avea un aliat

Aliatul era lipsit de formă

Aliatul era perceput ca o calitate

Aliatul ce se găsea în *Datura inoxia*:

Era asemănător unei femei

Era posesiv

Era violent

Era imprevizibil

Avea efecte vătămătoare asupra caracterului adepţilor

Oferea o putere excesivă

Aliatul conţinut de *Psilocybe mexicana:*

Era asemănător cu un bărbat

Era lipsit de pasiune

Era blînd

Era previzibil

Era benefic caracterului adepţilor

Putea oferi stări de extaz

Un aliat putea fi îmblînzit

Un aliat era un vehicul

Aliatul conţinut de *Datura inoxia* era imprevizibil

Aliatul conţinut de *Psilocybe mexicana* era previzibil

Aliatul era un ajutor

A TREIA UNITATE

Aliatul avea o regulă

Regula era inflexibilă

Excepţie datorată doar intervenţiei directe a aliatului

Regula era necumulativă

Regula era confirmată de realitatea obişnuită

Regula era confirmată de realitatea neobişnuită

Stările de realitate neobişnuită

Realitatea neobişnuită era utilizabilă
Realitatea neobişnuită avea elemente componente
Elementele componente aveau stabilitate
Aveau singularitate
Erau lipsite de consens obişnuit
Scopul specific al regulii
Primul scop specific, testarea (*Datura inoxia*)
Tehnică de manipulare, ingerarea
Al doilea scop specific, divinaţia (*Datura inoxia*)
Tehnică de manipulare, ingerare-absorbţie
Al treilea scop specific, zborul corporal (*Datura inoxia*)
Tehnică de manipulare, ingerare-absorbţie
Al patrulea scop specific, testare (*Psilocybe mexicana*)
Tehnică de manipulare, ingerare-inhalare
Al cincilea scop specific, mişcarea (*Psilocybe mexicana*)
Tehnică de manipulare, ingerare-inhalare
Al şaselea scop specific, mişcarea prin adoptarea unei forme alternative (*Psilocybe mexicana*)
Tehnică de manipulare, ingerare-inhalare

A PATRA UNITATE
Regula era confirmată de consens special

Binefăcătorul
Pregătind consensul special
Celelalte stări de realitate neobişnuită
Ele erau produse de Mescalito
El era înglobat
Conteinerul era însăşi puterea
El nu avea o regulă
El nu avea nevoie de ucenicie
El era un protector
El era un învăţător
El avea o formă definită
Realitatea neobişnuită era utilizabilă
Realitatea neobişnuită avea elemente componente
Stările speciale de realitate obişnuită
Ele erau produse de binefăcător
Indicii despre mediu
Indicii despre comportament

- Recapitularea experienţei
  - Reamintirea evenimentelor
  - Descrierea elementelor componente
  - Accentul
    - Accentul pozitiv
    - Accentul negativ
  - Lipsa de accent
- Ghidarea consensului special
- Nivelul extrinsec al realităţii neobişnuite
  - Perioada de pregătire
    - Perioada de dinaintea realităţii neobişnuite
    - Perioada de după realitatea neobişnuită
  - Stagiile de tranziţie
  - Supravegherea de către binefăcător
- Nivelul intrinsec de realitate neobişnuită
  - Progresie către specific
    - Forme unice specifice
      - Complexitatea progresivă a detaliului perceput
      - Progresia de la forme familiare la forme nefamiliare
    - Rezultate specifice totale
  - Progresia către un registru mai extins de evaluare
    - Registrul dependent
    - Registrul independent
  - Progresia către o folosire mai pragmatică a realităţii neobişnuite
  - Progresia către specific în stări speciale de realitate obişnuită

ORDINEA CONCEPTUALĂ

Ucenicul

- Adoptarea greşită a ordinii conceptuale
- Adoptarea *bona fide* a ordinii conceptuale
  - *Realitatea consensului special*
  - *Realitatea consensului special avea o valoare pragmatică*

POSTFAŢĂ

Cu greu am reuşit să adaug o postfaţă la această carte. Ce ar mai fi de spus, cînd Carlos Castaneda a încercat să descifreze pentru noi, uneori chiar într-un mod obsesiv, învăţăturile pe care le-a primit de la don Juan? Autorul şi-a structurat cartea în două părţi, partea a doua fiind o analiză a celei dintîi, o analiză scrisă pentru a recupera ceva ce a fost pierdut vreme de 500 de ani din cauza superstiţiei – cunoaşterea – aşa cum spunea chiar el într-un interviu din 1968; „ceea ce trebuie distilat după ce dai la o parte revelaţia, pe care o prezintă socializînd-o, fiindcă altfel ea ar rămîne o simplă ciudăţenie" (Carlos Castaneda – interviu luat la University of California Press).

Scris la cererea lui don Juan, acest cumul al notiţelor de teren, luate uneori pe furiş (aşa cum fusese Carlos Castaneda lăsat să creadă) pare a se ivi din lumea fantastică a lui Hoffman sau a lui Mircea Eliade. Ca şi majoritatea povestirilor lui Eliade însă, este doar o redare a unor evenimente ce au avut loc cînd această realitate consensuală s-a întrepătruns cu cealaltă realitate, a vrăjitorilor, *diableros* sau *brujos,* cum sînt ei denumiţi în limba spaniolă. Aceşti termeni înseamnă, de fapt, acelaşi lucru, „un om care cunoaşte" (sintagma este împrumutată din dialectul Mazatec), şi din cauza conotaţiilor malefice asociate, sînt evitaţi de către don Juan, dar şi de Carlos Castaneda, care în cărţile sale ulterioare va înlocui termenul *brujo* cu cel de şaman sau luptător.

Un om care cunoaşte este în primul rînd un luptător, nu în accepţiunea războinică a termenului, ci o fiinţă aflată în alertă şi conştientă de mediul care-o înconjoară minut cu minut, un vînător.

„Viaţa lui este un joc strategic. Este capabil să-şi cheme armatele şi să le folosească în cel mai eficient mod. Moto-ul său este eficienţa, al meu, ca al fiecăruia dintre noi, din păcate, este irosirea energiei", adaugă Castaneda. Aşa cum remarca acum cîţiva ani, starea de spirit a timpului nostru este „bietul de mine", total opusă celei lipsite de indulgenţă faţă de sine însuşi a luptătorului. Acesta ştie să se arunce în luptă cînd este pregătit şi are cele mai mari şanse de a cîştiga, iar dacă pierde, consideră că a pierdut doar o bătălie şi este fericit că şi-a încercat forţele. La polul opus, se afla mentalitatea omului occidental, „de rupere în două". „De ce mi s-a întîmplat asta tocmai mie?" este cea mai frecventă întrebare care apare atunci cînd pierdem o bătălie; nu sîntem pregătiţi să pierdem şi furia noastră nu are margini. Castaneda spunea că noi, occidentalii, permitem tot timpul să fim „violaţi" în timpul luptelor noastre zilnice; violaţi de ţigări, de mîncare, de lucruri care ne aduc într-o stare de slăbiciune şi ne iau puterea.

Don Juan, pe altă parte, nu este indulgent cu sine, dar îşi trăieşte viaţa într-un mod armonios, nerefuzîndu-şi nimic. Ce truc! Ce manipulare semantică! Ca povestea pe care i-a spus-o într-o zi lui Carlos Castaneda despre faptul că îi plăceau fetele încă de la şase ani şi această înclinare a sa i-a pus în primejdie viaţa cînd a luat prima dată *Datura*, sub supravegherea nagualului Julian. Din cauza energiei degajate, şopîrlele l-au muşcat aproape mortal. După ce a stat în comă săptămîni întregi, învăţătorul său i-a spus să nu îşi facă griji pentru că aceasta muşcătura îl va face viril pînă în ziua morţii, sporindu-i înclinaţia. Eludînd sensul comic al situaţiei, Carlos Castaneda l-a întrebat cum poate să se lase şi el muşcat de şopîrle, dar don Juan i-a răspuns că ar avea nevoie de mai multe muşcături şi l-a dezamăgit teribil.

Aceste dialoguri îl înfăţişează pe don Juan ca pe un luptător fluid, care nu se lasă înrobit de nimic, şi care-şi transformă slăbiciunile în putere, asezonîndu-le mai presus de orice cu un puternic simţ al umorului, distrugător al ego-ului. Importanţa de sine, de altfel, este o unitate energetică cu care ucenicul are de dus o bătălie teribilă toată viaţa; chiar dacă în unele momente, o depăşeşte, ea poate reveni în forţă, singura armă cu care poate fi înfrîntă este rîsul, rîsul de tine şi de actele tale. Este uluitor faptul că găsim acest rafinat simţ al umorului la un indian Yaqui, avînd în vedere atrocităţile la care aceştia au fost supuşi; în 1773, aceştia au permis

pătrunderea pe pămînturile lor a misionarilor catolici care au încercat să-i colonizeze. După 80 de ani de oprimare, i-au ucis însă pe toţi şi apoi au început războiul, care a ţinut o sută de ani, împotriva guvernului mexican ce le lua pămînturile. În sfîrşit, în 1908, armata mexicană a decis să termine cu aceste lupte de gherilă şi a adunat toate trupele disponibile trimiţînd indienii în sudul ţării, la Oaxaca, Veracruz şi în Peninsula Yucatan, dispersarea fiind singurul mod în care le-a putut înfrînge rezistenţa acerbă. Dar apoi, în 1940, după război, mase de oameni din America Latina s-au ridicat în deplin consens, şi au denunţat atrocităţile la care fuseseră supuşi indienii Yaqui, ceea ce a dus la strămutarea acestora din nou în Sonora. Aceasta era societatea foarte agresivă de luptători din care provenea don Juan şi care nu accepta nici un străin, denumindu-i pe mexicani *yoris* – porci. Totuşi, datorită semnelor pe care Spiritul i le arătase, don Juan a acceptat să-l înveţe pe Castaneda cunoaşterea sa, şi ca să-l desocializeze, să-l „deprogrameze" de falsa cunoaştere pe care o primim încă din copilărie, l-a făcut să ia *peyote* în mod ritual, anulîndu-i percepţia obişnuită despre lumea în care trăim, introducîndu-l în cealaltă realitate, cea în care libertatea percepţiei nu mai este un mit şi în care plantele şi animalele vorbesc şi îţi dau putere.

Castaneda a fost deseori acuzat că în cărţile sale încurajează consumul de droguri. Nimic mai fals! Întotdeauna a spus că a trebuit să consume *peyote* şi *Datura* (numai în mod ritual şi supravegheat îndeaproape de don Juan) pentru că socializarea sa era prea puternică, influenţîndu-i percepţiile, ca şi pseudoancorarea sa în această realitate. Alţi ucenici însă, în special femeile din grupul lui don Juan, nu au fost niciodată încurajate să facă acest lucru, din cauza fluidităţii percepţiei lor. Cu toate că *Datura inoxia* creşte pretutindeni pe teritoriul Statelor Unite, modul în care poate fi consumată fără a avea efecte secundare şi cauza chiar moartea, era cunoscut numai indienilor, care printr-o atentă manipulare îi extrăgeau principiile otrăvitoare. Atropina, hyoscyamina şi scopolamina sînt doar trei dintre substanţele toxice conţinute în *Datura*, care, împreună cu *peyote* care conţine opt tipuri de stricnină, sînt considerate plante mortale.

„Ce nu te ucide te face mai puternic" pare a fi moto-ul după care s-a ghidat ucenicia lui Carlos; după ce a fost supus unei

presiuni psihice cumplite atunci cînd a ingerat *peyote* prima dată, a primit de la Mescalito darul de putere de „a vedea". Întrebat dacă îl consideră pe Mescalito ca pe o zeitate, el a explicat că acesta este mai degrabă un învățător, o putere ce există independent de ființa umană, și care poate fi chemată cu numele secret pe care îl dezvăluie fiecărui adept, în parte. Spaniolii îl denumeau pe Mescalito *peyetero* cuvînt care, de fapt, desemna starea pe care o avea o persoana care consuma *peyote*, iar *toloache* era termenul yaqui folosit pentru starea dată de *Datura* – nu denumirea plantei, ci starea de cunoaștere pe care adeptul o capătă după ingerarea plantei.

Preotul spaniol Saghun, cel care după conquista spaniolă a studiat cu minuțiozitate obiceiurile păgînilor era preocupat să identifice *ololiuhqui*, semințele unei plante care induceau stări de conștiență modificată celor care le consumau, și care s-au dovedit a aparține zorelelor, ce fac parte tot din familia *Daturei*.

Consumul de plante psihotrope, privit cu reticență de occidentali, dar și de indienii Yaqui, care credeau că antropologul-șaman Carlos Castanieda ar fi trebuit să înnebunească după întîlnirea cu Mescalito, a fost nociv unui celebru „guru New Age", Timothy Leary, pe care Castaneda l-a întîlnit imediat după publicarea acestei cărți. Întrebat care este diferența dintre don Juan și Leary, acesta a răspuns că don Juan se poate concentra, poate rîde și poate urmări un subiect pînă la moarte, lipsindu-i simțul tragediei, specific lumii occidentale. „Sîntem ființe tragice. Sîntem ființe sublime, care scurmă în noroi." – Carlos Castaneda. Dar Don Juan nu este așa. El este o ființă sublimă și atît. Demnitatea, privită în lumea occidentală ca o virtute, este persiflată de luptătorii ca don Juan, fiind considerată un derivat al importanței de sine. Poate că acesta este lucrul fundamental pe care Castaneda l-a înțeles în acest stadiu al uceniciei sale, înainte să fie înfrînt de primul inamic al omului cunoașterii – frica că singurul lucru pe care îl avem este aici și acum și nu putem fi furați decît de lucrurile pe care le posedăm și care sfîrșesc prin a ne poseda.

Thalia YU – președinte A.C.U.T (Asociația care se ocupă cu recuperarea victimelor abuzurilor dar și dependențelor psihice, prin metode de meditație și șamanice, unde tehnicile Tensegrity au o mare pondere.